



T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN YÖNETİME
KATILIMI VE TEMSİLİ: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN GİZEM NUR DEMİRKOPARANOĞLU

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SALİH ÇİFTÇİ

BARTIN-2021



T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN YÖNETİME KATILIMI
VE TEMSİLİ: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem Nur DEMİRKOPARANOĞLU

BARTIN-2021

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Salih ÇİFTÇİ danışmanlığında hazırlamış olduğum “YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN YÖNETİME KATILIMI VE TEMSİLİ: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

22/12/2021

Gizem Nur DEMİRKOPARANOĞLU

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk yıl tüm derslerimde “Kadın, Kadınların Siyasetteki Konumu” üzerine yoğunlaşarak yapacağım çalışmalar seçmiştim. Bu süreç içerisinde bu konuyu araştırmaktan çok keyif aldığımı ve bu konuyla ilgili tez çalışması yapmam gerektiğine karar verdim. Bu kararımı destekleyen ve her konuda yardımcı olmaya çalışan hocalarım Prof. Dr. Mahmut Bozan, Dr. Öğr. Üyesi Ömer Baykal, Dr. Öğr. Üyesi Mesut Kayaer ve Arş. Gör. Feriştah Yılmaz hocalarıma verdikleri katkılardan dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma süreci içerisinde teorik kısmı oluştururken beni yönlendiren, alan araştırmasının gerek hazırlık gerek uygulama aşamalarının her anında yanımda olan, zaman kısıtlaması olmadan her sorunumla yakından ilgilenen ve benden hiçbir desteğini esirgemeyen çok saygıdeğer tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Salih Çiftçi ve Arş. Gör. Dr. Leyla Çiftçi hocalarıma minnet duygularıyla birlikte teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca desteklerini her zaman hissettiğim canım babam Recep Ataç ve canım annem Nuray Ataç’a teşekkür ve minnetimi özellikle belirtmek istiyorum. Tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen yol arkadaşım Duhan Demirkoparanoğlu ve canım ailem Birol ve Billur Demirkoparanoğlu’na çok teşekkür ederim. Ayrıca kıymetli dostlarıma ve alan araştırmama katılım sağlayan Bartın-Belediye Meclis üyeleri ve Milletvekiline çok teşekkür ederim.

Gizem Nur DEMİRKOPARANOĞLU

Bartın, 2021

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN YÖNETİME KATILIMI VE TEMSİLİ: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ

Gizem Nur DEMİRKOPARANOĞLU

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Salih ÇİFTÇİ

Bartın-2021, Sayfa:190

Dünya’da ve Türkiye’de kadınların gerek ulusal gerekse yerel düzeyde siyasal katılım ve temsil oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Dünya’nın aksine Türkiye’de siyasetin ilk basamağı olan yerel yönetimlerde kadınların siyasal katılım ve temsildeki yetersizlik ise demokrasi ve yerel demokrasilerin temel değeri olan eşitlik algısı ile ters düşmektedir ve önemli bir problem alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışmayla, Türkiye’de yerel demokrasi bağlamında kadınların yönetime katılımı ve temsiline yetersizliğinden yola çıkılarak; özellikle yerel düzeyde sunulan hizmetlerden doğrudan etkilenen kadınların yine yerel düzeyde bu denli eksik temsil edilmesinin nedenleri incelenmiştir. Bu bağlamda Bartın ili özelinde, yerel yönetimlerde kadınların katılım ve temsiline ilişkin mevcut durumun ortaya çıkarılması, sorunların belirlenmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Demokrasinin ve yerel demokrasinin kavramsal çerçevesi kapsamında tarihsel gelişimleri ve temel değerleri incelenmiştir. Yerel demokrasilerin temel değerleri arasında yer alan ve tezin temel sorunsalını oluşturan siyasal katılım ve temsil kavramları ile onları etkileyen faktörler incelenerek yönetimde kadınların karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye

alışılımtır. Türkiye’de kadınların genel olarak siyasal katılım ve temsilinin tarihsel süreç içerisinde gösterdiği değişim ve gelişim incelendikten sonra özelde Bartın ili kapsamında alan araştırması yapılmıştır. Gerçekleştirilen mülakat çerçevesinde Bartın ili özelinde, kadınların yönetime katılım ve temsiline ilişkin mevcut durumun ortaya çıkarılarak, bu sorunun çözümüne yönelik öneriler incelenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu yönetimde kadınların katılım ve temsil oranlarının yeterli bulmadığını belirterek konun nedenlerini ve çözümlerini farklı bakış açılarıyla değerlendirmiştir. İncelenen tüm bu hususlar çerçevesinde Türkiye’de kadınların yerel yönetime katılım ve temsiline yönelik yapılan çalışmalar, uygulamalar ve bakış açıları ile ilgili çözüm Önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, yerel demokrasi, kadın, siyasal katılım, siyasal temsil, Bartın.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

WOMEN'S PARTICIPATION AND REPRESENTATION IN GOVERNMENT IN THE CONTEXT OF LOCAL DEMOCRACY; THE CASE OF BARTIN PROVINCE

Gizem Nur DEMİRKOPARANOĞLU

Bartın University

Graduate School

Department of Political Science and Public Administration

Thesis Adviser: Assist. Prof. Dr. Salih ÇİFTÇİ

Bartın-2021, Page: 190

The political participation by and representation of women at both at national and local politics are low in the world and in Turkey. In contrary to the world, the inadequacy of women's political participation and representation in local governments, which is the first step of politics in Turkey, contradicts the perception of equality, which is the fundamental value of democracy and local democracies, and constitutes an important issue.

In this study, moving from the inadequacy of women's participation and representation in the local governments in Turkey; the reasons for the underrepresentation of women directly affected by local services are examined. In this context, the purpose of this study is to determine the issues and to propose solutions regarding the women's participation and representation at local government in Bartın province.

At the first place, the historical development and the main tenets of democracy and local democracy is examined. It is aimed to determine issues regarding the political participation and representation in local governments, which are among the main values of local democracy and the main focus of this thesis. Following the historical evaluation of the development and change of women's participation and representation in Turkey, a case study is conducted in Bartın province. Within the framework of the interview, the current situation

regarding the participation and representation of women in management in the province of Bartın was revealed, and some solutions for this issue were suggested. The majority of the participants stated that the participation and representation rates of women in the administration were not sufficient and offered the causes and solutions for the issue from different perspectives. Within the scope of the issues, solutions were presented regarding the studies, practices and perspectives for women's participation and representation in local government in Turkey.

Keywords: Democracy, local democracy, women, political participation, political representation, Bartın.



İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
EKLER DİZİNİ.....	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. DEMOKRASİNİN VE YEREL DEMOKRASİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ: TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEMEL DEĞERLERİ	4
2.1. Demokrasi Kavramı	4
2.2 Demokrasinin Tarihçesi	5
2.3.Demokrasinin Temel Değerleri.....	10
2.3.1 Özgürlük	10
2.3.2 Eşitlik.....	11
2.3.3 Siyasal Temsil	12
2.3.4 Siyasal Katılım.....	13
2.3.5 Hukukun Üstünlüğü	13
2.4. Demokrasinin Özellikleri	14
2.5. Demokrasi Teorileri.....	17
2.5.1 Ampirik Demokrasi Teorisi	17
2.5.2 Normatif Demokrasi Teorisi	18
2.6. Egemenliğin Kullanılış Biçimlerine Göre Demokrasi Modelleri.....	18
2.6.1 Doğrudan Demokrasi.....	18
2.6.2 Temsili Demokrasi	19
2.6.3 Yarı Doğrudan Demokrasi.....	20
2.7.Demokrasi Modeli-Türleri	21
2.7.1 Liberal Demokrasi	21
2.7.2 Marksist-Sosyalist Demokrasi	23
2.7.3 Sosyal Demokrasi	23
2.7.4 Katılımcı Demokrasi	24

2.7.5 Müzakereci Demokrasi.....	26
2.7.6 Radikal Demokrasi	27
2.7.7 Kapsayıcı Demokrasi	28
2.8. Yerel Demokrasi	29
2.8.1 Yerel Demokrasinin Kriterleri.....	30
2.8.1.1 İdari Vesayet.....	30
2.8.1.2 Yerel Özerklik.....	31
2.8.1.3 Halk Toplantıları.....	32
2.8.1.4 Açıklık ve Şeffaflık	33
2.8.1.5 Sosyal Adalet.....	34
2.8.1.6 Etkinlik ve Verimlilik.....	34
2.8.1.7 Yetki, Görev ve Gelir Bölüşümü	35
2.8.2. Yerel Demokrasinin Temel İlkeleri	36
2.8.3 Yerel Demokrasilerde Siyasal Katılma	37
2.8.3.1 Siyasal Katılmanın Düzeyleri ve Biçimleri	37
2.8.3.2 Siyasal Katılma ve Katılımı Etkileyen Faktörler	40
2.8.4 Yerel Demokrasilerde Siyasal Temsil.....	46
2.8.5 Yerel Demokrasilerde Temsil ve Katılımın Arasındaki İlişki	48
3. YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN TEMSİLİ VE YÖNETİME KATILIMI	50
3.1. Siyasette Kadın Katılım ve Temsil Sorunları.....	50
3.1.1 Toplumsal Cinsiyet Kavramı	52
3.1.2 Kadınların Siyasal Süreçlere Katılımını Olumsuz Etkileyen Faktörler	56
3.1.3 Kadınların Siyasal Katılımını ve Temsilini Arttırmaya Yönelik Uygulamalar.....	60
3.2. Kadın Siyasetinin Tarihsel Seyri	63
3.2.1 Feminizm ve Siyasete Etkisi	64
3.2.2 Türkiye’de Kadının Siyasetteki Yeri/Rolü	66
3.2.2.1 Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet Dönemine Kadar Kadın	66
3.2.2.2 Erken Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Kadın	69
3.2.2.3 Cumhuriyet Döneminde Kadın.....	70
3.2.2.4 Tek Parti ve Çok Parti Döneminde Kadın.....	74
3.2.2.5 1980 Sonrası Türkiye’de Kadın	76
3.2.2.6 2000’li Yıllarda Türkiye’de Kadın	80

3.3. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı ve Temsili	83
4. YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN YÖNETİME KATILIMI VE TEMSİLİ BİR ALAN ARAŞTIRMASI: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ.....	88
4.1. Bartın Hakkında Genel Bilgiler.....	88
4.1.1 Bartın’ın Kısa Tarihçesi	88
4.1.2 Bartın Yönetimi Hakkında Kısa Bilgi	89
4.1.3 Bartın/Merkez’in 1991-2018 Genel Seçimler Hakkında Kısa Bilgi.....	90
4.1.4. Bartın/Merkez’in 1994-2019 Mahalli İdareler Seçimler Hakkında Bilgi .	91
4.2. Araştırmanın Bilgileri	94
4.2.1 Araştırmanın Konusu	95
4.2.2 Araştırmanın Amacı	95
4.2.3 Araştırmanın Önemi.....	96
4.2.4 Araştırmanın Yöntemi.....	97
4.2.5 Araştırmanın Kapsamı, Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar	100
4.3 Araştırma Bulguları	101
4.3.1 Aktif Siyasetin Eğitim ve Ekonomi Kriterleri Kapsamında İncelenmesi	102
4.3.2 Kadınların Siyaset Alanında Yer Alma İsteklerini ve Siyasetçilerin Kadın Siyasetçi Tercih Etme Nedenlerinin İncelenmesi	113
4.3.3 Siyasal Alanda Cinsler Arası Dengenin İncelenmesi	117
4.3.4 Yerel Siyaset-Genel Siyaset Tercihi ve Nedenlerinin İncelenmesi	122
4.3.5 Yerel Siyaset ve Kadın Temsilinin İncelenmesi.....	125
4.3.5.1 Kadınların Yerel Demokrasiye Etkileri	127
4.3.5.2 Kadın Sorunları Sadece Kadınların Sorunları Mıdır?	130
4.3.6 Kadının Siyasal Katılım ve Temsilinin Siyasal Açidan İncelenmesi	132
4.3.6.1 Kadının Siyasal Katılım ve Temsilinin Siyasi Partiler Açısından İncelenmesi.....	132
4.3.6.2 Kadının Siyasal Katılım ve Temsilinin Seçmen Tercihleri Açısından İncelenmesi.....	135
4.3.6.3 Pozitif Ayrımcılığa Bakış Açısının İncelenmesi.....	137
4.3.6.4 Kadınların Siyasal Katılımın Arttırmaya Yönelik Çalışmaların İncelenmesi.....	141
4.3.7 Türk Siyasal Hayatında “Kadının Konumuna” Toplumsal Bakışın İncelenmesi.....	144
4.3.7.1 Kadın Hakları Üzerine Görüşler	144

4.3.7.2 Kadın ve Toplumsal Rollerine Üzerine Görüşler	149
4.3.8 Katılımcıların Kadınların Siyasal Katılım ve Temsiline Yönelik Çalışma ve Önerilerinin İncelenmesi	156
4.3.8.1 Katılımcının Kadın Sorunlarına Yönelik Çalışmaları.....	156
4.3.8.2 19 Katılımcının Kadınların Siyasal Katılım ve Temsiline Yönelik Önerileri	158
5. LİTERATÜR ÖZETİ.....	160
6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	164
KAYNAKLAR.....	173
BİBLİYOGRAFYA.....	188
EKLER	189



TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 3.1: Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet arasındaki farklılıklar:	52
Tablo 3.2: Mekansal ve toplumsal eşitsizlikler:	55
Tablo 3.3: Tek parti ve çok partili dönemde kadın milletvekillerinin parlamentodaki oranı:	75
Tablo 3.4: 1980'lerden 2000'li yıllara kadar kadınların parlamentodaki temsili:.....	79
Tablo 3.5: 2000'li yıllarda kadınların parlamentodaki temsili:	82
Tablo 3.6: Türkiye'de 5 seçim çerçevesinde yerel yönetimlere seçilmiş kadın sayısı ve oranı.....	85
Tablo 4.1: 1983-1985 tarihleri arasında Bartın ili milletvekilleri	90
Tablo 4.2: 1994-2019 mahalli idareler Bartın ili belediye başkan adayları	92
Tablo 4.3: 1994-2019 mahalli idareler Bartın ili belediye meclis üyesi kazananları	93
Tablo 4.4: Aktif siyaset ile eğitim ilişkisi üzerine görüşler.....	102
Tablo 4.5: Siyasette eğitimin gerekli olup olmadığına dair görüşler.....	106
Tablo 4.6: Siyaset bilimi eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşler	107
Tablo 4.7: Siyasette kadın-eğitim ilişkisi üzerine görüşler	109
Tablo 4.8: Kadın-siyaset ve ekonomik özgürlük üzerine görüşler	111
Tablo 4.9: Kadınların neden siyasette yer almak istediklerine ilişkin görüşler.....	113
Tablo 4.10: Siyasetçilerin neden kadın siyasetçi istediklerine ilişkin görüşler	115
Tablo 4.11: Siyaset alanı üzerine görüşler.....	118
Tablo 4.12: Siyasette kadınlar erkeklere oranla dezavantajlı bir konumda olup olmadığına ilişkin görüşler.....	120
Tablo 4.13: Genel siyasette yer alma üzerine katılımcıların görüşleri	123
Tablo 4.14: Yerelde düzeyde kadınların temsiline ilişkin görüşler.....	125
Tablo 4.15: Yerel düzeyde kadınların eksik temsil nedenlerine ilişkin görüşler	126
Tablo 4.16: Kadınların yerel demokrasiye katkıları üzerine görüşler	127
Tablo 4.17: Yerel siyasette kadın sorunlarının temsiline yönelik görüşler	131
Tablo 4.18: Kadınların siyasal haklarına ilişkin görüşler	145
Tablo 4.19: Kadın-siyaset ve toplumsal rol ilişkisine yönelik görüşler	150
Tablo 4.20: Kadın-siyaset ve özel alana ilişkin sorumluluklarına ilişkin görüşler.....	152
Tablo 4.21: Kadınların yönetici kadrosunda yer almalarına ilişkin görüşler	154
Tablo 4.22: Siyasette kadın ve siyasi partiler üzerine görüşler	133

Tablo 4.23: Kadın siyasetçinin oy tercihleri üzerindeki etkisi üzerine görüşler	135
Tablo 4.24: Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığa ilişkin görüşler.....	138
Tablo 4.25: Kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik çalışmalara ilişkin görüşler.....	141
Tablo 4.26: Bartın’da kadına yönelik çalışmaların değerlendirilmesi.....	143



EKLER DİZİNİ

**Ek
No**

**Sayfa
No**

EK 1. Mülakat Formu 189



KISALTMALAR DİZİNİ

bkz.	: Bakınız
CEDAW	: Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
KA-DER	: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Merkezi
KAGİDER	: Kadın Girişimciler Derneği
KAMER	: Kadın Merkezi
KASAUM	: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
KSGM	: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Geliştirme Müdürlüğü
M.Ö.	: Milattan Önce
md.	: Madde
s.	: Sayfa
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TUSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UN WOMEN	: Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

1. GİRİŞ

Demokrasi, siyasi literatürde en çok kullanılan kavramlardan biridir. Bunun nedeni demokrasinin tek bir tanımının olmaması, içeriğinin, şekillerinin, özelliklerinin ve ilkelerinin farklı yorumlanmasıdır. İlk olarak Antik Yunan'da kullanıldığı bilinen demokrasi kavramı, günümüze gelene kadar birçok kez şekil değiştirmiştir ve değiştirmeye de devam etmektedir. Demokratik bir toplumdan bahsedebilmek için politika üretme aşamasında tüm kesimlerin eşit ve adil bir şekilde karar alma mekanizmalarına katılımı ve temsilinin gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kadınlar, toplumun temel yapı taşlarından biridir. Toplumda var olan iki cinsten birini onlar oluşturmaktadır. Siyasal alanda ise kadın-erkek eşitliğinden pek söz edilememektedir. Dünya'da ve Türkiye'de kademeli olarak kadınların siyasal alanda katılımını ve temsilini arttırmaya yönelik hukuki engeller kaldırılmaya çalışılmaktadır. Türkiye gibi kadının siyasal katılımı ve temsilinin önünde hukuki engel bulunmayan pek çok ülkede ise sosyo-ekonomik engellerle karşılaşmaktadır.

İnsanlar, doğdukları andan ölümlerine kadar, toplum tarafından kendisine daha önceden tanınmış ve doğruluğu kabul edilmiş toplumsal cinsiyet rollerine büründürülmeye çalışılır. Toplumun kabul ettirmeye çalıştığı bu davranış kalıpları zamanla, bireylerin kabul edip, bu rolleri yaşamaya başlamasıyla birlikte kültürel yapının içine nüfuz eder. Bu kalıplaşmış roller içerisinde yaşadıkları bölgenin kültürel, dini, ekonomik, aile yapılarının etkisiyle kadınlar genelde ev ile bağdaştırılırken, erkekler ise kamusal alanda rol almaktadır. Bu roller çerçevesinde meslekler cinsiyetleştirilmiş ve kadınlar kendilerine uygun görülen mesleklere yönlendirilmiştir. Örneğin kadın, anne, ev hanımı, öğretmenlik, bakıcılık gibi dişiliğinin ön plana çıktığı alanlara yönlendirilirken, erkekler ise topluma karışmak ve ailesine bakmakla yükümlü görülmüştür.

Toplumların kültürel özellikleri, yasal düzenlemeleri, ekonomik seviyeleri, dini inanışları, örf-adet, eğitim seviyeleri, bireylerin toplumda nasıl konumlanacağını belirlemiştir. Özellikle ataerkil toplumlarda, kadın en çok çalışma hayatından ve siyasal alandan uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Bu alanların erkeklere özgü bir alan olarak görülmesi ve

değerlerinin, söylemlerinin, yaşam koşullarının ve uygulamalarının erkeklere yönelik olması söz konusudur.

Siyasal alanda, halkı doğrudan ilgilendiren sorunların, demokratik bir şekilde çözüme kavuşturulmak için tartışıldığı, karara bağlandığı, alınan kararların uygulanmaya çalışıldığı ilk basamak yerel yönetimlerdir. Görmez'e (1997: 70) göre yerel yönetimlerde, demokratik değerlerin geçerli kılınması yerel demokrasi ile gerçekleştirilebilir. Yerel yönetimler, ulusal demokrasinin yerleşmesinde, siyasal bir eğitim aracı olarak görülmektedir. Ulusal demokrasinin teminatı için yerel demokrasilerin çalışır olması gerekir. Yerel ve ulusal demokrasilerin temel değerlerinden toplumun tümünü etkileyen politika süreçlerine eşit katılım sağlanamamıştır. Toplumda demokratik bilincin oluşmasında özellikle, demokrasiye ilk temas noktası olan yerel birimlerde, hem ulaşılabilirlik hem de temsil açısından, kadınların bu denli az temsil edilmesi büyük bir problem alanıdır.

Dünya'da kadınların yerelde daha fazla ya da yerel ile ulusal siyasette eşit olarak temsil edilmeye çalışıldığı bir tablo izlenirken, Türkiye'de kadınların ulusal siyasete katılım ve temsilinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ulusal manada kadınların daha aktif görüldüğü, ulusal demokrasilerin daha önemli kılındığı, başarının ulusal olarak gerçekleşmesi gerektiği gibi algılamalar bulunmaktadır. Halbuki ulusal demokrasilerin, kaynağı olan yerel demokrasilerde kadın katılım ve temsilinin önemi oldukça açıktır.

Bu çalışmada, Türkiye'de kadının yerel siyasette katılım ve temsilinin yetersizliği sorunundan yola çıkılarak, bu sorunun nedenlerini araştırılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın amacı Bartın ili özelinde yerel yönetimlerde kadınların katılım ve temsiline ilişkin mevcut durumun ortaya çıkarılması, sorunların belirlenmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yerel demokrasi kavramının anlaşılabilirliğini arttırmak adına öncelikle demokrasi kavramının kavramsal çerçevesine değinilmiştir. Demokrasi kavramının nasıl bir tarihsel süreçten geçtiği, temel değerleri, özellikleri ve türlerine yer verilmiştir. Bölümün ikinci kısmında kimi kesimlerce demokrasinin bir türü, kimi kesimlerce demokrasinin bir bileşeni olarak kabul edilen yerel demokrasinin kavramsal çerçevesine, kriterlerine, ilkelerine ve yerelde siyasal katılım ve temsilin önemine değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, çalışmanın temel sorunsalını oluşturan yerel demokrasilerde kadın katılım ve temsil oranının yetersizliğinin incelenmesi için öncelikle toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Kadınların siyasal süreçlere katılım ve temsilini etkileyen faktörlerin neler olduğu incelenerek, bu nedenlerin nasıl oluştuğu ve nasıl bir değişim, gelişim gösterdiği incelenmiştir. Kadın siyasetinin kısa tarihçesine yer verildikten sonra Türkiye’de kadın siyasetinin nasıl bir yol izlediği aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü diğer iki bölümde tartışılan yerel demokrasilerde siyasal katılım ve temsil yetersizliği tartışmaları kapsamında Bartın ilinde yapılan alan araştırmasının bulunduğu bölümdür. Bu bölüm, üç kısım üzerine oluşturulmuştur. Birinci kısımda, araştırmanın yapıldığı Bartın ilinin tarihçesi ve coğrafi konumu hakkında kısa bilgiler verildikten sonra yönetim yapısından bahsedilmiştir. Devamında 1991-2018 yılları arasında Bartın ilinde gerçekleştirilen genel seçim sonuçlarında kadın temsil oranlarına ve sonrasında 1994-2019 yılları arasında gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarında Bartın ilinde Belediye başkan adayları, başkanları ve belediye meclis üyelerindeki kadın temsil oranlarının durumu aktarılmaya çalışılmıştır. İkinci kısım, araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, kapsamı, sınırlılıkları ve karşılaşıldığı sorunların aktarıldığı araştırmanın bilgileri bölümüdür. Üçüncü kısım ise katılımcılara hazırlanan mülakat formundaki sorulara verdikleri cevapların analiz edildiği araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Bölümün son kısmında katılımcıların yerel demokrasi bağlamında kadınların siyasal katılımını ve temsilini arttırmaya yönelik önerileri aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünü ise literatür özeti oluşturmaktadır. Uluslararası literatürde yerel siyaset ve kadın katılım ve temsiline yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Türkiye’de ise yerel siyaset ve kadın ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların 2005 yılından itibaren arttığı gözlemlenmiştir. Bu bölümde kadın ve yerel siyaset ilişkisi çerçevesinde yayın taraması yoluyla elde edilen bilgiler, tarih sırasına göre kısa ve öz olarak aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın altıncı ve son bölümünü olan sonuç bölümünde ise Türkiye’de kadının yerelde katılım ve temsiline yönelik durum ve sorunların neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye’de kadının yerelde katılım ve temsiline yönelik yapılan çalışmalar, uygulamalar ve bakış açıları ile ilgileri çözüm önerileri sunulmuştur.

2. DEMOKRASİNİN VE YEREL DEMOKRASİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ: TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEMEL DEĞERLERİ

Çalışmanın temel başlıklarından biri olan yerel demokrasiyi daha anlaşılır kılmak için önce demokrasi kavramına değinilmesi gerekmektedir. Demokrasi kavramının genel kabul gören tek bir tanımı olmamakla birlikte günümüze kadar değişimler göstermiş ve alternatif demokrasi modelleri geliştirilmiştir. Bu bölümde genel kabul görmüş demokrasi tanımlarına, türlerine ve değerlerine kısaca değinilmiştir.

2.1. Demokrasi Kavramı

Latince bir kavram olan demokrasi, tarihi süreç içinde birçok bilim dalının ilgi duyduğu bir kavram olmuştur. Eski Yunanca'daki "democratia" sözcüğünden gelen demokrasi, "demos (halk)" ve "kratos (yönetim)"ı ifade etmektedir (Şinik, 2001: 3).

Abraham Lincoln 1863 yılında yaptığı konuşmasında demokrasiyi "*halkın halk için halk tarafından yönetimi*" şeklinde tanımlarken (Algül ve Üçer, 2013: 13), Touraine "*en çok sayıda bireye en çok özgürlüğü veren olası en büyük çeşitliliği tanıyan ve koruyan siyasal biçim*" olarak tanımlamaktadır (Touraine, 1997: 25).

Demokrasinin herkes tarafından bilinen en kısa ve öz tanımı ise halkın halk tarafından yönetimidir. Bu tanım yukarıda belirtilen demokrasi sözcüğünün kapsadığı etimolojik anlamı hususunda geliştirilmiştir. Ancak halkın kendi kendisini yönetmesi demokrasi için yeterli midir? sorusu özellikle siyaset bilimcilerin demokrasiyi tanımlamak için farklı mekanizmalara bakma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Charles, 2007: 7).

Demokrasiyi tanımlamak için siyaset bilimciler değişik mekanizmaları inceleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu kapsamda tanımlama yaparken dört demokrasi yaklaşımından etkilendikleri belirtilmektedir. Yaklaşımlarının ilki Aristo'nun başını çektiği anayasal yaklaşımdır. Bunlara göre yönetimler, anayasalarından hareketle tasnif edilmekte ve demokratik sistemleri de anayasal düzeyde incelemektedirler. İkinci yaklaşım ise sistemin ürettiği esasları ve değerleri kıstasa almaktadır. Bu yaklaşımın benimseyicileri ise sistemin formel yapısının üstünde sistemin ürettiği değerlere bakmaktadırlar. Sistem, insan hak ve

özgürlükleri, sivil ve siyasal haklar, sosyal refah, sorunların barış yoluyla çözülmesi, imkan ve fırsat eşitliği, hukuk üstünlüğü, vatandaşın rızasıyla yönetim gibi pek çok değeri benimsemiyorsa, anayasal düzeyde kendini demokratik olarak tanımlaması, demokratik olduğunu göstermemektedir. Örneğin Kazakistan anayasasının birinci maddesinde: *“Kazakistan cumhuriyeti, en üstün değer olarak bireyi, onun yaşamını, haklarını ve özgürlüklerini esas alan demokratik, laik, hukuk ve sosyal bir devlettir”*. Anayasasında net bir şekilde demokratik değerlere vurgu yapılırken, pratikte bu değerlerden uzaklaşıldığı görülmektedir. Üçüncü yaklaşımın benimseyicileri de demokrasiyi yönetme usulü ve yöntemi bağlamında değerlendirirler. Bu yaklaşımda hükümetlerin oluşumu ve çalışma süreci önemli görülür. Sonuncu yaklaşım ise yönetim süreçleri üzerine odaklanır. Çalışmalarıyla bu konuda ön plana çıkan Robert Dahl, sistemin demokratik olabilmesi için etkin bir katılımın, eşit oy hakkının, partiler ve programları hakkında yeterli bilgiye sahip olunmanın, halkın sürecin her aşamasında var olabilmesi gibi şartların sağlanmasını gerekli görmektedir. (Çaha, 2014: 297-300).

Bütün bu yaklaşımları çerçevesinde demokrasi; vatandaşların kamusal kararların alınması ve siyasi yöneticilerin belirlenmesi sürecinde etkili ve sonuç veren mekanizmalar yoluyla kendilerini ifade etme, tercihlerini belirtme hakkına sahip oldukları siyasal bir rejim olarak tanımlanmaktadır (Yayla, 2017: 194). Yukarıda belirtildiği gibi demokrasinin tam ve kabul gören bir tanımı bulunmamakla birlikte gün geçtikçe yeni tanımlamalar da yapılmaktadır.

Temelleri M.Ö. 450'lere kadar uzanan demokrasi kavramı Aristo, ve Platon gibi filozofların katkılarıyla düşünsel bir varoluşla biçimlenmiştir. Yönetimsel olarak ilk örneklerine ise Antik Yunan şehrindeki küçük polislerde rastlanılmıştır.

2.2 Demokrasinin Tarihçesi

Tarih öncesi dönemden günümüze kadar uzanan süreçte adalet, eşitlik, özgürlük, katılım, temsil gibi pek çok değer için atılan adımlar modern demokrasiye varmamızdaki temel taşları temsil etmektedir. Bu temel taşlar çerçevesinde demokrasinin, uygun koşullar sağlandığında her zaman var olan canlı bir sistem olduğu bilinmektedir. Uygun koşullar sayesinde, yazılı tarih öncesi dönemde kabile yönetimlerinde dahi demokrasinin var olabileceği düşünülmektedir. Bu koşullar; kabile dışarıdan herhangi bir müdahaleye maruz kalmıyorsa (baskı, güvenlik tehdidi, çekici unsurlar), kabiledaki en yaşlı üye söz söyleme

hakkı hususunda diğer üyelerle kendisini eşit görüyorsa demokratik eğilimleri ortaya çıkmaktadır (Oğuzhan, 2019: 13). Demokratik katılımı oluşturacak olan itici güç ise içinde eşitliğini barındırmaktadır (Dahl, 2017). Ancak burada ifade edilen demokrasinin kendisi değil, demokrasi özelliklerinin bazılarının mevcut olmasıdır. Günümüzdeki demokrasi anlayışı ile ilgili pek çok demokratik özellik bu dönemde eksik kalmıştır.

Yukarıda belirtilen uygun koşulların günümüze yansımaları ise ilk olarak M.Ö. V. yüzyılda Eski Yunan'da rastlanmaktadır. Bu hususta demokrasi kavramı ilk defa tarihçi Herodot tarafından kullanıldığı belirtilmektedir. Bugün demokratik sistemlerde gördüğümüz anayasal hükümet, meclis, siyasi katılım, seçim gibi mekanizmalar ilk halleriyle Antik Yunan kentlerinde ortaya çıkmıştır. Polis kent devletleri üzerine gelişen Antik Yunan'da genellikle kıyılarda yer alan kent bölgelerinde demokratik, kırsal kesimde yer alan kent bölgelerinde ise aristokratik veya monarşik rejimler gelişme göstermiştir (Erdoğan, 2010).

Antik Yunan'da gelişen demokrasi anlayışını, modern demokrasilerden ayıran bazı unsurlar bulunmaktadır ve bunlardan en önemlisi temsil mekanizmasında görülmektedir. Doğrudan demokrasinin benimsendiği Antik Yunan'da tüm vatandaşlar meclise doğrudan katılır ve alınacak olan kararların hepsi ortak alınırdı. Modern demokrasilerde ise toplumun tümünün mecliste yer alması mümkün olmadığından halk vekâletini temsilcilerine devreder ve karar bu temsilciler tarafından halk adına alınmaktadır. Modern demokrasi ile aralarındaki diğer bir farklılık ise eşitlik durumudur. Modern demokrasilerde aynı uyruğa sahip olan tüm vatandaşlar, devlet nezdinde eşit haklara sahiptir, fakat Antik Yunan'da toplum genel olarak yabancılar, köleler ve vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu sınıfları kapalı sınıflar olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla sınıflar arasında bir geçiş söz konusu değildir. Sınırlı sayıda kişinin vatandaşlık hakkına sahip olduğu bu sistemde oluşturulan demokrasi modeli de vatandaşlar için geçerli sayılmaktadır (Çaha, 2017: 301).

Antik Yunan'da görülen kentlerdeki demokrasi anlayışının ardından, Roma İmparatorluğu döneminde monarşinin terk edilerek, Cumhuriyete geçilmesi demokrasi için önemli kırılma noktalarından birini oluşturmaktadır. Romalılar sistemlerini “republic” kavramı ile açıkladıkları belirtilmektedir (Dahl, 2017: 45). Bu demokrasi modeli, günümüzdeki temsili demokrasi modelini çağrıştırmaktadır. Roma modelinde, halkın çıkarları göz önüne alınmakta, çoğunluğun temsil edildiği bir halk meclisi bulunmakta, azınlıkta olan soyluların temsil edildiği bir senato ve bir de tek kişilik iktidarın temsil edildiği Krallık makamı

bulunmaktadır. Tüm bu ögelere bakıldığında anayasal biçiminin uygulandığı, aristokratik ve demokratik öğeleri barındıran bir model olduğu ifade edilmektedir (Er, 2014: 6).

Roma İmparatorluğu tarafından Atina'daki kent devletlerinde karşımıza çıkan kapalı sınıf yaklaşımı reddedilmiş ve M.S. 212 yılında İmparatorlukta yaşayan herkese yurttaş olma hakkı tanındığı belirtilmiştir (Çelebican, 1993: 306). Esas olarak alt tabakaların “republice” katılımının gerçekleşmesi için uzun uğraşlar vermelerine rağmen Atina'da olduğu gibi burada da kadınların yönetime katılmasına izin verilmediği belirtilmektedir (Dahl, 2017: 45). Roma'da oluşturulmaya çalışılan demokratik değerler, Avrupa'da da 16.yüzyıla kadar kentlerde oluşturulmaya çalışılmış ancak demokrasinin var olmasını sağlayacak kuvvete ulaşamamıştır. Demokrasinin yeniden ortaya çıkıp gelişmesi için feodal sistemin çözülerek sanayi toplumuna geçişin sağlanması beklenmiştir.

Avrupa'da bugünkü anlamıyla demokrasinin oluşumu için 16. yüzyıl beklenilse de tarihi anlamda demokrasinin varoluş sürecini, 1215 tarihli Magna Carta'ya kadar götürmek mümkündür. Mutlak monarşinin bulunduğu İngiltere'de 1215 yılında imzalanan bu antlaşmanın kralın mutlak egemenliğini sınırlayan ilk belge olduğu ifade edilmektedir (Gözübüyük, 1997: 28). Cumhuriyet fikrinin Eski Roma'dan sonra belirgin olarak hissedildiği İngiliz politik sistemi, bireyin, çoğunluğun ve azınlığın temsil edildiği, Kral, Lordlar Kamarası ve Avamlar Kamarasından oluşan bir sistemi şekillendirmiştir. Magna Carta'ya göre yasalar kralın üzerinde yer alacak, kral bu yasalara ve İngiliz geleneklerine bağlı kalarak yönetimi gerçekleştirecek, halkın seçmiş olduğu bir parlamento varlığını sürdürecektir, vergiler parlamento tarafından belirlendiği şekilde Kral tarafından alınabilecek, suçsuz hiçbir birey yargılanamayacak, yargılamalar kanunlara uygun şekilde gerçekleştirilecek, bireyin mülkiyetine el konulamayacak ve birey öldürülemeyecektir (Bkz. Magna Carta). Kralın yetkilerini sınırlayan bu sözleşme, 1648 tarihine kadar tam anlamıyla gerçekleştirilemese de çıkan anlaşmazlıklarda sözleşme geçerli kılınmıştır. Daha sonraki dönemlere bakıldığında, İngiliz demokrasi anlayışının ve anayasal demokrasiye olan katkılarının bu antlaşma çerçevesinde geliştiği söylenebilir (Çaha, 2017: 310).

1688 yılında parlamentonun krala karşı gerçekleştirmiş olduğu ve “Görkemli Devrim” olarak tarihe geçen olayla; kralın yetkileri büyük ölçüde parlamentoya devredilmiş ve siyasi özgürlüklerin önünün açılması sağlanmıştır. 1689 tarihinde ise devrim sürecinin en önemli sonucu olan ilk insan hakları manifestosu niteliğindeki Haklar Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu

bildirge ile kral yargıya müdahale edemeyecek, sivil mahkemeler kurulacak, mahkeme kurulması ve vergiler parlamentoya bağlı olacak, parlamento izni dışında barış zamanında silahlı bir ordu bulunmayacak, halk kendini korumak adına silah bulundurabilecek, parlamentoda da, yaşam esnasında da bireylere her türlü inanç ve düşünce serbestliği sağlanacak, bu husus için yargıya başvurulamayacaktır (Bkz. Bill of Rights). Bu anlamda bildirge bireyi ve onun özgürlüğünü esas almakta ve parlamentoya daha fazla vurgu yapmaktadır.

1776 yılında Amerika’da insan haklarını devlete karşı koruyan Virginia Haklar Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu belge Bağımsızlık Bildirgesi olarak literatüre geçmiştir. Bildirgedeki maddeler, sistemli hale getirilerek 1792 Amerikan Anayasasını oluşturmuştur. Bildirgenin temel içeriği devletin bireylerin yaşam, özgürlük, mülkiyet, güvenlik gibi temel hak ve özgürlüklerini korumakla görevlendirildiği ve bunun yerine getirilmediği takdirde yetkilerinin geri almasını öngörmektedir. Dünya tarihinde insan haklarını her şeyin üzerinde gören belge olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bildirge modern dünyada ortaya çıkan en açık, en net ve en kapsamlı insan hakları bildirgesi olarak kabul edilmekte ve demokrasinin gelişimi için temel kırılmalardan birini oluşturmaktadır (Bkz. Virginia Declaration of Rights).

Virginia Haklar Bildirgesi bireyi parlamento ve yönetimin üzerinde bir konuma yerleştirmektedir. Bu bildirge kendinden sonraki demokratik adımlara ilham kaynağı olmuştur. Bu bildirgenin akabinde Thomas Jefferson tarafından hazırlanan Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi önemli ölçüde Haklar Bildirgesinden etkilendiği belirtilmektedir. Bu iki bildirge Amerikan Anayasasının oluşumu ve bugünkü Amerika’nın temel demokrasi anlayışının temeli olarak kabul edilmektedir (Kuzu, 1992: 337).

Demokrasinin tarihsel arka planının temellerini oluşturan gelişmelerden biri de 1789 Fransa’da gerçekleşen devrimden iki yıl sonra yayınlanan Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’dir. 1791 tarihinde yayınlanan bildirge Virginia Haklar Bildirgesinin temelleri üzerine inşa edilmiş, tüm insanların doğuştan eşit olarak dünyaya geldiklerini, gelirken temel hak ve özgürlüklere sahip olduklarını ve bunları eşit ve özgürce kullanabilecekleri felsefesini savunmaktadır. Bildirge yönetimin kaynağını milli iradeye dayandırmış, Orta Çağ Katolik anlayışının kabul ettiği ruhban ve sıradan insan ayırımına son vermiş ve Tanrısal egemenliği halka dayandırmıştır. Fransız devriminin demokrasiyi geliştirme konusunda İngiltere’den

farkı, mülkiyetten bağımsız vatandaşlık anlayışını getirmiş olmasıdır. Fransa devriminin sonrasında eşit vatandaşlık ilkesinden söz edilmiş olsa da, istikrarsızlıklar ve iç çalkantılar demokrasinin temel değerlerinden eşit oy hakkının sağlanabilmesini 1940'lara kadar geciktirmiştir (Sander, 2013: 164).

Demokrasinin eşit oy hakkı üzerindeki gelişimi çok eskilere dayandırılmamaktadır. Magna Carta'ya kadar götürülebilen demokrasi tarihçesindeki elde edilen haklar mülkiyet sahibi olan vatandaşlar için geçerliydi, Dünya'da tüm vatandaşların eşit oy hakkına kavuşması ise 1930'ları bulmuştur. İlk kez eşit oy hakkı ise 1893 yılında Yeni Zelanda'da, uzun bir aradan sonra ise 1906 yılında Finlandiya'da verilmiştir. Kadınların seçme ve seçilme hakkını demokratik sistemlerde eşitlik temelli kullanması ise tarihi istisnalar dışında yirminci yüzyılın ilk yarısına tekabül etmektedir.

19. yüzyılda mutlak monarşiden yavaş yavaş kurtulmaya başlayan toplumlar “özgürlük” ve “halk iradesi” kavramları üzerinde yoğunlaşmıştır (Herrfahrdt, 1963). 19. ve 20. yüzyıllarda insan hakları üzerindeki gelişmeler demokrasinin kırılma noktalarına yardım etmektedir. Bu dönemlerde insan haklarının giderek önem kazanması demokratik yönetimin insan haklarından ayrılmaz bir parça olarak düşünülmesini sağlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorlukların parçalanması, ekonomik gelişmeler, sanayileşme, işçi sınıfının gelişmesi ve şehirleşme demokrasinin gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise demokrasi dalgasının yayılmasına Almanya, Japonya ve İtalya'daki totaliter sistemlerin çökmesi ve sömürge devletlerinin bağımsızlaşmaya başlaması yardımcı olmuştur. Bu dönemde demokrasi adına atılan en büyük adım ise 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletlerin “Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'ni ” yayınlamasıdır. Tüm haklar ve uluslar için geçerli olan bildiri insan hakları konusunda ortak ölçütler belirlemiştir. Örgütsel, ekonomik ve kültürel hakları da içinde barındıran bu bildiri insan haklarıyla ilgili kendisinden sonra gelen tüm çalışma ve anayasalara ilham kaynağı olmuştur (Bekcan, 2005: 14).

1980'li yılların sonlarında Sovyetler Birliği'nin dağılması sosyalist rejimin diğer rejimler karşısında önem ve gücünü yitirmesine neden olmuştur. Bu durumun demokraside bir kırılma daha gerçekleşmesine ve liberal demokratik sistemin önünün açılmasına sebep olduğu belirtilmektedir (Şaylan, 2008: 16). Bu yüzyılda yaşanan diğer önemli bir gelişme

ise, Avrupa Birliği'nin kurulmasıdır. Uluslarüstü bir yapıya sahip olan Avrupa Birliği, yeni düzen temsil sistemini, üye olan devletlerin temsilcilerinin bulunduğu Avrupa Birliği Parlamentosuyla örneklendirmektedir (Özkan, 2010: 36). Birlik oluşturduğu bu farklı sistem ile demokrasinin oluşum sürecine katkıda bulunmuştur.

Günümüzde ise 21. Yüzyıl modern demokrasilerin var olduğu dönem olarak adlandırılabilir. Sahip olunan teknolojik gelişmeler, demokrasinin hem düşünsel hem de uygulamadaki sistemini etkilemektedir. Özellikle, oluşturulan büyük ağ kitleleri eşitlikçi ve özgürlükçü demokrasi anlayışına hizmet vermektedir. Fakat burada ifade edilmelidir ki 21. yüzyıl modern demokrasilerinde de demokratik değerlerin tümünün var olmadığı ve demokratik unsurların yeterince uygulanmadığı sistemler tabi ki mevcuttur.

2.3. Demokrasinin Temel Değerleri

Demokrasi sürekli gelişen ve değişen bir süreci ifade etmekte ve her geçen gün kendisine yeni değerler katmaktadır. Demokrasi ile bağdaştırılan beş temel değer bulunmaktadır. Bunlar, özgürlük, eşitlik, siyasal temsil, siyasal katılım ve hukukun üstünlüğüdür. Tabi ki bu temel değerler zaman zaman yeni değerler ile bütünleşebileceği gibi yeni gelişmelere göre de değişip yeni anlamlar yüklenebilmektedir.

2.3.1 Özgürlük

Demokrasinin varlığının göstergesi ve ilk ögesi “özgürlüktür”. Özgürlükle amaçlanan, herkesin her istediğini her zaman yapabilmesi değil, aksine özgürlük her bireyin anayasal ve yasal sınırlar içerisinde başka bir bireyin özgürlük alanını kısıtlamadan eğitim, çalışma, sağlık, korunma, yaşam, haberleşme, hak arama, düşünme vb. özgürlüklerini kullanabilmesidir. Demokrasinin var olabilmesini temel kılan özgürlüklerin başında düşünce hürriyeti yer almaktadır. Demokrasi ile yönetilen toplumlarda bireyler her türlü düşüncüyü savunabilir ve savunulan bu düşünce etrafında örgütlenebilir. Bu iki hususun engellenmesi durumunda ise demokrasinin işleyişi zarar görebilir (Demir, 2010: 601).

Toplumsal düzenin ve sorumlulukların ahlaki ve hukuki boyutta yürümesini sağlayan özgürlük ilkesi, bireylerin siyasal sürece katılmalarını, kendi kararlarını verme hakkına sahip olmalarını ve iktidarı sınırlandırmak gibi pek çok değerini yaşatılmasına kaynaklık

etmektedir (Yahşi, 2014: 28). Özgürlük ilkesi, bireye müdahalede bir sınır çizmektedir. Bireyin hakkı gasp edilmediği sürece, devlet dahil olmak üzere hiç kimse, çizilen bu sınıra müdahale edememektedir (Çaha, 2014: 322). Dolayısıyla, birey kendi kararlarının ve tercihlerinin belirleyicisi olurken aynı zamanda kendisinin efendisi konumuna gelmektedir.

2.3.2 Eşitlik

Demokrasinin temel değerlerinden olan eşitlik ilkesinde anlatılmak istenen herkesin, her konuda, her şekilde, her koşulda, her zamanda eşit olması değildir. Eşitlik; her şeyden önce bireylerin hukuk önünde eşit olması, tüm bireyler için geçerli olan imkânlar ve hizmetlerde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Yani demokratik toplumlar; bireylere etnik köken, cinsiyet, felsefi yaklaşım, inançlar gibi benliklerini oluşturdukları hususları nedeniyle ayrıştırıcı niteliklerde bulunulmadığı topluluklardır. Her halleriyle yasalar önünde eşit davranılmış, devletin sunduğu imkân ve fırsatları eşit şekilde kullanabilen bireylerden meydana gelmektedir (Demir, 2010: 601). Özgürlüğün temel kıstası olan “yasalar önünde eşitlik” olgusu, demokratik yurttaşlığın en değerli ilkesi olup birçok ülkede anayasal bir kurum olarak somutlaştırılmıştır (Karademir, 2012: 9).

Demokrasinin en temel ideallerinden biri eşitlik ilkesidir. Çünkü eşitlik anlayışı, yöneten, yönetilen ve devlet arasında kesinlikle bir ayrımı kabul etmemektedir. Bu nedenle her demokratik toplumda eşitlik idealinin tam anlamıyla var olduğunu söylemek mümkün değildir. Günümüzde halen etnik köken, inanç, cinsiyet nedeniyle dünyanın farklı bölgelerinde insan onuruna yakışmayacak muamelelere maruz kalanların olduğu bilinmektedir. En demokratik ülkelerde bile inanç, ırk, ten rengi gibi nedenlerden dolayı kişiler kategorize edilmektedir.

Özgürlük ve eşitlik ilkeleri birbirini tamamlayan niteliktedir. Göze (2007: 392), özgürlüğün ve eşitliğin var olabilmesi için ikisinin bir arada olması fikrini savunmakta ve bunu “*Özgürlüğün yolu eşitlikten geçer. Herkesin maddi ve manevi kişiliğini geliştirmek için özgürlüklerden eşit ölçüde yararlanma olanaklarına sahip olmadığı bir düzen yetersizdir, eksiktir ve gerçek bir özgürlük düzeni sayılmaz. Bu bakımdan eşitlik, ön koşulu ve tamamlayıcısıdır*” şeklinde ifade etmektedir.

2.3.3 Siyasal Temsil

Temsil kavramı, egemenliğin kullanılışı ile alakalı alanı kapsaması nedeniyle demokrasinin temel değerlerinden birini oluşturmaktadır. Temsil kavramının siyasal alana uygulanmasının sonucunda, millet “temsil olunan”, milletin seçtiği kişilerde, “temsil eden” olarak kabul edilmiştir (Gözler, 2004: 117). Siyasal temsil ise; her türlü düşünce ve ideolojinin kısıtlanmaksızın siyasal iktidarı ele geçirme yarışına katılabilmesi, toplumdan her kesimin parlamento (meclislerde) ve demokratik platformlarda temsil edilmesi, seslerini duyurabilmesi hak ve çıkarlarını savunabilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Demir, 2010: 602).

Demokrasilerde siyasal temsil, tarihsel süreç içerisinde emredici ve temsili vekâlet olarak iki kategoride tartışılmaktadır. Emredici vekâlette, temsilciler kendilerini seçen; seçmenlerle sıkı bir ilişki içerisinde, seçmenlerin talimatları doğrultusunda hareket eden delege niteliğindedirler. Temsili vekâlet anlayışında ise belli bir seçim bölgesindeki seçmenlerce seçilmiş temsilcilerle seçmenler arasında bir vekâlet veya temsil ilişkisi meydana gelmemektedir. Dolayısıyla vekalet bireysellikten çıkıp milli hale gelmektedir. Temsilcinin de bütün milleti temsil ettiği ifade edilmektedir (Gülsoy, 2006: 77).

Halkın kendi temsilcilerini seçmesi, egemenlik anlayışından vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Halk, egemenliğini temsili yöntem kullanarak parlamento ve yerel meclislerde kullanmaktadır. Bunun dışında doğrudan ve dolaylı olarak da pek çok alanda egemenliğini kullanmaya devam ettiği ifade edilmektedir (Karademir, 2012: 9).

Temsil aynı zamanda insanların görüşlerinin savunulması veya çıkarlarının garanti altına alınması suretiyle yönetimin ve yönetilenlerin birbirine bağlanmasını sağlamaktadır (Heywood, 2013: 291-292). Çünkü bu bağın oluşum süreci, siyasal temsilin yürütme hak ve yetkisine sahip “gerçek bir birey” ile kendisine gerçek kişi tarafından verilmiş, onun olmadığı yerlerde bu hakkı kullanma izin ve yetkisine sahip “yapay kişi” ile aralarında oluşan ilişkiden kaynaklanmaktadır. Demokrasilerde bu kişiler halkın seçim yoluyla seçtiği milletvekilleridir. Seçildiği andan itibaren seçildiği bölgenin değil tüm milletin iradesini temsil eder (Özkan, 2010: 53-56).

2.3.4 Siyasal Katılım

Siyasal katılım, demokrasinin temel değerleri içerisinde yer alan ve üzerinde önemle durulan, konuşulan ve tartışılan bir kavramdır. Halkın kendini yönetecek kişileri seçtikten sonra özellikle siyasi iktidarın kararlarını etkilemek üzere siyasi sürece katılabilme, alınacak kararları etkileme ve değiştirebilme ilkesidir (Demir, 2010: 603). Dolayısıyla, siyasal katılım yöneticiler üzerinde baskı unsuru olabilmektedir.

Siyasal katılımın herhangi bir biçimi ve belli bir düzeyi bulunmamaktadır. Birçok biçimde, birçok düzeyde gerçekleştirilebilir. Katılımcıların nitelikleri ve katılım biçimleri de aynı şekilde değişkenlik gösterebilir, çünkü siyasal katılım belli aşamalarda gerçekleşen esnek bir süreçtir (Çukurçayır, 2012: 63).

Katılımın amacı özünde birçok taraf arasında, eşit olmayan ilişkiler ağında, hiyerarşik olarak üstün konumda olan tarafın kararlarını etkilemedir. Siyasal katılım toplumu oluşturan bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını, davranışlarını belirlemelidir. Siyasal katılım politikaların etkinliği ile stratejilerin tasarlanması, programların uygulanmasının etkinliği ve uygunluğunu arttırmaktadır (Karademir, 2012: 10).

2.3.5 Hukukun Üstünlüğü

Hukukun üstünlüğü ilkesi demokrasinin olmazsa olmaz ilkelerindendir. Çünkü hukukun üstünlüğü ve demokrasi birbirini iki temel değerdir. Demokrasilerde en üst normu hukuk oluşturmaktadır. Hukukun herkes için ve herkesi bağlayıcı nitelikte olması onun hukukun en üst norm olarak kabul edilmesine neden olmaktadır. Demokrasinin temelini oluşturan hukukun üstünlüğü ile anlatılmak istenen, toplumların kendi ihtiyaçlarına göre zaman içinde değişebilen, toplum tarafından hazırlanan kanunlar değildir. Asıl ifade edilmek istenen toplumdaki topluma değişmeyen insan hakları ve adalet duygusunu esas alan üstün/aşkın normlardır. Bir toplumda hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanabilmesi için;

- Hukuk nezdinde herkesin eşit olarak kabul edilmesi,
- Kanunların insan haklarına uygun şekilde hazırlanması,
- Mevzuatın herkes tarafından aynı şekilde anlaşılacak kadar açık ve sade olması,

- Yönetimin tüm eylemlerinin hukukla sınırlandırılması bir zorunluluk olarak görülmektedir (Çaha, 2014: 319).

Hukukun üstünlüğü ile birlikte, hukuk devletinden bahsedilmesi gerekmektedir. Hukuk devleti kavramıyla; devletin hukuka uygun davranması, hukuki güven ortamının bulunduğu, karar ve işlemlerin yargı denetimine bağlı olduğu devlet anlaşılır. Hukukun üstünlüğünün kabul edildiği ülkelerde hukuk devletinin yapıcı unsurları ise şunlardır;

- Devletin hukuka ve demokratik bir anayasaya uygunluğunu sağlayan ilke ve kurumlar,
- Bu uygunluğu tahkim edecek yargı denetimi,
- Uygunluğun etkin işleyişi için gerekli olan yargı bağımsızlığı,
- Adil yargılanma ilkesinin gerektirdiği güvenceler şeklinde sıralanmaktadır (Özkan, 2010: 61-62).

Bu hususlar neticesinde yönetimde keyfiyete yer bırakılmamakta, ister yönetici ister vatandaş olsun hiçbir kişi ya da kurum hukuktan üstün görülmemektedir. Demokrasilerde yetki, hukukla sağlanırken, hukuk da hukukla sınırlandırılmaktadır (URL-1, 2005).

2.4. Demokrasinin Özellikleri

Demokrasi genel olarak egemenliği halka vermekte, bireysel hak ve özgürlüklerin önemine vurgu yapmakta, eşit oy hakkını savunmaktadır. Yöneticiler halk tarafından düzenli ve adil bir seçimle iş başına gelmektedir. Azınlık haklarına saygılı, çoğunluk anlayışını benimseyen, farklı kişi ve grupların örgütlenmesine izin veren temel ilkelere, değerlere ve özelliklere sahiptir. Demokrasinin değerlerinden yola çıkılarak demokrasinin bir takım özellikleri ortaya konulmuştur. Söz konusu bu özellikler şu şekilde sıralanmaktadır.

Özgür, adil ve düzenli seçimler; Siyasal süreçte seçimler demokrasinin kalbi olarak kabul edilmektedir. Seçimler genel, eşit, serbest ve gizli oy esasına göre her türlü kuşkudan uzak bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Demokrasilerde seçimlerin rekabetçi, muhalefete imkan veren, seçmenin iradesinin doğru ve dürüst bir şekilde hukuk tarafından güvence altına alınan nitelikte olması önemli görülmektedir (Alifendioğlu, 2005: 86).

Diğer yandan insanların nasıl oy kullandığından ziyade, adil bir seçimin olması daha önemli kabul edilmektedir. Adil bir seçimin gerçekleşmesi de tercih eşitliği, doğru haber akışı, seçim kampanyası şartları, oyların dürüstçe sayılması gibi pek çok faktörün bir arada bulunmasıyla sağlanmaktadır. Düzenli seçimler ise hem bireylerin kamusal mevkilere ulaşmak, hem de oyların niteliği bakımından halk arasında siyasal eşitliğin sağlanması için önem arz etmektedir. Ayrıca düzenli seçimlerin gerçekleşmesi halkın siyasal sürece düzenli olarak katılımını arttırmaktadır. Özgür seçimin gerçekleşmesi her fikrin savunulmasının, örgütlenmesinin ve azınlıkların da temsil edilebileceğine inancını güçlendirir ve rekabet ortamını hazırlar. Kısacası; belli aralıklarla yapılan özgür ve adil seçimler aynı zamanda halkın iktidarını sağlamanın yolu olarak görülmektedir (Heywood, 2010: 298-299).

Siyasi Partiler: Siyasal sistemin niteliği ister otoriter-totaliter ister demokrasi olsun partiler birincil derecede rol almaktadır. Bir ülkedeki rejimin, gerçek karakterini belirleyebilmek için, anayasal şekiller ve kalıplar dışında, o ülkedeki parti sisteminin, parti tiplerinin, sosyal temellerinin içyapılarının bilinmesi gerekmektedir. Siyasal partileri bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacı güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Kapani, 2004: 159-160). Yine siyasi partilerin, demokrasi mücadelesinin, iktisadi ve toplumsal farklılaşmanın farkında olan ve bunun sonucu olarak kurumsallaşma sürecini ortaya koyduğu belirtilmektedir (Çam, 1999: 418). Bu anlamda demokrasinin kurumsallaşmasında, sürdürülebilirlik kazanmasında ve halkın genelinde yaygınlaşmasında siyasi partiler önemli rol oynamaktadır.

Siyasi Partiler, demokratik sistem içerisinde farklı işlevler görmektedir. Kapani'ye göre bu işlevleri (2004: 165);

- Toplumdaki farklı çıkarları ve istemlerin birleştirir ve kanalize eder,
- Ayırıştırıcı ve bölücü değil, toparlayıcı ve birleştiricidir
- Halk ile iktidar arasında köprü vazifesi görür,
- Halkın istekleri, beklentileri ve bunların gerçekleştirilmesinde iktidarı etkileyici faaliyetlerde bulunur,
- Siyasal personelin, yönetici kadroların ve liderlerin seçilmelerini sağlar,
- Devletin karar organları içerisinde yönetme ve hükmetme gibi bir role sahiptirler

- İktidarın denetlenmesi fonksiyonunu yerine getirirler, şeklinde sıralanmaktadır.

Tüm bu niteliklere baktığımızda siyasal partiler, siyasal sürecin etkinliğini var kılmaktadır.

Çoğulculuk: Demokratik yönetime sahip olan toplumlar, en fazla çeşitliliği talep eden topluluklardır. Demokrasinin itici unsurunu oluşturan özgürlük ve örgütlenme anlayışı bireylerin kendilerini olduğu gibi ortaya koyma olanağını sağlamaktadır. Bu sebeple sadece siyasi görüşler değil, kültürel değerler, yaşam biçimleri, ahlaki standartlar bakımından da bir çeşitlilik yani çoğulculuk anlayışından bahsedilmektedir. Özel yarar alanının, kamusal yarar alanından daha önemli ve öncelikli olması durumu ise çoğulculuğun ispat edilmeye gerek duyulmayan önermesidir. Aynı zamanda bireysel tercihlerde asla bir tehdit unsuru olarak görülmemektedir (Çaha, 2014; 323).

Bununla birlikte siyasal alanda çoğulculuk, değişik düşünce ve menfaatlere sahip kişilerin veya grupların örgütlenip, siyasal iktidar yarışına katılmalarını ifade etmektedir. Bundan dolayı demokrasi, siyasal yaşamın gereği olarak kabul edilmektedir. (Erdoğan, 2010: 248). Çünkü demokrasi sosyal yapıdaki bütün farklılıkların teşkilatlanabildiği, sesini duyurabildiği, her kesimin iktidara talip olabileceği bir süreçtir. Dolayısıyla çok üyeli, çok düşünceli olan çoğulculuk, çoklu siyasal süreci meydana getirmekte ve azınlıkların fikirleri de hayati önem taşımaktadır (Yahşi, 2014: 35-36).

Çoğunluğun Yönetimi: Genel oyla seçilerek iş başına gelmiş çoğunluğun belli bir süre toplumun yönetimini gerçekleştirmesi, demokrasinin temel niteliklerinden kabul edilmektedir (Şinik, 2001: 9).

Çoğunluğun yönetimi ilkesi, siyasal iktidarın sağladığı yetkileri, kimin kullanacağı sorununa birçok fikir arasından, hangisinin daha uygun olduğunun karar verilmesidir. Ancak çoğunlukların iradesi sınırlandırılmaz ve azınlıkların fikirlerine saygı göstermeyerek, bireysel özgürlük ve haklar ihlal edilirse demokrasi çıkmaza sürüklenmektedir (Yayla, 2004: 55). Bu nedenledir ki Sartori (1996: 26) bu durumu; çoğunlukların azınlıklara, karşıt biçimde, azınlıkların da çoğunluklara dönüştüğü durumlarda demokrasinin gelişebileceğini ifade etmektedir.

İnsan Hakları: insanın vazgeçilmez temel, kişisel, siyasal, sosyal ve kültürel haklarını ifade etmektedir. İnsanın yalnızca insan olmasından kaynaklanan tüm hakları, insan hakları olarak tanımlanmaktadır. Bu haklar, insanın değerini ve onurunu tüm açılarıyla koruyan evrensel ilke ve kurallardır (URL-2, 2020). Bu nedenle milli iradenin, örneğin bir insanın öldürülmesine, mülkiyet hakkının elinden alınmasına ya da inanç ve fikir hürriyetinin yasaklanması gibi temel insan haklarına aykırı karar vermesi kabul edilmemektedir. Modern demokrasileri, geçmiş dönemlerdeki demokrasilerden ayıran en önemli özelliğin milli iradeyi sınırlandıran mekanizmanın insan hakları olarak kabul edilmesidir (Çaha, 2014: 318). Bu anlamda günümüz demokrasilerinde insan hakları temel değer haline gelmiştir.

2.5. Demokrasi Teorileri

Geçirmiş olduğu tarihsel süreçte demokrasi değişik anlamları içerisinde barındırmakta ve bu nedenle de normatif ve ampirik olarak iki değişik demokrasi teorisi üzerinden ele alınmaktadır. Ampirik teori olanı, normatif teori ise olması gerekeni konu edinmektedir

2.5.1 Ampirik Demokrasi Teorisi

Ampirik demokrasi teorisi, demokrasiyi idealist kavramıyla değil somut var olan demokrasilerden yola çıkarak bir takım şartlara bağlı olarak tanımlamaktadır (Güveyi, 2012: 137). Ampirik demokrasi tanımlamasını yaparken “olması gerekenle” değil “olan” ile ilgilenmektedir. Ampirik demokrasi teorisi, normatif teorideki demokrasi kavramını idealistçe fakat gerçeklikten uzak olduğu gerekçesiyle eleştirir. Arend Lijphart (1996: 1-2): *“halkın halk tarafından, halk için yönetilmesinin gerçek anlamda uygulanmasını”* fiilen mümkün görmemektedir. Bu görüşünü de, tam bir demokratik duyarlılık yerine, nispeten çokça bir yurttaş grubunun belirli bir zaman boyunca isteklerine cevap veren sistemleri demokratik olarak nitelendirerek desteklemektedir.

Ampirik demokrasi teorisine göre, bir siyasal sistemin demokratik olarak kabul edilmesi için;

- Siyasal makamların seçimle iş başına gelmesi,
- Seçimlerin düzenli aralıklarla tekrarlanması,
- Seçimlerin serbest yapılması,
- Birden çok siyasi partinin seçime katılması,

- Bütün siyasi partilerin iktidar olma şansının olması,
- Kamusal hakların güvence altına alınması gerekli görülmektedir (Gözler, 2004: 112-113).

2.5.2 Normatif Demokrasi Teorisi

Normatif Demokrasi teorisi, demokrasi kavramını, sözlük anlamından hareketle açıklamaktadır. Bir ideali, yansıtmayı amaçladığından soyut anlam olarak kabul edilmektedir. Normatif Demokrasi teorisinin, demokrasi tanımı olan “halkın yönetimi” ifadesiyle kendi özünü oluşturduğu ifade edilmektedir (Güçyetmez, 2017: 483)

Buna göre bir rejimin demokratik rejim olabilmesi için, halkın bütünün isteklerine uyması gerekmektedir. Arend Lijphart’ın ifadesiyle “ *böylesine halkın eğilimlerine tam olarak uyan bir yönetim hiç bir zaman olmamıştır ve belki de hiç olmayacaktır*” (Lijphart, 1996). Normatif demokrasi teorisi, demokratik rejimlerin ulaşmayı bekledikleri bir ideal kurgulanmasından dolayı, buna bağlı olarak yeryüzünde demokratik bir rejimin kurulamayacağı belirtilmektedir. Çünkü böyle bir ideale ulaşmak mümkün görülmemektedir (Gözler, 2004: 112).

2.6. Egemenliğin Kullanılış Biçimlerine Göre Demokrasi Modelleri

Yönetimin kaynağını, egemenliğin oluşturduğu ifade edilmektedir (İpek, 2008: 211). Egemenliğin kullanılış şekline göre, demokrasi modelleri üçe ayrılmaktadır. Bunlardan ilki halk egemenliğini bizzat kullanan “doğrudan demokrasi”, ikincisi halk egemenliğini temsilciler aracılığıyla kullanan “temsili demokrasi”, üçüncü ise halk egemenliğinin halk ve temsilcilerin arasında paylaşıldığı “yarı doğrudan demokrasidir”.

2.6.1 Doğrudan Demokrasi

Bir temsilci ya da aracı olmadan, halkın direkt kendisinin yönetime katıldığı sisteme doğrudan demokrasi denilmektedir (Derdiman, 2013: 71). Klasik demokrasi olarak da adlandırılan doğrudan demokrasi de halk egemenliğini bizzat kendisi kullanmaktadır. Devlet için verilen bütün kararlar yurttaşlar tarafından aracısız ve temsilcisiz olarak alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, doğrudan demokrasi, yöneticiler ile halk arasına başka kişi girmeden,

kendi kendilerine oluşturdukları bir yönetimdir. Yine doğrudan demokrasilerin iktidarın kullanılmasında sürekli olarak halkın katılımını gerekli ve zorunlu gördüğü belirtilmektedir (Gözler, 2004: 115).

Eski Yunan şehir devletleri ve özellikle Atina’da M.Ö. 4. ve 5. yüzyıllarda uygulanan, vatandaşların kamusal meselelere doğrudan görüş bildirdikleri, oy kullandıkları, kısacası kamu görevlerinde ve karar alma süreçlerinde kendilerinin sorumluluk aldıkları etkileşimli ve katılımcı bir demokrasi modelidir (Gözübüyük, 1997: 95). Demokrasi uygulamalarının yoğun olarak geçerli olduğu devlet İsviçre’dir. İsviçre hem ulusal düzeyde hem de bir küçük dağ kantonunda ve dört yarım kantonunda, topluluklarında doğrudan demokrasi modelini benimsemiştir (Schmidt, 2001: 247). Ancak artan nüfus göz önüne alındığında günümüzde artık böyle bir modelin tek başına anlam ifade etmeyeceği görölmektedir.

2.6.2 Temsili Demokrasi

Orta çağda gelişmeye başlayıp 18. yüzyılın sonlarına doğru demokrasi teorisine önemli katkı sağlayan temsili demokrasi modeli, toplumların hacim olarak büyümesi ve modern devletlerin doğmasıyla artan nüfusa cevap verememesinin bir sonucu olarak gelişmiştir. Temsili demokrasilerde vatandaşlar, kendilerini temsil edecek kişileri seçmektedir. Seçilen bu temsilciler, seçenler adına siyasetin temel fonksiyonlarını icra etmektedir. Temsilcilerin seçimi, modern demokrasilerde seçimler yoluyla yapılmaktadır. Seçmenlerin temsilciler ile ilgili tercihlerine ve bunların altında yatan faktörlere bir siyasal sistem tarafından ipotek konulamayacak ya da empoze edilemeyecek olması sistemin en temel unsuru olarak görölmektedir. (Yayla, 2017: 148-150).

Temsili demokrasinin iki farklı uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan ilki, halkın seçim yoluyla yasama meclisini oluşturacak olan adayları seçmesi ve onların da yürütmeyi belirlemesidir. İkincisi ise halkın genel seçim yoluyla hem yasama meclisi üyelerini hem de devlet başkanını belirlemesidir (Özkan, 2010: 41). İlkinde, seçmen sadece yasama organında görev yapacakları seçmektedir. Dolayısıyla yürütme organında görev yapacakların belirlenmesinde halk söz sahibi olamamaktadır. İkincisinde ise halk ikisinde de söz sahibi olabilmektedir.

Temsili demokrasi modeli üzerine katılım ve temsil konusunda eleştiriler bulunmaktadır. Halk adına yönetime katılan temsilcilerin kişisel ve politik bir takım çıkarlar doğrultusunda hareket ederek halk iradesini göz ardı ettikleri savunulmaktadır. Bu da temsil ilkesinin sekteye uğratıldığı düşüncesine neden olmaktadır. Bir diğer eleştiri de halkın yönetim sürecine yeterli düzeyde katılmadığı düşüncesidir. Halk seçimler dışında pasif kalmakta ve siyasal etkinliği oldukça sınırlı kalmaktadır. Bunun sonucunda politik yaşamdan giderek uzaklaşmakta, toplumsal konulara karşı duyarsızlaşmakta, yabancılaşmakta, hatta ileri seviyede seçimlere bile katılmamaktadır. Bunlar, temsili demokrasinin katılım ilkesi ile ters düşmektedir (Keskinbıçkı, 2019: 50).

2.6.3 Yarı Doğrudan Demokrasi

Yarı doğrudan demokrasi, doğrudan demokrasi ve temsili demokrasinin karışımı olarak kabul edilmektedir (Oğuzhan, 2019: 19). Gözler (2004: 151), yarı doğrudan demokrasi; egemenliği halk ile temsilciler arasında paylaştırıldığı için, halkın egemenliği kullanmasına zaman zaman doğrudan katılabildiği bir temsili demokrasi tipi olarak açıklamaktadır. Bu sebeple yarı doğrudan demokrasi yerine yarı temsili demokrasi terimini kullanmanın daha doğru olacağını düşünmektedir.

Halkın seçtiği temsilcileri istediği gibi kontrol etme ve denetleme mekanizmalarının bulunmadığı temsili demokrasilerin aksine, yarı doğrudan demokrasi modelinde egemenliği, yönetenlerle birlikte halkın kullanabildiği bazı yöntemler yer almaktadır. Bunlar referandum, halk vetosu ve halkın teklif hakkıdır (Özsağır, 2000: 235).

- **Referandum (Halk Oylaması, Plebisit):** Referandum halkın temsilcilerinin yaptıkları yasaların veya aldıkları kararların uygulanabilir hale gelmesi için son sözün halka bırakıldığı, halkın onayının alındıktan sonra yasa ve kararların yürürlüğe girebildiği bir uygulama biçimidir. Bundan dolayı yarı doğrudan demokrasi modellerinde en sık başvurulan yöntem olduğu belirtilmektedir (Taşkesen, 2011: 102).
- **Halk Vetosu:** Yasama tarafından kabul edilip, uygulamaya konulan bir yasa veya karara belli bir süre şartına uyarak ve itiraza ilişkin belli sayıda imza toplanarak itiraz edildiği uygulama biçimidir. Şartlar sağlandığı takdirde yasanın tamamı ya da bir bölümü geçersiz kılınmaktadır.

- **Halk Girişimi (Halkın Teklif Hakkı):** Halkın belli bir sayıda ve özel şartları yerine getirmek kaydıyla, yasama organına teklifte bulunmasıdır. Kısacası yarı doğrudan demokrasi, temsili demokrasinin halkın seçtiği yöneticiyi istediği zaman kontrol edememesi gibi bazı eksikliklerini kapatmaya çalışırken, halka temsilcilerin iş birliği yaparak halkın, egemenliği kullanması hususunda daha geniş bir katılım sağlamasını amaçlayan demokrasi tipidir (Özsağır, 2000: 235).

2.7. Demokrasî Modeli-Türleri

Demokrasinin farklı zamanlarda ve farklı anlamlarda yorumlanmasıyla toplumlar kendilerine göre birçok demokrasi modeli oluşturmuşlardır. Antik Yunanla başlatabildiğimiz ve günümüze kadar gelen demokrasi modelleri birbirinden tamamen ayrılmaktadır. Çünkü modeller oluşturuldukları dönemin sosyal, ekonomik, kültürel, toplumsal yapısına göre farklılık göstererek şekillenmiştir.

2.7.1 Liberal Demokrasi

Liberal veya klasik demokrasi olarak literatüre geçen demokrasi modeli yerine özgürlükçü demokrasi, çoğulcu demokrasi, anayasal demokrasi kavramları da kullanılmaktadır. Bu demokrasi türünün/modelinin, liberal düşünürlerin ve İngiltere’de 18. ve 19. yüzyıllar boyunca parlamentoda uğraş veren sanayi ve ticaret burjuvazisinin çabası sonucunda geliştiği belirtilmektedir (Sartori, 1996: 415-421). Kavramsal olarak liberal demokrasi bir ideoloji olan liberalizm ile bir metot veya prosedürel süreç olan demokrasinin birleşimi veya uzlaşımı olarak ifade edilmektedir (Yayla, 2017: 150).

Liberal Demokrasi, 18. yüzyılda aydınlanma felsefesinin de etkisiyle bireysel özgürlük ve eşitlik düşünceleriyle şekillenmiş ve 19. yüzyıla gelindiğinde siyasal anlamda olgunlaşmıştır. Bireyi merkeze alan ve bireysel özgürlükler düşüncesiyle biçimlenen liberal düşünce, halkı ve halkın isteklerini merkez kabul eden demokrasi ile kişi hak ve özgürlüklerini bütünleştirmektedir. İşte sağlanan bu bütünleşme liberal demokrasi modelinin temelini oluşturmaktadır (Keskinbıçakcı, 2019: 56).

Liberal demokrasilerde olması gereken bazı unsurlar ve öngörüler bulunmaktadır. Bunların başında, siyasal iktidarın sınırlı olması gerektiği fikri yer almaktadır. Bahsedilen sınırlılık siyasal iktidarın, toplumsal hareketlerin çizdiği sınırlar etrafında hareket etmesinden

kaynaklanmaktadır. Burada dört unsur mevcuttur. İlki siyasi iktidarın sivil toplum örgütlerini baskı altına alabilecek girişimlerden uzak durması, ikincisi toplumdaki çoğulculuk olgusunun var olmasıdır. Çoğulculuk hem toplumu oluşturan bireylerin özellikleri bakımından farklılık göstermesi hem de bu bireylerin değer ve çıkarlarına önem verilmesini ifade etmektedir. Üçüncü unsur toplumu açıklayan nesnel yargıların bulunmayışı nedeniyle, bireylerin eşitliğin varlığına inanması, fikir ayrılıklarına saygı duyması ve bir hoş görü ortamının sağlanabilir olmasıdır. Liberal demokrasilerde çoğunluk kararının bir sınırlılığı söz konusudur. Çünkü siyasal iktidarın hareket alanı, çoğunluğun olması ya da yapılmasını istedikleriyle sınırlanmaktadır. İşte tam da bu noktada diğer bir unsur olan azınlıkların da çoğunluk olma olasılığının sağlanması gerekmektedir (Finer, 1999: 100-103).

Liberal demokrasilerde belli aralıklarla seçimler yapılmaktadır. Bu seçimlerde gizli oy, açık sayım ilkesi uygulanmaktadır. Genel ve eşit oy hakkı temin edilmektedir, halkın temsil edildiği kurumların var olması gerekmektedir. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü ile hukukun üstünlüğü ilkesine bağlılık liberal demokrasi de önemli görülmektedir. Yine seçimle iş başına gelmiş siyasal iktidarın değişmesinde, seçimden başka uygulanacak yöntem asla kabul görmemektedir (Akıncı, 2011: 15).

Liberal demokrasinin özgürlüğü koruması için siyasal sistemde öngördüğü başlıca kurumlar:

- Kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsenmesi,
- Hukukun hakimiyeti ilkesinin benimsenmesi,
- Anayasal insan hakları rejiminin var olması yani insan haklarının tüm bireyleri ve kamu otoritesini bağlayan bir üst metin olarak anayasada sayılması ve anayasal teminat altına alınmasıdır.

Kısaca liberal demokrasinin demokratik unsurları:

- Birden fazla partinin var olması,
- Serbest, adil ve yarışmacı seçimlerin bulunması,
- Bütün vatandaşların siyasi haklara sahiplik bakımından eşit olması,
- Siyasal iktidarın seçimle değişebileceği teminatının olması,
- Siyasal iktidarın halka hesap verebilir olması,
- Çoğunluğun yönetme hakkı,
- Azınlığın haklarına saygı,

- İktidarın değişik seviyelerde paylaşılabılır olması şeklinde sıralanmaktadır (Yayla, 2017: 153-158).

2.7.2 Marksist-Sosyalist Demokrasi

Sosyal demokrasi modelinin daha iyi anlaşılabilmesi ve Marksist-Sosyalist Demokrasi ile karıştırılmaması için kısaca bu demokrasi modeline de açıklamak gerekmektedir.

Günümüzde ifade edilen, marksizm her ne ise odur ama demokrasiyle alakası yoktur ifadesi Marksist Sosyalist demokrasiye vurgu yapmaktadır. Demokrasi toplumda bulunan sınıflar çatışsa dahi onları bir arada tutma ve yaşatma çabası içerisindeydir. Marksist sosyalizm ise sınıf çatışması ve uzlaşmaz zıtlık yüzünden sınıfların birbirini yok etme fikrine dayanmaktadır. Marksist- sosyalist demokrasi modeli bir oksimoron olarak ifade edilmektedir. Yani Marksist sosyalizmi resmi ideoloji haline getiren hiçbir sistem demokrasi olamamış ve demokrasiyi yaşatamamıştır. Bir demokrasi modelinde, Marksist sosyalistlerin olması tabi ki istenmektedir. Çünkü demokrasinin temel ilkelerinden biri olan bakış açısı farklılığını desteklerler ancak eğer bir devlet, kendi felsefesi olarak Marksist-sosyalist demokrasiyi benimserse, ideolojik çoğulculuk sona ermektedir ve Marksist-sosyalist olmayanlar yaşam haklarını kaybetmektedirler (Yayla, 2017: 159-160). Marksist ideoloji temel olarak tek bir ideolojiye dayanmaktadır ve bu nedenle çoğulcu ya da diyalogcu yaklaşımları reddetmektedir.

2.7.3 Sosyal Demokrasi

Avrupa’da 19. yüzyılın ikinci yarısında sosyalist sendikal gibi sol hareketle ve sol düşüncelerle şekillenen bir demokrasi modelidir. Bu modelin gelişmesine öncelik eden düşünür olarak Alman Eduard Bernstein kabul edilmektedir. Marksist devrimci anlayışın aksine demokrasi ve kapitalist sistemlerin emekçi sınıfın lehine dönüştürülerek olgunlaştırılması gerektiğini savunmaktadır. Marx’ın devletsiz, sınıfsız, özel mülkiyetsiz sosyalizminin aksine, eşit şartların ve sosyalleşme bilincinin geliştiği sosyal demokrat bir toplum tasarlamıştır. Bu anlamda demokraside sosyalizmin mücadele aracı ve onu gerçekleştirme şekli olarak gördüğü belirtilmektedir (Çaha, 2014: 330).

İşçi sınıfının etkileriyle oluşan bu modelde, herkesin eşit olması ve devlet önünde eşit muamele görme hakkına sahip olması fikri düşünülmektedir. Bu hakların kullanılabilmesi

için de devletin aktif bir şekilde rol alması gerektiği düşünülmektedir. İnsan haklarını, sosyal hakları ve özgürlükleri halka sunmak için çaba gösteren sosyal demokrasilerde devlet, bu hakları yerine getirmekle yükümlü kabul edilmektedir. Devletin temel görevi de birinin ekonomik açıdan diğerinin altında ezilmesini engellemek ve bu sorumluluk bilinciyle varlığını sürdürmektir. Bununla birlikte sosyal demokrasilerde devlet, var olan özgürlükleri korumakla kalmamakta aynı zamanda özgürlüklerin gelişimini engelleyen unsurları ortadan kaldırmakla da kendini görevli görmektedir (Bekcan, 2005: 34-36).

Sosyal demokrasinin amaçları;

- Servetin belli ellerde toplanmasını engelleme,
- Gelir dağılımında eşitliği sağlama,
- Fırsat eşitliği,
- Pozitif özgürlük,
- İşsizliğin azaltılması şeklinde sıralanırken özellikleri ise;
- Kapitalizme karşıdır,
- İnsanların başka insanlar tarafından sömürülmesine karşı çıkmaktadır,
- Demokratik anayasa rejimini kabul eder,
- Her türlü totaliterliği ve dikta rejimini reddeder,
- Sınıf savaşını kabul eder ancak ithalci değildir şeklinde ifade edilmektedir (Oğuzhan, 2019: 23-24).

2.7.4 Katılımcı Demokrasi

Kökleri 18. yüzyıla dayanan ve temsili demokrasi modelinin eksikliği ve demokratik ihtiyaçlara cevap verememesi üzerine şekillenen demokrasi modelidir (Kocaoğlu, 2014:3). Temsili demokratik sistemi gerekli kılan tüm koşulları dikkate alan ve temsil sisteminin işletilmesine yardımcı olan mekanizmaları da kabul eden, doğrudan demokrasi anlayışını ise üst seviyede tutan, demokratik yapıları daha katılımcı bir sisteme dönüştürmeye çalışan demokrasi türü olarak tanımlanmaktadır (Yaman, 2018: 136).

Robert Dahl, siyasal katılımın boyutlarını “ilgilenme”, “önemseme”, “bilgilenme”, “eylemde bulunma” olarak dörde ayırmaktadır. Demokrasilerde katılım genellikle seçimlerle sınırlı kaldığından etkin bir katılım işlevi görmemektedir. Katılımcı demokrasiyi savunan Hannah Arendt, Carol Pateman ve Jeremy Barber gibi siyaset bilimciler de katılımcı

demokrasiyi Robert Dahl'ın boyutlarıyla modellendirmeye çalışmıştır. Bu görüşün savunucularına göre, siyaset toplumsal yaşamın tüm alanlarını kapsadığı için bireylerin her alanda aktif biçimde katılımının sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu da katılım mekanizmalarını içinde barındıran bir demokrasi ile mümkün olabilmektedir. Yine Barberin, vatandaşların kendi yasalarını dahi doğrudan kendilerinin yapabileceği aktif ve dinamik bir demokrasi modelini önerdiği belirtilmektedir (Çaha, 2014: 334-335).

Katılımcı demokrasi modelinin fikri temelleri esas olarak klasik demokrasiye dayandırılmaktadır. Klasik demokrasinin yücelttiği halk egemenliği, katılımcı yurttaşlık, ortak fayda, uzlaşma gibi Antik Yunan demokrasisinde rastladığımız demokrasi değerlerine günümüz manasıyla anlam katılmaya çalışılmaktadır (Yaman, 2018: 137). Antik Yunan demokrasisi temelli bu modelde, vatandaşlar politik birey olarak tanımlanmakta ve katılıma istekli oldukları varsayılmaktadır. Oysa vatandaşlar apolitik olabileceği gibi katılıma isteksiz de kalabilmektedirler. Erdoğan (2010: 314-316) bu durumu, *“siyaseti vatandaşların aktif katılımı üzerine inşa edecek olursak bireyi katılıma zorlayacak mekanizmaların geliştirilmesi gerekir, bu da demokrasinin dışına çıkmamıza neden olur”* şeklinde ifade etmektedir. Şentürk (2008:55), halkın irade sahibi olarak görüş bildirebilmesi için karşı olduğu görüşlere eleştiri getirebilmesi, kendi düşüncelerini savunabilmesi için katılımcı, eşitlikçi, özgürlükçü bir ortamın sağlanmasını gerekli görmektedir. Bu anlamda halkın karar verici olabilmesi için bunu sağlayacak mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.

Katılımcı demokrasi modelinde en çok eleştirilen konulardan bir diğeri de Antik Yunan sonrası dönemlerde artan nüfusa yeterli olmayan demokrasi modelinin günümüz nüfusunda nasıl yeterli olacağı ya da günümüze uyarlanmasının ne ölçüde doğru olduğu noktasındadır.

Katılımcı demokrasilerde temel olan kendi kendine harekete geçme, kendine egemen olma, kendini algılama ve kendini yetiştirme. STK'ların gelişmesi ve güçlenmesi, katılımcı hareketleri yaygınlaştırmıştır. Çoğulcu demokrasi ve söylemin gelişmesi katılımcılığı arttırırken, katılımcı demokrasi de temel hak ve özgürlüklerin güvende olduğu çoğulcu yönetime vurgu yapmaktadır. Buradan hareketle katılımcı modelin, demokratik nitelik kazanabilmesi için bazı unsurlar ortaya atılmıştır. Söz konusu bu unsurlar;

- **Katılımın demokratik niteliğinin güçlendirilmesi:** Oy kullanma hakkına sahip olanların bakış alanlarını genişletme, irade oluşturma ve katılımı yaygınlaştırma,

- **Halk yönetime doğrudan katılabilmesi:** Kararların alınması, uygulanması, denetlenmesi süreçlerinde halka söz hakkı tanıyan, ilgili kurumlar ve kişilerle görüşme ve tartışma olanağı veren açık katılım biçimlerinin oluşturulması,
- **Kararlarda vatandaşların etkili olması:** Siyasal kararların alınması sürecinde yer alan vatandaşların çıktılar üzerinde de etkili olması,
- **Eylemin yaygınlığı:** Katılım toplumun tümünü ilgilendiren ve kapsayan bir süreç olması,
- **Yaygınlık ilkesi:** Siyasal çıktılar ile nüfusun tüm basamakları arasında dengeyi sağlayan katılım biçimlerinin oluşturulması,
- **İlgi çekici katılma biçimleri (çeşitleri):** Bireylerin siyasal etkinlik duygusunu ve ilgisini arttıracak katılım biçimlerinin oluşturulması şeklinde sıralanmaktadır (Yaman, 2018: 137-140).

2.7.5 Müzakereci Demokrasi

Temsili ve liberal demokrasiye alternatif olarak karşımıza çıkan müzakereci demokrasi modeli, Habermas'ın iletişimsel eylem kuramından etkilenmiştir. Benhabib'in siyasal düzlemde yapılan yasaların ve kuralların vatandaşların eşit katılımıyla devam eden müzakere süreçleri ile meşruiyet kazanmasını öngördükleri bir model olarak ifade edilmektedir. Müzakereci demokrasi modelinin gelişiminde etkili olan önemli isimlerden diğer iki siyaset bilimci ise David Held ve Amy Gutmann'dır (Aydın, 2017: 140).

Kamu, katılım ve müzakere gibi üç unsuru aynı anda barındıran müzakereci demokrasi, liberal ve temsili demokrasinin aksine tüm vatandaşların etkin katılım gösterdiği eşitlikçi, özgürlükçü bir siyaseti savunmaktadır. Vatandaşlar kendisini ilgilendiren ya da ilgilendirecek olan tüm konularda söz hakkına ve katılımda bulunma talebine sahip oldukları için bu yaklaşıma göre iletişimsel edimler politik katılımın kendisini oluşturmaktadır (Zabunoğlu, 2017: 807). Bu demokrasi modelini diğer demokrasi modellerinden ayıran bir diğer unsur ise devletin konumudur. Müzakereci demokrasi, temsili demokrasi modelinin mekanizmalarını yetersiz bulmaktadır. Liberal demokrasilerde olduğu gibi devlet tarafsız hakem rolünde değil müzakere şartlarını sağlayan bir kurum niteliği taşımaktadır. Kararlar temsili demokrasilerde olduğu gibi oy ile değil müzakere yoluyla alınmaktadır. Vatandaşları, özgür ve eşit bireyler olarak kabul eden bu yaklaşım vatandaşların kamusal alanda

birbirleriyle akıl ve muhakeme yoluyla tartışıp, birbirlerini ikna etme suretiyle ortak noktada buluşabileceklerini öne sürmektedir.

Ayrıca Benhabib'e göre rasyonel müzakere sürecinin özellikleri (Benhabib, 1996: 70'den aktaran Keskinbıçk, 2019: 58-59):

- Eşitlik ve simetri normları: Herkes söz alma ve tartışmayı açma konularında eşit hakka sahiptir.
- Konuşulan konuları, alınacak karar ve kuralları herkesin sorgulama hakkı mevcuttur.
- Herkes konuşulan konu, kural, karar, kurum belirleme gibi hususlarda uygulamanın gerçekleştirilmesi hakkında karşı argümanlar üretme hakkına sahiptir şeklinde sıralanmaktadır.

2.7.6 Radikal Demokrasi

Radikal Demokrasinin 20. Yüzyılın sonlarına doğru gündeme geldiği belirtilmektedir. Post-Marksist yaklaşım içinde ortaya çıktığı için liberal demokrasiye alternatif bir model olarak ifade edilmektedir. Katılım, çoğulculuk ve çatışma fikrini benimsemekte ve kişisel hakların daha da arttırılması gerektiğini savunmaktadır. Buna bağlı olarak da mülkiyet haklarını ve devlet iktidarını, demokratik hesap verme yükümlülüğü içerisinde değerlendirmektedir (Karademir, 2012: 19). .

Radikal Demokrasi liberal anlayışın özgürlüğü ile sosyalist anlayışın eşitlik ilkelerini dengelemeye çalışmaktadır. Sosyalizmin, bireyi ve farklılıkları görmezden gelen devletçi yaklaşımı halk üzerinde baskı olarak görülmekte ve reddedilmektedir. Yine aynı şekilde, Marksizm çoğulcu grupları anlamada başarısız kabul edilmektedir. Marksizm'in bütün sosyal ilişkileri sınıf kavramına indirgemesi eleştirilerek feminist, çevreci, sendikacı gibi sivil grupların sosyal değişimde aktif rol almaları gerektiği görülmektedir. Çünkü sivil toplum örgütlerinin, hem karar mekanizmalarına hem de toplumsal sorunlara katılmaları arzu edilmektedir. Böylece demokrasi farklılıkları bünyesinde barındıran bir sisteme dönüşebilmektedir. Diğer taraftan kapitalizm de problem alını olarak görülmektedir ve çoğulcu demokratik bir yaklaşımla bu sorunun çözüme kavuşturulmasının gerekli görüldüğü ifade edilmektedir (Zabunoğlu, 2017: 802-803).

Müzakereci demokrasilerde yer alan “uzlaşma” olgusu, radikal demokraside “çatışmacı uzlaşma” olgusuna dönüşmektedir. Burada siyaset, uzlaşmadan çok bir çatışma alanı olarak görülmekte ve uzlaşma sağlanacaksa ancak çatışma sürecinden geçtikten sonra mümkün olabilmektedir. Böylece siyaset, kamu kaynaklarına ulaşmak için örgütlü, eşit olmayan toplumsal güçler arasında yürütülen herkese açık bir çekişme alanı ve bunun neticesinde devlet kurumları düzeyinde değil, toplumsal ilişki ağları içerisinde yer alan mekanizmaya dönüşmektedir.

2.7.7 Kapsayıcı Demokrasi

Liberal demokrasinin temsil, katılım, dengesiz gelir dağılımı, kapitalist ekonomi, ekonomik refahın dengesizliği gibi Post-Marksist anlayışın hakim olduğu bu demokrasi türü Takis Fotopoulos tarafından geliştirilmiştir.

Fotopoulos (1996: 6-7) kapsayıcı demokrasiyi dört başlık altında açıklamaktadır:

1. **Politik:** Halkın siyasal ve toplumsal iktidar temelini tabandan tavana inşa edilmesi hedeflenmektedir. Yeni tarzda siyasal bir örgütlenmenin gerekliliği vurgulanarak, oluşturulacak bu tarzın eski geleneksel partiler gibi olmayacağı belirtilmektedir. “Eylemde demokrasi” anlayışı özümseyen kurallardan biridir. Eylemlerin ortaklaşa tüm alanlara uzanması sağlanmalıdır. Doğrudan demokrasi anlayışı, günümüz ihtiyaçlarına göre düzenlenmeli ve karar mekanizmaları bunlara göre oluşturulmalıdır.
2. **Toplumsal:** Toplumda var olan bireyler için dil, din, ırk, sınıf, etnisite, cinsiyet gibi herhangi bir ayrışma söz konusu değildir. Tüm bireyler eşittir ve bu eşitlik, karar süreçlerinde de aynı şekilde geçerlidir. Bireyler arası eşitliğin sağlanabilmesi için toplumda konfederal yapılar oluşturulacak kararlar ulusal düzeyde değil, küçük idari birimlerle alınıp uygulanmalıdır. Bu durumu “ ev de, iş de demokrasi” sözü ile açıklanmaktadır. Ayrıca oluşturulan küçük birimler ile komünün gözetimi altında, sanat ve medya geliştirilecek, kültür canlandırılacaktır.
3. **Ekonomi:** Sosyalizm ile kapitalizme alternatif bir model geliştirilmektedir. Ekonomik kaynaklar tümüyle halka aittir. Komünün özel mülkiyetindeki, komüne dönük ve komün tarafından kontrol edilen üretim ve dağıtım işlemleri ekonomik modelin temelini oluşturmaktadır.

4. **Ekoloji:** Ekonomik ve ekolojik problemler de demokratik bir yaklaşımla çözüm bulunmalıdır. Derin ekoloji ve sosyal ekoloji arasında bir ilişki geliştirilmeye çalışılmıştır. Bireysel olandan ve bunun ilişki gruplarından hareketle temiz, temsil edilebilir bir yaşam tarzı benimsenerek, toplumun en alt düzeyinden başlayarak, ihtiyaç kadar üretim yapılması kaynakların gereksiz yere kullanılmasını engellemeye yönelik çalışmalar ile çevre tahribatını engelleme isteği bulunan bireylerin olduğu bir yaşam modeli benimsenmektedir.

2.8. Yerel Demokrasi

Demokrasi kavramının tek bir tanımı olmadığı gibi yerel demokrasi kavramının da tek bir tanımı bulunmamaktadır. “Yerel Demokrasi” kavramı için demokrasi kavramından daha öte anlamlar çıkaranlar olduğu gibi, demokrasinin alternatif modellerinden biri olduğunu gören çeşitli bir görüş dağarcığı bulunmaktadır. Yerel demokrasi farklı tarzda düşüncelerin zenginliği ve sentezidir.

Yıldırım’a göre (1993: 90) yerel demokrasi; *“halkı doğrudan ilgilendiren, gündelik yaşamlarında önemli bir konuma sahip olan, vatandaşları ilgilendiren sorunların yer aldığı, bu sorunların demokratik usullere uygun olarak çözüme kavuşturulması için tartışılıp karara bağlandığı ve kararların uygulanmasının gerçekleştirildiği küçük ölçekli bir dünyadır.”* Çukurçayır (2008:22) yerel demokrasiyi; *“belirli bir yaşam alanında, yaşam alanının sakinleri tarafından siyasal kararların birlikte alınması”* olarak tanımlamaktadır. Görmez (1997:70) göre yerel demokrasi; *“demokratik değerlerin yerel yönetimler için geçerli kılınmasıdır”*. Paddison (2013:216) göre, yerel demokrasi: *“kentsel alanda yaşayan vatandaşların siyasi ve idari karar alma süreçlerinde tepkilerini ve taleplerini, etkin ve etkili bir şekilde ifade edebilmeleri”* anlamlarını taşımaktadır. Siverekli (2001: 31) ise yerel demokrasinin: *“ortak bir uzlaşma ortamı oluşturularak, her toplum için en iyi geleceğin sağlanmasında ortak ihtiyaçların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin oluşturulması”* şeklinde de tanımlanabileceğini belirtmektedir.

Görüldüğü üzere pek çok tanımı bulunan yerel demokrasi kavramının önemli bileşenleri de farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Kimi siyaset bilimcilere göre önemli bileşenleri demokrasi ve özerklik, kimilerine göre katılım ve temsildir. Kimilerine göre ise yerel demokrasi yerel yönetimlerle iç içe geçmiş bir kavramdır.

Yerel demokrasi, demokratik sistemin en uç noktasında konumlanmaktadır. Çevreden, merkeze doğru seyreden demokratikleşmesiyle yerel demokrasi, daha işlevsel ve kıymetli görülmektedir (Çelik, Çelik ve Usta, 2008: 89). Burada demokrasi yerel düzeyde ele alınmakta, demokratik bir seçimle iş başına gelen merkezi iktidar tarafından atanan yerel meclisler, ne kadar demokratik olursa olsun yerel demokrasinin tanımı ile uyuşmadığı şeklinde eleştiriler de mevcuttur. Yerel yönetimin demokratik unsuru belirli bir düzeyde özerk olmadığı sürece kendi başına yerel sayılmadığı düşünüldüğünden eleştirilmektedir. Bu eleştiri yerel demokrasiyi yerel siyasal ve mali özerklik anlamını taşımasına itmektedir. Özerklik yerel demokrasinin bir bileşeni olarak algılandığında ise sorulması gereken bir soru mevcuttur: yerel bir meclis herhangi bir konuda seçim kazanarak ya da referandum sonucunda bir şey yapmak istediğinde, merkezi yönetim buna karşı çıkarsa, hangisinin kararının geçerli olacağıdır? (Erençin, 2018: 345).

Demokrasinin bir toplumda kalıcı hale gelmesinin temelinde yerelde demokrasinin tesis edilmesinin gerekliliği yatmaktadır. Aksi halde demokrasinin ömrünün uzun süreli olması çok zordur. Gerçek bir yerel demokrasinin varlığından söz edebilmesi için tüm ilkelerinin ve kurumlarının halk ve sivil toplum tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Aynı zamanda ilke ve kurumların özümsemesi, benimsenmesi ve sahip çıkılmasıyla yerel demokrasinin gerçekleşebileceği ifade edilmektedir (Aykaç, 1999: 2). Tesis edilen yerel yönetimlerin işlevselleşmesi ise yerelde siyasal katılımın artırılmasıyla sağlanacağı belirtilmektedir (Gürses, 2015: 55). Dolayısıyla siyasal katılımın sadece seçim dönemlerinde değil, diğer dönemlerde de aktif rol alması, yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

2.8.1 Yerel Demokrasinin Kriterleri

Yerel demokrasiler, varlığını ve gelişimini sağlayabilmek için bazı kriterleri barındırması gerekmektedir. Bu kriterlerin en önemlileri; idari vesayet, yerel özerklik, halk toplantıları, açıklık ve şeffaflık, sosyal adalet, etkinlik ve verimlilik, görev, gelir ve yetki bölüşümüdür.

2.8.1.1 İdari Vesayet

Genel olarak idari vesayet; merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin karar ve uygulamalarını denetleme yetkisine haiz olmasıdır. Önen ve Eken, (2016: 218) idari vesayeti, “*devlet idaresi*

ve kamu hizmetlerinin bütünlük ve uyum içinde yürütülmesini sağlamak için, devlet tüzel kişiliğini temsil eden merkezi yönetimin, yerel yönetimler üzerinde sahip olduğu denetleme yetkisi” şeklinde tanımlamaktadır. Gözler ise (2007: 73) göre bu yetkinin sınırlı olduğu belirtilmektedir. Çünkü sahip olunan denetleme yetkisi, iki kamu tüzel kişisinden birinin diğeri üzerinde, organların oluşumu, personel, idarenin eylem ve işlemlerine yönelik kanunda belirlenen ölçüler ve sınırlar içinde kullanılabilmesidir (Derdiman, 2007: 75).

Bu tanımlamalar çerçevesinde idari vesayetin özelliklerini kısaca şu şekilde sıralanmaktadır (Gözler, 2007: 44; Keleş, 2006: 376) :

- Sadece yönetsel makamlar ve yönetsel yargı yerlerince kullanılabilir,
- Kesin olarak kanuna dayanır ve sınırları kanunla çizilir,
- Hiyerarşik denetimden farklı nitelikler barındırdığından vesayet, emir, talimat verme yetkisi ve düzeltme yetkisi içermez.

İdari vesayet yetkisinin uygulanabilir olması o ülkedeki yerel demokrasinin durumunu anlamak açısından oldukça önemlidir. Yerel demokrasilerin geliştirilmeye çalışıldığı ülkelerde, merkezi idarece yapılan denetlemelerde kamu yararına özen gösterildiği gibi tüzel kişilerin kendi organları eliyle kendini yönetmesini ifade eden “özerklik” ilkesinin sınırlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü bu ilkeyi ortadan kaldıracak her türlü eylem ve yöntemden kaçınılması bir zorunluluk olarak görülmektedir (Şinik, 2001: 15).

2.8.1.2 Yerel Özerklik

Yerel özerklik, yerinden yönetim anlayışının kabul edilip uygulandığı sistemlerde, yerel yönetimlerin görev ve yetkilerini gerçekleştirirken, merkezi idarenin kontrolünden bağımsız olarak hareket edebilme ve kendi kendisini merkezi idareye ihtiyaç duymadan yönetme biçimi olarak tanımlanmaktadır. (Wolman, H. ve Goldsmith, M, 1992: 45’ten aktaran: Koyuncu, 2000: 98). Bu anlamda, yerel özerklik, özerklik kavramının kendi kendini idare etme anlamını içermektedir. İki sözcük bir araya getirildiğinde yerel yönetimlerin merkezi hükümet karşısında özgürce hareket edebilme ve yerel kimliğin özgürce yansıtılması olarak ifade edilmektedir (Pratchett, 2004: 365’ten aktaran: Erdemir, 2010: 11).

Yerel özerklik kavramı siyasi, idari ve mali olmak üzere üç temel boyut içermektedir (Koç, 2016: 92);

- Siyasi manada yerel özerklik: yerel yönetimlerin kendileriyle ilgili konularda yasa çıkarma yetkilerinin var olmasıdır.
- İdari manada yerel özerklik: hizmetler konusunda karar alınması ve uygulanmasının yerel yönetim organlarınca gerçekleştirilmesidir.
- Mali anlamda özerklik: yerel yönetimlere kanunla verilen hizmetleri gerçekleştirirken bütçelerini kendilerinin belirlemesi ve mali yönden merkeze bağıllığın azaltılmaya çalışılmasını sağlamaktır.

Yerel yönetimlerin en temel özellikleri mali ve idari özerkliklerinin sağlanmasıdır. Yerelde bu özerkliğin tarihsel sürecine göz atıldığında uzun savaşlar sonucu kazanılmış bir hak olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesini kendine amaç edinen bu kriter yerel demokrasilerin gelişmesi açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Yerel demokrasilerin gelişimine katkı sağlayacak yerel özerklik kriterinin yerel hizmetlerin hızlı, kolay, etkin ve az maliyetli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olduğu ve yerel yönetimlerin de bu hususlar çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir.

2.8.1.3 Halk Toplantıları

Demokratik gelişmeye katkıda bulunan halk toplantıları, kamuoyunu bilgilendirmenin yanı sıra halkın duygu, düşünce ve taleplerini karar alınması sürecinde yönetenlere aktarmasını sağlayan ve alınan kararların uygulanmasını kolaylaştıran geleneksel bir yöntemdir (Şinik, 2001: 17).

Dünyanın pek çok ülkesinde karşımıza çıkan “Yurttaş Danışma Kurulları” ya da “ Halk Kurultayları” yerel yönetimlerde halkın katılımını arttırmak üzere oluşturulmuş kurullardır. Halkın sorunları konusunda yereldeki yetkilerle gerçekleştirilen, halkın sorunlarını kendilerinin dile getirdiği, tavsiyeler verildiği ve yerel temel kararların birlikte alındığı yerel topluluk üyelerinden oluşan kurullar olarak bilinmektedir (Azaklı,1995: 32).

“Kent meclisi” ya da “ Kent Konseyleri” diyebileceğimiz kurumlarda yerel yönetimler ile birlikte yerelde demokratikleşmeyi sağlayan en önemli topluluklardır. Yerel Yönetimler ve kentte bulunan tüm kesimlerin, herhangi bir ayrışmaya tabi olmadan yönetime katılmasını öngören modeldir. İletişim eksenli olan bu modeller, kamu hizmetlerini, merkezi yönetimin oldukça katı kurallara sahip olduğu yukarıdan indirmeli merkeziyetçi bir yaklaşımdansa

yerel halk katılımının sağlandığı, halkın kendi talepleri doğrultusunda hareket edildiği yerel demokrasiyi güçlendirici kriterlerden oluştukları bilinmektedir (Kestellioğlu, 2014: 121).

2.8.1.4 Açıklık ve Şeffaflık

Açıklık ve şeffaflık kriterlerinin konumu demokratik anlayış açısından oldukça önemlidir. Yönetimde açıklık ilkesi, “saydam yönetim”, “şeffaf yönetim”, “demokratik yönetim” anlamlarında kullanılmaktadır (Fındıklı, 1996: 103). Yönetimlerde açıklık, şeffaflık, saydamlık, hesap verilebilirlik gibi ilkelerin, anlam açısından aynı sonuca varması genel olarak bir arada kullanılmasına neden olmaktadır.

Yönetimde açıklık; karmaşık faaliyetlerin sıralanmasını ve gizlenmiş davranışların engellenmesini öngörmektedir. Yöneticilerin faaliyetlerini gerçekleştirme esnasında aldığı kararların, personel tutum ve davranışlarının, halk tarafından kabul görmesini ve özümsemesini gerekli kılmaktadır. Yönetimde saydamlık ise; devletin hedeflerini, hedefleri doğrultusunda ulaşmak istedikleri noktayı, istenilen noktaya ulaşmada uyguladıkları veya uygulayacakları politik unsurları ve oluşturulan politikaların sonuçlarını belli bir düzen içerisinde, tutarlı ve güven veren bir biçimde sunabilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Gezici, 2017: 50-51). Açıklık ve şeffaflık ilkeleri bir arada değerlendirdiğinde ise yönetilenlerin, yönetenler tarafından yapılan iş ve eylemlerden haberdar olmasını, istenildiği takdirde gerekli bilgi ve belgelere ulaşılmasını, yapılan tüm işlemleri denetleyebilme hakkına sahip olmasını, gerektiği durumlarda hesap sorabilmesini ve yönetime istenildiği ölçüde katılmasını ifade etmektedir (Akpınar, 2011: 240).

Yerelde ilk amaç yerele hizmet etmek olduğundan, yerel yönetimlerin planları, programları ve uygulamaları, yapılan bu uygulamalarda halkın bilgi edinme hakkına sahip olması, doğru seçimler yapması ve ihtiyaçların doğru tespit edilmesi açısından açıklık ve şeffaflık büyük önem arz etmektedir. Yerel denetimin sağlanabilmesi için, yöneticiler tarafından gerçekleştirilen karar alma-uygulama konusunda yapılan işlemlerin kamuoyuna açık olması gerekmektedir (Çelik, 2019: 20). Yerelde saydamlığın sağlanabilmesi için haberleşme ağının güçlenmesi, karar organlarının denetlenmesi, ihalelerin kamuya açık şekilde gerçekleştirilmesi ve usullere uygun bir şekilde resmi belgelerin ilan edilmesi gerekmektedir (Yahşi, 2014: 93).

2.8.1.5 Sosyal Adalet

Çeşitlilik ve farklılıklara saygı ile yaklaşılmasını talep eden sosyal adalet, toplumun her kesiminin, toplum süreçlerine aktif olarak katılmasını gerekli kılmaktadır. Adil bir sistem içerisinde, bireylere eşit imkânlar sağlanmasını ifade etmektedir. Kaynak paylaşımında adaleti ve sürdürülebilirliği savunan sosyal adalet, insanın onur ve değerinin önemine de vurgu yapmaktadır. Bireylerin güven içerisinde yaşadığı bir toplum oluşturulması da sosyal adaletin temel hedefi olduğu belirtilmektedir (Bozdemir ve Duman, 2020: 1108).

Demokrasinin beşiği olarak adlandırdığımız, yönetimde halkın en yakın basamağını yerel yönetimler oluşturmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de coğrafi bölgeler arası bir değerlendirme yapıldığında, kalkınma seviyesinde ve imkânlar bakımından farklılık olduğu gözlemlenmektedir. Yerel yönetimlerin, bu farklılıkların giderilmesi açısından geliştirici ve sosyal adaleti mümkün olduğunca artırıcı politikaları, yasalar çerçevesinde uygulamaları oldukça önemli görülmektedir (Tortop, 1992: 3).

2.8.1.6 Etkinlik ve Verimlilik

Yönetimde verimlilikten çok etkinlik kavramı karşımıza çıkmaktadır. Çünkü etkin bir yönetim, verimliliği beraberinde getirmektedir. Yönetimde etkinlik; sonuca ulaşmadaki başarı düzeyini anlatmaktadır. Başarı sürecinde vizyonu koruma, kaynakları etkin kullanma, teknik donanıma sahip olma, bireylerin kaygılarına karşı duyarlı olma, bu kaygılara çözümlerin üretildiği bir ortam hazırlama hedeflenmektedir (Soylu, 2003: 78). Bu tanımlama çerçevesinde bir örgüt, hedeflerine ne ölçüde ulaşıyorsa, etkinliği o ölçüde artmaktadır. Verimlilik ise; elde edilen maksimum çıktıdır. Aynı zamanda savurganlıktan uzak, elinde bulunan kaynakları en iyi şekilde değerlendirme süreci olarak ifade edilmektedir (Yükçü ve Atağan, 2009: 1-5).

Söz konusu bu süreç “işlevsel etkinlik” olgusunu ön plana çıkarmaktadır. Çünkü kaynak ile amaç arasındaki uygunluk işlevsel etkinlikle sağlanmaktadır. Hedeflerin doğru belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşmanın amaçlanmasıyla ancak uygunluğun gerçekleşebileceği belirtilmektedir (Eryılmaz, 2011: 147-148). Hedeflerin en kısa sürede gerçekleşebileceği, vatandaşın hizmete en kolay ulaşabildiği yer yerel yönetimlerdir. Bu sebeple etkinlik

kavramının, yerelde düzgün bir şekilde uygulanması toplumun her kesiminin hizmet erişimini ve kalitesini arttıracığından yerel demokrasinin en önemli kriterlerinden birini oluşturmaktadır.

2.8.1.7 Yetki, Görev ve Gelir Bölüşümü

İdari kurumlar arasında oluşan ilişkiler ağını iki temel husus belirginleştirmektedir. Bunlardan ilki görev-yetki paylaşımı diğeri ise gelir paylaşımıdır. İlişki ağını düzenleyen görev- yetki paylaşımında ilk aşamayı hizmet paylaşımı ilkesi oluşturmaktadır. İlke gereği kamusal ve yarı kamusal hizmetlerin hangilerinin merkezden hangilerinin yerel yönetimler tarafından yerine getirileceğini belirlemek oldukça önemlidir. Görev ve yetki paylaşımını belirlerken iktisadi kriter, geleneksel kriter ve yerellik kriteri olmak üzere üç kriterin uygulandığı belirtilmektedir (Nadaroğlu, 2001:66). Bu kriterler çerçevesinde hizmetlerin merkezden mi yerelden mi yürütüleceğini, değişmez ve kesin kurallara bağlamak mümkün değildir. Her ülkenin coğrafi ve demografik koşulları, gelişmişlik ve gelir düzeyi, anayasal düzeni, sosyal ve kültürel özellikleri gibi sahip olduğu yapıların, hizmet yapılanmasında da etkili olduğu ifade edilmektedir (Türkoğlu, 2007: 204).

Merkez ile yerel yönetimler arasındaki hizmet ağı ilişkisini iki idari kurumun ortaklaşa sunduğu hizmetler üzerinden değerlendirmek gerekir. Bu hizmetler; sağlık hizmetleri, çevre düzenleme ve temizleme hizmetleri, eğitim hizmetleri, bayındırlık ve imar hizmetleri, sosyal hizmetler şeklinde sıralanmaktadır. Sadece yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetler ise tam kamusal mal ve yarı kamusal hizmetler olarak sınıflandırılmaktadır. İmar planlarının hazırlanması, sokakların aydınlatılması, çöplerin toplanması ve imha edilmesi gibi yarı kamusal hizmetler arasında sayılırken ekmek üretimi ve otopark işletilmesi özel mal ve hizmetler arasında görülmektedir (Çetinkaya, 2009: 48-50).

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişki ağının diğer unsuru olan gelir paylaşımının ise uygun, eşitlikçi ve akılcı ilkelere göre uygulanması mevcudiyetlerinin devamlılığı açısından önemli görülmektedir (Nadaroğlu, 2001: 79). Hizmetlerin hangi birim tarafından yapılacağı belirlendikten sonra karşılanacak hizmet tutarınca gelir dağılımının yapılması gerekmektedir. Yerel yönetimler, yerel demokrasi kurumu olarak belirlendiğinden yerel halkın ihtiyaçlarını giderme sorumluluğuna ve yetkisine sahiptirler. Bu nedenle yerel halkın, yerel hizmetleri gerçekleştirmek için mali özerkliğe sahip olmasının öneminin

üzerinde durulmaktadır. Bu anlamda hizmetin daha iyi sunulması için yerel demokrasilerin gücünü artırıcı özellik taşımaktadır (Görmez, 1997: 74).

2.8.2. Yerel Demokrasinin Temel İlkeleri

Bir ülkede demokrasinin yükselmesi, yerelde demokrasinin güçlendirilmesiyle gerçekleşir. Yerel demokrasinin güçlenmesini sağlayan kriterle yukarıda değinilen, yerel demokrasinin temel ilkelerini ve kriterleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Demokrasinin olduğu gibi yerel demokrasinin temel ilkelerinden ilki, karar organlarının seçimle iş başına gelmesidir (Azaklı, 1995: 29).
- Karar organlarının seçimle iş başına gelmesi demokratik nitelik kazanmayı etkiler ancak yeterli değildir. Yerel demokrasilerin, demokrasiyi yükseltici en temel ilkelerinden biri halkın karar organlarına sadece seçimle dönemlerinde değil, bütün karar aşamalarına katılımının sağlanmasıyla gerçekleşmesidir (Bayrakçı, 2002: 101).
- Yerel demokrasilerde, yerel halkın ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli yetki ve kaynakları elinde bulundurması, bunları da düzgün şekilde işlemesi gerekir (Görmez, 1997: 72).
- Varlık nedeni yerel halka hizmet sunmak olan yerel yönetimlerin karar alma, uygulama esnasında halk ile düzenli bir ilişki ağı kurması önemlidir. İlişki ağının diğer önemli yüzü ise her zaman hesap verebilir olmalarının sağlanmasından geçer. Hesap verilebilirlik, halkın güvenini, halkın güveni ise demokratik niteliğin güçlenmesini sağlamaktadır.
- Demokratik bilincin, yerelde halk-sivil toplum-yerel yönetimler tarafından bir yaşam biçimi olarak kabul edilmesinden geçer. Bu bilinç demokrasinin temel ilkelerinden biri olan insan haklarının korunmasını sağlar (Pustu, 2005: 130).
- Yerel yönetimlerin kaynak oluşturmaları gerekir.
- Yerel yönetimler, yerel demokrasinin var olmasıyla üretici hale gelirler. Üretici konuma gelen idari birim gelişmişlik seviyesini arttırırken, eşitsizliği de beraberinde yok etmektedir (Azaklı, 1995: 30).

2.8.3 Yerel Demokrasilerde Siyasal Katılma

Katılma kavramı, tarihsel seyrinde çok yönlülüğün vermiş olduğu hareketle göstermiş olduğu dalgalanmalara rağmen artan oranda süreklilik arz etmekte ve katılmaya yönelik talepler her geçen gün artmaktadır (Kocaoğlu, 2015: 34). Sosyal Bilimler sözlüğüne göre katılma: *“bir kararın hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve uygulanması aşamalarına, o karardan etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkısıdır”* (Demir ve Acar, 2005: 233). Katılım düşüncesi, günümüzde moda olmaktan çıkıp, temel bir hak olarak kabul edilmektedir.

Siyasal katılım ise toplumu oluşturan bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını, davranışlarını belirledikleri demokratik bir kavram şeklinde tanımlanmaktadır (Çukurçayır, 2012: 38). Demokratik sürecin amaçlarına ulaşabilmesinin yolunun, vatandaşların ilgisinden geçtiği düşünülmektedir. Vatandaşların ilgi gösterdiğini anlamanın yolu ise vatandaşların siyasal hayata katılımıdır. Dolayısıyla demokrasinin en bilinen anlamlarından biri olan “halkın iktidarı” olarak görülebilmesi ve bir yaşam tarzı olarak benimsenmesinin tek yolunun da katılımdan geçtiği ifade edilmektedir (Gürses, 2015: 56).

Demokrasinin beşiği olarak anılan yerel yönetimlerde siyasal katılım oldukça önemli kabul edilmektedir. Katılımın, yerel düzeyde gerçekleşmesi, yerel demokrasiyle ifade edilmektedir. Siyasal süreçleri etkilemeyi amaçlayan tüm davranışlar, siyasal katılmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu sürece, siyasal yönetici kadrosunun seçilmesi ve aynı zamanda seçilenlerin davranışlarını etkilemeye çalışmak da dâhil edilmektedir. Siyasal katılımın ortak amacı siyasal otoriteyi etkilemektir. Bu amaç uğruna gerçekleştirilen katılımın ise en iyi biçiminin ise yerel düzeyde ortaya çıktığı düşünülmektedir (Çukurçayır, 2012: 37-40). Bu anlamda, geniş bir anlam yelpazesini içinde barındıran siyasal katılım kavramı, yerel demokrasilerde daha da önemli bir nitelik taşımaktadır. Çünkü yerelde siyasal katılım arttıkça, genelde temsil edilme ve katılım da artmaktadır.

2.8.3.1 Siyasal Katılmanın Düzeyleri ve Biçimleri

Siyasal katılma, bir sistem üzerinde az ya da çok, uzun veya kısa süreli, bir ya da birden fazla kişi ile gerçekleşebilmektedir. Bireyler, siyasal sisteme doğal yaşam eğilimleriyle dâhil olarak yerlerini almaktadırlar. Ancak her bireyin eşit düzeyde ve eşit şekilde siyasal katılımı

gerçekleştirebilmesinin mümkün olamayacağı ifade edilmektedir. Çünkü bireylerin, siyasal toplulaştırma sürecini nasıl yaşadıkları, toplumun siyasal kültür yapısı, ekonomik yapısı, toplumsal olaylara bakış açısı gibi pek çok nedenin siyasal katılım düzeylerini etkilediği belirtilmektedir (Akıncı, 2014a: 40). Siyasal katılım ile ilgili oluşan temel yanlışların başında siyasal katılımın sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret olduğu düşüncesidir. Ancak siyasal katılım, basit bir mekândan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını içermektedir. Bu sebeple siyasal katılımı sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret saymak eksik bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Kapani, 2004:131).

Demokratik yollarla siyasal faaliyetlere katılma çeşitli düzeyde ve farklı şekillerde gerçekleştirilebilmektedir. Söz konusu bu siyasal faaliyetler, aralarında kademe oluşturulacak şekilde en alt kademeden üst kademeye doğru;

- Yazılı, sözlü ve kitle iletişim araçlarından siyasal olayları takip etme, dinleyici olarak mitinglere katılma ve siyasal olayları tartışma gibi faaliyetlerde bulunma,
- Siyasal sorunlar ve olaylar karşısında yazı yazma, radyo ve mitinglerde konuşma, bir partiye veya adaya para yardımında bulunma ve destek olma gibi eyleme geçme,
- Siyasal partilere aktif olarak üye olma, yöneticilik görevi yapma, seçim sonucuna göre kamu görevlerinde yer alma, seçim kampanyalarında fiilen çalışma, seçimlerde aday olma gibi doğrudan doğruya olayların içinde aktif bir şekilde yer alma faaliyetleri şeklinde kademelendirilmektedir (Kılınç, 2017: 98).

Bununla birlikte yine siyasal faaliyetlere katılma düzeyi:

- İlgi
- Önemseme
- Bilgi
- Eylem şeklinde sıralanmaktadır.

Burada ilgi; siyasal olayları izlemeyi, önemseme; siyasal olaylara önem vermeyi, bilgi; olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmayı, eylem; olaylara aktif olarak karışmayı ifade etmektedir. Kategorize edilen tüm bu olaylar birbirini tamamlayan siyasal sürecin aktif ve devamlı kılınabilmesini sağlamakla beraber kişinin siyasal olaylara duyduğu ilgi ile

ilişkilidir. Yani kişi siyasal faaliyetlere ne derece ilgi duyuyorsa katılım düzeyi de o derece artmaktadır (Özkan: 2010: 60).

Lester W. Milbrath'a göre siyasal katılımın düzeylerinin belirleyicisi siyasal faaliyetlerin gerçekleştirilmesinin zorluk derecesidir. Zor alandan, kolay alana doğru sıralama yapan Milbrath, üç tür siyasal katılma düzeyi belirlemektedir. Bunlar (Milbrath, 1977'den aktaran Akıncı, 2014a: 40);

- Gladiatorial activities: yapılması en zor eylemler
- Transitional activities: Geçiş eylemleri
- Spectatar activities: Yapılması en kolay olan eylemlerin oluşturduğu izleyici faaliyetler.

Milbrath'ın siyasal katılım düzeyi kategorisine bakıldığında pek çok faaliyeti siyasal katılmaya dâhil etmektedir. Zorluk derecesine göre kategorize ettiği siyasal katılımın seçimden seçime, zamandan zamana ve ülkeden ülkeye değişebileceğini de belirtmektedir (Akıncı, 2014a; 41).

Siyasal katılma sürecinde, katılımın biçiminden çok katılımcıların nitelikleri temel değişkenleri oluşturmaktadır. Bu anlamda; hiç katılmayanlar, yalnızca oy kullananlar, sınırlı katılımcılar, grup olarak katılanlar, siyasal partilerde görev alanlar katılımcıların nitelikleri olarak belirtilmektedir (Baykal, 1970: 32-33) .

Siyasal katılma biçimleri,

- Olağan siyasal katılma;
- Protesto davranışı;
- Baskıcı eylem olarak üçe ayrılmaktadır.

Bu da temelde olağan ve olağanüstü olmak üzere iki eylem biçimini içerir: Olağan siyasal katılma, yasal sınırlar içerisinde, siyasal rejim tarafından konulmuş kural ve normlara uygun eylemlerin gerçekleşmesidir. Olağandışı siyasal katılım ise kurulu düzenin, yasal şartların dışında gerçekleşen veya gerçekleştirilmeye çalışılan eylemlerdir. Bireyler istedikleri siyasal amaçlara ulaşmak için fiziksel güç dahi kullanmaktadır (Kalaycıoğlu, 1984: 204).

Siyasal katılımın gerçekleşebilmesi için bireyin siyasal otoritenin vermiş olduğu karar ile yaşamı arasında bir bağının ve ilgisinin olduğunu düşünmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bireyin siyasal karar organını etkilemesi güçleşmektedir. Çünkü bireyin siyasal karar organına, katılmaya inanması ve bir menfaat beklemesi katılımın gerçekleşme oranını arttırdığı belirtilmektedir. Bireyleri katılıma yönelten nedenler ise; mutluluk verme, insanlara yardım etme, toplum yararına çalışma, birlikte yaşamın gereğine inanma, yaşama anlam katma, bilgi ve deneyim düzeyini artırma, başkalarını sevmek ve sorunlarını kendi sorunları gibi görme, yurttaş olarak kendini katılma konusunda sorumlu görme ve yurttaşlık görevini yapma şeklinde sıralanabilir (Klages, 1997; aktaran Çukurçayır, 2012: 66).

2.8.3.2 Siyasal Katılma ve Katılımı Etkileyen Faktörler

Her siyasal sistem içerisinde siyasal süreç bir dizi kurallar içermektedir. Bu kurallar da yasalarla düzenlenmektedir. Bu yasalar çerçevesinde kimlerin siyasal hayata katılacağını, bazı durumlarda da hangi düzeyde katılacağını ve örgütlenmeyle ilgili sınırlılıkları belirlemektedir. Siyasal sistemin karar ve eylemlerini en çok etkileyen seçimlere katılma düzeyi her zaman daha yüksek olmaktadır. Bu kapsamda, siyasal aktör olarak bireyin, davranış ve eylemleri de siyasi alanda etkili olmaktadır (Çelik, 2019: 12).

Cinsiyet

Her toplumda kadına ve erkeğe ait olarak tanımlanan bir takım davranış kalıpları söz konusu olmaktadır. Örneğin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden toplumsal alan eril bakış açısıyla ikiye ayırmaktadır. Kadınların ev içi sorumlulukları gereği özel alanda konumlandırıldığı, erkeklerin ise kamusal alana daha uygun görüldüğü ifade edilmektedir (Pınarcıoğlu, 2011: 45). Toplum erkeği eğitim, başarı, çalışkanlık, kontrollü saldırganlık, girişkenlik gibi öğeleri barındıran aile ve ev çevresi dışındaki faaliyetlerle tanımlamaktadır. Bu durum aynı zamanda erkeklere verilen rol olarak kabul edilmektedir. Kadının rolü ise aile, ev, akrabalık grubuna yönelik bütünleştirici ve uyarlamacı eğilimleri olan, dış dünya ile bağlantısı olmayan ve mesleki başarıyla ilgilenmeyen öğeleri barındırmaktadır.

Kalaycıoğlu (1983: 18-20), siyasal katılım ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez ileri sürmektedir. İlk olarak, kadınların erkeklere oranla daha düşük sosyo-ekonomik statüde bulunmaları dolayısıyla, siyasal yaşama daha az katıldıklarını varsaymaktadır. İkincisi, kadınların erkeklere oranla daha düşük sosyo-ekonomik statüleri nedeniyle, yine erkeklere

oranla daha düşük kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal bilgilenme, siyasal ilgilenme eksikliği sebepleriyle siyasal yaşama katılımının düşük olduğunu belirtmektedir. Üçüncüsü, toplumun kadından, aile ve eve yönelik rol beklentisidir. Siyasal katılma, zaman ve enerji harcanacak etkinliklerden oluştuğu için, kadının kendi rollerinden buna zaman ayırması mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla oy verme işlemi gibi fazla zaman harcamayan siyasal katılma biçimi, kadınlar için en uygun görülen yöntem olarak kabul edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 18-20).

Kadınların siyasal katılımın her türünde erkeklere oranla daha az faaliyet göstermeleri genel bir eğilimi yansıtmaktadır. Günümüz modern toplumunda dahi rağmen “siyaset erkek işidir” düşüncesinin yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Kadın kamusal alanda çalışabilir ancak karar alma mekanizmalarına giremez, siyaset yapamaz gibi bir yanılgı bazı kadınlar tarafından da kabul görmektedir. Yine özellikle, ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınların, siyasal konulara daha az ilgi gösterdiği ve toplumsal alanda daha pasif kalmayı tercih ettikleri belirtilmektedir (Kışlalı, 1994: 157-164). Buradan hareketle tüm bu söylemler ve genel kabul edilen algılar kadınların genel siyasal katılma oranını azaltmaktadır.

Kadınların eğitim seviyesinin artması, modernleşmeye bağlı olarak toplumsal rollerin değişmesi gibi daha birçok nedenden dolayı söz konusu toplumsal kabuller de değişmektedir. Sosyo-ekonomik alanda daha aktif hale gelen kadınların siyasal yaşama olan ilgileri de artmaktadır.

Yaş

Yaş faktörü, bireyin siyasal yaşama katılımında, onun tercih edeceği siyasal faaliyetin türünü ve siyasal tercihlerinin yoğunluğunu belirleyen en önemli etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Örneğin gençler siyasal gösteri, miting, yürüyüş gibi siyasal faaliyetlere yönelirken, yaşlıların düzenli oy kullanma gibi faaliyetlere yöneldiği görülmektedir (Akıncı, 2014b: 307). Duran (2005:3) da bu konuya aynı bakış açısıyla yaklaşarak gençlerin enerji ve zaman bakımından siyasal faaliyetlere daha elverişli olduğunu, sahip oldukları yükümlülüklerin daha az olmasından dolayı bol bol zaman ve enerji gerektiren siyasal faaliyetlere yaşlılara oranla daha fazla katılabileceklerini ifade etmektedir.

Çelik (2019: 20) ise gençlerin, yaşlılara oranla siyasal katılımının daha az olduğunu belirtmektedir. Yine gençlerin normlara ve örgütlere bağlılığı daha az olmaktadır. Orta yaşlı bireyler ise belli bir statüye ve mesleğe kavuşmuş olduklarından koruyacakları pek çok unsur söz konusudur. Bu nedenle orta yaşta siyasal katılım, gençlere oranla artış göstermektedir. İlerleyen yaşla birlikte bireyin siyasal tercihleri şekillenmekte ve etkilenme olasılığı azalmaktadır. Bu nedenle yaş ilerledikçe siyasal katılma artmaktadır. Aynı zamanda yaş, diğer siyasal kaynaklar üzerinde de etki oluşturmaktadır. Bu da siyasal katılmayı hem doğrudan hem de dolaylı etkilediğinin bir göstergesidir.

Kentleşme

Siyasal katılmayı etkileyen önemli kaynaklardan biri de kentleşme olgusudur. Çünkü örgütsel demokrasi, kentsel yaşamın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Kentleşme, *“sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumsal yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci”* şeklinde tanımlanmaktadır (Keleş, 2015: 35).

Kentsel yaşam ile siyasal katılım arasındaki ilişki iki temel hipotez ile açıklanmaktadır. İlk olarak kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak kabul edenler, kentlerin siyasal katılmayı kamçılayan bir kültürel çevre oluşturduğunu iddia etmektedirler. Bu görüşe göre kentsel yaşam modern olduğu kadar, katılımcı bir kültüre de beşiklik etmektedir. Ayrıca kentsel yaşam sağladığı eğitim olanakları ve yoğun bir ikincil grup faaliyetleri ortamı oluşturması dolayısıyla, siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma olanaklarının, kırsal yaşama oranla daha fazla olduğu bir çevreyi de oluşturmaktadır. Bu görüşe göre bireye sunulan olanaklar, siyasal katılmayı olumlu yönde etkileyen faktör olarak görülmektedir. İkinci görüşe göre ise, küçük yerleşim yerlerinin üstünlüğü, onların küçüklüğünden kaynaklanmaktadır. Küçük yerleşim yerlerinde, siyasal ilişkiler ve yapılar daha basit olmaktadır. Bireylerin, içinde yaşadığı yerleşim yerleri büyüdükçe ve karmaşılaştıkça bireyin siyasal katılmaya olan etkisi azalmakta ve etkinliği giderek ortadan kalkmaktadır. Bu görüşe göre küçük yerleşim yerlerinde, büyük yerleşim birimlerine oranla daha fazla siyasal katılımın olması beklenmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 23-24).

Kentsel yerleşim biçimi, her iki görüşü de kapsayacak şekilde siyasal katılımı teşvik edici bir unsur barındırmaktadır. Aynı zamanda bireyin katılımını zorlaştırıcı etkide de bulunmaktadır. Hatta bu etkinin bireyi sistemin dışına dahi itebileceği de ifade edilmektedir (Akıncı, 2014b: 311). Böylece birey, siyasal hayattan kendini soyutlamakta ve katılımda bulunmamak için direnç gösterebilmektedir.

Eğitim

Eğitim bireyleri hem bilişsel hem de algısal düzeyde geliştirmektedir. Böylece bireylerin siyasal hayat için kavramlara yönelimini arttırırken, siyasal gelişmelere olan ilgisini de teşvik etmektedir. Eğitim bireylerin vatandaşlık duygusunu pekiştirmekte bireyin yaşantısını da ekonomik, sosyal, psikolojik açıdan olumlu yönde etkilemektedir (Altan, 2011: 313-329). Bu anlamda, eğitim faktörü siyasal katılımda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kişinin eğitim düzeyi ile bilinçli olması arasında, doğru bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça, siyasal olguların kavranması ve yorumlanması yetkisi de artmaktadır. Bu nedenle, eğitime bağlı olarak artan bilinç düzeyi, siyasal tercihleri etkileyen diğer çevresel veya bilinçli olma düzeyi değişkenlerinin etkisini de azaltmaktadır.

Eğitim, bireylerin siyasal sistem, olay ve faaliyetlerle ilgili bilgi edinmesini kolaylaştırdığı ifade edilmektedir. Böylece edindikleri bilgiler sayesinde kişiler, toplumlarındaki sorunlar ve durumlarla ilgili daha kolay bağlantı kurdukları belirtilmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 26-28). Eğitim ile siyasal sistem arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğu düşünülmektedir. Bireyin eğitim seviyesi arttıkça, siyasal katılımı artmaktadır, çünkü eğitim bireyin siyasal katılımını desteklemektedir (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2012: 333).

Çukurçayır (2012: 87) ise eğitim faktörünü altı grupta değerlendirmektedir. Birincisi, eğitim seviyesi arttıkça, birey için siyasal katılma bir yurttaşlık görevi olarak algılanmaktadır. İkincisi, eğitim bireye çevresini geliştirme imkânı sağlamaktadır. Üçüncüsü, bireyin gelir ve sosyal statüsünü arttırmaktadır. Dördüncüsü, bireyin soyut ve genel kavramlarla düşünsel temalar oluşturmalarını sağlamaktadır. Beşincisi, eğitilmiş bireylerin çevreleriyle ve dış dünya ile ilgili bilgileri, karmaşık olan yaşam alanlarıyla daha kolay iletişim kurma olanağı sağlamaktadır. Altıncısı ise yalnızca bir grubun üyeleriyle değil pek çok grup üyeleriyle iletişim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Tüm bu etmenler de siyasal katılmayı arttırıcı nitelik taşımaktadır.

Meslek ve Statü

Bireyin, yaşadığı yerleşim biriminin büyüklüğü, küçüklüğü, aldığı eğitim gibi değişkenler meslek tercihini de belirlemektedir. Meslek, bireyin sosyal statüsünü belirleyen temel göstergelerdendir. Bireylerin, toplumsal statülerinin düzeyi arttıkça, kamusal politikalara olan ilgi ve bilgi düzeyleri de artmaktadır. Bireyler kariyer yaptıkça, siyasal ilgi ve bilgi artmakta, oluşan bu ilgi ve bilgi örgüt üyeliği ve etkinliğini arttırmaktadır. Dolayısıyla doğrusal olarak siyasal katılmayı arttırdığı ifade edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1983: 30-32).

Meslek ile yakından ilişkisi olan statü, gelir, eğitim gibi kavramların etkileşim içinde olduğu belirtilmektedir. İyi bir meslek sahibi olan bireyin, kendisine daha fazla zaman ayırdığı, kitle iletişim araçlarına daha açık kimseler olduğunu belirtmektedir. Dünyayı anlamak isteyen bireyin, siyasal etkinliğe karşı inancı mevcuttur ve siyasal etkinliği arttıracak şekilde hareket etmektedir. Bu hareketlerin sonucunda da siyasal katılım artış göstermektedir. Bu kapsamda siyasal katılma ile meslek arasındaki ilişki dört grupta incelenmektedir (Akıncı, 2014b:311):

- Meslek, insana siyasal önemi olan yetenekler ya da uzmanlık alanları kazanma olanağını sunabilmektedir.
- Belli bir siyasal görüşe mensup bireyleri bir araya getirme olanağı sunabilmektedir.
- İnsanın mesleği gereği hükümetin takip edeceği politikada çıkarı bulunabilir.
- Mesleklerin talep ettiği bazı özel rollere intibak eden kimse siyasal yaşama kolaylıkla geçiş sağlayabilir.

Meslek, bireyin gelir durumunu doğrudan etkilemektedir, daha iyi bir gelir, daha iyi bir çevre demektir. Çevresi genişleyen bir bireyin, siyasetin farklı kollarına ilgi duyduğu ve katıldığı görüşü siyaset bilimciler tarafından genel anlamda savunulduğu ifade edilmektedir (Sağıt, 2016: 17).

Kitle İletişim Araçlarını İzleme

Kitle iletişim araçları, siyasal kaynak olması sebebiyle günümüzde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Her geçen gün farklılaşan, daha fazla kişinin kullanmasıyla günlük yaşamın hatta bireyin bir parçası haline gelmektedir. Kitle iletişim araçları, açık bir toplum olmanın,

yönetim ve siyaseti kavranabilir kılmanın ve demokratik gelişmenin olmazsa olmaz faktörü haline gelmiştir.

Kitle iletişim araçlarını kullanan bireyler, çevresindeki olaylar karşısında bilgilendir ve sahip oldukları bilgiler çerçevesinde, içinde yaşadıkları çevreyi algılaması kolaylaşır. Kitle iletişim araçlarını kullananların, siyasal yaşamla daha fazla ilgili olduğu ve siyasal yaşama daha yoğun katıldığı gözlemlenmiştir. Kitle iletişim araçları siyasal katılmaya dolaylı olarak siyasal ilgi, siyasal bilgi ve örgütsel etkinlik açısından etkilerken, propaganda işleviyle de dolaysız etkisi bulunmaktadır (Kalaycıoğlu, 1983: 33-34).

Hayatın her alanında vazgeçilmez hale gelen kitle iletişim araçları başta siyaset olmak üzere, her türlü konuda bireylerin ilgi ve algılarını etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Ulusal veya uluslararası tüm siyasi gelişmelerden haberdar olmanın ötesinde, bireyin elde edilen bilgiyi algılayabilmesine, paylaşabilmesine hatta bazı platformlarda tartışabilmesine olanak sağlamaktadır (Özdemir, 2019: 260).

Gelir

Kişinin gelir durumu da siyasal katılmayı etkileyen kaynaklar arasında gösterilmektedir. Gelir düzeyindeki farklılaşma, bireyin yaşam şeklini, olaylara bakış açısını, aldığı kararları etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir (Sağıt, 2016: 17). Sahip olunan eğitim ve meslek, bireyin gelir durumunu etkilediği gibi siyasetle olan ilişkisini de etkilemektedir. Dolayısıyla diğer değişken unsurlar bakımından kişi yetkin olmasa dahi, sadece ekonomik durumunun iyi olmasından dolayı, siyasal bakımdan etkin olabildikleri ifade edilmektedir (Yeşilorman, 2006:17). Seçimler siyasal katılmanın edilgen ve en alt katılım düzeyini oluşturmaktadır. Gelir düzeyinin artması, siyasal katılımdaki üst düzey faaliyet alanlarına doğru bir yönelim oluşturmaktadır. En fazla kaynağa sahip olanların, en fazla katılımı gerçekleştirdiği düşünülmektedir (Çitçi, 1994: 101). Günümüzde ise bu anlayışın yavaş yavaş değiştiği görülmektedir.

Siyasal Katılmayı Etkileyen Psikolojik Nedenler

Siyasal katılmayı etkileyen siyasal ve sosyo-ekonomik etkilerin yanı sıra psikolojik etkenler de bulunmaktadır. Psikolojik etkenler bireyin tavır, davranış, uygulayış yönelimleri üzerinde etkili olmaktadır. Bir fikir çevresinde grupla bütünleşme ya da birlikte davranma isteği, bir olay ya da fikir karşında kızgınlık duyma ve kızgınlığı bastırma, ekonomik veya siyasal misillemekten korkma gibi kişilik özelliklerinin siyasal katılmayı etkilediği belirtilmektedir (Ergil, 1980: 240). Psikolojik faktörler arasında değerlendirilen ihtiyaç duyma arzusunun, bireyin sosyal davranışlarında belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Bu durumda, ihtiyaçların karşılanması arzusu ile siyasal katılma arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Dilber, 2013: 3).

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik nedenler olumlu ve olumsuz değişkenler olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir (Kapani, 2008: 133, Dursun, 2006: 98 Yeşilorman, 2002: 93). Siyasete ilgi duyma ve siyasal etkinlik, sosyal girişkenlik ve yurttaşlık görevi duygusu olumlu değişkenler olarak gösterilmektedir. Bu değişkenlerin güçlü olması, aynı oranda siyasal katılmayı da arttırmaktadır. Siyasal yabancılaşma, kuralsızlık-kural dışılık(anomy) ve bireysel soyutlanma da olumsuz değişkenler arasında sayılmaktadır. Söz konusu olumsuz psikolojik değişkenlere sahip olan kişiler, toplumsal hayata ilişkin değerlere karşı ilgisiz kaldıklarından, doğal olarak siyasal katılıma da ilgi göstermemektedir.

2.8.4 Yerel Demokrasilerde Siyasal Temsil

Temsil kavramı; katılma, siyasal katılma, demokrasi gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. 12. yüzyıldan itibaren, hem kavram hem de kurum olarak kullanıldığı belirtilen temsilin tarihsel süreç içerisinde geçirmiş olduğu anlam ve işlev değişimi ile birlikte tanımlanmasının da zor olduğu ifade edilmektedir (Örs, 2006: 1). Etimolojik kaynağının Antik Yunan olduğu bilinse de modern anlamda günümüze en yakın tanımlanmasının 16. yüzyılda yapıldığı belirtilmektedir (Pitkin, 2014: 6-7). Orta çağda kullanılan temsil, *“hak ve görev bakımından bir kimse ya da topluluğun yerine ve adına davranmak”* anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir (Çelik ve Uluç, 2009: 218).

Kelime anlamı bakımından temsil, *“bir eşyanın, bir şeyin, bir kimsenin, bir başka eşya, şey veya kimse tarafından herhangi bir şekilde canlandırılması”* şeklinde tanımlanmaktadır (Özkan, 2019: 41-42). Temsil kavramı, birbiri ile bağımlı iki değişken arasında görülen ilişki biçimi olarak da açıklanmaktadır. Buna göre Sumbas (2012: 5) temsili, *“Bir kişi, grup ya da mekanizmanın daha geniş bir topluluğun haklarını, çıkarlarını, menfaatlerini ve düşüncelerini anlatmayı veya bu kişiler adına hareket etmelerini açıklayan ilişki biçimi”* olarak anlatmaktadır. Kalaycıoğlu (2014: 313) ise temsili; *“kavram olarak Batı dillerinde ve özellikle Latince kullanıldığı anlamı ile daha önce var olmayan bir şeyi ortaya çıkarmak veya bir soyutlamanın herhangi bir nesne içerisinde vücut bulması demektir”* şeklinde tanımlanmaktadır.

18. yüzyıla kadar nüfusun kalabalık olmaması sebebiyle temsili demokrasiye ihtiyaç duyulmamıştır. Ulus devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte temsil sisteminin doğuşu hızlanmıştır ve nüfusun artmasıyla birlikte, vatandaşların tümü doğrudan karar alma mekanizmalarını etkileyemeyeceğinden, temsili demokrasi aracılığıyla karar alma mekanizmalarını etkileme yolu tercih edilmiştir (Bilgin, 2019: 25). Temsil eylemi, temsil eden kişi, temsil edilen kişi, grup veya mekanizmalar arasında siyasal bir sözleşmenin oluşturulmasıdır. Dolayısıyla oluşturulan siyasal sözleşmeden dolayı temsil edilen kişilerin temsil edilenle arasında ortak dil, din, ırk, görüş gibi konularda kendisini temsil etme yetkisini siyasal temsilcisine devretmesiyle gerçekleşmektedir. Siyasal temsilde, siyasal kararlar vatandaşların temsil yetkisi verdiği organlarca gerçekleştirilmektedir (Erdoğan, 2010: 280-290).

Bu anlamda siyasal temsil, toplumun geçirdiği değişimin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Modern devleti ve içerisinde yaşayan bireyleri temel alan siyasal temsil kavramının başlıca problematiğinin *“halkın kamusal politikalarda var olabilmesini”* sağlamak üzerine kurulduğu belirtilmektedir. Pek çok kişiyi, grubu ve mekanizmayı ilgilendiren siyasal/sosyal/ekonomik düzenlemeleri içerisinde barındıran geniş ölçekli bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Özkan, 2019: 67). Birsen (2006: 18) siyasal temsili: *“diğerleri adına eylemde bulunmak, eylemlerin sonuçlarından sorumlu olmak veya toplumun özelliklerini yansıtmak”* şeklinde tanımlamaktadır.

Siyasal temsil de, vatandaşların sahip olduğu egemenlik hakkı, toplum adına ve toplumun seçeceği kişiler tarafından kullanılmaktadır. Böylece temsil edilen kişi, temsil edene “adına

hareket etme yetkisi” vermektedir (Üçer, 2011: 30). Suzanne Dovi (2011: 5) göre siyasal temsil; *“vatandaşların seslerini, fikirlerini ve bakış açılarını, kamu politikalarını geliştirme sürecinde var etme etkinliğidir. Siyasal Temsil; siyasal aktör konuştuğu, bir şeyler savunduğu, bir şeyler simgelediği ve siyasa alanda diğerleri adına hareket ettiği zaman ortaya çıkar”* şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlamda, kişilerin, kendi temsilcilerini seçmesi ve seçilenlerinde kişiler adına hareket etmesi, demokratik yönetimin gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

2.8.5 Yerel Demokrasilerde Temsil ve Katılımın Arasındaki İlişki

Temsil ile yönetime katılma birbirini etkilemekte ve bu iki kavram arasında bir ilişki kurulmaktadır. Temsil mekanizması, yönetime katılma ile desteklenmektedir. Dolayısıyla yönetime katılma ile temsil sisteminde yeterince temsil edilemeyen kesimlerin seslerini duyurması mümkün olmaktadır. Bu nedenle temsil ile yönetime katılmanın birbirini desteklediği ve eksik yönlerini tamamladığı belirtilmektedir (Arıkoğlu, 2007: 31-54).

Halka en yakın yönetim birimlerinin yerelde olduğu gerçeğiyle, temsil işlevinin gerçekleşmesinde bu yönetim birimlerinde daha kolay olacağı belirtilmektedir. Bu bakış açısından hareketle yerel yönetimler, demokratik açıdan diğer yönetim biçimlerine göre demokrasiye daha yakın kabul edilmektedir. Çünkü bireylerin, yönetime daha kolay katılabildikleri ifade edilmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 30).

Yerel yönetimler, bireylerin özgürleştirilmesinde, demokrasilerin yaşanabilirliğinin artırılmasında, kurumların demokratik yönetime eğiliminin artırılmasında ve bireylerin demokratik eğilim kazanmasında rol alan öncü kuruluşlar olarak kabul edilmektedir (Görmez, 1997: 62). Yerel Yönetimler ile demokrasi arasındaki ilişkiyi Güneş (2000: 87) şöyle açıklamıştır; yerel yönetimler, en küçük birimlerin dahi katılımına açıktır. Çünkü yerel yönetimler en küçük yerleşim birimlerine kadar kurulmuştur. Demokrasinin beşiği olarak adlandırılan yerel yönetimlerin, en küçük biriminde temsili demokrasi yoluyla katılım gerçekleşmektedir. Bireyler demokrasi eğitimini yaşayarak öğrenmekte ve demokrasinin yerleşmesi, yerel yönetim geleneğinin bir ürünü olarak görülmektedir.

Katılımın en etkin biçimde uygulanacağı yerler yerel yönetimlerdir. Yerelde katılımı artırıcı uygulamalar; kent konseyleri, halk toplantıları, danışma ve yurttaş kurulları, planlama

emberi, referandumlar, geri çağırma, kamuoyu yoklamaları, gelecek atölyeleri, internet, telefon, dilekçe, Őikâyet kutuları, meclis toplantılarına katılma, yuvarlak masa toplantıları, çeşitli forumlar, toplumcu ve dayanışmacı örgütlenme, kampanyalar düzenleme, yerel gündem 21, sivil toplum kuruluşları, muhtar toplantıları, dayanışma merkezleri, yerel ombudsman, halkla ilişkiler uygulamaları, bilgi edinme hakkı vb. şekilde sıralanabilmektedir.



3. YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN TEMSİLİ VE YÖNETİME KATILIMI

Bu bölümde çalışmanın temel sorunsalını oluşturan yerel demokrasilerde kadın katılım ve temsiline erkeklere oranla yetersizliğinin incelenmesi için öncelikle toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmıştır. Sonrasında kadınların siyasal süreçlere katılım ve temsiline etkileyen nedenlerin neler olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Bu nedenlerin nasıl oluştuğu ve nasıl bir değişim, gelişim gösterdiğini anlamak adına kadın siyasetinin kısa tarihçesine yer verildikten sonra Türkiye’de kadın siyasetinin nasıl bir yol izlediği aktarılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümün sonunda Türkiye’de kadının özellikle yerel yönetimlerdeki katılım ve temsil yetersizliği tarihsel süreciyle ele alınmıştır.

3.1. Siyasette Kadın Katılım ve Temsil Sorunları

Kadın ve kadın sorunları dendiğinde insanların zihninde canlanan ilk kavram ‘‘feminizmdir’’. Feminizmin temel argümanı kadındır. Kadınların toplumdaki statüsü, kadının özel alan olarak adlandırdığımız evdeki statüsü, kadının kadın olmasından kaynaklanan sorunları, kadınların ezilmişliği, sömürüsü, kadın şiddeti, erkek egemen iktidar yaklaşımları, aile baskısı, eş baskısı, apolitikleşmeye yöneltme gibi çoğaltılabilecek pek çok konu feminizmin tartışma konularındandır.

Günümüzde bu konuların hala tartışma konusu olması ve gündeme gelmesi, sorunların devam ettiğini, engellenen sorunların yanı sıra giderek artan yeni sorunların ortaya çıktığını göstermektedir. Bunlar sadece toplumumuzda değil tüm dünyada var olan ve tartışılan sorunlardır. Bu sorunlar cinsiyet eşitsizliğinin de göstergesidir. Katılımdan temsile, istihdamdan eğitime kadar pek çok alanda bu durum gözlenmektedir. Toplumumuzda kadın verilerine baktığımızda ise (KA-DER, Kadın İstatistikleri);

Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu’na göre;

- Türkiye Cumhuriyet’i tarihinde kadın milletvekili oranı %20’yi geçmemiştir.
- Türkiye son 50 yılda sadece 2.7 yıl bir kadın lider tarafından yönetilmiştir.
- Türkiye’de her 10 kadından 7’si çalışmamaktadır.

Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı sonuçlarına göre;

- Türkiye’de en az bir eğitim düzeyini tamamlayan 25 yaş ve üstü kadınların toplam nüfus içindeki oranı 2008’de %72,6 iken 2019 tarihinde bu oran %85,7’ye yükselebilmektedir. Aynı zamanda en az bir üniversite mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştaki kadınların toplam nüfusun içindeki oranı %7,6 iken 2019 yılında %18,5 olmuştur. Buna karşılık erkeklerin bu verilerdeki yükselişi en az bir eğitimi tamamlayanlar için 2008 yılında %89,5 den 2019 yılında %96,4’ya, en az bir üniversite mezunu olmaları bakımından ise 2008 yılında %12,1’den 2019 yılında %23,1’e yükselmiştir (URL-3, 2021).

TUİK Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre;

- 2020 yılında hanesinde kadınların istihdam oranı %26,5 iken erkeklerin istihdam oranı %59,8’dir (URL-4, 2021).

Kazanç Yapısı Araştırması 2018 yılı sonuçlarına göre;

- Toplamda ve tüm eğitim düzeylerinde erkek ücretinin lehine çıkmıştır. Bu ücret farkı toplamda %7,7 iken en fazla meslek lisesi mezunu erkekler ve kadınlar arasında %28,8 olarak görülür (URL-5, 2020).

KAMER’in 2014 yılında yürüttüğü Kadın Hakları İnsan Hakları Projesi kapsamında 1.308 kadın ile yaptıkları araştırmaya göre kadına yönelik şiddet verileri (KAMER, 2014);

- Şiddet sebebi ile başvuru yapan kadınların en küçüğü 13 en büyüğü 80 yaşındadır.
- Başvuru yapan kadınların yarısından fazlası 18 yaş altında evlendirilmiştir.
- Başvuru yapan kadınların 432’si okur-yazar değildir, 153 kadın sadece okur-yazardır, 362 kadın ilkokul mezunu, 136 kadın ortaokul mezunu, 150 kadın lise mezunu, 69 kadın yüksek okul/üniversite mezunudur ve 6’sı sadece kadın meslek kurslarında eğitim almıştır
- Bu kadınların 1083’ü ekonomik, 1082’si psikolojik, 850’si sözel, 647’si fiziksel, 448’i cinsel şiddete maruz kalmıştır.

Kadınların toplumdaki konumunu şekillendiren pek çok olumsuz koşul bulunmaktadır. Bu olumsuz koşullar kadınların siyasal katılımının önündeki en büyük engellerdir, siyasal katılmanın ötesinde kadının kadın gibi yaşamasının önünde pek çok engel bulunmaktadır. Bu engellerin sonuçları da yukarıda belirtilen verilerde gözlemlenmektedir. Kadının yaşam standardını engelleyen pek çok veriye yer verilmemiş olmasına rağmen araştırma sonuçlarına bakıldığında toplumsal eşitsizliğin olduğu görülmektedir.

3.1.1 Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet kavramı, zaman içerisinde kadının toplumsal rolüne ekonomik bir anlam katılmasıyla, ataerkil yapının irdelenip, eleştirisel bir özellik taşımasına neden olmuştur. Kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri cinsiyet kavramı ile açıklanırken, bireylerin içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısına bağlı olarak kadın ile erkek arasındaki toplumsal ilişkiler ise toplumsal cinsiyet ile açıklanmaktadır (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 508). Biri, doğumla başlayan genetik bir özellik iken, diğeri toplum tarafından verilen bir tür karakteristik özelliktir. Bu kapsamda biyolojik ve toplumsal cinsiyet farklılıkları şu şekilde gösterilmektedir:

Tablo 3.1: Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet arasındaki farklılıklar:

Biyolojik Cinsiyet	Toplumsal Cinsiyet
•Cinsiyet, bir canlının doğuştan kazandığı genetik bir özelliktir. •Cinsiyet biyolojiktir. Eşeyli üreyen her türe ait bireyin bir cinsiyeti vardır. •Cinsiyetteki görünür farklılıklara ve buna bağlı olarak üreme işlevindeki farklılıklara işaret eder. Kısacası biyolojik cinsiyet, bir bireyin genlerinden kaynaklı oluşan üreme organları ve özellikleri ile tanımlanan bir olgudur. •Cinsiyet değişmez, her yerde aynıdır.	•Toplumsal cinsiyet, cinsiyetlere toplum tarafından yüklenen fiziksel, biyolojik, zihinsel ve davranışsal karakterlerin tümüdür. •Toplumsal cinsiyet kavramı, insan türünün biyolojik evrimi sonucunda ortaya çıkan kültürel bir evrimin ürünüdür. •Toplumsal cinsiyet değişkendir, üstelik bu değişkenlik zamandan zamana, kültürden kültüre, aynı kültür içerisinde farklı zaman dilimlerine hatta aileye göre değişir.

Kaynak: URL-6, 2019.

“Kadın ve erkeğin biyolojik farklılaşmasına kültürler tarafından yüklenen anlamlar, değerler ya da kadınlar ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller, öğrenilmiş davranış ve beklentiler” toplumsal cinsiyete feminist yaklaşımın ifadesi olarak belirtilmektedir (Başak, 2010: 30). Dolayısıyla, kadın ve erkeklik kavramlarının toplum tarafından verilen olgular olduğu düşüncesiyle hareket etmektedir. Fakat burada “kadına” değil, kadın ve erkek

arasındaki toplumsal farklılığa dikkat çekmesi feminist teörinin üzerinde durduğu bir alandır. Toplumsal cinsiyet ile ilgili yargılar ve kişilere verilmiş olan kadın erkek rolleri kültürden kültüre ve dönemlere göre farklılık gösterse de genel olarak ataerkil yapıyı benimsemiş olan toplumlarda kadına yüklenen ağır ve yıpratıcı roller olarak görölmektedir (Başçı, 2015: 279-280). Aksoy'a (2006: 31) göre toplumlar ve kültürler arasında cinsiyet farklılıkları ortaya çıkmakta, hatta aynı toplumda bölgeler arası dahi farklılıklar izlenmektedir.

Kadınlık ve erkeklik kalıpları iki cinsi biyolojik olarak birbirimizden farklılaştırmak gibi oluşumlarla kalmamakta aynı zamanda toplumsal oluşumlara erişimimizi de büyük ölçüde etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet, sosyal ilişkileri de belirlemektedir. Dolayısıyla insanların sistem içerisinde nasıl konumlanacakları, nasıl yaşayacakları, haklarını nasıl koruyup geliştireceklerine ilişkin kararların alınması için bireyleri yönlendirmektedir.

Kadın-erkek eşitliği demokrasilerin altın ilkelerinden biridir. Bir ülkenin ne ölçüde demokratik olduğunun temel göstergelerinden bir tanesi de kadın-erkek eşitliğidir. Gerek dünya, gerekse toplumumuza baktığımızda kadın-erkek eşitliği açısından belli bir aşama kat edildiği görülse de tam anlamıyla gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Dünyanın ve toplumumuzun pek çok bölgesinde sosyal, siyasal, ekonomik haklar konusunda cinsiyetler arası eşitsizler mevcuttur.

Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri Ecevit (2003: 83-24), kategorize ederek özetlediğinde şu sonuçları elde etmektedir;

Haklarda eşitsizlik:

- Kadınlar, aile reisliği, toprak sahipliği, mülkleri yönetme, iş kurma ve yürütme gibi konularda erkeklerle eşit değildir.

Kaynaklarda eşitsizlik:

- Eğitim, iş, toprak ve sermaye gibi kaynakları elde etme konusunda kadınlar erkeklere oranla daha geri konumdadır.
- Ayrımcılığa neden olan geleneksel yaklaşımlar, erken evlilikler ve gebelikler, kız çocuklarının erkek çocuklardan daha değersiz olması gibi nedenlerden dolayı kız çocuklarının eğitim gibi pek çok konuda ulaşılabilirlikleri azalmaktadır.

Ekonomik faaliyet alanında eşitsizlik:

- Düşük ücretli ve kötü koşullu işlerde çalışma, pazar gücünden yoksun olmak.
- Kayıt dışı sektörlerde, geçici, gündelik, yarı zamanlı, sözleşmeli, evde çalışmaya yönelik, standart dışı işlerde çalışmak.
- İşe alınmada, yükselmede, ücret alımında ve artışında ayrımcılığa uğramak.
- İş yerinde cinsel tacize uğramak.
- Ücret karşılığı olmayan işlerde çalışmak (aile işçiliği).
- Ev içi emeğin kullanımı gibi pek çok alanda kadınlar erkeklere oranla daha dezavantajlı bir ortamla karşılaşmaktadır.

Sağlık ve bağlantılı hizmetlere erişebilmede eşitsizlik:

- Kadınların çocukluktan itibaren geçirdiği hastalıklarda tedavi sürecinde sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda yaşadığı eşitsizlikler.
- Kadınların istemi dışında gerçekleşen, üreme organlarına yönelik muayeneler ve müdahaleler.
- Kadınların kendi cinsel ve üremeye yönelik hayatları hakkında sınırlı karar alma ve güçlerini etkili kullanmada yaşadığı eşitsizlikler.

Şiddet, taciz ve istismar:

- Fiziksel ve psikolojik şiddet, aile içi şiddet, cinsel şiddet, tecavüz, evlilikte tecavüz,
- Kadın ve kız çocuklarının alınıp satılması, fahişelik yapmaya zorlanması, cinsel istismar,
- Savaş dönemlerinde cinayet, sistematik tecavüz, cinsel kölelik ve gebeliğe zorlanma.

Kamusal yaşam ve siyasal alanda eşitsizlik:

- Birçok ülkede kadınların seçme ve seçilme hakkının elinde bulunmaması,
- Siyasi parti organlarında kadınların çok nadir yer alması,
- Parlamentoda kadın temsil oranının azlığı,
- Devlet yönetiminde çok az oranda kadına rastlanması gibi pek çok toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini, kadın-erkek karşılaştırması hususu Yerel Yönetimlerde Cinsiyet Eşitlikçi Politikalar'da şu şekilde ele alınmıştır (Anon., 2011: 57-61) ;

Tablo 3.2: (devam ediyor) Mekansal ve toplumsal eşitsizlikler:

Mekansal ve Toplumsal Eşitsizlikler:	
KADIN	ERKEK
• Ev-içeri • Kadın örgütleri • Kadın Tuvaleti • Kadın koğuşu • Toplu taşıma araçları- taksi • Okul- ebeveyn olarak/ iş yeri olarak • Çocuk parkı • Karma Liseler • Üniversiteler • Hastane	• Sokak-Dışarı • Dernekler • Erkek Tuvaleti • Erkek Koğuşu • Şahsi araç • Kapalı Çarşı- esnaf • Belediye-DİSKİ • Karma Liseler • Üniversiteler • Devlet Kurumları
Mekansal, Toplumsal Sorunlar, Engeller, Güçlükler	
KADIN	ERKEK
• Taciz ve Sarkıntılık: Sözlü taciz, dikizlenme, gözetleme kuleleri, toplu taşıma araçlarında taciz vb. • Toplu taşıma araçlarının yetersizliğinden kaynaklanan taksi ihtiyacı • Aktarmalı toplu taşıma araçları: tekin olmayan bölgelerde yürümeme isteği kaynaklı • Tutuculuk/Muhafazakarlık: baskı görme • Korku, tedirginlik, huzursuzluk: karanlık yerler, erkek hakim mekanlar • Düzensiz kaldırım-yol döşemeleri: topuklu ayakkabılar • Mesafe-uzaklık • Kalabalık	• Cinsiyete dayalı mekânsal sınırlar bulunmamaktadır.
Toplumsal İş Bölümü	
KADIN	ERKEK
• Üretim • Ev ve çocuk bakımıyla ilgili işler • Dişil meslekli gettolar • Okul aile birlikleri gibi geleneksel ev içi rollerin uzantısı olan kamusal örgütlenmelerde rol almak • Ev içi kararlar	• Üretim • Paranın kontrolü ve parayla ilişkiler • Esnafılık • Üst yöneticilik, yüksek bürokrasi • Gardiyan, Jandarma • Geleneksel kadınsı işlerin piyasa çıkmış parasal karşılığı olan biçimleri (Temizlik şirketleri, aşçılık)
Beden ve Denetimi	

KADIN	ERKEK
• Erkek bağımlı tanımlanma ve hareket • Taciz • Tecavüz • Cinsel araçsallaştırma • Özdenetim • Korunma, dikkat, kontrolcülük • Korku, kaygı, endişe • Kadınların kategorizasyonu • Yakınların ve aile bireylerinin denetimi.	• Erkekler arası hiyerarşilere bağlılık • Kadını koruma, kadına hürmet • Kadın bedeni üzerinden eğlenme • Özgüvenli • Yüksek sesli, gürültücü • Beğenen • Kolektif erkek bedeni

Kaynak: Anon., 2011: 57-61.

Yukarıda sayılan tüm eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için kadın ve erkeğin kamusal ve özel alanda eşit fırsat bulması, her türlü mekânda kadın ve erkeğin eşit seviyede görünür kılınmasıyla mümkün olmaktadır. Güçlü ve eşit katılımın sağlanması ise toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ile açıklanmaktadır.

3.1.2 Kadınların Siyasal Süreçlere Katılımını Olumsuz Etkileyen Faktörler

Sağlık, eğitim, çalışma hayatında olduğu gibi siyasal alanda da kadın-erkek arasında bir eşitsizlik olduğu görülmektedir. Bu eşitsizliklerin temelini anlaşılabilmesi için Sanayi Devrimi'ne atıf yapılmaktadır. Sanayi Devrimi'ne kadar gıda, giyim, üretim gibi yaşamsal faaliyetlerin birçoğu evden aile fertlerinin ortaklaşa yürütmesiyle gerçekleşmiştir. Bu dönemde kadınların bilgi ve becerilerine oldukça önem verilmiş ve deneyimlerinden faydalanılmıştır. Kısaca, kadın günümüz anlamında bir kamu-özel alan ayrımına tabi olmamıştır. Sanayi Devrimiyle birlikte piyasa ekonomisi ve sanayinin ortaya çıkışı, insanların sadece kendi tüketimleri için üretim yapma anlayışını ortadan kaldırmıştır. Evde gerçekleşen üretim, kendini fabrikalara ve ticari üretim yerlerine bırakmıştır. Bunun sonucunda evde üreten, emek harcayan kadın psikolojik ve biyolojik özellikleri öne sürülerek ev dışı üretime uygun olmadığı gerekçesiyle üretim sürecinin dışına çıkarılmıştır (Şahin, 2011:15).

Yaşanan tüm bu gelişmeler kadının, ev işleri ve çocuklarla ilgilenmesi gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda kadın kendini eve kapatmış, ekonomik ve sosyal hayattan soyutlanmıştır. Bu soyutlanma zamanla kendisini gelenek haline getirmiş ve olması gereken

buymuş gibi bir algıya neden olmuştur (Süğü, 2019: 45). İş hayatı ve kamusal alandan çekilen kadının yerine, söz konusu alanlarda erkek güçlenmiştir. Ekonomik alanda başlayan bu eşitsizlik zamanla siyasal katılım alanına da yansımış ve rekabet edilemeyecek boyuta ulaşmıştır. Hatta günümüzde kadın ücret karşılığı ister ev içinde çalışsın, ister ev dışında çalışsın, ya da kariyeri ne olursa olsun yaptığı işle birlikte aile ve ev işlerinin yükünü kabullenmesi gerektiğine ikna edilmiştir. Çifte sorumluluk yüklenen kadınlar, gerekli zaman ve enerji bulamadıkları için, siyasal alanda kendilerini bilgisiz, güçsüz, yetersiz hissetmişlerdir. İlgisi olsa dahi siyasi hayata katılamayan kadınların, önüne sürülen ilk gerekçe ise “şartlar eşit katılın” olmaktadır. Siyasal alana çifte sorumluluğun verdiği yükü katılamayan kadınlar, kendi istekleri çerçevesinde katılmıyor şeklinde eleştirilmektedir. Ancak katılımın önündeki engelin bu açıdan da değerlendirilmesi gerektiği unutulmakta, eşitliğin değil, fırsat eşitliğinin sağlanması gerektiği dikkate alınmamaktadır (Şahin, 2011:18).

Kadınların katılımının arkasında ailelerinin bu konudaki tavrı da önem taşımaktadır. Aileleri politikaya ilgisiz kişiler, çocukluk ve gençlik dönemlerinde siyasi konularla aralarına mesafe koydukları ya da siyasi konularla ailelerinden ayrıldıktan sonra ilgilenebilen bireylerin apolitik bir yaşam sürdüğü görülmektedir. En çok apolitikleştirilen bireyler de kadınlar olmaktadır. Evlendiklerinde de ailelerinin yerini eşleri almakta ve kadınlar siyasal sosyalleşmelerini erkeklere oranla daha düşük yaşamaktadır (Demir, 2015a: 43).

Kadınların siyasal katılımını etkileyen önemli bir faktör de kadın ve erkeklerin toplumsal kaynak ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanamamasıdır. Eğitim görmüş, iyi gelir ve yüksek statülü mesleklerde çalışanların genellikle, yoksul, eğitimsiz ve düşük statülü meslek gruplarına oranla daha fazla siyasal katılım gösterdiği tespit edilmiştir (Şahin, 2011: 19).

Politika, güçlü olanın kazandığı, acımasız bir rekabet ortamının olduğu, kazanma ve yönetme hırısından beslenmektedir. Bu kapsamda dünyada ve özellikle Türkiye’de siyasal yaşamın erkeklerin değerleri, yaşam koşulları, söylemleri ve dilleriyle oluşmaktadır. Kadınların yaşam deneyimlerinde gerçekleşen uyum, dayanışma, fedakârlık, birbirini anlamaya çalışmak gibi kadına has değerlere yer olmadığı düşüncesinin mevcut olduğu belirtilmektedir. Kadınların zayıf noktalarından yararlanılacağı, siyasi çalışma saatlerinin kadınlara uymayacağı gibi pek çok eşitsizlikçi düşüncenin hakim olması bir diğer sorun alanı olarak görülmektedir. (KA-DER, 2005).

Siyasal yaşam alanının temelini oluşturan siyasi partilerin de aynı erkek egemen anlayışla oluşması bir takım sorunları ortaya çıkartmaktadır. Örneğin; parti binalarında kadın tuvaletlerinin olmaması, parti yemeklerinin içkili ve geç saatlerde yapılması, kadınları tek tipleştirici maskülen bir tarzla kabul edilmesi yakın döneme kadar gelmiş sorunlardır. Yine kadınların sadece seçmen kitlesi olarak görülmesi, seçim dönemlerinde kadınların problemlerini seçim kampanyalarında dâhil edip, seçim sonrasında onlarla ilgili problemlerin gündeme getirilmesi de en büyük problem olarak kabul edilmektedir (Çağlar, 2011: 71).

Siyasal hayata girişin anahtarı, siyasi partilerin elindedir ve siyasi partilerin adaylık süreçlerinde kadınların desteğe ihtiyaç duydukları kaçınılmazdır. Bu kapsamda kadınlara yönelik partinin desteğinin de yetersiz olması da ayrı bir sorun olarak görülmektedir (Demir, 2015a: 38-39). Siyasi partiler ile ilgili çok tartışılan ve sonrasında ayrı bir başlık olarak ele alınacak diğer bir sorun da “cinsiyet kotası” tartışmalarını ortaya çıkarmaktadır.

Kadınların siyasal katılım ve temsilini etkileyen faktörlerden biri de seçim sistemleridir. Partiler tarafından tek adayın gösterildiği dar bölgeli çoğunluk sistemine oranla, birden çok adayın gösterildiği geniş bölgeli nispi temsil sisteminin, yapılan araştırmalara göre kadınların parlamentoya girmesine daha uygun bir ortam hazırladığı belirtilmektedir (Deniz, 2015: 56).

Kadınların siyasal katılımını etkileyen ve üzerinde durulması gereken bir diğer etmen de kuşkusuz sivil toplum kuruluşlarıdır. Kadınların sivil toplum kuruluşları içerisinde yer almasının artırılması önemli görülmektedir. Çünkü sivil toplum kuruluşlarında kadın oranının artması, siyasal katılım ve temsil oranını da arttıracak belirtilmektedir (Süğüt, 2019: 46). Bununla birlikte, gelenek ve normların yanında dini inançlarında kadınların katılımını etkilediği belirtilmektedir. Bu durum belirleyici bir unsur olarak kabul edilmektedir. Söz konusu bu unsurlara göre, kadınların geri plana itildiği, toplumsal eşitsizliklere ve onun siyasal alandan uzaklaşmasına sebep olduğu da belirtilmektedir (Özdemir ve Demirkanoglu, 2015: 233-234).

Kadınların siyasal süreçlere katılımını olumsuz etkileyen bir diğer faktör de medyadır. Medyada cinsiyetçi, kadın aleyhine bir dil kullanılması, algı, kanaat ve tutum oluşturmaya

alışılması da kadınların katılımını olumsuz yönde etkilediğı belirtilmektedir (Arscott, 1995: 75’den aktaran Demir, 2015b). Özellikle kadınların reklamlarda sürekli ev işleri yapıyor gibi gösterilmesi, ev aletlerini tanıtması, araba süremiyormuş gibi izlenimler verilmesi buna örnek olarak gösterilmektedir.

Türkiye’de kadınların yerel ve ulusal olarak katılımını etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamaktadır (Arslan, 2012: 81):

- Toplumsal cinsiyet ayrımı ve baskıları,
- Kadınların aile ve yakın çevrelerinden destek görememesi,
- Siyasal yaşamda ve siyasi partilerde erkek egemen anlayışın hüküm sürmesi,
- Kadınların sosyo-ekonomik durumunun erkeklere oranla düşük olması,
- Sivil toplum kuruluşları sayısının az olması ve mevcut olan kuruluşlara gerekli katılımın sağlanamaması,
- Kadınların siyasal katılımını arttırıcı politika ve uygulamaların yetersiz olmasıdır.

Dolayısıyla kadınlar siyasal alan ile aralarında bir bağ kurmakta zorlanmaktadır. Bağ kurmayı başaran kadınlarımız da siyasal alan ile aile arasında bir bağ kurmakta zorlanmakta, hatta bazen seçim yapmak durumunda kalmaktadır. Siyasal yaşamın içine bir şekilde dâhil olabilen kadınla, dâhil olmayan kadınlar arasında ortak bir nokta mevcuttur ki o da sorunlarını yeterince dile getirememeleri ve seslerini duyurmadaki eksikliklerdir. Demokrasinin altın ilkelerinden biri olan eşitlik de tam olarak bu noktada sekteye uğramakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkarmaktadır.

UNDP 2020 İnsani Gelişme Raporunun, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi incelendiğinde 2019 yılında Türkiye’nin 162 ülke arasında 68. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de parlamentodaki kadın milletvekili oranı %17,4’dür. Yetişkin kadınlar arasında en az orta öğrenim görmüş olanların oranı %50,2 iken, bu oran erkeklerde %72,2 ye çıkmaktadır. Kadınların iş gücüne katılım oranı %34,0 iken erkeklerde bu oran %72,6 düzeyinde gerçekleşmektedir (UNDP, 2020).

TUİK 2020 verileri incelendiğinde, 2019 yılı, 6 yaş ve üzeri okuma-yazma bilmeyenlerin toplam sayısı, 2,024,979 iken bunun 1,738,389'unu kadınlar oluşturmaktadır. (URL-3, 2020).

2020 mesleki dağılım oranlarına bakıldığında, kadınların %80'den fazlası tarım ve hizmet sektöründe çalışmaktadır (URL-4, 2020). Yönetici pozisyonlarda kadınların sadece %14,8, Büyükelçiliklerde %23,6 oranında temsil edilirken, Vali %2,5, Kaymakam %2,8, Savcı %13,0, Hakim %44,7 olarak temsil edilmektedir. Eğitim konusunda ise yükseköğretimde görevli öğretim üyelerinin 91,834'ü erkek, 74,391'i kadındır. 15 yaş üzeri iş gücünde katılım oranına bakıldığında ise erkeklerin %72,7, kadınların %34,2 (TUİK, 2019, URL-4, 2020) oranında yer aldığı ve bunun ne kadar düşük olduğu görülmektedir. Yasal anlamda bir engel olmadığı halde gelenek, norm ve toplumsal hayat bunlara neden olmaktadır.

3.1.3 Kadınların Siyasal Katılımını ve Temsilini Arttırmaya Yönelik Uygulamalar

Demokrasinin temel ilkelerinden olan eşitlik ilkesini pratikte oluşturabilmek için, siyasi kadrolarda, kadınların siyasal katılımı ve temsilini arttırmaya yönelik pek çok hukuki ve siyasal uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları şu şekildedir;

Kadın Adaylara Kadın Seçmen Desteği

Bir grup olarak kadınların kendi çıkarlarını, kendilerinin savunmaları gerektiğine inan bu görüş örgütler aracılığıyla özellikle seçim dönemlerinde çeşitli ülkeler tarafından gündeme gelmektedir (Yaraman, 2015: 42).

Kadınların birbirlerini daha iyi anladığı, düşüncesi bu görüşün temel kaynağıdır. Temsil edilene kadar kadınların aynı sorunlardan bir şekilde geçeceğini düşünülmektedir. Hatta daha genel bir algıyla bir kadının yaşadığı sorunları diğer tüm kadınların da hayatının bir döneminde yaşayacağı ya da yaşama ihtimali olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle kadınlar yaşadıkları sorunları dile getirmeli ve diğer kadınlara da cesaret vermesi gerektiği düşünülmektedir. Bu görüşe sahip bireyler, kadınların birbirine destek vereceği platformlar, toplantılar oluşturulmasını istemektedirler.

Siyasi Partiler

Kadınların siyasal katılımı ve temsiline atırılmasına yönelik en etkin kurumlar siyasi partilerdir. Siyasette temsil edilmenin büyük çoğunluğu bir siyasi partinin aracılığıyla gerçekleşmektedir. Siyasi partilerin kadınların siyasal katılımını arttırmaya yönelik stratejileri üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar (Lovenduski, 1993'den aktaran Demir, 2015b);

- **Retoriksel Strateji:** Siyasi partilerin, seçim kampanyalarında, seçim meydanlarında yazılı dokümanlarında, kadınların siyasi partilere daha fazla destek vermesini sağlamak amacıyla, açıklamada, beyanda ve yaklaşımlarda bulunmalarıdır.
- **Özendirici Eylem Stratejisi:** Partiler siyasal alanda kadının hem desteğini almak hem de etkin olmasını sağlamaya yönelik hareket ederler. Örneğin, yerel yönetimlerde kadın temsiline atırılmasına yönelik politikalar belirlenmesi, parti kadın kollarının aktif olarak çalışmasının sağlanması, kadın adaylardan adaylık ücretinin alınmaması gibi.
- **Pozitif Ayrımcı Strateji:** Partilerin kendi bünyelerindeki kurullarda, karar organlarında, aday listelerinde kadınlara belli bir oranda yer vererek kadın temsil oranının hem yerel hem de ulusal düzeyde arttırılmasını sağlamaya yönelik stratejileridir. En temel örneği ise kota uygulamalarıdır

Kota Uygulamaları

Kadın katılımını ve temsiline atırtmak amacıyla özellikle son yıllarda siyasi ve hukuki tartışmalara gündem olan konu; kota uygulamalarıdır. Genellikle bu durum cinsiyet kotası olarak algılanmaktadır.

Cinsiyet kotası kavramı, bazı kesimlerce kadın kotası kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılsa da iki kavram aynı şeyi ifade etmemektedir. Cinsiyet kotası kavramıyla anlatılmak istenen, demokrasinin altın ilkelerden biri olan cinsler arası dengenin sağlanmasına yöneliktir. Kadın kotası kavramı ise kadınlar için bir sınır ve lütuf gibi anlaşılmaktadır. Ancak herhangi bir cinsiyetin katılımının lütuf değil, bir hak olduğu ifade edilmektedir (Aldemir ve Budak, 2018: 45).

Cinsiyet kotası, siyasi partilere seçimlerde gösterecekleri adayların iki cins içinde alt sınırını belirlemektedir (Sitembölükbaşı, 2007: 15). Hükümette, parlamentoda, aday listesinde yer alan üyelerin belirli bir sayıda ya da oranda kadından oluşmasını sağlayan uygulama cinsiyet kotası ile anlatılmaktadır (Dahlerup: 2005: 141).

Yasal açıdan aşılın ama yapısal(toplumsal) açıdan aşılamayan kadın-erkek siyaset eşitsizliğini engellemek amacıyla yapılan kota genellikle iki biçimde uygulanmaktadır (Yaraman, 2015: 45) ;

- **Geçici Kota:** Kadınların siyasal katılımını engelleyen hususlar ortadan kalktığında ya da kadınlar siyasette deneyim kazandığında, kotanın gereksizleştiği düşünüldüğünde ortadan kaldırılabilmesidir.
- **Tartışılabilen/Esnek Kota:** Gerekli olduğu düşünüldüğünde uygulanan bu yöntem, gerekliliğin saptanması ve kadınlara yer verilmesi, ne ölçüde yer verileceği gibi hususların yerel parti sorumlularına bırakılmasıdır.

Kota uygulamaları (Demir, 2015a: 41);

1. **Zorunlu olarak:** Anayasa veya seçim yasalarında belirtilerek kotanın uygulanmasıdır. Zorunlu olarak kota uygulaması iki şekilde gerçekleşmektedir;
 - a. Parlamentoda kadınlar için ayrılmış sandalye sayıları mevcuttur.
 - b. Siyasi partilere yasal olarak zorunlu kota miktarı belirlenmektedir.
2. **Gönüllülük esasına göre:** Kota uygulamasının siyasi partilerin kendi kararlarına bırakılması şeklindedir.

Pek çok ülkede kota uygulamaları gönüllük esasına göre yapılsa da cinsler arası dengenin sağlanmasının en etkili yolu yasal düzenlemelerdir. Sayın (2007: 156-157) da bu duruma, siyasi partilerde ve seçim yasalarında değişiklik yapılarak yasal kota uygulaması getirilmesini önermekte ve kadınların siyasal temsiline parti liderlerine bırakılamayacak kadar önemli olduğuna, bırakıldığında ise kadınların aleyhine bir sonuçla karşılaşıldığına dikkat çekmektedir.

Çağlar (2011: 75) ise, kota sistemleri ve kurallarının yasal güce dayandırılarak seçim sistemleri dâhilinde sunulursa hem daha etkin hem de amaca daha uygun olacağını belirtmektedir. Hatta tek başına yasal düzenlemelerde yeterli görülmemekte; seçim listelerinde yüzde belirlenmesinin yanı sıra liste sıralarında da kurallar konulması zorunlu

kabul edilmektedir. Çünkü seçilemeyecek listelere yerleştirilen kadınların listelerde, “vitrin süsü” olacağı ifade edilmektedir.

Parlamentoda kadınların siyasal temsilini arttırmaya yönelik uygulanan kota sistemine de “kritik kitle” ya da “kritik azınlık” denmektedir. Bu sitemde kadınlara uygulanan oran %30 olarak sınırlandırılmaktadır. Her iki cinsten birinin ezici çoğunluk elde etmesini önleyen kota ise “cinsiyet-nötr” kotasıdır ve herhangi bir cinsin %60’dan fazla olmasını engellemektedir (Dahlerup, 2005: 151).

Kota uygulamasını savunan ve kadının yetersiz temsilini önlemeye yönelik bir uygulama olduğunu düşünenler kadar, eleştirenler de mevcuttur. Bu tür kota uygulamalarının olumlu olsa dahi eşitlikleri zedeleyen bir ayrımcılık olduğu, aday listelerinde kota uygulamasının antidemokratik nitelikler taşıdığı belirtilmektedir (Ugan, 2017: 397). Yine seçilmiş temsilcilerin, seçildikleri bölgedeki tüm toplumu temsil edeceklerinden, temsilcinin cinsiyeti önemli görülmemektedir. Ayrıca seçmenlerin, temsilciye değil, siyasi partiye oy verdikleri düşüncesinden hareketle, siyasi temsilcinin cinsiyetinin değil, seçmenlerin partiden ne beklediğinin önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşe göre partinin sundukları, seçilmiş temsilcinin ulusal çıkarlara ne ölçüde hizmet ettiği, temsilcinin kadın mı erkek mi olduğundan daha önemli kabul edilmektedir (Gökçimen, 2008: 54). Eleştirilerden bir diğeri de kadınların lehine uygulanacak olan bu pozitif ayrımcılığın erkeklere karşı haksızlık yaratacağıdır. Yapılan pozitif ayrımcılıkla bireysellik ve rekabet ilkelerinin çiğnendiği ve erkeklerin aleyhine bir ortam hazırlandığı belirtilmektedir (Sitembölükbaşı, 2007: 27).

Dünyanın hemen her yerinde kota uygulamasına karşı olan, eleştiren kesimler genellikle ataerkil kültürden olduğu ifade edilmektedir (Erzen, 2019: 29). Kadınlara yukarıdan indirgeme bir temsili sağlanmasının da yine ataerkil kültüre hizmet edeceği ve kadının kendini azınlık olarak hissetmesine neden olacağı görüşleri de tartışılmaktadır (Yaraman, 2015: 45).

3.2. Kadın Siyasetinin Tarihsel Seyri

Kadınların yönetime katılım ve temsilinin yetersizliğinin nedenlerini öğrenmek için öncelikle feminizm kavramına ve onun dünya üzerindeki tarihsel seyrine değinmek gerekmektedir.

3.2.1 Feminizm ve Siyasete Etkisi

Feminizm hem politik bir teori, hem de sosyal bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Teori olarak kadınların, erkeklere oranla ikincil bir pozisyonunun değiştirilmesi için uğraşmasını öngören düşüncelerin bütünü şeklinde açıklanmaktadır. Erkeğin üstün konumunun değiştirilmesi için talep edilen düşüncelerin dile getirilerek, gösterilerden faaliyetlere, siyasal kararların alınmasından, mevzuatların değiştirilmesi ya da yenilenmesine kadar olan süreçleri kapsamamasından dolayı da sosyal bir hareket olarak kabul edilmektedir (Yayla, 2017: 107-109).

Aydınlanmanın bir ürünü olan Feminizm 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ivme kazanmaya başladığı belirtilmektedir. Patriarkal olan toplumun değiştirilmesini ve dönüştürülmesini amaç edinmektedir. Özel alanlar dâhil bütün ilişkileri politikleştirmek ve politik alanının da ontolojisini ortaya koymaya çalışmak feminizmin mücadelesi olarak ifade edilmektedir (Altuntaş, 2015: 343-344).

Feminizm üzerine birçok kesim tarafından, farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Feminizmin tek bir tanımlamasının yapılmasının temel nedeni olarak tarihsel süreçte gelişen feminist hareketlerin ne şekilde ortaya çıktığı ile ilişkilidir. Aynı zamanda ideolojilerin, ulusların, bakış açılarının, kurumların farklılaşması da feminizmin tanımlamasının ve gelişim süreçlerinin farklı olmasına neden olmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde, siyasete etkisi açısından üç Feminist dalgadan bahsedilmektedir. Feminist dalganın ilkinde, kadınlar tarafından “eşitlik” talep edilmiştir. 1700’lerde başlayan bu hareket, liberalizmden ilham almış, eşitlik idealini ortaya koymuş ve “ Kadın Hakları Hareketi” olarak adlandırılmıştır. I. Dalga feminist kadınlar, aile içindeki sorumluluklarına asla itiraz etmeden, eşit yurttaşlık talep etmişlerdir. Özel alana ilişkin görevlerini yerine getirmeye çalışan kadınlar, kamusal alanda da erkekler gibi görev almak istemişlerdir. Bu sebeple söz konusu ilk dalga, eşitlik bakımından diğer dalgalardan önemli görülmektedir (Deniz, 2019: 38).

Esasen I. Dalga Feminist hareketin kadınların erkekler gibi eşit siyasal ve yasal haklara sahip olması ve seçme seçilme hakkını elde etmesiyle kadın erkek arası eşitliğin sağlanacağı yönündeki inanç üzerine kurulduğu ifade edilmektedir. 1893 tarihinde Yeni Zelanda’da

kadınların seçme hakkını elde etmesi bu hareketin aldığı ilk geri dönüş olarak kabul edilmektedir. Daha sonra ABD, İngiltere, Türkiye ve Fransa’da kadınlar, seçme hakkını elde etmiştir. Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesiyle birlikte I. Dalga feminist hareketin açık bir hedefi kalmadığından etkisini kaybettiği belirtilmektedir (Tok, 2014: 243).

20. yüzyılın ikinci yarısına doğru başlamış ve II. dalga feminizm belli bir grup veya topluluk için değil bütün kadınlar için ortaya çıkmıştır. II. Dalga feminizmi iki farklı yönde gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi kültürel feminizm olarak adlandırılan farklılıklar, ikincisinin ise farklılıkların sıra dışı olduğunu yansıtarak eşitliğe vurgu yapanlar olduğu belirtilmektedir (Karadağ ve Sabancılar, 2013: 90).

İkinci grup feministler aynı zamanda radikal feministler olarak da adlandırılmaktadır. Radikal feministler, kadın-erkek arasındaki farklılığı dikkate aldığı kadar kadınların kendi aralarındaki yaşam tarzları, siyasi ve sosyal kültürleri gibi sebeplerden kaynaklanan farklılıklara da vurgu yapmaktadır. Bu dönemde kadınlar, cinsellik ve kadını ilgilendiren konuları özellikle dışarıda tutan ve baskılayan görüşlerin yanlışlığını, politika olarak belirlemektedir. Kadınların farklı bakış açılarına sahip olmasını, bu bakış açılarının tek bir çatı altında toplanmasını ve birbirlerine aktarımını bir nevi bilinç yükseltme durumu şeklinde kabul etmektedir. Bu durumun da kadınların kendini, toplumsal alandaki cinsiyet rollerini sorgulamasına ve kız kardeşlik kavramının ortaya çıkmasına sebep olduğu belirtilmektedir (Berktaş, 2013: 6).

1980’lerde oluşmaya başlayan ama temel yapılanmasını 1990’larda tamamlayan III. Dalga feminizm hareketi, hem geçirmiş olduğu tarihsel süreçte çeşitlenerek radikalliğini yitirmiş hem de tüm dünyada yaygınlaşmıştır. II. Dalga feminizmin görüşlerine ve pratiklerine karşı tepki olarak doğan bu teori, kız kardeşlik anlayışını reddetmektedir. Feminizmin sadece üst, orta, beyaz sınıflara indirgenemeyecek bir teori olduğunu, aynı zamanda kadınların hepsinin homojen yapı oluşturmalarının imkânsız olduğu ve hepsinin ezilme nedenlerinin farklı olduğu iddiasına yer vermektedir. Bu teori siyahi kadınların, Müslüman kadınların tek tip bir kadın olmalarına gerek olmadığı kendi kurtuluşlarını sağlayacakları bir düşüncenin de temelini oluşturduğu vurgulanmaktadır (Taş, 2016: 171).

III. dalga feminizm özellikle kadınları sınırlayan, baskı altında alabilecek olan konular üzerinde çalışmaktadır. Bilinçlendirmeyi artırarak toplumsal değişimi ve dönüşümü

gerçekleştirmeyi amaçlayan bu görüş, eğitime özellikle önem vermekte ve tek bir bakış açısı ve konu üzerinde durmamaktadır (Özveri, 2009: 20). III. Dalga feminist teori, toplumsal, cinsiyet, ırk, etnisite, cinsellik, siyaset, ekonomi gibi pek çok konuyu feminist bakış açısıyla ele almaktadır. Bu nedenle III. Dalga feminizm hareketi, II. Dalga feminizm hareketine göre daha çeşitli ve uzlaşmacı kabul edilmektedir (Tok, 2014: 244).

III. dalga feminist hareketlerin Türkiye’de nasıl bir süreç izlediği sınıflandırarak anlatmak isteyen Çakır (1996: 750-753) bu konuyu dört gruba ayırmaktadır:

- Klasik Feminizm: 1800’lerden başlayarak, 1920’lere hatta 1970’lere kadar uzanan eğitim, çalışma, siyaset gibi temel hakların talep edildiği dönem.
- 1970-1980: Sol perspektifin yönlendirdiği kadın hareketleri dönemi.
- 1980-1990: Askeri darbe sonrası kadınların kimlik arayışları ve yükselen feminist hareketleri dönemi.
- 1990-1995: Kurumsallaşan kadın hareketleri olarak ayırmıştır.

Aynı şekilde Tekeli (1998: 345-346) ise bu ayrımı 1920 ile 1980 arası dönemi ilk dönem 1980 sonrasını ikinci dönem olarak ele almakta ve arada kalan dönemi hazırlık ya da “çorak yıllar” olarak tanımlamaktadır. Baykal (2017: 21-22) ise bu ara dönemi; *“birinci dalga feminist söylemin siyasi olarak bastırılması, siyasi hakların verilmesini izleyen süreç ve 1980’lere gelindiğinde artan demokrasi talepleri, sivil toplumun gösterdiği gelişim ve 12 Eylül darbesinin diğer ideolojileri bastırması ile ikinci dalga hareketleri on yıl gecikmeli olarak Türkiye’ye ulaşması”* şeklinde ifade etmiştir.

3.2.2 Türkiye’de Kadının Siyasetteki Yeri/Rolü

Bu kısımda kadınların yönetime katılım ve temsilinin yetersizliğinin sebeplerini öğrenmek için Türkiye’de kadının siyasetteki yerinin nasıl oluştuğu, kadınların siyasal hakları ve kadınların temsil düzeyleri tarihsel süreçte incelenecektir.

3.2.2.1 Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet Dönemine Kadar Kadın

Tanzimat ile başlayan yenileşme hareketlerinden sosyal anlamda en çok etkilenenler şüphesiz kadınlar olmuştur. Özellikle eğitim ve hukuk alanında yapılan reformlardan en çok

kadınlar yararlanmıştır. Kadınların kazandığı hakları ana hatlarıyla incelediğimizde şu şekilde bir tarihi bir sıralama yapılabilir;

- 1642 yılında örgün eğitim kurumlarında kadınlara hemşirelik eğitimi vermeye başlanmıştır,
- 1868 yılında toprak reformu ile kadınlara mirasta eşitlik hakkı tanınmıştır,
- 1869 Maarifi Umumiye Nizamnamesi ile ilköğretim eğitimi kızlara zorunlu hale getirilmiştir. 1876 Kanuni Esasi ile bu hak anayasal boyut kazanmıştır. 1870 yılında kadın öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere Muallime Mektebi açılmıştır,
- 1888 yılında Muhaderat adlı gazete üzerinden seslerini duyurmaya çalışmışlar ve bu süreç sürekli olarak devam etmiştir,
- 1914 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde Kadın Üniversitesi kurulmuştur,
- Mecelle ile temelleri atılan Aile Hukuku, 1917 tarihli Aile Hukuku kararnamesi ile kadınlar lehine önemli bir hukuksal metin haline getirilmiştir.
- İttihat Terakki Dönemi ile kadınlar iş yaşamından başlayarak, ordu içine kadar dahil olmuşlardır,
- 1909 Dernekler Kanunu ile kadınlara yönelik dernekler kurulmuştur.
- Cumhuriyet Dönemi ile kadının kamusal alana girişinin önündeki engeller kaldırılarak, kadını da içine alan yeni bir kamusal alan inşa edilmeye çalışılmıştır. 1926 Medeni Kanun ile kadınla erkeğe hukuksal alanda eşitlik hakkı verilmiştir. Kadınlara siyasal alanda eşitlik ise cumhuriyetin kuruluşundan on yıl sonra 1934 tarihinde verilmiştir (Çaha, 2019: 341-342).
- 1919 tarihinde Kastamonu’da yurdun yabancılar tarafından işgal edilmesini ve oralarda yapılan vahşetleri protesto etmek için ilk kadın mitingini yapmış olmalarıdır (Eski, 1993: 653-654).

Osmanlı döneminde kadının siyasal alandaki konumu iki ana başlıkta değerlendirilebilir. Osmanlı klasik döneminde, kadınların hem özel hem de kamusal hayatına yönelik her şey padişah fermanlarında en ince ayrıntısına kadar düzenlenmekteydi. Fermanlarla, kadınların tüm haklarının en ince ayrıntısına kadar sayılması öyle bir haldi ki “kadınların gideceği ve gezeceği yerler devlet tarafından sınırlandırılmıştı. Hangi araçlara binebileceği, hangi bölümde oturacağı, nereden alışveriş yapacağı” hepsi devlet kontrolündeydi. Dolayısıyla kadınlar fermanların izin verdiği ölçüde toplumsal yaşama dâhil olabilmıştır (İnan, 1975: 57).

Osmanlının son dönemine doğru gelindiğinde ise dünyada yükselen kadın hareketleri etkisiyle kadının toplumdaki yeri kadınlar ve erkekler tarafından dergilerde, gazetelerde ve kitaplarda tartışılmaya başlanmıştır (Deniz, 2019: 49). Bu sürecin hemen akabinde de kadınlar haklarını düşünsel yolların yanı sıra, eylemler yoluyla aramaya başlamıştır. Gelişen bu süreçlerin yanı sıra, Osmanlı döneminde değinilmesi gereken iki konu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, şer-i ve örf-i olmak üzere ikili hukuk sisteminden meydana gelen Osmanlı Devleti'nde kadının Müslüman olup olmaması ile ilgilidir. Çünkü Müslüman kadınlara getirilen kısıtlamaların çoğu gayri Müslim kadınlar için geçerli değildi. Bir diğer ayrım da Müslüman kadınların köyde mi, şehirde mi yaşadığıyla ilişkiliydi. Kırsal kesimde yaşayan kadınlar çiftçilik ile uğraşarak ev endüstrisiyle ilgilenirken, şehirde yaşayan kadınlar eve yönlendirilmekteydi. Ortaylı'ya (1979: 138) göre, şehirde yaşayan kadınların toplumsal hayattan uzaklaştırılarak, evlerde ve saraylarda harem kısımlarında tutulmasının Bizans ve İran etkisiyle gerçekleştiği ifade edilmektedir.

Osmanlıda seçimi esas alan bir yönetim tarzı olmadığı için kadınların siyasal katılımı, Tanzimat dönemine kadar önemli bir sorun teşkil etmiştir. Tanzimat dönemiyle birlikte, artan yenilikler kapsamında, kadınların özellikle eğitim alanında yer alması, siyasal yaşamı da hareketlendirmeye başlamıştır. 1900'lere doğru gelindiğinde, kadın dernekleri kurulmaya başlamış ve kadınlar bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. İkinci Meşrutiyet döneminde kadın haklarını savunmak adına ilk kurulan kadın derneği Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti olmuştur. Derneğin kuruluş döneminde toplumun buna henüz hazır olmadığı düşüncesiyle, kadınlar siyasal hak talebinde bulunamamıştır (Çakır, 2016: 57-58).

Dönemin kadınlar konusundaki en önemli yayın organı ise 4 Nisan 1913'te yayın hayatına başlayan Kadınlar Dergisidir. Kadınları bilinçlendirme ve farklılık yaratma konusunda önemli adımlar atmıştır. Dergi kadın haklarını savunan, dünyadaki kadın hareketlerini dile getiren, kadınların siyasal yaşama katılımını savunan ve bunun olumlu etkilerini anlatan bir dergi olmasından dolayı oldukça önemli kabul edilmektedir (Deniz, 2019: 63). Kadınlar siyasal alanda var olabilmek için talepte bulunmaya başladıkları bu dönemden itibaren günümüze kadar siyasal alana katılabilmek için mücadele vermeye devam etmişlerdir.

3.2.2.2 Erken Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Kadın

Türkiye’de kadın meselesi, Tanzimat Döneminden, Cumhuriyet’e hatta günümüzde bile resmi ideoloji içinde “modernleşmeci” bir zihniyetle ele alınmıştır. Kadın, toplumun geri kalmışlığında bir odak olarak seçilmiş ve toplumun ilerlemesi için çözülmesi gereken bir konu olarak görülmüştür. Kadınların bir yandan toplum yaşamına katılması sağlanırken, diğer yandan da “tehlikesiz” bir kadın imgesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Kadının hakları, milli bir dava olarak görülmüş ve feminizme karşı milliyetçi bir söylemle hareket edilmiştir. Özellikle bu milliyetçi görünümdeki kadın imgesi Ziya Gökalp, Halide Edip Adıvar gibi Meşrutiyet aydınlarının yazılarında kendine yer bulmuştur. Tüm kesimler tarafından kadın, bu dönemde “erkeğin malı mülkü, eğlencesi olmayıp, onlar gibi akıl ve zekâlarıyla topluma katkıları olabilecek insanlar” olarak tanımlanmıştır (Durakbaşı, 1988: 167).

Bu dönemde kadınlara, vatana evlat yetiştirme sorumluluğunun bilincinde olan anneler olarak yer verilmiştir. Dönemin romanlarında bile kaosa neden olan “fıtna” kadın imgesinden, toplumsal görevlerde yer alan, bilgili “sosyal kadına” doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. Aslında kadın cinsiyet kimliğinden uzaklaştırılmaya başlanmış ve cinsiyetsiz bir kadın oluşturulmaya çalışılmıştır. İlk olarak kadının eğitim alması savunulmaya başlanmış, ancak bu feminist yaklaşımdan farklı olarak kendisi için değil, toplumun ilerlemesinde söz sahibi olacak erkek çocuklarının yetiştirilmesi ve toplumun yükselmesi için istenmiştir. Erkeklerin de kadın haklarını savunmasının nedenlerinden biri de aynı baskıcı topluma, onlarında maruz kalmalarıdır. Ziya Gökalp “Milli Aile” kavramıyla kadına, erkeğe ve çocuğa vurgu yaparak, aile yuvasını ulusun bütünlüğü açısından önemine görmektedir. Eski Türklerde aile tek eşli ve kadın ile erkeğin eşitliğine dayanıyordu. Kadınlar savaşa katılır, politik etkinliklerde ve meclislerde yer alırdı. Çocukları üzerinde eşit velayet hakkına sahip olurlardı. Kadının aile içindeki bu statüsü, İttihat ve Terakki hükümetinin savaşlar nedeniyle kaybedilen erkek nüfusunun yerine kadınlara rol verilmesinde etkili olduğu belirtilmektedir. Yine bu görüşün daha sonra Cumhuriyet’in resmi ideolojisini etkilediği ifade edilmektedir (Durakbaşı, 1988: 168-170).

Kadınların, Cumhuriyet döneminden önce kamusal alanda en çok görünürlük kazandığı alanın Kurtuluş Savaşı olduğu belirtilmektedir. Kaplan (1996: 96) kadınların kurtuluş mücadelesine katılmalarının gerekçesi olarak; *“işgalleri protesto etmek amacıyla düzenlenen mitinglere katılmak, işgalleri protesto eden mektup ve telgraflar göndermek,*

milli mücadele için cemiyetler kurmak, cephane imalathanelerinde çalışmak, ordunun giyecek ve yiyeceklerinin teminini gerçekleştirmek, yardım toplamak, kimsesizlere ve göçmenlere yardım etmek, cepheye silah taşımak, silahlı mücadeleye katılmak” şeklinde sıralamaktadır. Bu dönemde, milli mücadeleye destek vermek amacıyla merkezi Sivas’ta olan “Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti” kurulmuştur. Bu cemiyetin 14 farklı merkezde 800’den fazla üyeye ulaşarak, milli mücadele döneminde kadınların organize olmasına çok büyük katkı yaptığı belirtilmektedir (Ünal, 2014:74).

3.2.2.3 Cumhuriyet Döneminde Kadın

Cumhuriyet Döneminde kadının toplumsal hayattaki yerini değerlendirirken, farklı ideolojilerden beslenen iki temel görüş söz konusudur. İlki, demokratik pek çok hakkın tanındığı yeni kadın kimliğinin oluşturulmaya çalışıldığı kadın, ikincisi ise Cumhuriyet döneminde kadının rejimin bir simgesi olarak kullanılmaya çalışıldığı görüşüdür (Deniz, 2019: 66). Cumhuriyet rejiminin, yeni bir devlet, vatan ve ulus inşa etmeye çalışması ve bunu yaparken de Batılı değerleri referans almış olması, her iki görüşünde ortak noktası olarak kabul edilmektedir. Kadınlar da ulusun inşa sürecini, milli bir dava olarak gördükleri, Cumhuriyet ideolojisini yürekten benimsedikleri ve toplumun değişimini ve dönüşümünü başarılı kılmak için uğraş verdikleri belirtilmektedir (Durakbaşı, 1988: 171).

Cumhuriyet rejimi, her şeyden önce kadının kamusal alanda görünürliğini sağlayarak, geleneksel toplum anlayışından bir kopuşu sergilemektedir. İşte bu noktada iki görüş arasında ayrılıklar başlamaktadır. Kadın hakları konusunda Cumhuriyete eleştirel bakan görüş, Osmanlı son dönemindeki gelişmelerin kadın haklarının temelini oluşturduğunu öne sürmektedir. Diğer görüşe göre ise, Osmanlı son döneminde, kadının kamusal alana dahil olması yönündeki politikalar, Cumhuriyet döneminde de devam ettirilmiştir, yeni bir oluşum değildir. İlk görüşün, bu hususa eleştirisi ise Osmanlı döneminde örneğin, eğitim alanında yapılan değişikliklerde bile toplumun sadece küçük bir kesiminin yararlanıyor olmasıdır. Cumhuriyet döneminde, Osmanlı da olduğu gibi iyileştirici politikaların yeterli olacağı düşüncesi ortadan kaldırılarak, eğitim, kılık kıyafet, yaşam şekli, sosyal statü, çalışma hayatı gibi her alanda kökten devrimci değişikliklere ihtiyaç olduğunun benimsendiği ve ona göre hareket edildiği ifade edilmektedir (Deniz, 2019: 67).

Diğer yandan cumhuriyet ideolojisinin kendisini gerçekleştirmek için kadın yolunu tercih ettiği ve kadınlara bu nedenle hakların verildiği hususunda eleştirilmektedir. Verilen bu haklar doğrultusunda kadından adeta teşekkür amaçlı hizmetler beklenmektedir. Bunun örneği de dönemin kitaplarının, Kemalist bakış açısıyla yazılarak ideolojiye hizmet ettiği, Kemalist reformların kadınların hayatlarını nasıl iyileştirdiğini göstererek yazıldığı vurgulanmaktadır (Arat, 2006: 79-80). Benzer şekilde Berktaş da (1998: 4) *“yeni bir toplum ve yeni bir ulus inşa edilmek için topyekûn değişiklikler yapılmıştı, bunların gerçekleştirilmesi için kadınlar da bu simgelerden birini oluşturmaktaydı”* ifadeleriyle eleştiride bulunmaktadır.

Cumhuriyet döneminde kadının kamusal alanda görünürlüğünün istenmesinin iki nedeni olduğu belirtilmektedir. Buna göre kadın hem İslam geleneğinden kopuşun hem de Batılılaşma idealinin aracı olarak görülmüştür (Çaha, 2017: 123). Göle (1992:64) ise bu durumu *“Kemalizm medeniyet değişimi tasarımıyla kadınlara toplumsal görünürlük kazandırmaktadır... Kadınların mahrem çemberini kırması, cinsiyetler arası tecrit duvarlarının yıkılması, kısacası İslam’ın düzenlediği yaşam alanının Batılı değerlerin etkisi altına girdiğini göstermektedir. Bu etki Kemalist ideoloji ve reformların tercüme ettiği devlet idaresinden kaynaklanmaktadır”* şeklinde ifade etmektedir. Unat (1998: 323) ise: *“Kemalizm belki de dünyada devlet tarafından medeniyet dönüşümünün amaçlandığı ilk harekettir.”* şeklinde belirtmektedir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren Kemalist kadınlar, İttihat ve Terakki dönemindeki geleneği sürdürerek, Hilal-i Ahmer Cemiyetinde, Yardımseverler Derneğinde, Kadınlar Birliğinde, Halkevlerinde sosyal etkinliklere katılmaya devam etmişlerdir. Tek parti döneminde parti-hükümet bütünlüğü içerisinde etkinliklere katılmasına izin verilmiş olsa da bu dönemde kadınların, bağımsız bir kadın örgütlenmesi oluşturulmasının kesintiye uğradığı belirtilmektedir (Durakbaşı, 1998: 167-168).

Cumhuriyet rejiminin, hukuki olarak kadın erkek arası eşitliği görmek istemesine rağmen başlangıçta siyasal alanda eşit haklar vermeye mesafeli olduğu ifade edilmektedir. Siyasal eşitliğin sağlanması 1934 yılında, yani cumhuriyet rejiminin kuruluşundan on yıl kadar sonra gerçekleşmiştir. Bu on yıllık süreçte kadınlar, haklarını kazanmak için mücadele vermişlerdir. Ancak Cumhuriyet ilan edilmeden önce de dikkate değer bir kadın hareketi oluşmaya başlamış ve temel argümanlarının başında da seçme ve seçilme hakkı mücadelesi

yer almıştır. Yine kadınlar Cumhuriyet döneminde de benzer biçimde mücadele etmişler hatta Cumhuriyetin ilanından üç ay kadar önce “Kadınlar Halk Fırkası” adında bir parti kurmak istemişlerdir fakat bu partiye izin verilmemesi nedeniyle aynı kadınlar Cumhuriyetin ilanından dört ay sonra 7 Şubat 1924’te kurucusu Nezihe Muhittin olan, “Türk Kadınlar Birliğini” kurarak, seçme seçilme hakkı için mücadele etmişlerdir. 1935 genel seçimlerine katılabilmek için kadınlar değişik illerde toplanmış, sempozyum ve paneller düzenlemişlerdir. Ankara hükümetini telgraf yağmuruna tutsalar da kadınların seçme ve seçilme hakkı yönündeki talepleri hükümet tarafından geri çevrilmiştir (Deniz, 2019: 69). 1935 seçimleri için Türk Kadınlar Birliği, Türk Ocakları Kadın Kollarının da desteğiyle Kızılay’dan Ulus’a yürümüşler ve meclisin bahçesinde oturma eylemi gerçekleştirmişlerdir. Atatürk’ün gelip, kendilerine seçme ve seçilme hakkı yönünde söz vermediği sürece meclisten ayrılmayacaklarını belirtmişlerdir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Atatürk kadınlara bir dahaki seçimde oy hakkı vereceğini söyleyerek kadınların dağılmasını sağladığı belirtilmektedir (Çaha, 2019: 343-344). Ancak kadınların tüm bu mücadelelerine rağmen, seçme ve seçilme hakkının onlara hediye gibi sunulmuş olarak atfedilmesi eleştirilmektedir. Çünkü Cumhuriyetin ilanından önce dahi, kadınların sivil toplum ve yayın organları alanında hakları için mücadele ettikleri ifade edilmektedir.

Konunun içeriği ile ilgili bir diğer görüş ise partiye izin verilmediği değil o dönemde Fırka isminin kullanımına yöneliktir. Fırka olduğunu söylemelerine rağmen politik bir niteliği olmadığı belirtilmekte (Toprak, 1994: 7) ve Ankara’dan gelen telgraf “*Ankara’da tüm ulusu kapsayacak Halk Fırkası hazırlıkları içerisinde ve Halk Fırkası kuruluş aşamasındaki partinin adıdır. Her ne kadar başına kadın sözcüğü eklense de, bu adın başkalarınınca kullanılması doğru olmayacaktır. Parti kuruluş aşamaları sekteye uğratılan kadınlara cemiyet kurmaları önerilir*” içeriği aktarılarak konu açıklanmaya çalışılır (Yaraman, 2001: 152). Yine bu görüşe göre tek parti döneminin tek kadın örgütü olan Türk Kadınlar Birliği’nin 1927 yılında kadınların oy kullanmasını ve Halk Fırkasına üye olmasını istemesine rağmen bu taleplerinin kabul edilmeyişi ise zihinlerde soru işareti doğurmaktadır (Deniz, 2019: 74).

Bu gelişmelerin yanında Cumhuriyetin kadına attığı roller, tartışma konusu oluşturmaktadır. Cumhuriyet rejimi kadınlara eşitlik hakkı vermek ile birlikte onlara dört noktada misyon yüklediği ifade edilmektedir (Çaha, 2019: 344);

- Kadınlar, kamusal alana dâhil edilerek yeni bir ulus ve kamusal alan oluşturulduğuna dair Batı dünyasına mesaj vermek. Bu husustan hareketle Cumhuriyet rejimi bir kadın devrimi olarak nitelendirilmiştir.
- Kadınlara yeni ulusun annesi rolünü yüklemiştir. Kadınlar kamusal alana dâhil edilse de temel görevinin annelik olduğu vurgulanmıştır. Osmanlı son döneminden itibaren erkek nüfusun azalması kaynak gösterilerek doğurganlık politikalarına önem verilmiş ve 1917 yılındaki Aile Hukuku Kararnamesindeki kadına baba ve eşten izin almaksızın çalışma izni veren hüküm 1926 Medeni Kanunu ile kaldırılmış, kadının çalışması baba veya eşinin iznine tabi tutulmuştur.
- Kemalist Kadın Kimliğinin de temelini oluşturan üçüncü misyon ise, Kadınlara öğretmenler misyonudur. Kız çocukları öğretmen olarak eğitilmiş, öğretmen olan bu kadınlar da ulusa öğretmenlik yapmak ile görevlendirilmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk kuşak bu kadınları bu görevlerini kutsal bir görev olarak adlandırmış ve çok çalışmışlardır.
- Kadınlara yüklenen son misyon ise rejimin korunması hususundadır. Rejim kendisini bir kadın devrimi olarak nitelendirmiş ve kendini koruması içinde kadın tabanını seçmiştir. Kadınlara Batı'dan daha erken pek çok hak verildiğini ifade ederek kadınları kendisine borçlu ve minnettar kılmaya çalışmıştır. Ancak verilere bakıldığında da bu ifadeler gerçeği yansıtmamaktadır.

Kadınlara yüklenen misyonların veya Kemalist reformların, kadını cinsiyetsizleştirdiği, hatta erkekleştirdiği hususunda eleştirilmektedir (Kandiyoti, 1990: 351). Buna göre ilk kuşak Cumhuriyet Kadınları, rejimin korunması hususunda cinsiyetsiz bir tip olarak yetiştirilmiştir. İdeal kadın tipi maskülen, makyaj yapmayan, kısa topuklu ayakkabı giyen, etek giymekten kaçınan, ata binen, silah kullanan, arkadaşlarını askerlerden seçen bir kadındır. Kemalist bakış açısı, aslında kadını kamusal alana erkekleştirerek dâhil etmek istemiştir. Dolayısıyla kadına yönelik bakış ve atfedilen roller çerçevesinde yapılanların yeni rejimin aracı olarak yapılmasının ya da yapılmamasının kadının özgürleşmesi ve erkeklerle eşit hale gelmesi amacı bakımından bir değişiklik yaratmadığı ifade edilmektedir (Deniz, 2019: 69).

Bu dönemde, siyasi eşitlikle birlikte 1926 tarihinde, İsviçre'den Medeni Kanun alınarak kadınla erkeğin hukuksal alanda eşitliği sağlanmıştır. Bu anlamda; “*çok evliliğin*

yasaklanması, kadına boşanma hakkının verilmesi, kadının mirasta erkekle eşit kılınması, evlilik yaşının sınırlandırılması, evliliğin bir memurun nezaretinde resmi boyut kazanması, kadınların mahkemede eşit olması” gibi haklar elde edilmiştir (Arat, 1982: 1).

Medeni Kanununun tümüyle eşit haklar getirmediği de söylenmektedir. Bu anlamda, erkeği kamusal alanın yaşam aktörü olarak formüle ederken, kadını da ev kadını olarak formüle ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir. II. Dalga feminist hareketlerin etkisinde sosyalleşmiş olan dönemin kadınlarının Türkiye’de erkekler ile eşit haklara sahip olmadıklarını gerekçe göstererek, Medeni Kanunda eşitlik, siyasal alanda eşitlik, meslek yaşamında eşitlik gibi konularda erkek hegemonyasından uzak, bağımsız bir kadın hakları mücadelesini savundukları belirtilmektedir (Durakbaşı, 2011: 467).

Kanunda kadınların aleyhine olan ve 2001 yılında yapılan düzenlemeyle değişinceye kadar, feminist kadınlar tarafından şiddetle kınanan bazı maddeleri ise; “Erkeğin evin reisi sıfatıyla aile birliğini temsil etmesi, kadının çalışmasının erkeğin iznine tabi tutulması, ailenin yerleşeceği evin aile reisi olan erkek tarafından belirlenmesi, çocukların velayetinin babada kalması, kadının ailenin ve çocukların bakımından sorumlu tutulması ve kadının ancak aile gelirine katkı sağlamak amacıyla çalışma yaşamına girebilmesi” örnek olarak sıralanabilir (Türk Medeni Kanunu, 2001). Başka bir açıdan baktığımızda da Aile Kararnamesi kadının evlenme yaşını 17 ile sınırlandırırken, yeni Medeni Kanun ile bu yaş 14’e indirilmiştir. Medeni kanun temelde kadını, ev kadını ve anne olarak nitelendirmektedir. Aynı şekilde kanunda kadının görevlerinde, evi idare etmek, kocasının kendisine bakmasını istemek de yer almaktadır. Zihnioğlu (2003: 223), bu durumu Kemalist tek parti yönetimi, erkek nüfus ile cinsiyetçi sözleşme olarak görmekte erkeğe ailede hükümrancılık ödülü verdiğini söylemektedir. Dolayısıyla, 2001 yılında yapılan düzenlemeye kadar Medeni Kanun, kadınlar tarafından eleştirilse de, bu yıldan sonra yapılan değişikliklerle birlikte, kanun eşitlikçi bir görünüm kazanmıştır.

3.2.2.4 Tek Parti ve Çok Parti Döneminde Kadın

Medeni Kanun ile getirilen bazı değişiklikler ve 1934 yılında kadınlara genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla kadınların siyasal alana katılması yönündeki yasal engeller ortadan kaldırılmıştır. Kadınların siyasal yaşama katılımını şekillendiren kanunları bu döneme hazırlık ve bu dönem için şu şekilde sıralayabiliriz (TBMM, 2009, 15-16):

- 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. Eğitim laikleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı ve kızlarla erkekler eşit haklarla eğitim görmeye başladı.
- 1930 yılında Belediye kanunu çıkarıldı ve kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- 1930 yılında kadınların ve çocukların korunmasına yönelik ilk düzenleme Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapıldı.
- 10 Haziran 1933 tarihinde kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kuruldu.
- 26 Haziran 1933 tarihinde Köy Kanununda değişiklik yapılarak kadınlara köyde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakkı verildi.
- 5 Aralık 1934 tarihinde Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi.
- 22 Şubat 1966 tarihinde, eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlayan 1951 tarihli 100 sayılı ILO sözleşmesi onaylandı.

Yapılan bu düzenlemeler karşısında kadınların meclisteki oranlarına bakıldığında;

Tablo3.3: Tek Parti ve Çok Partili Dönemde Kadın Milletvekillerinin Parlamentodaki Oranı:

DÖNEMİ	YILLAR	TOPLAM MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	ORANI
5. Dönem	1935-1939	399	18	%4,5
6. Dönem	1939-1943	429	16	%3,7
7. Dönem	1943-1946	455	16	%3,5
8. Dönem	1946-1950	454	9	%2,0
9. Dönem	1950-1954	472	3	%0,6
10.Dönem	1954-1957	535	4	%0,7
11.Dönem	1957-1960	587	8	%1,3
12.Dönem	1961-1965	450	3	%0,7
13.Dönem	1965-1969	450	8	%1,8
14.Dönem	1969-1973	450	5	%1,1
15.Dönem	1973-1977	450	6	%1,3
16.Dönem	1977-1980	450	4	%0,9

Kaynak: TBMM, 2009.

Tablo 3.3,'den anlaşıldığı gibi kadınların parlamentoda en çok 1935 yılında temsil edildiği görülmektedir. 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. dönem seçim sonucunda 17 kadın milletvekili ilk kez meclise girmiş ve bu sayı ara seçimde 18'e çıkmıştır. 1 Mart 1935'te Türkiye Büyük Millet Meclisi' ne katılan 18 kadın milletvekili temsil ettikleri bölgelerinde alfabetik sırayla şu şekildedir: Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar), Hatı Çırpan (Ankara), Türkan Örs Başbuğ (Antalya), Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir), Şekibe İnnsel (Bursa), Hatice Özgener (Çankırı)), Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Fatma Memik (Edirne), Nakiye Elgün (Erzurum), Fakihe Öymen (İstanbul), Benal Arıman (İzmir), Ferruh Güpgüp (Kayseri), Bahire Bediz Morova Aydılek (Konya), Mihri Pektaş (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), Esmâ Nayman (Seyhan), Sabiha Görkey (Sivas), Seniha Hızal (Trabzon),(Süğüt, 2019: 42-44).

1950 yıllar ve sonrasında çok partili hayat süreci, kadınların parlamenter düzeyde katılım ve temsilini olumsuz etkilediği görülmektedir. Çünkü kadın milletvekili oranları 1950 ile 1980 yılları arasında %2 seviyelerinin üzerine çıkamamıştır. Yaşanan rejim değişikliğiyle birlikte, siyasi partilerin parlamentoda sandalye kazanmak için giriştikleri rekabet ortamı ve askeri darbe ile Demokrat Parti ve devamındaki partilerin tutucu tavrı kadınların temsil edilmesini sekteye uğrattığı belirtilmektedir. Ancak bu dönemde, 1950 yılında yapılan seçimlerde, Mersin'de ilk kadın belediye başkanı olarak Müfide İlhan Seçilmiştir (Tekeli, 1982: 384).

1960 ve 1970'li yıllarda toplumda gerçekleşen siyasal kutuplaşma ve seçim dönemlerinde yaşanan “birlik ve beraberlik” söylemleri, kadınların durumunun, ikincil pozisyona atılmasına ve kadın katılımı ve temsilinin gündeme gelmemesine neden olduğu ifade edilmektedir (Yaraman, 2015). 1975 yılının Birleşmiş Milletlerce Kadın Yılı ve 1975-1985 arası dönemin Kadın On Yılı ilan edilmesi gösterilmektedir. Bu gelişmeler neticesinde 26 Mart 1971 tarihinde ilk kadın bakan olan Türkan Akyol, Sağlık Bakanı olarak atanmıştır. Sadi Irmak hükümetinde ise Nermin Neftçi Kültür Bakanlığına getirilmiştir (TBMM, 2019: 5-6).

3.2.2.5 1980 Sonrası Türkiye’de Kadın

Türkiye’de 1980'lere kadar, kadınlara yeni roller verilerek, iyimser bir hava oluşturulmaya çalışılmış olsa da kadınların, kadın oldukları için karşılaştıkları sorunlar göz ardı edilmiştir. Hukuk sisteminden, eğitim sistemine, ekonomik alandaki eşitsizlikten aile içi şiddete kadar,

pek çok sorun alanı bulunmaktadır. Bu sorunlar hep baskılanmış ve gün yüzüne çıkması mümkün olmamıştır. Bu anlamda sorunların ne devlet, ne parlamento, ne de kadınlar tarafından sahiplenilmediği belirtilmektedir (Arat, 1991, s. 7-19).

12 Eylül 1980 askeri darbesi ile kadınların temsil süreci de büyük bir darbe almıştır. Siyasi partilerin, Kadın ve Gençlik Kollarının yasaklanması, siyasal süreçte kendilerini göstermeye çalışan kadınların bir başka engel ile karşılaşmasına neden olmuştur. 1980 darbesi sonucunda, kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları gündeme getirmeye çalışan bazı kadın dernekleri de kurulmuştur. Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği, Kadın Dayanışma Derneği, şiddet gören kadınların sığınabilmeleri için oluşturulan Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı bunlardan bazılarıdır. Yine Feminist, Sosyalist, Feminist Kaktüs gibi kadın dergileri de bu dönemde yayınlanmaya başlamıştır (Altuntaş, 2015, s. 375-381).

1980'den sonra kadın hareketlerinin belirleyici gücünü, sivil toplum örgütleri, gösteriler ve yayınların oluşturduğu belirtilmektedir. Bu hareketlerin, kadının kadın olmasından kaynaklanan sorunlara dikkat çektiği, kadına karşı şiddetin engellenmesi için kampanyalar düzenleyerek, ataerkil yapıyı eleştirdiği ifade edilmektedir (Deniz, 2019: 107).

Bu dönemde genel olarak kadın hareketleri devletten bağımsız bir hareketi ifade etmektedir. “Eşitlikçi”, “radikal”, “sosyalist” olmak üzere üç feminist yaklaşım burada etkili olmuştur. Aralarındaki farklı yaklaşımlara rağmen; özel alanın sorgulanması, kamusal alanda bütünleşme, ataerkil toplumun sorgulanması, erkek kadın eşitliği, cinsel özgürlük alanlarında bir şekilde ortak paydada mücadele vermişlerdir. Feminist kadınların yürüttüğü bu mücadeleler sonucu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) Türkiye tarafından imzalanması sağlanmıştır (Altuntaş, 2015, s. 375-381).

Kadın hareketleri bu dönemde sadece söylemlerde kalmamıştır. 1990'da Türk Ceza Kanunu'nun (tecavüze uğrayan kadın, fahişe ise cezasının indirimini öngören) 438.maddesi ile Medeni Kanun'un (kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayan) 159.maddesi iptal edilmiştir. 1990'da İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi, 1992'de Marmara Üniversitesi Kadın İşgücü ve İstihdam Araştırma Merkezi ve Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi, 1993'te Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kadın Araştırma Merkezi açılmıştır. İlk defa, 28 Ekim 1990'da, Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Bakanlığına bağı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 8 Mart 1990 tarihinde Kadın Eserleri kütüphaneleri kurulmuş ve Mart 1997’de kadınların siyasete girmelerini teşvik eden KA-DER kurulmuştur (İlyasoğlu, 1996, s.754-755).

Kısaca Türkiye’de kadın hareketlerinin üç hareketle ortaya çıktığını söylemek mümkündür. İlki, Somut, Kadınca, Kaktüs ve Feminist dergisi gibi yayın organlarında kadınların seslerini duyurmaya çalışma hareketi. İkincisi, Uçan Süpürge, KA-DER gibi sivil toplum kuruluşlarıyla seslerini duyurma hareketi. Üçüncüsü ise feminizmin İslami kesimdeki etkisi ve bu etkinin bir uzantısı olarak türban konusuyla kadınların ön plana çıkmalarıdır (Deniz, 2019: 112).

1980 askeri darbesi siyasal hayatta bir baskı ortamı hazırladığı kadar, bir boşluk da oluşturmuştur. Sağ ve sol eksen baskılamaya çalışan rejim yeni söylemlerin oluşmasını mümkün kılmıştır. Kadın hareketleri de bu dönemde bunu çok iyi kullanmıştır. Dünyada oluşan 60’lar sonrası hareketlenmeler, yirmi yıllık bir boşluk neticesinde, Türkiye’de 80’ler sonrası kendini göstermeye başlamıştır. 1920’lerden itibaren değişen sosyo-ekonomik yapı ve 1980 rejiminin siyasal hayatı sağ ve sol eksenden uzaklaştırma çabaları İslam ve kadın gruplarına güç kazandırmış, kendilerini yeniden konumlandırma şansı vermiştir. (Arat, 1991, s. 7-19).

1980’lerin yükselen iki hareketini oluşturan “İslam” ve “Kadın”ın ortak bir noktada buluşması kaçınılmaz olmuştur. 1980’lerde kadın basılı yayınlar ve siyasi partiler tarafından dini motiflerle işlenmeye başlamıştır (Deniz, 2019: 95). 1990’larda ortak sloganlar dışında kadınların kendilerine özgü örgütlenmelerinin en güçlü olanı Refah Partisi içinde gerçekleşmiştir. 1990’lar döneminin en büyük özelliklerinden biri, özellikle şehirlerde büyük oranda kadın kitlelerinin Refah Partisi altında toplanıp, aktif siyasete dahil olmaya çalışmalarıdır. Bu yıllara gelindiğinde, Refah Partisi başta olmak üzere diğer partiler de kadınların depolitize edilmesine karşı olduklarını belirli şekillerde göstermişlerdir. 1990 yılında Refah Partisi söylem değişikliği ile kadın kolları yerine Hanımlar Komisyonunu oluşturmuştur (Baykal, 2017, s. 117). Hanımlar Komisyonunun amacı, değişen dünyada hanımların sorunlarını tespit ederek onları çözüme kavuşturmak, istismarı önlemek, toplumda olmaları gereken yeri almalarını sağlamak olarak ifade edilmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi için il, ilçe düzeyinde örgütlenerek hanımlar komisyonlarının oluşturulması, her ay istişare toplantılarının yapılması, hanımlarının sorunlarını tespitinden sonra bu

sorunlar ile ilgili konferanslar ve seminerler hazırlamak, hitabet yeteneği olan kadınları tespit ederek parti çalışmalarına dâhil etmek görevlerinden bazılarıdır (Arat,1998).

Refah Partili Hanımlar Komisyonu, kamusal bir nitelik kazansa da yukarıda ifade edilen 1980 sonrası feminist kadın hareketlerinin çok uzağında bir örgütlenmedir. Çünkü bir dayanışma örgütü olarak faaliyet gösterdiği belirtilmektedir (Baykal, 2017, s. 122). Bu anlamda parti seçimleri için propaganda faaliyetlerinde önemli işlevlere sahip olsalar da milletvekilliği listelerinde yer verilmek istenmemesi, onları politik hayatta var etmeyen bir gösterge olarak anılmasına sebep olduğu ifade edilmektedir (İlyasoğlu, 1996, s. 754-755). Dolayısıyla kadınları parti içine alan ancak meclise almayan bir görünüm karşımıza çıkmaktadır. Kadınların kamusal alana dâhil olması, geleneksel siyasetin değişmesine sebep olmuşsa da temsilde bir değişiklik yaşanmamıştır. Aşağıdaki tabloda kadınların 1980’den başlayarak 2000’li yıllara kadar parlamentoda kadınların temsil oranları gösterilmektedir.

Tablo 3.4: 1980’lerden 2000’li yıllara kadar kadınların parlamentodaki temsili:

DÖNEMİ	YILLAR	TOPLAM MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	ORANI
17.Dönem	1983-1987	399	12	%3,0
18. Dönem	1987-1991	450	6	%1,3
19. Dönem	1991-1995	450	8	%1,8
20. Dönem	1995-1999	550	13	%2,4

Kaynak: TBMM, 2009.

Tablo 3.4,’de görüldüğü gibi bu seçim dönemlerinde kadın parlamenter oranları %1-3 seyrinde kalmıştır.

- Bu dönemde kadınların siyasal temsilini arttırmaya yönelik gelişmeleri ise şu şekilde sıralayabiliriz (TBMM, 2009: 17; Yaraman, 2015: 84);
- 1985 yılında 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda kadın konusu ilk kez bir sektör olarak yer aldı ve bu konuda politikalar belirlendi.
- 24 Ocak 1989 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından kaymakamlık sınavlarına kadınların da girebileceği açıklandı.

- 1990 yılında Sosyal Demokrat Halkçı Parti tüzük değişikliğine giderek, parti yönetim organlarında yüzde yirmi beşlik bir kota uygulaması gerçekleştirip, 45 kişilik parti meclisinde, 11 kadın üye seçilmiştir 1991 yılında 48. Hükümet döneminde ilk kadın vali olarak Lale Aytaman, Muğla iline atanmıştır.
- 1992 yılında üç kadın kaymakam adayı ilk kez göreve atanmıştır.
- 25 Haziran 1993 tarihinde Türkiye'nin ilk kadın başbakanı Tansu Çiller, 50. Hükümeti kurmuştur.
- 29 Haziran 1996 tarihinde, Anayasa Mahkemesi Türk Ceza Kanunu'nun erkeğin zinasını suç olarak düzenleyen 441. Maddesini Anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti. 27.12.1996 tarih ve 22860 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kararda verilen bir yıllık süre içinde yasal düzenleme yapılmaması nedeniyle erkeğin zinası 27.12.1997 tarihinden itibaren suç olmaktan çıkmıştır.
- 1996 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde "Kırsal Kalkınmada Kadın Daire Başkanlığı" kuruldu.
- 22 Mayıs 1997 tarihinde, kadının kocasının soyadını almakla birlikte, kendi soyadını da kullanabilmesi için değişiklik yapılmıştır.
- 18 Ağustos 1997 tarihinde 4306 sayılı kanun ile zorunlu temel eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkarılmıştır.
- 23 Haziran 1998 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından kadının zinasını suç olarak düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 440.maddesi Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal edildi.
- 17 Ocak 1998 tarihinde aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunmasına yönelik tedbirlerin alınmasına yönelik 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.
- 1998 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan bir değişiklik ile kadınlarında Beyanname verebilmesi sağlandı.

3.2.2.6 2000'li Yıllarda Türkiye'de Kadın

2000'li yıllarda kadın haklarına yönelik artan duyarlılık ile kadınlar için önemli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda İsviçre Kanunu yerine kadın ile erkeği eşit gören yeni bir Medeni Kanun oluşturulmuş, kadın ile erkek arasında eşit muamele öngören yeni bir Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kadına şiddeti engellemeye yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Siyasette

temsil konusunda ise 2007 yılına kadar kadın temsil oranı % 4.5'leri geçmez iken 2018'lere gelindiğinde bu oran %17.1 e çıkmıştır (URL-7, 2018).

1990'lerden itibaren kadınlar Kürt kadın, İslamcı kadın, Feminist kadın, Kemalist kadın gibi farklı gruplarda yer alarak kendilerince sorunları engellemeye çalışmışlardır. Fakat bazı sorunlarda ortak bir paydada buluşup o konuya hizmet ettikleri görülmüştür. Bunun en büyük örnekleri de 2000'li yıllarda hayata geçirilen “haydi kızlar okula”, “baba beni okula gönder” kampanyalarına kendi cephelerinden destek vererek kız çocuklarının okullaşmasını sağlamak olmuştur.

Bu dönemde gerçekleşen en önemli olaylardan biri de 2008 yılında Feminist Kadınlar ile İslami Kadınların kurduğu “Birbirimize Sahip Çıkıyoruz” platformudur. Yayınladıkları bildiride *“birimiz tutsak olursak hiçbirimiz özgür olamayız. Birimizin mahrum olduğu yerde hiçbirimiz sahip olduklarımızdan mutlu değiliz. Birimizin hakaret gördüğü yerde hiçbirimiz itibar sahibi değiliz. Bu direnç ve özgürlük sınavında başörtülü-başörtüsüz kadınlar yan yana yürüyeceğiz. Ta ki hepimiz özgür oluncaya kadar...”* ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kadınlar tek tip kadın anlayışından bu dönemde uzaklaşmaktadır (Altuntaş, 2015, 380-384).

2000'lerden itibaren kadınların temsilini arttırıcı gelişmeler ise şu şekilde sıralanabilir (TBMM, 2009: 17-19; URL-8, 2020);

- 1 Ocak 2002 tarihinde kadın-erkek eşitliği bakış açısıyla hazırlanmış olan 4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanun yürürlüğe girdi.
- 18 Ocak 2003 tarihinde Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılanmalarına Usullerine Dair Kanun yürürlüğe girdi.
- 12 Haziran 2003 tarihinde kadın-erkek bakış açısına yönelik olarak Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda değişiklik yapıldı.
- 10 Haziran 2003 tarihli 4857 sayılı, işveren işçi ilişkisinde cinsiyet dâhil hiçbir nedenle ayırım yapılamayacağı, iş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında, sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan ya da dolaylı olarak farklı işlem yapılamayacağı, cinsiyet nedeniyle düşük ücret verilemeyeceği, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebepler oluşturmayacağı gibi hükümler içeren İş Kanunu yürürlüğe girdi.

- 22 Mayıs 2004 tarihinde Anayasa’da kadınlar ile erkeklerin eşit haklara sahip olduğu yönünde değişiklik yapıldı.
- 26 Eylül 2004 tarihinde Yeni Türk Ceza Kanunu cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunu içererek kabul edildi, 1 Haziran 2005 yılında yürürlüğe girdi.
- 15 Ocak 2004 tarihinde personel alımlarında cinsiyet ayrımı yapılmamasına ilişkin “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” genelgesi yürürlüğe girdi.
- 25 Temmuz 2005 tarihinde, Anayasa Mahkemesine ilk kadın başkan olan Tülay Tuğcu seçildi.
- 25 Ocak 2007’de Türk Sanayici ve İşadamları Derneğine, ilk kadın başkan Arzuhan Doğan seçildi.
- 25 Şubat 2009 tarihinde, 5840 sayılı kanun kabul edilerek Türkiye Büyük Millet Meclis’inde Fırsat eşitliği komisyonu kuruldu.
- 12 Eylül 2010 tarihinde gerçekleştirilen referandum sonucunda anayasada kadın, çocuk, yaşlı ve dullar için pozitif ayrımcılık ilkesi benimsendi.
- 2013 yılında kadın milletvekillerinin başörtüleri ile TBMM’ye girmesine yönelik engeller kaldırıldı ve Gülay Samancı, Sevede Bayazıt Kaçar, Nurcan Dalbudak ve Gönül Bekin Şahkulubey TBMM’ye başörtüsüyle girdi.

Tablo 3.5: 2000’li yıllarda kadınların parlamentodaki temsili:

DÖNEMİ	YILLAR	TOPLAM MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	ORANI
21.Dönem	1999-2002	550	23	%4,2
22.Dönem	2002-2007	550	24	%4,4
23.Dönem	2007-2011	550	50	%9,1
24.Dönem	2011-2015	550	79	%14,4
25.Dönem	2015-2015	550	98	%17,8
26.Dönem	2015-2018	550	81	%14,7
27.Dönem	2018-	600	104	%17,3

Kaynak: URL-9, 2021; URL-10, 2021.

Tablo 3.5’de belirtildiği gibi 2002 seçimlerinde, ilk defa meclisteki kadın vekil oranı %4,4’le, 1935 yılında yapılan seçimde gerçekleşen %4,5 oranına en yakın oran olmuştur. 2007 yılında ise 1935 yılında gerçekleştirilen oran ilk defa geçilmiştir. 2007 yılından 2015 yılına kadar kademeli olarak bir artış gözlemlenmiştir. 2015 yılında parlamentoda kadınların oranı %17,8 ile tüm dönemlerinin en yüksek oranını oluşturmuş. Sonraki seçimlerde parlamentodaki kadın oranlarında düşüş yaşanmaya başlanmıştır. Son seçim dönemlerinde kadın vekil sayısında önceki dönemlere oranla artış yaşansa da, bu artışın minimal seviyelerde olduğu görülmektedir.

3.3. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı ve Temsili

Dünyada kadınların siyasal haklarını talep etmeleri 18. yüzyılda yaşanan gelişmelere paralel olarak ortaya çıkmışsa da, kadınların günümüz anlamında siyasal haklarını elde etmeleri 19. yüzyıl da gerçekleşmiştir.

Kadınların seçme ve seçilme hakkını kazandıkları ülkeler ve yıllar şu şekildedir (Kovanlıkaya, 1999: 47);

- 1893 Yeni Zelanda
- 1902 Avustralya
- 1906 Finlandiya
- 1913 Norveç
- 1915 Danimarka-İzlanda
- 1918 Avusturya-Almanya-Rusya
- 1919 Belçika-Lüksemburg-İsveç-Hollanda
- 1920 Cezayir-Çek Cumhuriyeti-ABD
- 1928 İngiltere-İrlanda
- 1929 Ekvator-Romanya
- 1930 Güney Afrika
- 1931 Portekiz-İspanya
- 1934 Brezilya-Küba-Türkiye
- 1944 Bulgaristan-Fransa
- 1945 İtalya-Japonya
- 1946 Yugoslavya-Venezuela

- 1947 Arjantin-Meksika
- 1948 İsrail-Nijerya
- 1949 Çin
- 1950 Hindistan
- 1952 Yunanistan
- 1956 Mısır
- 1959 Tunus
- 1960 Kıbrıs
- 1963 İran
- 1971 İsviçre

Kadınların seçme ve seçilme haklarına kazanma tarihleri, siyasal katılım ve temsil oranları ülkeden ülkeye göre değişebildiği gibi ülke içinde ulusal ve yerel alanda da değişebilmektedir. Türkiye, yerel yönetim birimlerinde kadın katılımı konusunda, dünyaya göre ters bir seyir izlemektedir. Dünyadaki birçok ülkede ulusal parlamentodaki katılım oranı yerel yönetimlere göre daha azdır. Türkiye’de ise yerel yönetimlere katılım oranı ulusal parlamentodan daha düşüktür. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)’in son on yıldaki gelişmeleri ele aldığı son raporunda; Kadınların siyasetteki temsilinde Türkiye, 41 ülke arasında en alt dilimde yer almaktadır. Türkiye’nin seçilmiş tüm temsilciler için kadınların oranı %11,1, yerel yönetimler oranı ise %10,7’dir. Avrupa ortalaması %15 seviyesindedir. Kadın Belediye Başkanı oranında, Türkiye %3,2 ile en düşük seviye sahip ülkelerden biridir. Türkiye, belediye meclisinde yer alan kadınlar açısından ise %20’nin altında kalan yedi ülke arasında yer almaktadır. Fransa, İzlanda, İsveç, Ukrayna ise %40 oran ile yerel yönetim birimlerinde kadının temsil edildiği ülkelerdir (DW’den aktaran SKD Türkiye, 2019).

Yerel yönetim, yerinden yönetim anlamına geldiğinden vatandaşlar için daha erişilebilir ve daha görünürdür. Aynı şekilde yerel yönetimlerde siyasal katılımın daha kolay olması nedeniyle kadınların katılımı, temsili, karar alıcı pozisyonlarda bulunması ulusal düzeyden daha kolaydır (Belli, 2015: 80).

Kadınların, siyasal haklarını kullanmaları açısından oldukça önemli değişkenlerden olan yerel siyasetteki katılımının ve temsiline bakıldığında, Tablo 3.6'daki sayılara ve oranlara ulaşılmaktadır.

- Kadınların yerel yönetimlerde siyasal aktör olarak söz sahibi olması,
- Kentsel hizmet ihtiyaçları ve kent kullanımları çerçevesinde yerel yönetimlerin kararlarından etkilenen olarak kadın katılımı.

Türkiye’de kadınların siyasal aktör olarak temsiline bakıldığında, Tablo 3.6’daki sayılara ve oranlara ulaşılmaktadır.

Tablo 3.6: Türkiye’de 5 seçim çerçevesinde yerel yönetimlere seçilmiş kadın sayısı ve oranı

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı(%)
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanları	3.216	20	0,6
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.122	44	1,4
Belediye Meclisi Üyeleri	34.084	541	1,6
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanları	3.225	18	0,56
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.208	56	1,75
Belediye Meclisi Üyeleri	34.477	799	2,32
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanları	2.498	44	0,9
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.379	110	3,25
Belediye Meclisi Üyeleri	31.790	1.340	4,21
2014 Seçimleri			
Belediye Başkanları	1.398	40	2,9
İl Genel Meclisi Üyeleri	1.251	60	4,7
Belediye Meclisi Üyeleri	20.498	2.198	10,7
2019 Seçimleri			
Belediye Başkanları	1.389	42	3,0
İl Genel Meclisi Üyeleri	1.272	48	3,77
Belediye Meclisi Üyeleri	19.546	2.283	11,68

Kaynak: Belli, 2015: 82; Sezgin, 2019: 89; Negiz, 2008: 226; URL-9, 2021.

Türkiye’de 1980 öncesi dönem için, kadınların yerel siyasette katılım ve temsil oranlarına ilişkin bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Negiz (2008: 225-226) çalışmasında, sadece Şirin Tekelinin 1969-1977 yılları arasında İstanbul ilinde iki mecliste kadınların %7.7 ve %9.8 oranında kadın temsilci olduğunu aktardığını belirtmiştir. 1989 yılında yerel yönetimlerde kadınların Belediye Başkan oranı %0.2, İl Genel Meclis Üyeliği oranının %0.7, Belediye Meclis Üyeliği oranını ise %0.8’dir. 1994 yılında ise yerel yönetimlerde kadınların Belediye Başkan oranı %0.5, İl Genel Meclis Üyeliği oranının %0.9, Belediye Meclis Üyeliği oranını ise %0.9’dur.

Tablo 3.6, incelendiğinde kadınların yerel siyasette katılım ve temsil oranlarının ne kadar düşük olduğu görülmektedir. 1999 seçimlerinde 3216 Belediye başkanından sadece 20 tanesi kadındır. İl Genel Meclis üyelerinde kadın oranı %1.4, Belediye Meclis Üyelerinde kadın oranı ise 1,6’dır. 2004 seçimleri sonucunda ise Belediye Başkanlarında bir düşüş yaşanmış 3225 belediye başkanının sadece 18’ini kadınlar oluşturmaktadır. İl Genel Meclis Üyeleri kadın oranı %1.7 ve Belediye Meclis Üyeliklerinde kadın oranı %2.3’dür. 1999 seçimlerine göre az da olsa istatistiksel bir artış olmuştur. 2009 seçimleri sonucunda 2948 Belediye Başkanının 44’ü kadındır ve böylelikle 2004 seçimlerine göre 0.4’lük bir artış gerçekleşmiştir. İl Genel Meclis Üyeleri kadın oranı %3.2 ve Belediye Meclis Üyeliklerinde kadın oranı %4.2’dir. Meclis üyeliklerinde bir artış olduğu görülmektedir. 2014 seçimlerine gelindiğinde 1398 Belediye Başkanının, 40’ı kadındır ve kadın oranı %2.9’a çıkmıştır. İl Genel Meclis Üyeleri kadın oranı %4.7 ve Belediye Meclis Üyeliklerinde kadın oranı %10.7’dir. Meclis üyeliklerinde bir artışın olduğu görülmektedir. Belediye Meclis üyelerindeki artışla ilk defa 2 haneli oranlara ulaşılmıştır. Ancak burada unutulmaması gereken 6360 sayılı Büyükşehir Belediye kanununda yapılan değişiklik ile kapatılan belde belediyeleri ve il özel idareleri sayısındaki azalma etkili olmuştur. 2019 seçimlerine bakıldığında ise 1389 Belediye Başkanının 42’si kadındır. İl Genel Meclis üyelerinde kadın oranının %3,7 olması ile bir düşüş yaşandığı, Belediye Meclis Üyelerinde %11,6 ile bir yükselme olduğu görülmüştür.

Türkiye’de yerel siyasette kadınların katılım oranlarının düşük olmasının nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (Şahin, 2011: 25-26, TÜSİAD-KAGİDER, 2008, Altındal, 2007: 71-73, Alkan, 2004, Oruç ve Bayrakçı, 2018: 475-476):

- Merkeziyetçi yapının varlığını günümüzde de güçlü bir şekilde koruması,

- Yerel siyasetin, ulusal siyasetin bir uzantısı, bir kolu olarak görülmesi,
- Yerel temsil sisteminde de seçim sırasında değil, seçilme süreçlerinde sorunlar yaşanması (Aday olurken sorun yaşanması, aday olursa dahi listede seçilebilecek sırada yer verilmemesi, temsil oranında sıkıntı çekilmesi),
- Yerleşme biriminin küçülmesiyle kadının geleneksel rolünün daha fazla öne çıkması, erkek egemen zihniyetin daha baskın hale gelmesi,
- Kadınların kurumsal politikadaki sessizliği,
- Toplumsal hareketlilik konusunda kadınların sınırlı ve çekingen olması,
- Kadın örgütlenmelerinin yerel siyasete karşı ilgisinin az olması
- Kadınların cinsel bir obje olarak görülmesi,
- Kadınların ekonomik durumu ve eğitiminin yetersizliği.
- Yerel siyasette egemen grupların büyük ölçüde 1980 sonrası kentsel mal ve hizmet üretiminin metalaştırılması neticesinde imar, arsa, kentsel alt yapı vb. sorunlarla uğraşan ticaret, rant ve müteahhitlik çevrelerinin etkisinde oluşması, kadınların dolaylı olarak temsil dışında kalmasına neden olmaktadır.

4. YEREL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA KADINLARIN YÖNETİME KATILIMI VE TEMSİLİ BİR ALAN ARAŞTIRMASI: BARTIN İLİ ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde yerel demokrasilerde kadınların siyasal katılım ve temsil yetersizliğinin tartışmaları kapsamında Bartın ilinde yapılan alan araştırmasına yer verilmiştir. Üç kısım üzerine oluşturulan bölümde, araştırmanın yapıldığı Bartın ilinin tarihçesi ve coğrafi konumu hakkında kısa bilgiler verildikten sonra yönetiminden bahsedilmiştir. Devamında 1991-2018 yılları arasında Bartın ilinde gerçekleştirilen genel seçim sonuçlarında kadın temsil oranlarına, sonrasında 1994-2019 yılları arasında gerçekleştirilen yerel seçim sonuçlarında Bartın ilinde Belediye başkan adayları, başkanları ve belediye meclis üyelerindeki kadın temsil oranlarına yer verilmiştir.

4.1. Bartın Hakkında Genel Bilgiler

Bartın, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan şehirdir. 1991 tarihinde Zonguldak ilinden ayrılarak Türkiye'nin 74. ili olmuştur. Türkiye'de üzerinde taşımacılık yapılan tek akarsu Bartın Çayıdır. Türkiye'de deniz trafiğine uygun tek çay olan Bartın Çayı'ndan denize gemi ile gidilebilmektedir (URL-11, 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in yıllık Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, İl ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/ Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu Sonuçları 2020 sonu verilerine göre 98.451 erkek, 100.528 kadın, toplamda 198.879 nüfusa sahiptir. Bartın ilinin nüfusa göre cinsiyete dağılımına bakıldığında %49,48'i erkek bireyler oluştururken, %50,52'si kadın bireylerden oluşmaktadır (URL-12, 2021).

4.1.1 Bartın'ın Kısa Tarihçesi

“PARTHENİA”dan Bartın'a dönüşen adın kaynağı “PARTHENİOS” dur. Bartın Irmağının antik çağdaki adı olan Parthenios; Yunan mitolojisinde, Tanrıların Babası OKENAUS'un çocukları olan yüzlerce tanrıdan birisi ve “Sular Tanrısı”dır. “Sular ilahı veya Muhteşem akan su” anlamlarına gelir. Antik çağda, Parthenios adı verilen Bartın Irmağının kenarında

kurulan Bartın Kentinin PARTHENİA adıyla anıldığı ve zamanla Bartın'a dönüştüğü yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. (URL-11, 2021, URL-13, 2021).

1920 yılında Zonguldak Mutasarrıflığına bağlanan Bartın'ın 1924 yılında Zonguldak'ın il olmasıyla birlikte bu ilin ilçesi haline gelmiştir. 28.08.1991 tarih ve 3760 sayılı yasayla il statüsüne kavuşmuştur. Bartın iline bağlı ilçelerden Osmanlı döneminde ilçe iken Cumhuriyetle birlikte bucak statüsüne düşürülen Amasra; 1987 yılında yeniden, Ulus; 1944 yılında, Kurucaşile; 1957 yılında ilçe olmuştur. Bartın'ın halen Merkez, Amasra, Ulus ve Kurucaşile olmak üzere 4 ilçesi vardır (URL-13, 2021).

4.1.2 Bartın Yönetimi Hakkında Kısa Bilgi

İllerde protokolde ilk sırada yer alan Vali, merkezi yönetimi temsil eder ve Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Büyükşehir dışındaki illerde yerel yönetim, şehirler düzeyindedir. Belediye Başkanı, belediye sınırları içinde kalan seçmenin oy çokluğu ile seçilir. Aynı seçmen İlçe Belediye Meclisi için de oy kullanarak ilçelerin belediye meclisleri oluşturur. İldeki bütün seçmenler ayrıca il genel meclisi için de oy kullanarak, İl Genel Meclisinin oluşumunu sağlarlar. İl Genel Meclisi, İl Özel İdaresinin karar organıdır. Merkezi yönetim, Vali ve İl Müdürlüklerinden oluşur. İl Özel İdaresi (İl Genel Meclisi ve İl Encümeni) seçilmişlerden oluşur, ancak Vali başkanlığında görev yapar. Yerel yönetim ise belediye başkanları ve belediye meclislerinden oluşur (URL-10, 2021).

1969-Bakırköy Doğumlu Sinan Güner, 26/10/2018 tarih ve 2018/202 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Bartın Valiliğine atanmıştır (URL-14, 2021).

1959-Bartın doğumlu Cemal Akın, ilk kez 29 Mart 2009, ikinci kez 30 Mart 2014 ve üçüncü kez 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde, Bartın Belediye Başkanı olarak seçilmiştir (URL-13, 2021).

2019 Türkiye yerel seçimleri sonuçlarına göre Bartın İl Genel Meclisi üye sayısı, 8 AK PARTİ, 3 CHP ve 1 MHP olmak üzere 12'dir. Bartın Belediye Meclisi ise 12 AK PARTİ, 7 MHP ve 6 CHP olmak üzere 25 üyeden oluşur (URL-13, 2021)

2018 Türkiye genel seçimleri sonucuna göre Bartın'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki üyeleri: 1 CHP'den Aysu Bankoğlu ve 1 AK Parti'den Yılmaz Tunç'dur (URL-15, 2021).

4.1.3 Bartın/Merkez'in 1991-2018 Genel Seçimler Hakkında Kısa Bilgi

1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunda milletvekili seçilmenin usulleri düzenlenmiştir. Bu kanuna göre; “milletvekili seçimi sistem ve usulünü, seçim çevreleriyle milletvekili sayısını, seçim dönemi ve zamanını, ara seçimi, seçimin yenilenmesi, seçilebilme ve aday olma esasları ile milletvekili seçimine ilişkin ilkeleri ve uygulamaları düzenler. Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim nispi temsil sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttan aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçmen, oyunu tam bir serbestlikle kendisi kullanır. Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır” (Milletvekili Seçimi Kanunu, 1983).

1995 tarihli değişiklik ile “illerin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde toplam milletvekili sayısından her ille önce bir milletvekili verilir. Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusu, birinci fıkradaki illere verilen milletvekili sayısı çıkarıldıktan sonra kalan milletvekili sayısına bölünmek suretiyle bir sayı elde edilir. İl nüfusunun bu sayıya bölünmesi ile her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit olunur” (Milletvekili Seçimi Kanunu, 1983 tarihli 1995 değişikliği).

Tablo 4.1: (devam ediyor) 1983-1985 tarihleri arasında Bartın ili milletvekilleri

1991 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Demokrat Sol Parti	Hasan Akyol
Doğru Yol Partisi	Köksal Toptan
1995 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Demokrat Sol Parti	Cafer Tufan Yazıcıoğlu
Doğru Yol Partisi	Köksal Toptan
Anavatan Partisi	Zeki Çakan
1999 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Demokrat Sol Parti	Cafer Tufan Yazıcıoğlu
Doğru Yol Partisi	Zeki Çakan
2002 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Adalet ve Kalkınma Partisi	Hacı İbrahim Kabarık
Adalet ve Kalkınma Partisi	Mehmet Asım Kulak

2007 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Cumhuriyet Halk Partisi	Muhammet Rıza Yalçinkaya
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yılmaz Tunç
2011 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Cumhuriyet Halk Partisi	Muhammet Rıza Yalçinkaya
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yılmaz Tunç
2015 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Cumhuriyet Halk Partisi	Muhammet Rıza Yalçinkaya
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yılmaz Tunç
2018 Bartın Genel Seçim Sonuçları	
Cumhuriyet Halk Partisi	Aysu Bankoğlu
Adalet ve Kalkınma Partisi	Yılmaz Tunç

Kaynak: URL-10, 2021.

Tablo, 4.1’de belirtildiği gibi, 1991 tarihinde il statüsüne kavuşan Bartın 1991 tarihli ilk genel seçiminde iki erkek milletvekili ile temsil edilmiştir. 4 yıl sonra gerçekleştirilen 1995 seçimlerinde üç koltuk hakkını, üç erkek temsilciyle kullanmıştır. Bir sonraki 4 yılın ardından gerçekleştirilen 1999 seçimlerinde de iki erkek milletvekili ile temsil edilmiştir. 3 yıl sonra gerçekleştirilen 2002 seçimlerinde de iki erkek milletvekili ile temsil edilen Bartın sonraki 4 yıllık süreçlerdeki 2011-2015 tarihlerinde de iki erkek milletvekili ile temsil edilmiştir. Son genel seçim olan 2018 tarihli seçimde iki milletvekilinden Cumhuriyet Halk Partisi adayı Aysu Bankoğlu, Bartın ilinin ilk kadın milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde yerini almıştır.

4.1.4. Bartın/Merkez’in 1994-2019 Mahalli İdareler Seçimler Hakkında Bilgi

1984 tarihli 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun:

“mahalli idareler organlarının seçimlerine ilişkin esas ve usulleri düzenler. Bu amaçla: İl genel meclisi üyelerinin, Belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerinin, Köy ve mahalle muhtarları ile ihtiyar meclisi ve heyeti üyelerinin, seçim sistemi, usul, dönem ve zamanlarına ait esaslarla seçim çevrelerine, aday olabilme ve seçilme ilkelerine ait hükümleri kapsar.

Mahalli idareler seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. 1988 değişikli ile Mahalli İdareler seçimleri beş yılda bir yapılır. Her seçim döneminin beşinci yılındaki 1 Ocak günü seçimin başlangıç tarihidir, Aynı yılın Mart ayının son Pazar günü oy verme günüdür” (Mahalli İdareler İle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 1984).

Tablo 4.2: 1994-2019 mahalli idareler Bartın ili belediye başkan adayları

Seçim Tarihleri	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Toplam Sayı
1994 Seçimleri	0	8	10
1999 Seçimleri	1	6	9
2004 Seçimleri	1	8	9
2009 Seçimleri	1	9	10
2014 Seçimleri	2	5	7
2019 Seçimleri	2	7	9

Kaynak: Bartın Belediyesi Yazı İşleri Müdürlüğü Arşivi, 2021; URL-16, 2019.

Tablo 4.2. incelendiğinde 1994 Mahalli İdareler Seçimlerinde, Bartın İli Belediye Başkanı adaylarından, 10 partiden 8 partinin aday bilgilerine ulaşılmıştır ve 8 adayında erkek olduğu tespit edilmiştir. Oyların 5430'unu alarak Anavatan Partisinden Oğuzhan Pir Belediye Başkanı olmuştur.

1999 Mahalli İdareler Seçimlerinde, Bartın İli Belediye Başkanı adaylarından, 9 partiden 7 partinin aday bilgilerine ulaşılmıştır. Aday bilgileri ulaşılan partilerden 6 partinin Belediye Başkan adayları erkeklerden oluşmaktadır. Özgürlük ve Dayanışma Partisi ise Ayşe Sevtap Uzun ile Bartın Belediyesinin ilk kadın Belediye Başkan Adayı ile seçimlere katılmıştır. Oyların 6744'ünü alarak Demokratik Sol Muhammet Rıza Yalçinkaya Belediye Başkanı olmuştur.

2004 Mahalli İdareler Seçimlerinde, Bartın İli Belediye Başkanı adaylarından, 9 partiden 8'i erkek adaylarla seçime katılırken, Genç Parti Ayten Gazlı ile seçimlere katılmıştır. Oyların 12605'ini alarak Demokratik Sol Partiden Muhammet Rıza Yalçinkaya Belediye Başkanı olmuştur.

2009 Mahalli İdareler Seçimlerinde, Bartın İli Belediye Başkanı adaylarından, 10 partiden 9'u erkek adaylarla seçime katılırken, Türkiye Komünist Partisi Nimet Çakıcı ile seçimlere katılmıştır. Oyların 10996'ısını alarak Milliyetçi Hareket Partisinden Cemal Akın Belediye Başkanı olmuştur.

2014 Mahalli İdareler Seçimlerinde, Bartın İli Belediye Başkanı adaylarından, 7 partiden 5'i erkek adaylarla seçime katılırken, Büyük Birlik Partisi Songül Baştürk ile Demokratik Sol Partide Nurhan Başoğlu ile seçimlere katılmıştır. İlk defa 2014 seçimlerinde iki kadın belediye başkan adayı olmuştur. Oyların 16888'ini alarak Milliyetçi Hareket Partisinden Cemal Akın Belediye Başkanı olmuştur.

2019 Mahalli İdareler Seçimlerinde, Bartın İli Belediye Başkanı adaylarından, 9 partiden 7'si erkek adaylarla seçime katılırken, Türkiye Komünist Partisi Gözde Demiral ile Demokratik Sol Partide Nilüfer Akbal ile seçimlere katılmıştır. 2014 seçimlerinden sonra 2019 seçimlerinde de iki kadın belediye başkan adayı olmuştur. Oyların 14044'ünü alarak Milliyetçi Hareket Partisinden Cemal Akın Belediye Başkanı olmuştur.

Tablo 4.3: 1994-2019 mahalli idareler Bartın ili belediye meclis üyesi kazananları

Seçim Tarihleri	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Toplam Sayı
1994 Seçimleri	2	14	15+1
1999 Seçimleri	2	14	15+1
2004 Seçimleri	2	14	15+1
2009 Seçimleri	1	15	15+1
2014 Seçimleri	3	23	25+1
2019 Seçimleri	3	23	25+1

Kaynak: Bartın Belediyesi Yazı İşleri Müdürlüğü Arşivi.

Tablo 4.3, incelendiğinde 1994 Mahalli İdareler Seçimi çerçevesinde Belediye Başkanı ile birlikte Belediye Meclis Üyelerinin 14'ü erkek üyelere oluşurken Anavatan Partisinden Sevgin Çelebi 1, Doğru Yol Partisinden Emel Işık 1, olmak üzere 2 kadın üye bulunmaktadır.

1999 Mahalli İdareler Seçimi çerçevesinde Belediye Başkanı ile birlikte Belediye Meclis Üyelerinin 14'ü erkek üyelere oluşurken Demokratik Sol Partiden Hatice İlknur Erkan 1, Milliyetçi Hareket Partisinden Aynur Yıldırım 1, olmak üzere 2 kadın üye bulunmaktadır.

2004 Mahalli İdareler Seçimi çerçevesinde Belediye Başkanı ile birlikte Belediye Meclis Üyelerinin 14'ü erkek üyelere oluşurken Demokratik Sol Partiden Reyhan Öztürk ve Hatice İlknur Erkan olmak üzere 2 kadın üye bulunmaktadır.

2009 Mahalli İdareler Seçimi çerçevesinde Belediye Başkanı ile birlikte Belediye Meclis Üyelerinin 15'i erkek üyelere oluşurken Adalet Ve Kalkınma Partisinden Tuğçe Gök olmak üzere 1 kadın üye bulunmaktadır.

2014 Mahalli İdareler Seçimi çerçevesinde Belediye Başkanı ile birlikte Belediye Meclis Üyelerinin 23'ü erkek üyelere oluşurken, Milliyetçi Hareket Partisinden Çiğdem Bayraktar, Adalet Ve Kalkınma Partisinden Yasemin Dora Kurtkaya, Cumhuriyet Halk Partisinden Hatice İlknur Erkan olmak üzere 3 kadın üye bulunmaktadır.

2019 Mahalli İdareler Seçimi çerçevesinde Belediye Başkanı ile birlikte Belediye Meclis Üyelerinin 22'si erkek üyelere oluşurken, Adalet Ve Kalkınma Partisinden Sanem Çöme Taşdemir ve Canan Çavuşoğlu, Cumhuriyet Halk Partisinden Ümran Bayraktar olmak üzere 3 kadın üye bulunmaktadır. Milliyetçi Hareket Partisinden ise kadın üye bulunmamaktadır.

4.2. Araştırmanın Bilgileri

Çalışmanın başlığı “Yerel Demokrasi Bağlamında Kadınların Yönetime Katılımı ve Temsili: Bartın İli Örneği”dir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde ilk olarak bu konunun neden seçildiğine yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın konusu ve amacı ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü olarak araştırmanın literatüre nasıl bir katkı sağladığı, araştırmayı diğer çalışmalardan ayıran özelliklerinin neler olduğuna yer verilmiştir. Dördüncü olarak ise veri toplama araçlarının neler olduğuna, araştırma esnasında neden bu yöntemlerin tercih edildiği ve elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği açıklanmıştır. Son olarak ise araştırmanın kapsamı, sınırlılıkları, araştırma öncesi ve sonrası yaşanan sorunlar açıklanmıştır.

4.2.1 Araştırmanın Konusu

Sosyal Bilimler sözlüğüne göre katılma, *“bir kararın hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve uygulanması aşamalarına, o karardan etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkısıdır”* (Demir ve Acar, 2005: 233). Siyasal katılım ise *“uzun bir siyasal ve toplumsal koşunun sonunda varılan, toplumu oluşturan bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını, davranışlarını belirledikleri demokratik bir kavramdır”*. Ankara Sosyal Bilimler Vakfı Sosyal Bilimler sözlüğüne göre temsil, *“bir ülkede, dernekte, kurumda veya örgütte karar organlarına getirilecek belirli sayıda kişinin, onları kendi özgür iradelerine göre seçme hakkı olan daha kalabalık bireyler tarafından belirlenmesi işlemidir”*. Belirlenen bu temsilciler, temsil ettikleri bireylerin haklarını savunmakla yükümlüdür (URL-17,2021).

Demokrasinin uygulama araç ve değerlerinin temel ilkeleri karar alma süreçlerine tüm kesimlerin eşit ve etkin bir şekilde katılımı ile temsildir. Demokrasinin beşiği olarak anılan yerel demokrasilerin de en temel ilkeleri siyasal katılım oranının arttırılmasıyla birlikte adil, eşit ve etkin temsil sistemlerinin oluşturulmasıdır. Türkiye’de kadın ile erkek nüfusu neredeyse eşit olmasına rağmen, siyasal temsil hususunda aynı eşitlikten söz edilememektedir. Bu kapsamda Bartın ilinde Yerel Demokrasi Bağlamında Kadınların Yönetime Katılımı ve Temsili, kadın ve erkek temsilcilerin bu süreç hakkındaki değerlendirmeleri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye yerel siyaset hususunda hem dünyanın tersi bir seyir izlemekte, hem de genelde siyasal temsil oranları artarken, yerel düzeyde bu artışın çok minimal seviyelerde kalması araştırmanın sorununu oluşturmaktadır. Bu kapsamda Bartın ilinde Yerel Demokrasi Bağlamında Kadınların Yönetime Katılımı ve Temsili, kadın ve erkek temsilcilerin bu süreç hakkındaki değerlendirmeleri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

4.2.2 Araştırmanın Amacı

Katılımı ve temsili etkileyen pek çok faktör bulunmakla birlikte sorunun temelinde cinsiyet olgusu yer almaktadır. Yerel yönetimler, yönetime katılma noktasında erişilebilirlik açısından kolaylık sağlamakta ve kadın katılım ve temsili arttırıcı politikalar benimsemektedir. Yerel düzey hem kadınların kamusal alana dahil olması hem de

demokratikleşme sürecinin içselleştirilmesi açısından önemli bir başlangıç yeridir. Demokrasi bağlamında özellikle yerel siyasette etkin kadın temsiliyetinin oluşturacağı potansiyel çıktıların, toplumsal cinsiyet gereksinimlerine ve eşitsizliklerine duyarlı, daha demokratik bir toplum kurgulayabileceği düşünülmektedir (Sumbas, 2012: 13-14).

Yerel düzeyde eşit, adil, etkin siyasal katılım ve temsiliyetin var olabileceği demokratik bir toplum, tüm siyasal alanın en büyük beklentisidir. Özellikle yerel de sunulan hizmetlerden doğrudan etkilenen kadınların yine yerel düzeyde bu denli eksik temsil edilmesi oldukça büyük bir problemdir. Bu bağlamda çalışmanın amacı Bartın ili özelinde, yerel yönetimlerde kadınların katılım ve temsiliyetine ilişkin mevcut durumun ortaya çıkarılması, sorunların belirlenmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesidir.

Toplumsal bir grup olan kadınların, içinde bulundukları siyasal sistemdeki düşük temsiliyet, var olan süreci değiştirmedikleri sürece devamlılığını sürdürecektir. Bu devamlılığın giderilmesi için kadının kamusal ve siyasal alanda görünürlüğünü artırma ve bu süreci yeniden tanımlaması gerekmektedir. Siyasal katılım ve temsil ise yapılacak olan görünürlük tanımlamasının tam merkezini oluşturmaktadır. Kadınların içinde var olacağı bu yeni konum tanımlaması için eski deneyimlerinden edindikleri veriler oldukça önemlidir. Araştırmada bu kapsamda katılımcıların deneyimleri, beklentileri ve katkıları birinci ağızdan incelenerek yerel düzeyde kadının katılımı ve temsiliyetini arttırmaya yönelik bir öneri sunmak amaçlanmıştır.

4.2.3 Araştırmanın Önemi

En geniş tanımıyla demokrasinin uygulama araç ve değerlerinin yerel yönetimler için geçerli kılınması anlamına gelen yerel demokrasi kavramının temel ilkeleri karar alma süreçlerine tüm kesimlerin etkin katılımı ve temsiliyetidir. Tüm kesimler açısından kadınların yönetime katılımı ve temsiliyet yerel demokrasinin hayata geçmesi bakımından oldukça önemlidir. Kadınların yönetimde katılım ve temsiliyetini sağlamaya yönelik hem dünya genelinde hem de Türkiye’de ön emli adımlar atılsa da yerel düzeyde kadın temsiliyet yok denecek kadar azdır.

Bartın özellikle belediyeçilik açısından önemli bir tarihi birikime sahiptir. Bu sebeple yerel siyaset açısından kadın katılımı ve temsiliyetinin incelenmesi önem taşımaktadır. 1991 yılında il olan, çok yüksek bir nüfusa sahip olmayan Bartın ilinin bu özellikleri yerel demokrasiye

katılımı kolaylaştırıcı unsurlardan sayılabilmektedir. Bu unsurların yerel yönetimler için nasıl bir etki-tepki oluşturduğunun incelenmesi araştırmayı önemli hale getirmektedir. Sahip olduğu tarihi geçmiş ve 1991 yılında il olmasına rağmen 2018 genel seçimlerine kadar hiç kadın milletvekiline sahip olmaması, 1994 yerel seçimlerinden itibaren hiç kadın Belediye Başkanı olmaması ve Belediye Meclisinde üye sayısı bakımından sahip olduğu yetersizlik sebebiyle özellikle kadın katılımı ve temsili konusunda incelenmesi önem taşımaktadır. Üyelerin katılım ve temsil sorunları ile ilgili deneyim ve tecrübelerine yer verilecek olması konun analiz kısmı için önem taşımaktadır. Konunun alan araştırması ile incelenecek olması da çalışmayı özgün kılan önemli bir unsurdur.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yapılan lisansüstü tez taramasında ve TR Dizin, Dergi Park'ta yapılan makale taramasında Bartın ili çerçevesinde Yerel Demokrasi Bağlamında Kadınların Yönetime Katılımı ve Temsilini, araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yalnızca kadınların görüşlerine yer veren pek çok kadın araştırmasının aksine erkek katılımcıların görüşlerinin de alınması ve karşılaştırmalı bir analiz ortaya koyması çalışmayı özgün kılan bir diğer unsurdur. Dolayısıyla mevcut çalışmanın ortaya koyacağı özgün bilgilerle kadın araştırmaları, sosyoloji, siyaset bilimi ve kamu yönetimi gibi alanlar arası katkı sağlaması beklenmektedir.

4.2.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma birincil ve ikincil kaynakların bir arada kullanıldığı alan araştırmasına dayalı bir çalışmadır. Yapılan çalışma nitel bir araştırma olup, araştırmada kullanılacak verilerin toplanması için birincil veri kaynağı olan “ yarı yapılandırılmış mülakat” yöntemi kullanılmıştır. Mülakat ile elde edilen veriler kitap, dergi, makale, rapor, daha önce yapılan araştırmalar ve istatistiksel veriler gibi ikincil veri kaynakları ile desteklenmiştir.

Alan araştırmasının birinci kısmını oluşturan Bartın hakkında genel bilgi verileri için Bartın Belediye Başkanlığına başvuru yapılmıştır. Başvuru sonucunda 1991'den itibaren Bartın Belediye Başkan Adayları ve 1994 tarihinden itibaren Bartın Belediye Meclis Üyelerinin bilgileri talep edilmiştir. Bartın Belediye Başkanlığınca Yazı İşleri Müdürlüğüne yönlendirildikten sonra istenilen veriler yazılı olarak alınmıştır. Bartın Belediyesinden elde edilen verilerdeki eksikliklerin giderilmesi amacıyla Bartın Gazetesi sahibi Esen Aliş ile ilk görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak hem Covid-19 salgını nedeni ile görüşmelerin

sıklaştırlanamaması hem de arşivde istenilen bilgilerin çoğunun bulunamaması nedeniyle bir takım veriler eksik kalmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmını oluşturan alan araştırması mülakat formu ise araştırmacı tarafından Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde belirlenen ilkeler esas alınarak hazırlanmıştır. Araştırma öncesinde katılımcılara araştırmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuştur ve mülakatın herhangi bir aşamasında vazgeçebilecekleri belirtilmiştir. Araştırmada öncelikle tüm belediye meclis üyelerine ve Bartın milletvekillerine ulaşılmaya çalışılmış, görüşmelerde gönüllülük esası temel ilke olarak uygulanmıştır. Katılma konusunda rıza ve isteği olmayan katılımcılar kapsam dışı bırakılmış ve görüşme yapılmamıştır.

Katılımcılara araştırmanın amacı, önemi ve konunun genel içeriği hakkında bilgi verildikten sonra randevu talep edilmiştir. Görüşmeyi kabul eden katılımcılara, hazırlanan mülakat formu, tez danışmanı ve Bartın Üniversitesi Etik Kurul'u tarafından incelemesinin ardından, katılımcıların talepleri doğrultusunda yüz yüze, telefonla, uzaktan görüşme ve e-posta ile gönderilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce de sözlü olarak araştırma hakkında bilgi verilmiştir.

Görüşmeyi kabul eden milletvekili ve belediye meclis üyeleri ile “yarı yapılandırılmış mülakat” gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğuyla yüz yüze görüşme sağlarken, bir katılımcı ile uzaktan görüşme sağlanmıştır. Belediye Başkanı, 25 üye ve 2 milletvekili ile görüşme yapılmak istenmiştir ancak Belediye Başkanı, 17 üye ve 1 milletvekili ile görüşme gerçekleştirilebilmiştir.

Mülakata başlamadan önce katılımcıların adı, soyadı, mesleki, eğitim durumu gibi demografik bilgileri sorulmuş ancak katılımcıların kimlik ve kişilik bilgilerini ortaya çıkaran herhangi bir bilgiye yer verilmeyeceği belirtilerek, özel bilgilerinin korunacağı söylenmiştir. Katılımcıların bu bilgi doğrultusunda sorulara daha samimi cevaplar verdikleri tespit edilmiştir.

Mülakat formunun giriş kısmında araştırmanın içeriği, amacı, elde edilen bilgilerin gizliliği, elde edilen verilerin ne amaçla kullanılacağı, araştırmayı yapan kişinin isim ve iletişim bilgileri yer almaktadır. Mülakat formu 17 soru ve toplamda sekiz ana başlık şeklinde

kurgulanmıştır. Yerelde kadınların siyasal katılım ve özellikle siyasal temsil yetersizliğinin nedenleri, bu süreç içerisinde yer alan katılımcıların konu değerlendirmeleri ve çözüm öneriler göz önünde bulundurularak hazırlanan mülakat formunun ana başlıkları şu şekildedir:

- Aktif siyasette eğitim ve ekonomi kriterlerinin incelenmesi,
- Kadınların neden siyaset yapmak istedikleri ve siyasetçilerin neden kadınları tercih ettiklerinin incelenmesi,
- Siyasetçiler genel siyaset-yerel siyaset tercih ve nedenlerinin incelenmesi,
- Yerel düzeyde kadın temsiliyetinin yetersizliğinin incelenmesi,
- Türk siyasal hayatında kadının konumuna toplumsal bakışın değerlendirilmesi,
- Kadının siyasal katılım ve temsiliyetinin siyasi partiler açısından incelenmesi,
- Kadınların siyasal katılım ve temsiliyetini arttırmaya yönelik çalışmaların incelenmesi
- Katılımcıların, kadınların siyasal katılım ve temsiliyetini arttırmaya yönelik önerilerinin incelenmesi.

Katılımcılara araştırmanın temel içeriği olan Bartın ili hakkında bu konu başlıkları altında değerlendirmeler yapmaları istenmiştir. Gerçekleştirilen mülakatlar, katılımcıların izniyle kayıt altına alınmış ve mülakat çözümlemesi yapılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen bu veriler ses ortamı ve yazılı ortam olarak iki şekilde saklanmaktadır. Mülakat esnasında gerçekleşen olaylar ve izlenimler ise araştırmacı tarafından not alınmıştır ve araştırmanın analizinde notlar üzerinden değerlendirilmiştir.

Elde edilen veriler analiz edilirken, erkek katılımcılar “EK”, kadın katılımcılar ise “KK” koduyla nitelendirilmiştir. Katılımcılar görüşme sırasına göre koduyla birlikte numaralandırılmıştır (Örneğin EK1, EK2, KK1, KK2), araştırmada katılımcıların görüşlerine bu kodlamalarla yer verilmiştir.

Diğer araştırmalardan farklı olarak belli bir kesime yönelmeyip hem erkek hem de kadın üyelerin görüşlerine yer verildiği için elde edilen veriler karşılaştırmalı bir yöntemle aktarılmıştır. Katılımcıların deneyim, tecrübe ve söylemlerini doğrudan aktarmak konunun içeriğini önemli kılacağından genellikle mülakat esnasındaki cevapları üzerinde değişiklik

yapılmadan aktarılmıştır. Mülakat sonucunda katılımcılara verilen cevaplarla ilgili herhangi bir endişeleri olup olmadığı sorulmuş ve araştırma bulguları ile ilgili raporu isterlerse kendilerine ulaştırılacağı belirtilmiştir.

4.2.5 Araştırmanın Kapsamı, Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma Bartın ili milletvekillerini ve Belediye Meclis üyelerinin tamamını kapsayacak şekilde hazırlanmış ve yürütülmüştür. Bu kapsamda Bartın ili Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekili Yılmaz Tunç ile mülakat yapılması için görüşmeler yapılmış ancak Covid-19 salgını nedeniyle annesinin vefatı ve daha sonrasındaki karantina süreçlerinden dolayı görüşme gerçekleştirilememiştir. Bartın ili Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Aysu Bankoğlu ile iki defa telefon görüşmesi yapılmış, görev meşguliyeti ve Ankara’da bulunması sebebiyle uzaktan mülakat gerçekleştirilmiştir.

Kadının siyasal sorunlarının, en iyi kadın üyelerin deneyim ve tecrübeleriyle analiz edileceği düşünüldüğünden Bartın Adalet ve Kalkınma Partisi Belediye Meclis üyelerinden Sanem Çöme Taşdemir, Canan Çavuşoğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi Meclis üyesi Ümran Bayraktar ile mülakat öncesinde 2 kez yüz yüze 1 kez telefon görüşmesi yapıldıktan sonra yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir.

Bartın Belediye Başkanı Cemal Akın’dan randevu talep edilmiş ve makamında yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir. Geriye kalan 22 erkek Belediye Meclis üyelerinden 14’üne mülakat öncesinde sorular isteklerine göre elden ve e-posta yolu ile ulaştırılmıştır. Bartın Adalet ve Kalkınma Partisi Belediye Meclis üyelerinden; Burhan Enes Gizli, Secaatin Aykan, Hüseyin Manav, İsmail Hakkı Toscu, Onur Özkaya, Emrah Ulupınar, Hüseyin Gevrek, Milliyetçi Hareket Partisinden; Necmi Balık, Ahmet Kömeç, Egemen Kemik, Ufuk Kasap, Tuncay Maden, Semih Kaptan, Cumhuriyet Halk Partisinden; Ömer Kemal Çubukçuoğlu ile yüz yüze mülakat yapılmıştır. Geriye kalan 8 erkek katılımcı özellikle Covid-19 salgını, karantina sürecinde olma, Bartın ilinde olmaması ve meşguliyetleri nedeniyle görüşmeyi kabul etmediğinden, mülakat gerçekleştirilememiştir.

Araştırmanın ilk sınırlaması ulaşılmak istenen iki milletvekilinden birine ulaşılamaması, 26 belediye meclis üyesinden ise 18’ine ulaşılarak mülakatın uygulanması olmuştur.

Araştırmadaki bir diğer sınırlılık da 2018 Genel seçimleri ve 2019 Yerel Seçimlerini kapsadığı için önceki dönemde kadın sorunlarına ilişkin katılımcıların deneyim ve tecrübelerine ulaşamadığından genel bir analiz yapılamamıştır. Aynı şekilde Bartın özelinde yapılan alan araştırmasının sonuçları, katılımcıların görüşlerine göre analiz edileceğinden katılımcıların cevaplarına göre Bartın ili için genelleme üzerinden analiz yapılmıştır.

Araştırmanın en büyük sorunun Covid-19 salgını neticesinde yaşanan süreçtir. Çünkü alışla gelmiş bir yüz yüze görüşme talebi nedeniyle katılımcıların uzaktan görüşmeyi kabul etmek yerine görüşmeyi reddetme tercihlerini kullanmaları olmuştur.

Mülakat esnasında yaşanan sorunlar ise sorunun içeriğinden çok farklı cevaplar verilmiş olmasıdır. Mülakat formunda hemen hemen bütün sorular açık uçlu hazırlanmasına rağmen katılımcılar genellikle kısa cevaplar vermeyi tercih etmiş araştırmanın analiz kısmı için hem büyük bir sorun hem de araştırmanın sınırlılıklarından birini oluşturmuştur. Özellikle mülakatın sonlarına doğru sürekli kadın ve siyaset üzerine sorular sorulduğu için bir önceki soruya verdiğim cevapla aynı gibi yanıtlarla oldukça sık karşılaşmıştır.

Yaşanılan sorunlar ve sınırlılıkların yanı sıra Bartın Milletvekili, Bartın Belediye Başkanı ve Bartın Meclis Üyelerinin gerek randevu konusunda, gerek görüşme esnasında ve sonrasında çok fazla yardımcı oldukları belirtilmelidir. Kendilerinden görüşme talep ettikleri anda kabul etmelerinin yanı sıra, görüşme esnasında konuya ilgi göstermiş, her zaman destek olacaklarını ve mülakat sonrasında da yapabilecekleri bir şey olursa araştırmacının talep edebileceğini belirtmişleridir. Katılımcılara ulaşmak için Bartın Belediyesinde beklerken aynı ilgi ve yardımseverlik Bartın Belediye personeli tarafından da gerçekleştirilmiştir.

4.3 Araştırma Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılara sorulan sorulara verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Erkek ve kadın katılımcıların görüşmeleri tezin içeriğini desteklemek amacıyla karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

4.3.1 Aktif Siyasetin Eğitim ve Ekonomi Kriterleri Kapsamında İncelenmesi

Siyasal katılma ile doğru orantılı değişkenlerden biri şüphesiz ki “eğitim” dir. Eğitim bireylerin siyasal olaylar ve olgularla ilgili bilgi edinmelerini, elde ettikleri bilgileri yorumlamalarını, kendi toplumsal durumları ve sorunlarıyla bağlantı kurmalarını kolaylaştıran bir ölçü şeklinde tanımlanmaktadır (Dal, 2019:11).

Belediye meclis üyeleri ve milletvekilinden oluşan 19 katılımcıdan, 16 katılımcı eğitimin her alanda olduğu gibi siyasal alanda da gerekli olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu noktada katılımcılarımıza siyasal katılım ve siyasal temsil hususunda eğitimin gerekli görüp görmediklerini öğrenmek adına “Aktif siyasette yer alabilmek için eğitim gerekli midir?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 4.4: Aktif siyaset ile eğitim ilişkisi üzerine görüşler

Eğitim-Siyaset İlişkisi	Katılımcı Sayısı
Eğitim gereklidir.	12
Eğitim gerekli ama zorunlu değildir.	5
Eğitim gerekli değildir.	2

Tablo 4.4’te belirtildiği gibi katılımcıların 12’si aktif siyasette eğitimin gerekli olduğunu düşünmektedir. Aktif siyasette yer almak için eğitim gereklidir cevabını veren katılımcıların temellendirdikleri görüşler şu şekilde kategorize edilmiştir:

1. Eğitim her alanda olduğu gibi siyasette de gereklidir.

Katılımcılardan EK14 görüşlerini:

“Siyasetçi bir politika üretiyor ve bürokrasinin içerisinde yer alıyorsa tabi ki eğitimi olması gerekiyor” bu şekilde dile getirmiştir.

Katılımcılardan EK5 soruyu şu şekilde değerlendirmektedir:

“Eğitim sadece siyaset için değil her alanda yer alabilmek için gereklidir. Siyasette de mutlaka gerekli olduğu düşüncesindeyim. Bunu en alt kategoriden değerlendirmek gerekirse aile içinde bile eşlerin, çocukların birbirini dinlemesi, birbirine yol göstermesi, her konuda birbirlerine yardımcı olabilmeleri için bile eğitim gereklidir.”

Katılımcı KK3 soruyu:

“Siyaset eğitim ilişkisini hakkında bence eğitim insanı geliştirir, bakış açısını değiştirir. Gelişmeyle paralel olarak da eğitim katılım ve temsili arttırır. Bu nedenle eğitim çok önemlidir. Seçmenin çoğunun üniversiteli olduğu bir yerde tabi ki seçileninde eğitilmiş olması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılardan ikisi ise siyasette eğitimin kesinlikle gerekli olduğunu ancak eğitim aldığı halde başarısız siyasetçilerin olduğu gibi eğitim almadığı halde de çok başarılı siyasetçilerin olduğunu belirtmişlerdir.

2. Eğitilmiş bir birey, daha iyi siyaset yapar.

Katılımcılardan EK3: *“Eğitim her alanda gerektiği gibi siyaset alanında da gereklidir. Her seviyede ki vatandaşın siyaset yapacağını ancak eğitim seviyesini üste taşıyan bireylerin daha iyi siyaset yapacağını düşünmekteyim. Çünkü analiz ve üretim konusunda daha etkin olacaklarını düşünüyorum hatta siyaset okulunu okuyan vatandaşın hepsinden çok daha güzel bir siyaset yapacağı kanısındayım”* cevabını vermiştir.

3. Globalleşen dünyada ülkenin konjonktürünü yorumlama ve iletişim araçlarını daha aktif kullanmak için eğitim gereklidir.

Katılımcılardan EK12 bu konu hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Günümüz siyasetinde eğitim çok önemli. Ülkenin konjonktürünü takip etmek, iletişim araçlarını etkin bir şekilde kullanmak için eğitimin gerekliliği aşikardır. Her konuya hızlı ve bilinçli yaklaşabilmek için eğitim kaçınılmazdır.”

Katılımcılardan EK13 ise:

“Globalleşen dünyada bugünden sonra ya da son birkaç yıldır eğitimin hatta yüksek eğitimin gerekli olduğu ortaya çıktı. 20 sene önce çok gerekli olmasa bile günümüzde siyaset yapan bireyin ortalama bir eğitimin üzerinde eğitim alması gerektiğini düşünüyorum” yanıtını vermiştir.

4. Öğrenim, öğretim ve çözüm üretebilme noktasında eğitim önemlidir.

Katılımcılardan EK10 bu konu hakkındaki görüşlerini:

“Aktif siyasette eğitim önemlidir. Ulusal ve yerel anlamda çözüm üretebilmek noktasında belirli eğitimden gelen insanların daha yararlı olacağı kanısındayım” şeklinde dile getirmiştir.

EK11 ise:

“Siyasette eğitim kesinlikle gereklidir. Üniversite seviyesinde olursa daha iyi olacağını düşünüyorum. Keza daha düşük seviyelerde başarılı olan aktif siyasetçilerde tabi ki mevcut ama bir şeyleri öğrenmek anlamında, vatandaşlara aktarma ve çözüm üretebilme hususunda üniversiteli birinin siyaset yapması bana daha mantıklı gelmektedir” görüşlerini bu şekilde dile getirmiştir.

5.Eğitim olmazsa olmazdır, ülkemizde ise göz ardı edilmektedir.

Katılımcılardan EK9 ve EK14, eğitimin kesinlikle gerekli olduğunu ancak ülkemizde ve Türk siyasetinde bu hususun göz ardı edildiğine vurgu yapmaktadır.

Tablo 4.4’te, belirtildiği gibi katılımcılardan 5’i ise aktif siyasette yer alabilmek için eğitimin gerekli olduğunu ancak bunun bir zorunluluk olmadığını vurgulamaktadır.

Katılımcılardan KK4 bu konuyu şu şekilde ele almaktadır:

“Eğitim, şüphesiz ki, hayatın her alanı için büyük önem arz ediyor ve günümüz koşullarında, gerekliliği de gittikçe artıyor. Aktif siyasette yer almak bakımından da büyük artılar katacağı aşîkâr. Bununla birlikte "gerekli" olduğunu da söyleyemeyiz; en azından bir zorunluluk değildir.”

KK1 siyaset ve eğitim ilişkisini:

“Eğitim, gerekli çünkü eğitim insanın bir şeyi anlamasında, tanımlamasında çok büyük bir fonksiyon ama bilgi birikimi, tecrübe de çok çok önemli. Bu nedenle eğitim kesinlikle tek başına yeterlidir diyemeyiz” şeklinde yorumlamıştır.

Bu hususta EK15 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Eğitim tabi ki önemli ama illa eğitim olacak diye bir şey söz konusu değil. Eğitim size artı bilgi, birikim, daha fazla başarılı olma şansı katar. Ancak siyaset profesörü olsanız dahi

siyaset yapmayı sevmiyorsanız siyaset yapamazsınız. Siyaset gönül işidir. Gönül işi derken millete, devlete kendi özel işlerinizden vakit ayırmaktır. Hem paranızı vermek, hem zamanınızı vermek hem de işinizden bir miktarını alarak, siyasete katmak sizi siyasetçi yapmaktadır.”

EK7 siyaset-eğitim ilişkisinde her siyasetçinin bir siyasi eğitim alması gerektiğini savunarak şunları söylemiştir:

“Siyaset toplumda her kesimin bildiği bir konu olsa bile insan ilişkileri, bulunan makamda ki hak ve yetkiler, nasıl kullanılacağı, nasıl paylaşılacağı hususunda muhakkak eğitim şart. Sosyal hayatta, aile hayatın da, öğrenim hayatında öğretilmese bile siyasi etiğin, siyasi ahlak ve kuralların öğrenilmesi gerekiyor. Ben siyasete 33 yaşında başlamış bir insanım, daha öncesinde siyasi bir geçmişim bulunmamakta, tabi toplumda herkesin olduğu gibi ahkam kesip, adam kurtarmak her gün sohbetlerimizde yaptığımız şeydi. Lakin siyasete girdiğimiz zaman burada en azından karşınızdakine nasıl davranacağınız, oturmanız kalkmanız, insanlarla ilişkileriniz, kamu yöneticileriyle olan diyaloglarınız, siyasi üstlerinize olan davranış ve tutumlarınız, vatandaşla olan diyalogunuz, onun sorununa yaklaşımınız, çözüm yolları bulma ve ona anlatışınız bağlamında kesinlikle bir eğitim alınması gerektiğini düşünüyorum.”

EK6 ise konuyu tamamen başka bir boyuttan ele alarak eğitimin kesinlikle gerekli olduğunu ancak ilkokul mezunun da siyaset yapabileceğini vurgulamaktadır. Bu görüşünü:

“Eğitim olacak, sonra siyaset olacak gibi bir düşüncem kesinlikle yok, üniversite mezunlarını cebinden çıkaracak birçok siyasetçi biliyorum bu yüzden önemli olan insanın kendini geliştirmesidir”.

Katılımcılardan 2’si ise aktif siyasette yer alabilmek için eğitim gerekli değildir cevabını vermiştir. EK2 ve EK8 bu cevaplarını temsil hususunda, temsil ettiği kesimin hepsinin eğitilmiş olmadığına bu yüzden eğitimin bir zorunluluk olmadığı, temsil ettiğiniz kesimden biri olmanızın yeterli olacağı düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir.

EK8: *“Aktif siyasette yer alabilmek için siyasette her kesimden insanı temsil etmek gerekir. Tüm eğitim seviyelerini. Bu yüzden siyasette yer alabilmek için sadece bir okul okumanın gerekli olduğunu düşünmüyorum. En azından okuma yazma bilmesi yeterlidir. Siyaset eğitim ilişkisi hakkında toplumun belli kesimleri var bu belirli kesimlerle diyalog kurabilmek için,*

insanlar kendi içlerinden kendileri gibi olan insanları da tercih ederler zaman zaman. Bir akademisyende siyasette gereklidir ama insan kendileriyle aynı eğitim düzeyinde insanların kendilerini temsil etmesini isteyecekleri için bunu da söylerler” şeklinde yorumlamıştır.

Katılımcılar siyasette eğitimin gerekli olup olmadığını açıklarken, alınan eğitimin hangi düzeyde olmasını istediklerini şu şekilde belirtmişlerdir:

Tablo 4.5: Siyasette eğitimin gerekli olup olmadığına dair görüşler

Siyaset-Eğitim İlişkisi	Katılımcı Sayısı
Okuma-yazma bilmesi yeterlidir	1
İlkokul-ortaokul düzeyinde olmalıdır.	3
Lise düzeyinde olmalıdır.	2
Lisans düzeyinde olmalıdır.	13
Yüksek lisans-doktora düzeyinde olmalıdır.	0

Tablo 4.5’te, görüldüğü gibi katılımcıların 1’i siyasette yer alabilmek için okuma-yazma bilmesinin yeterli olduğunu, sadece bir okul okumanın siyaset yapmakla ilişkilendirilmesini doğru bulmadığını söylemiştir.

Katılımcılardan 3’ü aktif siyasette yer almak için ilkokul-ortaokul düzeyinde eğitimin yeterli olacağını düşünmektedir. Düşüncelerini sırasıyla şu şekilde aktarmışlardır; *kişinin kendini geliştirmesi daha önemlidir, siyaset gönül işidir, temsil ettiğin kesimden biri olman yeterlidir.* Katılımcıların 2’si ise en az lise düzeyinde eğitim alınması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılardan 12’si ise lisans düzeyinde eğitim alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşlerini; *globelleşen dünyaya ayak uydurma, liseye kadar olan eğitimin ezbere dayalı olması, üniversitede ise sosyalleşerek, tanımlama yapmayı öğrenerek, karşılaştırarak, staj yaparak, sosyal hayatın içine girilerek bakış açısı oluşturulduğu, Türkiye’deki üniversite sayısına bakıldığında eğitimin üniversite düzeyinde olması gerektiği, insana farklı düşünme yolları öğrettiği gibi temellendirmeler yaparak aktarmışlardır.*

Katılımcıların siyaset eğitim ilişkisi hakkında diğer değindiği temel başlıklardan biride, siyaset yapan bir bireyin siyaset bilimi eğitimi alması gerekli midir ya da alması avantaj sağlar mı? sorusudur.

Tablo 4.6: Siyaset bilimi eğitiminin gerekliliğine ilişkin görüşler

Siyasetçilerin, siyaset bilimi eğitimi alması gerekli midir?	Katılımcı Sayısı
Siyaset bilimi eğitimi alması gereklidir.	3
Siyaset bilimi eğitimi alması gerekli değil ama avantaj sağlar.	15
Siyaset bilimi eğitimi alması gerekli değildir.	1

Tablo 4.6’da belirtildiği gibi katılımcıların 3’ü aktif siyasette yer alabilmek için siyaset bilimi eğitimi alınması gerekli görmektedir.

Katılımcı EK8 bu konu hakkındaki görüşlerini şunları söylemiştir:

“Siyaset bilimi eğitimi siyasette uzmanlaşmaktır. Nasıl bir doktor, doktor eğitimi almadan doktorluk yapamıyorsa, siyaset bilimcinin de siyaset bilimi eğitimi alması gerekir. Çünkü siyaset sadece adaylık ve siyasetçilik süreci üzerine değil siyaseti yönetmeyle ilgili bir serüvendir. Siyaset bilimi eğitimi alan bireylerin siyasette daha başarılı olacaklarını düşünüyorum.”

Katılımcılardan EK14’te:

“Bir siyasetçinin siyaset bilimi dalında uzmanlaşması gerektiğini düşünüyorum. Siyasetçinin hitabet yeteneğinin olması, güler yüzlü olması, toplumla iç içe olması, toplumun kalbine dokunuyor olabilmesi lazım, bu saydıklarım akademik eğitim almış birinde de olabilir ancak siyaset bilimi eğitim almış bir vatandaşın bu süreci daha iyi ve kontrollü yürütebileceğini düşünüyorum.”

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ise aktif siyasette yer alabilmek için, siyaset bilimi eğitimi alınmasının mutlaka bir avantaj sağladığını ancak bunun bir zorunluluk olmadığını belirtmiştir.

Bu görüşü savunan, katılımcılardan KK3:

“Siyaset bilimi ve alan eğitimi almalarının (hukuk gibi) avantajlı olduğunu düşünüyorum. Bazı şeylerin tabanını sistemini öğrendiğinde daha iyi yorumluyorsunuz. Tabi kendini çok iyi geliştiren bireylerimizde var. Ama ben yine de eğitimin bir fark yaratacağını düşünüyorum.”

KK4 ise:

“Siyaset bilimi üzerine tahsil yaparak bu alana eğilmek, hem kişilerin fark yaratmasını sağlayacak; hem de siyasete yeni bir soluk getirecektir. Öte yandan, siyasette her toplum kesiminden ve farklı meslek gruplarından yurttaşlarımızın yer almasının, özellikle sorunların en doğru biçimde dile getirilmesi anlamında sağlayacağı faydaları da göz ardı edemeyiz” şeklinde bir yorumlama yapmıştır.

Yine siyaset bilimi eğitiminin avantaj sağlayacağını düşünen katılımcılardan KK1:

“Siyasette girmek için hukuk fakültesi veya siyaset bilimi bitirdim siyasete girmeliyim diye bir şey yoktur. Siyasete yer almanın bir ayağı vardır, bunlarında bir kademesi vardır. Üniversiteyi bitirirsin, gençlik kollarında çalışırsın, akademik derslere katılırsın, aktif görevlerde yer alırsın. Yani sadece eğitimle değil, eğitimi tamamladıktan sonrada bir süreç vardır siyasete girebilmek için” yanıtıyla siyasetin uzun soluklu bir süreç olduğuna dikkat çekmektedir.

Katılımcılardan EK13 ise aktif siyasette yer alabilmek için siyaset bilimi eğitimi alınmasını gerekli görmemekte ve bunu şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Siyaset Bilimi eğitimi ile ilgili çok fazla bir bilgim yok. Eğitim insana sağladığı faydaların neler olduğunu tartışmanın gereği yok. Fakat siyaset sahada yapılır. Benim tecrübelerime göre. Eğitim artı saha çalışması siyasette başarıya giden yoldur.”

Yukarıda katılımcıların aktif siyaset ve eğitim ile ilgili görüşleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, son 11 yılda üniversite mezunlarının oranı yüzde 5,5'ten yüzde 13,9'a yükselerek, 10 milyon 304 bin olmuştur. Bunun yanında Türkiye'de okur-yazarlık oranı her yıl artmaktadır. Türkiye'de 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilenlerin oranı 2020 yılında %97,2 olmuştur (URL-18, 2020).

Katılımcıların en düşük eğitim seviyesi ortaokul düzeyindedir. Bununla birlikte yapılan görüşmelerde bir siyasetçinin lise seviyesinden daha düşük bir eğitim alınmasını makul görmesi dikkat çekici olmuştur. Siyasette başarı için üst düzey eğitim alınması gerekmediğini düşünen katılımcıların hepsinin lisans mezunu olması da dikkat çeken unsurlardan biridir.

Sürekli gelişen ve değişen dünyada eğitimin gelişmişlik seviyesini belirleyen temel faktörlerden biri olduğu ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde eğitimin bir sorun olarak hala var olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Erkeklerle oranla kadınların daha alt seviyelerde eğitim aldıkları, yaşam standartlarını yükseltebilmek için daha fazla çaba sarf etmek zorunda oldukları ve iş tecrübesi kısmında tıkanıklık yaşadıkları belirtilmektedir (Başbakanlık Kadın Statüsü, 2008:8). Dünyada ve ülkemizde yapılan birçok araştırmada kadınların siyasete katılmalarının önündeki engellerden birinin eğitim olduğu kanısına varılmıştır. Bu çalışmada da katılımcılara kadın-eğitim-siyaset ilişkisi hakkında ne düşündükleri sorulmuştur.

Tablo 4.7: Siyasette kadın-eğitim ilişkisi üzerine görüşler

Kadın-Eğitim ilişkisi	Katılımcı Sayısı
Eğitim bir engeldir.	15
Eğitim bir engel değildir.	3
Diğer.	1

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere katılımcılardan 3’ü günümüz koşullarında eğitim bir sorun olmaktan çıktığı, kişinin kendi tercihi olduğu kanısındadırlar. Ancak eğitilmiş bireylerin kendini geliştirme ve ispatlama konusunda daha avantajlı olduğunu düşünmektedirler. Katılımcıların kadınların siyasetle ilişkisinde eğitimin yerine yönelik verdikleri cevaplarda, katılımcıların görüşleri “engel olduğu” (15 kişi) cevabında yoğunlaşmaktadır.

Katılımcılardan KK1 bu soru hakkında görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kadınların siyasete katılmalarının önünde eğitim bir engeldir ancak bu aynı zamanda kadının tercihidir. Birincisi kadın olmak istediği şekilde olur. Evleneceğin kişi eğitimi tamamlamaya yardımcı olacak mı, senin çalışmanı destekleyecek mi? Çünkü biz ataerkil bir toplumuz. Kadın hep ikinci planda. Bu da biz gibi evet biz varız hem ev hanımıyız hem iş

kadınıyız hem de siyasette varız diyebilen kadınlar olmalı. Kadınlarımız da ataerkil toplumun etkileriyle bastırılmış duygular mevcut. Bu yüzden eğitim hem bir engel hem de bir tercih meselesidir.”

KK3 ise bu soruyu:

“Eğitim almamış bir kadın bir işe girdiğinde bu lise mezunu bu ne yapabilir ki gibi düşünceler maalesef ki günümüzde halen mevcut olabiliyor ve bizim ülkemizde üniversite okuyana bakış açısı gerçekten farklı, bir sıfır önden başlıyorsunuz. Lise mezunu bir kadın öncelikle kendi bilgisini ispat etmek zorunda kalacak, biliyor olabilir ama toplumumuzda lise mezunu bakış açısını değiştirmekle uğraşacak. Bir de bu dönemde üniversite okumak çok zor değil. Okunabilir. Üniversite dağarcığı çok geniş olan bir ülkeyiz” şeklinde yorumlamıştır.

Yapılan araştırmada siyasete katılmada eğitim bir engel midir? sorusuna tüm katılımcılar açıklayıcı cevaplar vermeye çalışırken bu soru karşısında engeldir yada değildir şeklinde kısa cevaplar vermeyi tercih etmişlerdir. Yine bu soru üzerinde duran ve açıklamalar yapmaya çalışan katılımcıların hepsinin kadın katılımcı olduğu tespit edilmiştir. Kadın katılımcılar, kadınlarının eğitim sorunu ile karşı karşıya kalabileceklerini günümüzde dahi düşündüklerini belirtmiş ancak kadınların da tercihleri olduğunu tekrar tekrar vurgulamışlardır.

Kadınların siyasette aktif rol almasının önüne çıkan engellerin başında ekonomik bağımsızlık yer almaktadır. Ancak siyaset yapmanın önündeki engeller yüksek oranda ekonomik özgürlükle ilişkilendirilse de, ekonomik özgürlük de eğitim ile ilişkilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Cansun, 2013:77). Ekonomik bakımdan özgür olan bireylerin, diğer sosyal değişkenlerden bazıları olmasa dahi siyasi açıdan etkili olabildikleri görülmektedir. Ancak bir kadın ekonomik özgürlüğünü babadan veya eşinden elde ettiğinde kendini çok da özgür hissetmemektedir. Bu nedenle ekonomik özgürlüğün “eğitim” yoluyla sağlanmasının kadınlara her zaman daha özgüvenli bir yaşam sunacağı düşünülmektedir.

Kadınlar gündelik hayatlarında dahi pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlardan bazıları bireylerin eşit şartlara sahip olamaması, ayrımcılık içeren uygulamalar, cinsiyetçi yaklaşımlar, ataerkil toplum yapısı gibi kadınları çalışma hayatından uzaklaştıran ya da geri planda kalmalarına neden olan toplumsal, siyasal ve sosyal değişkenlerdir. Toplumsal

alanlarda aktif rol almalarını zorlaştıran ve sayısal anlamda görünür kılınmalarını engelleyen bu faktörler, siyasette yeterli düzeyde temsil edilmemelerine neden olacağı düşünülmektedir (Çakır, 2008: 42).

Çalışma hayatında görünür olmak ve ekonomik özgürlüğünü elde etmek, bireyin toplumda aktif rol almasının kapılarını aralamaktadır. Aynı zamanda bireylerin gelir düzeyinin yükseldikçe, siyasal katılma türlerini daha aktif gerçekleştireceği belirtilmektedir (Sencer, 2019: 5).

Eğitim-ekonomi-siyaset ilişkisi hakkında katılımcılara mülakat esnasında 1.soru çerçevesinde “Kadınların aktif siyasette yer alırken ekonomik özgürlüğünü elde edememesi karşısına çıkacak bir engel midir? Siyaset yapabilmek için ekonomik özgürlüğünü elde etmesi gerekir mi?” şeklinde bir soru yöneltmiştir.

Tablo 4.8: Kadın-siyaset ve ekonomik özgürlük üzerine görüşler

Ekonomik özgürlüğün elde edilmesi gerekli midir?	Katılımcı Sayısı
Ekonomik özgürlüğün elde edilmesi gereklidir.	13
Ekonomik özgürlüğün elde edilmesi gerekli değildir.	5
Diğer.	1

Tablo 4.8’de, görüldüğü üzere katılımcıların 13’ü kadınların siyaset yaparken ekonomik özgürlüğünün olması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcılardan KK4:

“Kadınların siyasette yer alması konusunda vurgulandığı gibi, ekonomik bağımsızlık, kesinlikle önemli bir faktör teşkil ediyor. Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de uzun soluklu siyaset yapabilmek için en azından belirli bir düzeyde ekonomik refah gerekiyor. Ayrıca, ekonomik bağımsızlık hususunu, özgür kararlar alabilme açısından da değerlendirmekte fayda var bence. Kadın ya da erkek ayrımı yapmaksızın ekonomik özgürlüğün, beraberinde hayatın her noktasında özgür kararlar alabilme imkânı yarattığını düşündüğümüzde, siyasette kendine özgü bir çizgi oluşturabilmek yönünden ekonomik özgürlük, önemli bir rol oynayacaktır. Kadınların siyasete katılımı, siyasette daha az görünür olması anlamında ortaya çıkan pek çok engelden biri de yine ekonomik koşullardır.

Ancak yaşanan eşitsiz durumu, yalnızca bu kritere bağlayamayız. Toplumun genelinde hâlâ hâkim olan ve toplumsal cinsiyet eşitliğine zarar veren bakışı değiştirebilmek gerekiyor” cevabını vermiştir.

EK5’de soruya şu yanıtı vermiştir:

“Ekonomik özgürlüğün elde edilmemiş olması bir engeldir. Siyaset yaparken para harcamak gerekir. En basit şekilde bir ilçeden bir ilçeye geçerken bile arabanız varsa, arabanıza benzin koymanız, gittiğiniz bölgeye katkı sağlamanız gerekebilir bu sadece kadınlar için değil erkekler içinde geçerlidir.”

Ekonomik özgürlüğün siyasette gerekli olduğunu düşünen 8 erkek katılımcı siyasette ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınların aktif rol almada karşılarına çıkacakları sorunların erkekler için de geçerliği olduğunu belirtmişlerdir. Yine 9 erkek katılımcı ve 2 kadın katılımcı ekonomik özgürlükleri olmasaydı siyasette yer alamayacaklarını belirtmişlerdir. Ekonomik bağımsızlığın olması gerektiğini belirten kadın katılımcılardan bir tanesi ise ekonomik bağımsızlığın olmasaydı da yine siyasete katılırdım cevabını vermiştir.

Katılımcılardan EK2:

“Ne kadar iyi bir eğitim alınırsa alınsın ekonomik bağımsızlığı olmayan bir bireyin siyasette aktif rol alamayacağını düşünüyorum” cevabını vererek ekonomi-eğitim ilişkisini farklı açıdan değerlendirmiştir.

KK3 bu soruyu şu şekilde yorumlamıştır:

“Kendi ekonomik bağımsızlığım olmasaydı, siyasetin içerisinde yer alabileceğimi düşünmüyorum. Çünkü gerçekten siyaset özveri gerektiriyor. Aslında burada hizmet yapıyoruz ve hizmet yapabilmemiz içinde ekonomik bağımsızlığımızın olması gerekiyor. Birilerine bir şeyler yapmaya, ulaştırmaya çalışıyoruz, onların sesi olmaya çalışıyoruz ve bunu yaparken de ekonomik bağımsızlığımızın olması gerekiyor.”

Katılımcıların 5’i ise ekonomik özgürlüğün aktif siyasette yer alabilmek için gerekli olmadığını savunmuşlardır.

EK4 bu hususta:

“Ekonomik bağımsızlığımı elimde olmasa siyaset yapardım. Çoğu siyasetçinin başladığında ekonomik bağımsızlığı olduğunu düşünmüyorum” cevabını vermiştir.

EK10 ise bu konu hakkındaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Siyaset, ekonomik bağımsızlıktan önce kendini kanıtlanma noktasıdır.”

Kadın katılımcılardan sadece KK1 ekonomik bağımsızlık gerekli değildir cevabını vermiştir ve bu soruyu şu şekilde yorumlamıştır:

“Ekonomik bağımsızlığımı elde etmeseydim siyasette yer almam benim istememle ilişkilendirilebilir. Durumda duruş ve bakış açında önemlidir. Örneğin eşimle evlenip bu işi yapıp siyasete girmiş olabilirim ama bunun başka bir versiyonunu da yaşayabilirdim. Hikâye şimdiki gibi değil başka hikâye olurdu ama farklı bir hikâyeyle yine var olurum. Önce istemekle başlıyor.”

Katılımcılardan EK9 soruyu şu şekilde değerlendirmiştir:

“Siyaseti yerel ve genel olarak ayırmak gerekir. Yerel siyasette ekonomik bağımsızlık ve eğitim bir sorun değildir. Ama genel siyaset ile uğraşacak kadınların bir çekincesi olabilir. Ekonomik bağımsızlığım elimde olmasaydı yerel siyasette yer alabilirdim ama genel siyasette bilmiyorum.”

4.3.2 Kadınların Siyaset Alanında Yer Alma İsteklerini ve Siyasetçilerin Kadın Siyasetçi Tercih Etme Nedenlerinin İncelenmesi

Araştırmada katılımcılara “kadınlar neden siyasette yer almak ister?” biçiminde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplar 8 başlık altında toplanmıştır.

Tablo 4.9: (devam ediyor) Kadınların neden siyasette yer almak istediklerine ilişkin görüşler

Kadınların Siyasette Yer Almak İsteme Nedenleri	Katılımcı Sayısı
Siyaset eşit ve ortak bir alandır. Erkekler neden siyasette yer almak isterse, kadınlar da bu yüzden yer almak ister.	12
Kadınları temsil etmek için yer almak ister.	1
Kadının planı ve hedefinin siyaset olması nedeniyle ister.	1

Kendisini ispat etmek için ister.	1
Topluma refah ve çözüm getirebilmek için ister.	2
Farklı bakış açıları getirmek için ister.	1
Statü kazanmak ve başarılı olmak için ister.	1
Ailenin siyaset kökenli olması sebebiyle ister.	1

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu siyaseti ortak bir alan olarak kabul etmektedir. Bir erkek neden siyasette yer almak istiyorsa kadında bu sebeple yer almak ister cevabı çoğunluktadır. Bu cevabı veren 12 katılımcıya “peki erkek neden siyasette yer almak ister” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların cevapları *vatandaşlık hakkı, topluma hizmet etmek, memleketini sevmek, kalkınmaya destek vermek, kendi bildiklerini topluma aktarmak* şeklindedir.

Katılımcılardan K4 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Aslında, kadınlar neden siyasette yer almak ister sorusunun cevabı açık: Tıpkı erkekler gibi kadınlar da bu ülkenin önemli meselelerinde söz sahibi olmak; memleketinde değişim, ilerleme yaratmak ister. Yani, erkeklerle eşit bir biçimde. Tabi herkesin kendine özgü, sübjektif diyebileceğimiz motivasyonları da vardır ancak benim gördüğüm kadarıyla kadınlar, özellikle de daha "eşit" bir çevre, dünya yaratabilmek umuduyla hareket ediyorlar. Kadınların, çocukların ülkemizde maruz kaldığı haksızlıklar da elbette siyasette yer alma kararında önemli rol oynuyor.”

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde aslında kategorize edilen başlıkların birçoğuna tüm katılımcıların değindiği görülmüştür. Katılımcıların sorulan soruya ağırlıklı olarak verdikleri yanıt hangi başlıkta ise tabloda o şekilde gösterilmiştir. Ancak K4 gibi birçok katılımcı cevap verirken kategorize edilen pek çok başlığa değinmiştir.

Örneğin Kadınları temsil etmek için cevabını, kendi cevabı arasında sıralayan 10 katılımcı mevcuttur. Bu hususta, kadınların kadınlar tarafından temsil edilmesi gerektiği düşüncesine yine 10 katılımcının yer verdiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde kadınların statü kazanmak, kendini göstermek, başarı sağlamak, farklı bakış açıları getirebileceğini düşünmek cevaplarını da kendi cevaplarında sıralayan katılımcılar olmuştur. Katılımcılardan sadece 1 tanesi siyaset kökenli olması olabilir cevabını vermiştir. Katılımcılardan 2’si ise topluma

refah ve çözüm getirebilmek için kadınların tercih ettiğini belirtmiş, aynı zamanda bu noktada kadınların erkeklerden daha başarılı olduğunu düşündüklerini de dile getirmişlerdir. Bu düşüncelere sahip 2 katılımcının da erkek olması dikkat çekmiştir.

Araştırmada kadınların neden siyasette yer almak istedikleri sorusunun hemen akabinde “siyasetçiler neden kadınların siyasette yer almalarını ister?” sorusu yöneltilmiştir. Bu kapsamda verilen cevaplar 9 başlık altında toplanmıştır:

Tablo 4.10: Siyasetçilerin neden kadın siyasetçi istediklerine ilişkin görüşler

Siyasetçiler neden kadınların siyasette yer almalarını ister?	Katılımcı Sayısı
Seçmenin %50'sini oluşturması nedeniyle ister.	4
Kota doldurmak için ister.	3
Kadının bakış açısının farklılığı nedeniyle ister.	3
Halka daha ulaşır olduğu için ister.	3
Erkekler varsa kadınlarda olmalıdır düşüncesiyle ister.	2
Erkeklerden daha iyi olması sebebiyle ister.	2
Bilgisi-hizmet isteği nedeniyle ister.	1
Kamuoyunda pozitif görülmek için ister.	1
Avantajsız bir grubu avantaja dönüştürmek için ister.	1

Tabloda 4.10’da belirtildiği üzere katılımcılar siyasetçilerin kadınları tercih etme nedenlerinin temelini kadınların seçmen kitlesinin yarısını oluşturma ve büyük bir oy ağına sahip olmaları üzerine değerlendirme yapmaktadır. Yine halka daha ulaşılır olması başlığında katılımcıların buluşmasının nedeni de oy algısıdır. Bu başlık altında katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

Katılımcı EK1:

“Herkesin bir oy potansiyeli var, bir seçmen kitlesi var Türkiye’de 100 seçmenin 50’si erkeğe 50’side kadındır. Bu potansiyeli de değerlendirmek ister siyasetçi.”

Aynı hususta EK7 görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Toplumsal %50’sini kadınlar oluşturduğu için, sizde temsilcilerinizi de ne kadar kadına yer verirsiniz toplumda hemcinslerine bir o kadar destek verecektir. Bir siyasetçinin de en büyük isteği oydur. Kadınlar ciddi anlamda potansiyel bir oy getiricidir.”

Katılımcılardan EK13’ün konu hakkında ki değerlendirmesi ise şu şekildedir: *“Siyasetçilerin kadınları tercih etmelerinin sebebi halka ulaşılabilir olmaktır. Kadınlar seçmenin yarısını oluşturuyor ve seçmenin yarısına onun cinsiyele hitap etmek siyasetçinin avantajıdır.”*

Soru için özellikle kadın katılımcıların üzerinde durduğu başlık ise siyasi partilerin kadın kotasını doldurmak için, kadın siyasetçi tercih etmesidir.

Kadın katılımcılardan KK3’konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Bizim ülkemizde siyasetçiler resmen kota doldurmak için tercih ediyor. Ülkemizde bak benim partimde bu kadar kadın var demek modernlik göstergesi oluyor çünkü. Partiler kadını güç göstergesi olarak görüyor. Gerçekten bir kadın siyasetçiden yararlanırım izlenimi yok. Ancak baktılar ki kadın siyasetçilerin günümüzdeki durumuna ve başarısına durum biraz değişmeye başladı.

Siyasette kadın değil erkeksi kadın aranıyor bu arada. Siyasette biz kadınlar dışiliğimizi hep arka planda bırakıyoruz, bu konuda bile bir ayrım var. Hiç kadın profilimizi gösteremiyoruz. Yerelde yine kadın profili vardır ama genel siyasette özellikle giyim kuşam konusunda daha fazla erkeksileştirilmeye çalışılıyor. Önemli olan kadınlık arka planda kalsın. Çünkü kadına cinsel bir obje olarak bakılmakta. Bu nedenle bütün cinsel objeleri yok etmeye çalışıyoruz. Seçmenlerin bizi görünce kadınlığımız akıllarına gelmesin diye bile erkeksileşiyoruz. Bazen biz bile yapıyoruz bunu kendimize giydiğimiz ceketler vs. ama bizi toplum buna itiyor aslında.”

Bir diğer kadın katılımcı KK4’de bu konu hakkında şunları söylemiştir:

“Siyasetçilerin, daha doğrusu üst kademedeki yer alan erkek siyasetçilerin, kadınların siyasette yer almasını destekleme açısından ise net bir biçimde, "samimi" olunması gerektiğine inanıyorum. Bir başka deyişle, kadınlar, kota doldurmak ya da kamuoyu yönünde "pozitif" görünmek için araç olarak kullanılmamalıdır. Ülkemizde siyaset yapılacaksa kadınlar ve erkekler, hep beraber, eşit biçimde muamele görerek plan ve programlarını gerçekleştirmeliler.”

Kadın katılımcılar erkeklere oranla siyasette kadınların daha sembolik kaldığını düşünmektedir. Erkek katılımcılar ise kendi gözlerinden siyasette kadın katılımcıların ne gibi avantajlar sağladıklarını düşünerek cevap vermişlerdir. Özellikle erkek katılımcılar kadınların oy potansiyeli ile değerlendirme yapmış ve hemen hemen hepsinin kadınların halka daha kolay ulaştığı düşüncesinde bulunduğu görülmüştür.

4.3.3 Siyasal Alanda Cinsler Arası Dengenin İncelenmesi

Bu kısımda geçmişten günümüze kadar gelen “siyasetin erkeklere özgü bir alan” olarak görüldüğü düşüncesine ve kadınların siyasette erkeklerden daha dezavantajlı bir konumda olup, olmadığı hakkında katılımcıların görüşlerine yer verilecektir.

Siyaset Erkeklere Özgü Bir Alan mıdır?

Kadınların siyasal katılımlarını etkileyen temel faktörlerden biri kalıplaşmış cinsiyet rolleridir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınlara yüklenen cinsiyet kavramı toplumsal önem arz etmektedir. Oysaki cinsiyet kadın ve erkek arasında kabul görmüş biyolojik farklılıklardan ibarettir. Toplumsal cinsiyet ise kadın ile erkek arasındaki, hem kültürel hem de toplumsal farklılıkların oluşturduğu bir küme olarak tanımlanmaktadır (Sencer, 2019:8).

Toplum tarafından bireylere cinsiyetçi roller yüklenmekte, bireylerde toplum içinde bu şekilde hareket etmektedir. Bu sebeple her toplumun bireye verdiği roller farklılaşmakta, aslında toplumsal cinsiyet kavramını toplumdaki bireyler oluşturduğu düşünülmektedir (Yıldırım, Ergüt ve Camkıran, 2017:40).

Tarihsel gelişmeler, yaşanan değişimler, pozitif gelişmelere rağmen kadınlar kendilerine atfedilen aile içi roller dışında rol alırken karşılaştıkları sorun ve eleştiriler, kadınların siyasetten uzaklaşmalarına neden olduğu belirtilmektedir (Çukurcayır, 2012:87). Bunun en belirgin örneği de gerek genel, gerekse yerel siyasette kadın temsilcilerinin oranının düşüklüğünde görülmektedir.

Yukarıda ve daha önceki bölümlerde de belirtilen birçok neden kadının siyasal katılımını etkilemektedir. Bu faktörler bir şekilde kadınların siyasetten uzaklaşmasına, siyasetin ise

erkeklere özgü bir alanmış gibi görülmesine neden olmaktadır. Bu çalışmada kadın ve erkek katılımcılara “siyaset erkeklere özgü bir alan mıdır?” sorusu yöneltilerek, katılımcıların bu konu hakkındaki düşündükleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Bartın ilinde kadın ve siyaset ilişkisi hakkında nasıl bir algı olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 4.11: Siyaset alanı üzerine görüşler

Siyaset erkeklere özgü bir alan mıdır?	Katılımcı Sayısı
Evet	0
Hayır	19

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi 19 katılımcının hepsi “siyasetin erkeklere özgü bir alan olmadığı, siyasette kadın ve erkek diye bir ayrım yapılamayacağı, toplumun yarısını oluşturan bir kesimin bir alandan bu şekilde soyutlanmasının doğru ve mümkün olmadığı” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Erkek katılımcılardan ikisi, kadınların erkeklerden daha iyi siyaset yaptığını düşünmektedir.

Kadın katılımcılardan KK3: “Kadın oranı arttıkça siyasetteki başarı oranı da artar. Doğru orantılı olduğunu düşünüyorum” sözleriyle erkek katılımcılarla aynı fikirde olduğunu beyan etmiştir. Diğer tüm katılımcılar da siyasetin insana ait bir alan olduğunu düşünmektedir.

Katılımcılardan EK2 de düşüncesi şu şekilde aktarmıştır: “Siyaset hitap ettiğiniz kitleye göre yapılır ve kitlenin tamamı erkek olmadığı sürece erkeklere özgü bir alan değildir.”

Katılımcılardan KK4 soru hakkında şunları belirtmiştir: “Siyaset, hiçbir surette erkeklere özgü bir alan değildir; olamaz da. Tam tersine, bütün mücadelemiz, yaşamda olduğu gibi siyaset arenasında da kadın-erkek eşitliğini sağlayabilmek üzerine. Çok basit bir bakış açısıyla bu duruma yaklaşabiliriz: Bir toplumun nasıl yarısı kadınlardan, yarısı erkeklerden oluşuyorsa ve siyaset de esas itibarıyla "toplum"un sorunlarını dile getirmek, çözümler üretmek için icra ediliyorsa bu alanı sadece erkeklere özgülemek, hataların en büyüklerinden biri olur.”

Siyasetin ortak bir alan olduğuna vurgu yapan katılımcılar hemen akabinde kadınların siyasette, erkeklerden farklı ne gibi katkıları olduğunu da dile getirmiştir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Katılımcı EK10:

“Kadınlar daha yumuşak olarak bazı olayları değerlendirebiliyorlar. Kadınların siyasette olmaları üslup ve davranışları daha medeni hale getirecektir” yanıtını vermiştir.

Katılımcı KK1:

“Kadın siyasette yön verir. Kadın siyasetin mutfağıdır. İyi bir dinleyicidir. Kadınla erkeğin en önemli farklılıklarından biri kadın konuşurken sadece tek bir düşünce odaklı cevap vermez ve birçok seçenek sunar.”

Kadınların aktif siyasette mutlaka yer alması gerektiğini, siyasette farklı bir yön verdiğini düşünen katılımcılardan KK1’e bu soru çerçevesinde kadınların daha fazla temsil edilmesi için ne yapılabilir sorusu yöneltilmiştir, katılımcının yanıtı şu şekildedir:

“Kadınlar dirayetli şekilde ne istediklerini ortaya koymalı, çünkü aile ve eş engellemeleri ile karşı karşıya kalabiliyoruz.” Bu cevapla kadın bir katılımcının günümüz dahi ataerkil toplumun yansıtmış olduğu sorunlarla karşı karşıya kalılabildiğini düşündüğü göstermektedir.

Siyasette sosyal, estetik, giyim, jargonla ilgili ifadeler erkeksileştirilmektedir. Ethos olarak tanımlanan bu erkeksi davranış şekli, erkeklerin çoğunlukta olduğu ortamlarda, bu ortamların erkeklerle özdeşleşmesine neden olduğu belirtilmektedir (Agacinski, 2018: 200). Aslında siyasetin erkeklere özgü bir alan olduğu düşüncesinin temeli de buna dayanmaktadır.

Bu hususta katılımcılardan EK9 siyasette oluşan algıyı şu şekilde açıklamıştır:

“Ülkemizde de dünyada da siyaset erkeklere özgü bir alanmış bakışına itiliyor. Nedenleri ise kadınlarımız siyasete bakış açısının erkeklerden farklı olmasıdır. Siyasetle uğraşmanın toplum tarafından sertleşmek, hırçınlaşmak olduğu düşünülüyor ve bu yüzden kadınlarımız siyasetten uzaklaşabiliyor. Ancak belirtmek gerekir ki kadınlar tarafından da siyaset maskülen gözüktüyor.”

Kadınların Cumhuriyet döneminden itibaren siyasette bir maskülenleşmeye yöneltildiği görülmektedir. Takım elbise giyen, saçları genelde küt veya omuz hizasında olan, kısa topuklu ayakkabı giyen, konuşmaları biraz daha sert olan kadın siyasetçilerle karşılaşmıştır. Ancak artık günümüze doğru gelindiğinde bu algıların yıkılmaya başladığı görülmektedir. Sadece genel siyasette değil yerelde de kadınlarımızın kendileri olmak istedikleri gibi halkın karşısına çıktığını görmekteyiz.

Bartın özelinde yapılan bu araştırmada tüm katılımcıların siyasetin ortak bir alan olduğunu düşünmesi, kadın siyaset ilişkisinin pozitif bir eğilimde olduğunun göstergesidir. Yine erkek katılımcılardan iki tanesinin kadınların daha iyi siyaset yaptığını düşünmesi kadınların aktif siyasetteki önemini vurgulamaktadır.

Siyasetin kadınlar ve erkekler için ortak bir alan olduğunu, kadınların kesinlikle aktif rol alması gerektiğini düşünen katılımcılara hemen akabinde “siyasi katılım ve temsilde kadınların erkeklere oranla dezavantajlı bir konumda yer aldığını düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 4.12: Siyasette kadınlar erkeklere oranla dezavantajlı bir konumda olup olmadığına ilişkin görüşler

Siyasette kadınlar erkeklere oranla dezavantajlı mıdır?	Katılımcı Sayısı
Evet	9
Hayır	10

Tablo 4.12’de, görüldüğü gibi katılımcıların 10’u siyasette kadınların erkeklere oranla dezavantajlı olmadığını düşünmektedir. Hatta katılımcılardan bir kaçı kadınların, temsil hususunda daha avantajlı olduğunu düşündüklerini dile getirmiştir. Erkekler ve kadınlar için tüm şartların eşit olduğunu düşünen 10 katılımcıdan bazıları kadınların tercihlerinden dolayı oranlarının düşük olduğunu düşünmektedir.

Katılımcılardan EK13’ün bu konu hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

“Partilerin hepsi kendilerine göre kadın kotası koyarlar. Yüzde yirmi, yirmi beş gibi. Bu yüzde yirmi beş de partinin kendi istediği kota değildir aslında. Partiler %50 kota isterler

ama ülkemizde kadınların siyasete olan ilgisizliğinden dolayı kotalar dolmaz. Bulamıyorsunuz siyaset ile ilgilenecek bir kadın.” şeklinde dile getirmiştir.

Katılımcıların 9’u ise kadınların erkeklere oranla siyasette daha dezavantajlı olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların hemen hemen hepsi dezavantajın sebeplerini sıralarken aynı konulara değinmişlerdir. Bu sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Siyasetçinin cinsiyetine odaklanması,
- Eğitim seviyesi,
- Erkeklere oranla daha fazla sorumluluğa sahip olması,
- Kadının çift rollü olması gerektiğine ilişkin rolü,
- Ekonomik olarak ailelerine ve eşlerine bağımlı olmaları,
- Toplumun kadınları siyasetçi kimliğiyle benimseyememesi,
- Kadınların siyasete bakış açılarının siyasetten uzak durulması yönünde olması,
- Siyasi partilerin kadın ve gençlik kollarına yeterince destek verilmemesi,
- Ataerkil aile yapıları, aile baskısının yoğun olması.

Kadının siyasal katılım ve temsilde erkeklere oranla daha dezavantajlı bir konumda yer aldığını düşünen katılımcılar, kadınların siyasette katılmasının önünde ne gibi engeller vardır sorusuna verdikleri cevapların birçoğunu bu soru içinde tekrarlamıştır. 4 kadın katılımcıdan 3’ü kadınların daha dezavantajlı bir konumda yer aldığını düşünmektedir.

KK4 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Katılım ve temsil yönlerinden mevcut koşullar dâhilinde bir değerlendirme yaptığımızda, kadınların ne yazık ki, dezavantajlı bir konumda olduğunu söylemek durumundayız. Bu sonuca götüren sebepler, henüz memnuniyet duymadığımız bir hızda da olsa zamanla azalıyor. Ama temeldeki yanlışın şahsen, bir siyasetçinin niteliklerine odaklanmak yerine "cinsiyetine" odaklanmaktan kaynaklandığını düşünüyorum. Yani aslında, hep birlikte dikkat etmemiz gereken, siyasete gönül verenlerin sahip olduğu niteliklerin belirli, objektif bir değerlendirmeye tabi tutulmasıdır.”

Diğer 2 kadın katılımcı ise bu durumu ataerkil yapıya ve kadının çift rollü olması gerektiğine bağlamaktadır. Kadın katılımcılar kadın olmanın siyasette dezavantaja sebep olduğunu

düşünürken erkek katılımcıların çoğunluğu bu görüşe katılmamaktadır. Bu cevaplar kadın ve erkek siyasetçilerin kadınların siyasetteki sorunlarına aynı bakış açısıyla yaklaşmadıklarını göstermektedir.

4.3.4 Yerel Siyaset-Genel Siyaset Tercih ve Nedenlerinin İncelenmesi

Kadınların hem genel düzeyde hem de yerel düzeyde siyasi temsili oldukça önemlidir. Türkiye’de dünyanın tam tersi bir yapı bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerin, merkezi yönetimlere göre pek çok avantajı bulunmasına rağmen kadın temsilcilerin neden daha fazla genel politikada yer almak istediği, yerel siyaset içerisinde yer alan katılımcıların verdikleri yanıtlar çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. Erkek katılımcılarında neden yerel siyaset tercih ettiği gözlemlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda genel siyasette yer alan kadın katılımcımızın görüşleriyle, yerel katılımıda yer alan kadın katılımcıların görüşleri karşılaştırılarak temel nedenlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılara “neden yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmayı tercih ettiniz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Sorulan soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar şu başlıklarda toplanabilir:

- Memleket sevgisi: Katılımcılara göre siyasetçiler öncelikle siyasal hayata yaşadıkları bölgeden başlamalıdır.
- Hizmet anlayışı: Siyasette asıl hedefin hizmet olduğuna vurgu yapan bazı katılımcılar yerelde de genelde de yer almalarının sebebinin vatandaşa hizmet etme isteği olduğunu dile getirmişlerdir.
- Yaşanılan bölge: Genel siyasette yer alabilmek için büyükşehirlere yakın olmak gerektiği ve yöneticilerle sıkı bağlantıların olması gerektiğini düşünmektedirler.
- Ekonomik bütçe: Katılımcıların birçoğu genel siyasette aktif olabilmek için yerel siyasete göre daha fazla ekonomik güç gerektirdiğini düşünmektedir.
- Meslek ve zaman: Yine katılımcıların birçoğu yerel yönetimlerde siyaset yapabilirken aynı zamanda kendi mesleklerini de icra edebildikleri için yerel yönetimleri tercih ettiğini belirtmiştir. Aynı zamanda yerel yönetimlerde aile ve

özel hayatlarına daha fazla vakit ayırabileceklerini düşünmektedirler. Bu katılımcılara göre genel siyasette yer alabilmek için tüm zamanınızı siyasete ayırmanız gerekmektedir.

- Yerel siyasette daha başarılı olma: Katılımcılarımızdan bazıları, vatandaşlara daha hızlı ulaştıkları için sorunlarına daha çabuk çözüm bulduklarından daha başarılı bir siyaset yolu olduğunu düşünmektedirler.
- Mesleki Bilgileri Aktarma: farklı mesleklerden oluşan katılımcılardan bazıları kendi bilgilerini siyasete ve şehre katmak istediği için yerel yönetimleri tercih ettiğini belirtmiştir.
- Siyasete bir yerden adım atılması için yerel siyaseti tercih ettiğini belirten katılımcılar da bulunmaktadır.
- Bazı katılımcılarda genel siyasete katılabilmenin yolunun yerel siyasetten geçtiğini düşünmektedir.

Katılımcıların neden yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmayı tercih ettiğini öğrendikten sonra genel siyaset içerisinde yer almak isteyip istemedikleri sorulmuştur.

Tablo 4.13: Genel siyasette yer alma üzerine katılımcıların görüşleri

Genel siyaset içerisinde yer almayı düşünür müsünüz?	Katılımcı Sayısı
Evet	8
Hayır	11

Tablo, 4.13'te görüldüğü gibi katılımcıların 8'i genel siyasetin içinde yer almak istediklerini belirtmişlerdir. Genel siyasette yer almak isteklerini, çoğunluk olarak hizmet anlayışıyla bağdaştıran katılımcılar, siyasetin gönül işi olduğunu ve Bartın'a olduğu gibi tüm ülkeye de hizmet vermek istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların 11'i ise genel siyaset içerisinde yer almak istemediklerini belirtmişlerdir. Sebeplerini ise siyaset ile kendi mesleklerini aynı zamanda devam ettirememek, zaman güçlüğü ve ekonomik koşullar olarak sıralamışlardır. Belediye meclis üyesi üç kadın katılımcının hiçbiri genel siyaset içerisinde yer almayı düşünmediğini belirtmiştir. Katılımcıların en büyük nedenleri ise meslek ve zaman güçlüğüdür.

Katılımcılara son olarak genel ve yerel siyaset arasında ne gibi farklılıklar olduğu sorulmuş ve cevapları şu şekilde kategorize edilmiştir:

- Katılımcıların çoğu yerel siyasete katılmanın daha kolay olduğunu düşünmektedir.
- Katılımcıların hemen hemen hepsi ulaşılabilirlik ve katılım açısından çok büyük bir fark olduğunu düşünmektedir. Yerel siyasette vatandaşlarında temsilcilerin de birbirlerine daha kolay ulaşabildiği, sorunlara daha çabuk çözümler üretildiği düşüncesine yer verilmiştir.
- Genel siyasete katılmanın ve seçilmenin daha zor olduğu katılımcılar tarafından sık sık tekrar edilmiştir.
- Organ ve temsil sayısının yerel yönetimlerde daha fazla olduğu bu nedenle daha tercih edilebilir bir alan olduğu düşünülmektedir.
- Genel siyasette zaman ve harcama bakımından daha fazla yüke girilmesi gerektiği düşünülmektedir.
- Bu görüşlerin aksine yerel yönetimlerde görev almanın genel siyasete göre daha zor olduğunu düşünen katılımcılar da mevcuttur. Vatandaşlar tarafından sürekli ulaşılabilir olmanın işleri bazen zorlaştırdığını belirtmektedirler. Yerelde genele göre daha fazla çevren olması gerektiğini düşünen bir katılımcı bu nedenle yerel siyasetin daha zor olduğunu dile getirmektedirler.

Kadın katılımcılardan KK3 özellikle kadınların nasıl yetişeceğim kaygısı ile karşı karşıya kaldığını bu nedenle yerel yönetimlerde daha kolay yer alabileceğini ve korkularının ortadan kalkabileceğine dikkat çekmiştir. Aynı zamanda değinilmesi gereken konulardan birinin de yerel siyasetin biraz daha önemli kılınması gerektiği ve külfet olarak algılanmaması gerektiğini düşünmektedir. Bu düşüncesini şu sözleriyle açıklamaktadır:

“ Yerel siyasetin yeteri kadar önemslenmediğini düşünüyorum. Yerel siyaseti biraz daha önemli kılmak içinde yerel siyasetteyim aslında. Çünkü genel olarak yukarı mevkilerde ne yapabiliriz düşüncesi hakim vatandaşlarımızda. Bunu da nereden çıkardım dersiniz insanlar siyasete girdiği anda yükselmek istiyorlar. Peki kadın niye yok mecliste niye mücadele etmedin sorusunun cevabı ise bence daha ufak mevkiler olması, gelirin olmaması, bir yük gibi görmeleridir. Hizmet isteği bulunmuyor. Bende ise memleket ve hizmet isteği var. Tüm vatandaşların da siyasete hizmet odaklı yaklaşması gerektiğini düşünüyorum.”

Genel siyaset içerisinde yer alan kadın katılımcı KK4 de bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Genel siyasetin içerisinde şehrimiz Bartın'ı temsil eden siyasi bir figür olarak yerel siyaset ile genel siyaset arasında elbette bazı farklılıklar bulunduğunu düşünüyorum. Bununla birlikte siyasetin, politika yapmanın temelindeki noktaya odaklanmamız gerektiğine inanıyorum: Yurttaşlara faydalı olmak, toplumun genelini ilgilendiren sorunları çözüme kavuşturarak ve yenilikçi fikirler sunarak ülkeyi kalkındırmak, geliştirmek.”

Katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde yerel siyasete daha fazla ilgileri olduğu görülmüştür. Dünya ile Türkiye arasında yaşanan yerel-genel farklılığı, temsil farklılığı Bartın ili Belediye Meclisinde de karşımıza çıkmıştır. Başkan ile birlikte 26 üyeden oluşan Belediye Meclisinde sadece üç tane kadın üye bulunmaktadır. Üyelerin, yakın dönemlerde genel siyaset yapmayı tercih etmemeleri ise Türkiye'nin yerel siyasete karşı bakış açısının tersi bir nitelik oluşturmaktadır. Ancak iki milletvekili çıkaran bir ilde milletvekillerinden birinin kadın olması da üzerinde durulması gereken bir başarıdır.

4.3.5 Yerel Siyaset ve Kadın Temsilinin İncelenmesi

Araştırmada katılımcılara “Yerel düzeyde kadınların temsili sizce yeterli midir? Kadınların yeterli düzeyde temsil edilmediğini, eksik temsil edildiğini düşünüyorsanız nedenleri nelerdir?” biçiminde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 4.14: Yerel düzeyde kadınların temsiline ilişkin görüşler

Yerel düzeyde kadınların temsili sizce yeterli midir?	Katılımcı Sayısı
Evet	4
Hayır	15

Tablo 4.14'te belirtildiği üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu yerel düzeyde kadın temsil oranının düşük hatta çok düşük olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcılardan KK4 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kadınların siyasette temsili, ne yerel düzeyde, ne de genelde maalesef istediğimiz noktada değil. Bu noktada, şu hususu da belirtmek isterim: Madem kadın-erkek eşitliğini kabul

ediyor ve aslında bu "doğal" duruma yürekten inanıyoruz; bizler için hedef, sayısal manada da %50 - %50'yi sağlamaktan geçer. Dolayısıyla, yerel düzeyde kadınların temsilinin, sağlanan ufak artışlara karşın, yeterli olduğunu ifade edemeyiz”

Yerel düzeyde kadın temsil oranını yeterli bulan katılımcılar Bartın özelinde de kadın temsil oranını yeterli bulmaktadır.

Katılımcılardan EK14 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bartın özelinde de yetersiz bulmuyorum. İki tane milletvekili çıkarıyoruz biri kadın. Meclis üyeleri açısından değerlendirdiğim de ise bir tık iyi olabilir ama yetersiz olduğunu düşünmüyorum.”

Yerel düzeyde kadınların eksik temsil edildiğini düşünen katılımcılara nedenlerinin neler olabileceği sorusu yöneltildiğinde alınan cevaplar çoğunluğa göre bir sıralama yapıldığında aşağıdaki tablo elde edilmiştir.

Tablo 4.15: Yerel düzeyde kadınların eksik temsil nedenlerine ilişkin görüşler

Yerel düzeyde kadınların eksik temsil edildiğini düşünüyorsanız nedenleri nelerdir?
Ekonomik özgürlük
Erkek-egemen kültür-ataerkil toplum
Kadınların tercih etmemeleri
Toplumun bakış açısı
Partilerin yeterince destek vermemesi
Kadına verilen değer
Gelişmişlik düzeyi
Gelenek-görenek
Kadınların çekingen tavrı
Kadınların yeterince vakit ayırmaması
STK’ların yeterli düzeyde çalışmaması
Yanlış dini inançlar

Tablo 4.15’te görüldüğü üzere yapılan araştırmada katılımcıların hemen hemen hepsi ekonomik özgürlük başlığına değinmiştir. Kadın katılımcıların hemen akabinde verdiği

cevap ise erkek egemen kültür ve ataerkil toplum yapısı olmuştur. Geriye kalan erkek katılımcıların çoğunluğunun ikinci cevabı ise kadınların siyasete olan ilgisizliği, isteksizliği, çekimser davranışları, yeterince vakit ayırmamaları olmuştur. Hatta erkek katılımcılardan bir kaç Bartın özelinde seçim dönemlerinde kadın meclis üyesi aradıklarını ancak hiçbir kadın üye bulamadıklarını dile getirmişlerdir. Özellikle bu konu özelinde erkek katılımcılar ile kadın katılımcılar arasında büyük bir düşünce farklılığı olduğu gözlemlenmiştir.

4.3.5.1 Kadınların Yerel Demokrasiye Etkileri

Kadınlar, “ortak yaşam çerçevesini” yani mahalleyi, ilçeyi, kenti, köyü, erkeklerle aynı biçimde kullanmaz. Yaşam çerçevesinin fırsatlarından yararlanmaları farklı olduğu gibi beklentilerden, gereksinimlerden ve sorunlardan etkilenme biçimleri de farklıdır. Yerel düzeyde sunulması gereken birçok hizmetin uygun maliyet ve nitelikte sunulmadığında oluşan boşlukları ağırlıklı olarak kadınların doldurduğu gözlemlenmektedir. Örneğin özellikle kırsal kesimlerde düzenli kullanma ve içme suyu sağlanamaması durumunda suyu belli bir bölgeden kendi yaşam çevrelerine taşıyan, kaynatan, çamaşırları yıkayan genellikle kadınlar ve kız çocuklarıdır (Alkan, 2004: 71). Bu bağlamda yerelde oluşan polita(sızlık)dan etkilenecek olan ilk kesim genellikle kadınlar olmaktadır. Bu nedenle sorunlara daha hızlı çözümler bulmaya çalışmaktadırlar.

Katılımcıların bu konu hakkındaki fikirlerini öğrenmek için “sizce kadınların yerelde politika üretmesinin yerel demokrasiye etkileri nelerdir?” sorusunu yöneltilmiştir ve verilen cevaplar 8 başlık altında kategorize edilmiştir.

Tablo 4.16: Kadınların yerel demokrasiye katkıları üzerine görüşler

Kadınların yerel demokrasiye etkileri nelerdir?	Katılımcı Sayısı
Kadınların sorunlara farklı bakış açısı getirmesi.	3
Kadınların daha kapsamlı ve ayrıntılı düşünmesi.	3
Kadının seçmen kitlesine daha kolay ulaşması.	3
Siyasette üslup düzelmesine neden olması.	3
Hemcinslerinin sorunlarına daha çabuk çözüm bulması.	2
Sorun odaklı olması.	1
Anaçsal yaklaşımı.	1
Peyzaj alanında daha iyi olması.	1

Tablo 4.16'da, görüldüğü gibi katılımcıların 2'si erkekler ile kadınların yerel demokrasiye katkılarının farklı olmadığını dile getirmişlerdir. Yine katılımcılardan 2 tanesi daha erkek-kadın katkısı diye bir ayrım yapılamayacağını "kişinin katkıları" bazında değerlendirme yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcıların birçoğu ilk cevabında olmasa bile yaptıkları sıralamalarda kadının bakış açısının farklı olması, daha ayrıntılı, daha titiz, daha öngörülü, daha hoşgörülü olması gibi pek çok cevap vermişlerdir.

Katılımcılardan EK2 bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

"Kadınlar düşünce yapısı olarak pozitif ayrımcılığı hak ediyor. Kadınların düşünce yapıları ve getirdikleri projeler, erkeklere göre daha geniş."

Bu konu hakkında katılımcılardan KK1'in düşünceleri ise:

"Kadın görseldir. Kadının bakış açısı erkekten daha farklıdır. Erkek düzdür kadın görseldir. Detaycıdır, daha güzel daha titiz çalışmalar ortaya çıkar" şeklindedir.

Kadınların bakış açılarının farklılığına değinen katılımcılar hemen akabinde bu araştırmadaki pek çok soruda olduğu gibi kadınların seçmen kitlesine daha ulaşabilir bir nitelikte olduğuna vurgu yapmaktadır.

Katılımcılardan EK13 bu hususta:

"Kadınlar erkeklerden avantajlı olarak her eve girip çıkabilirler. Yani bir erkek siyasetçinin hiç tanımadığı bir evin kapısını çalıp erkek olarak siyaset yapması çok zordur. Ama bir kadın tanımadığı bir kapıyı çalıp çok rahatlıkla onlarla iletişime geçebilir" cevabını vermiştir.

Katılımcıların 3'ü doğrudan siyasette üslup hususunda kadının olumlu bir katkısının olduğunu vurgulamıştır, bununla birlikte pek çok katılımcıda ikinci cevabında bu başlığa değinmiştir. Üslup konusuna hemen hemen bütün erkek katılımcıların değinmesi, kadınların bu konuda bir farklılık yarattığını gösterir niteliktedir.

Katılımcılardan KK4 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

"Doğası gereği, kadın nezaketinin siyasî üsluba olumlu etki ederek politikacıları teşvik ettiğini düşünüyorum. Yerel demokrasi, küçük sorunların çözümüyle büyük değişiklikler hayata geçirebilme olanağı verdiğinden büyük bir şans da yaratıyor."

Katılımcılardan EK9'un bu konu hakkındaki görüşleri ise:

“Kadın eli değdi diye bir söz vardır. Bu sözü hayatımızın belli yerlerinde alıp belli yerlerinde almamak gibi bir şeyi ben kesinlikle kabul etmiyorum. O yüzden siyasete de kadın eli değmeli. Özellikle üslup konusunda, kadınların yaşadıkları sorunlarla da ilgili olarak partilere yol gösterebilirler. Kendi siyasi fikirlerini yaşayabilir. Kadınların sayısının artması birçok şeyi daha kolay hale getirebilir” bu şekildedir.

Tablo 4.16'da görüldüğü gibi katılımcıların 2'si ise kadınların, hemcinslerinin sorunlarını daha iyi anladığını, bu yüzden daha hızlı çözüme kavuşturduğunu düşünmektedir.

Katılımcılardan EK8'in bu konu hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

“Toplum nasıl kadınlar ve erkeklerden oluşuyorsa, kadınların temsili bazen erkeklerin de kadın gözüyle yorumlanması gerekmektedir. Kadınlar, hemcinslerinin sorunlarını daha iyi anlar, çözüm üretir. Çünkü bir erkeğin kadın gibi düşünmesi çok zordur.”

Araştırmada hemen hemen bütün katılımcıların değindiği cevaplardan biri de kadınların sorun odaklı olmasıdır.

Katılımcılardan EK5 bu konu hakkında şu açıklamaları yapmıştır:

“Erkekler daha ziyade iş peşinde ama kadınlar sorunlara daha odaklı. Mahalledeki bir çöp, su sorunu daha fazla ilgilendiriyor daha çabuk ilgileniyorlar. Bir kadın su bulanık, kavşak suyu arabası bizim mahalleye girmiyor, pazarlar hijyene önem verilmiyor gibi pek çok sorunu bana anlatmak yerine bir kadına anlatmayı tercih eder.”

Bu konuyu farklı bir bakış açısıyla ele alan KK4 ise şu şekilde bir değerlendirme yapmaktadır:

“Özellikle köylerde, beldelerde pek çok yurttaşımızın taleplerini duyurma konusunda yaşayabileceği sıkıntıları kadın siyasetçiler eliyle aşmak çok daha kolay. Örneğin, seçilmiş bir kadın siyasetçinin bir köye gittiğinde, yarattığı etki, muhtemelen oluşturacağı samimiyet, diğer kadınlarımızın da kendilerini daha rahat ifade etmesine olanak tanıyacaktır. Ülkemizin pek çok noktasında, özellikle de kadın siyasetçilerin önderliğinde, kadın emeğini önceleyen girişimlerin kurulduğuna hep birlikte şahit oluyoruz. Böyle fikirlerin arkasında,

şüphesiz ki, yereldeki o kadın siyasetçiye duyulan güven ve hep beraber altına imza atılan özgüven ortamı var.

Diğer bir yandan da kadınların siyasete yeni bir soluk, farklı bir bakış açısı kazandırdığını da unutmamalıyız. Belki de bu sayede, yerel düzeyde daha önce hiçbir şekilde dile getirilmemiş sorunlar gün yüzüne çıkarılacak ve bu sorunların çözümü ilk adım olarak kadın siyasetçilerden talep edilecek. Bu şekilde, değişimi en azından başlatmak ve herkesin kendi bölgesini güzelleştirip yaşanılır kılması mümkün olacak.”

Tablo 4.16’da belirtildiği gibi bir katılımcı kadının peyzaj alanında, görsel hafıza yeteneğinden dolayı kadınların daha başarılı olacağını düşünmektedir. Yine katılımcılardan biri de kadının daha anaçsal yaklaştığını bunun istihdam yaratma konusunda bile etkili olacağını düşünmektedir.

Katılımcıların bu soru çerçevesinde kategorize edilen 8 başlığın hemen hemen hepsine değinmiş olması kadınların yerel demokrasiye pek çok katkısının olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Kadınların erkeklerden farklı olarak demokrasiye katkısının bulunmadığını, böyle bir ayırım yapılmaması ve siyasette bireyin “kişi bazında” değerlendirilmesi gerektiğini düşünen dört katılımcının dördü de erkektir.

4.3.5.2 Kadın Sorunları Sadece Kadınların Sorunları Mıdır?

Kadınların yerel topluluktaki konumları, karşılaştıkları sorunlar, hizmet öncelikleri ve gereksinimlerinin yaşam çerçevesi kapsamında erkeklerden farklı olduğu düşünülmektedir. Bu farklılıklar temsil sorununun temelini oluşturmaktadır. Yerel temsil düzeyi, yerel bölgeyi ilgilendiren kararlarda kenttaşların bir tür yetki devri manasına gelmektedir. Yetkinin bir cinsten ötekine devredilmesiyle nüfusun yarısının gereksinimlerine karşı bir körlük alt yapısı hazırlanmaya başladığı, çünkü yaşanan bilgi ve deneyimin farklılığı temsil edilecek konunun farklılığını beraberinde getirdiği düşünülmektedir (Alkan, 2004:72).

Araştırmada katılımcılara bu konu hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla “Yerel siyasette çoğunluğun erkek bireylerden oluşması kadın sorunlarının yeterli seviyede temsil edilmesini olumsuz etkiler mi?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 4.17: Yerel siyasette kadın sorunlarının temsiline yönelik görüşler

Yerel siyasette çoğunluğun erkek bireylerden oluşması kadın sorunlarının yeterli seviyede temsil edilmesini olumsuz etkiler mi?	Katılımcı Sayısı
Evet	8
Hayır	11

Tablo 4.17’de, belirtildiği gibi katılımcıların 11’i yerel siyasette çoğunluğun erkek bireylerden oluşmasının kadın sorunlarının yeterli seviyede temsil edilmesini olumsuz şekilde etkilemeyeceğini düşünmektedir. Bunun nedenlerini katılımcılar şu şekilde ifade etmektedir:

- Katılımcılardan EK5: “Seçilen üyelerin ne kadar etkili olduğu ile alakalıdır cinsiyeti ile ilgili değil”,
- Katılımcılardan EK8: “Önergeler ve projelerle düzgün bir şekilde anlatıldığında erkek sayısının fazla kadın sayısının az olması sorun oluşturmaz”,
- Katılımcılardan EK13: “Kadınların sorunları kadınlara özel sorunlar değildir. Kadınlar erkeklerle beraber aynı havayı soluduğu için kadının kendine özel bir sorunu olmaz. Bu sorunda da mutlaka erkeklerin haberi olur. Ya sorunu yaratan erkektir ya da sorunun içinde ki birey erkektir. Aynı dünyada yaşandığı sürece kadınlarımızın bizim sorunlarımız farklı demesinin çok da şansı yok.”

Katılımcıların 8’i ise yerel siyasette çoğunluğun erkek bireylerden oluşmasının kadın sorunlarının yeterli seviyede temsil edilmesini olumsuz şekilde etkileyeceğini düşünmektedir. Bunun nedenlerini katılımcılar şu şekilde değerlendirmektedir:

- Katılımcılardan KK4: “Esasında, kadınların yaşadığı sorunları ve uğradığı haksızlıkları "yalnızca kadın temsilciler ifade edebilir" anlayışına pek katılmıyorum ama sorduğunuz bu soru açısından da cevabım evet olacak; yani erkek bireylerin çoğunlukta olmasının en azından uzun vadede olumsuz bir etki yarattığı bence doğru. Bu cevabımın temelinde de şu gerçek yatıyor: Kadınların yaşamak zorunda kaldığı pek çok sorun, geçmişi

uzun yıllara dayanan ve temelinde eşitlik anlayışının tam olarak oturmamasından kaynaklanan sorunlar aslında. Dolayısıyla, bu sorunların çözümü de, örneğin bir kadın hakları mücadelesi ya da daha temelden incelersek kadının "yaşam hakkı" mücadelesi, gerçek manada çözüme kavuşturabilmek için uzun soluklu bir mücadele gerektiriyor. Ve böyle bir çalışma için de kendini o amaca adanmış siyasetçiler, sivil toplum örgüt temsilcileri gerekiyor, şüphesiz ki",

- Katılımcılardan KK1: *"kadınların belediye meclisinde yeterince temsil edilmediği, bu sebeple anlatmak istediklerimizin yeterince çabuk anlaşılmadığı ve fikirlerimizin kabullenmediğini bu sebeple üye sayısının artması gerektiğini düşünüyorum."*

Katılımcılardan 3 erkek 2 kadın katılımcı ise kadınların, kadın sorunlarını daha fazla anladığı, daha kolay tespit ettiği ve daha çabuk çözüme kavuşturduğu ve bu konuda erkeklerden daha iyi olduklarını düşünmektedirler.

Araştırmada yöneltilen soruda, kadın katılımcıların hepsi kadın sorunlarını kadınların daha fazla temsil edebileceği görüşündedirler. Katılımcıların 11'i ise yerel siyasette çoğunluğun erkek bireylerden oluşmasının kadın sorunlarının yeterli seviyede temsil edilmesini olumsuz şekilde etkilemediğini ifade etmektedir. Bu cevabı veren bütün katılımcıların erkek olması bu soru için dikkat çekici olmuştur.

4.3.6 Kadının Siyasal Katılım ve Temsilinin Siyasal Açıdan İncelenmesi

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların siyasal alanda katılım ve temsiline yönelik düşüncelerinin analizine yer verilecektir.

4.3.6.1 Kadının Siyasal Katılım ve Temsilinin Siyasi Partiler Açısından İncelenmesi

Kadınların siyasal katılımını ve temsilini etkileyen faktörlerin incelendiği pek çok kaynakta en önemli nedenlerden biri siyasi parti desteğidir. Kuşkusuzdur ki siyasal katılımın en önemli araçlarından biri siyasi partilerdir. Günümüz şartlarında siyasi ilgede dahil olmak üzere katılımın hemen hemen her düzeyinde kadınların erkeklere oranla daha az temsil edildiği gözlemlenmektedir. Talashı (1996: 193-194), kadınların yetersiz temsiliinin giderilmesine yönelik siyasi partiler için şöyle bir tanımlama yapmıştır: "siyasi partilerin

amaçlarından biri siyasete etkin bir şekilde katılmak isteyenlerin katılımını sağlamaya yönelik kurulmuş kuruluşlardır”.

Talaslı’nın yaptığı tanımlama siyasi partilerden beklenen bir gerçektir. Ancak özellikle katılım ve temsil konusunda siyasi partilerin kadınlara yeterli destek vermediğini düşünen geniş bir kesim bulunmaktadır. Bu görüşü savunan Alkoç (2019: 18) konu hakkındaki görüşleri şu şekilde dile getirmektedir:

“Siyasi partiler genel olarak önceden kadına yönelik bir program hazırlamazlar. Siyasi partiler kadın adayları, erkek adaylardan daha sonra belirlediği için kadın adaylara güvenin azalmasına neden olmakta ve kadın temsili azalmaktadır”. Bu görüş ile birlikte toplumumuzda kadınların kendi istek, talep ve tercihleri ile siyasal katılım ve temsilini gerçekleştirmediklerini savunan geniş bir kitlede bulunmaktadır.

Bu iki görüş çerçevesinde katılımcılara “Kadınların siyasette daha çok rol alması için siyasi partilerin yeterince destek verdiğini düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde, evet düşünüyorum, hayır düşünmüyorum şeklinde bir sınıflandırmaya gidilerek aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 4.18: Siyasette kadın ve siyasi partiler üzerine görüşler

Kadınların siyasette daha çok rol alması için siyasi partilerin yeterince destek verdiğini düşünüyor musunuz?	Katılımcı Sayısı
Evet.	11
Hayır.	8

Tablo 4.22’de, görüldüğü gibi katılımcıların 11’i siyasi partilerin kadınların siyasette daha çok rol alması için destek verdiğini düşünmektedir. Kadın katılımcılardan ise sadece biri yeterince destek verdiğini düşünmektedir. ”Evet düşünüyorum” cevabını veren 7 katılımcı ise kendi partilerinin yeterli desteği verdiğini düşünmektedir. Yine bu 7 kişiden 3’ü ise özellikle Bartın için kendi partileri dışındaki partilerin yeterince destek vermediklerini düşündüklerini söylemişlerdir.

Kendi partisinin destek verdiğini düşünen katılımcı KK3 bu düşüncesini farklı bir soruna değinerek dile getirmiştir:

“Siyasette yer alsın ama milletvekili de olsun gibi bir görüş yok. Önde biri olacaksa bir erkek olsun anlayışı var. Bunu da belirtmek gerekir.”

Yukarıda belirtilen görüş ayrılığına örnek olarak erkek katılımcılardan EK13:

“Siyasi partiler şu anki kotalarını %50-60 da çıkarsalar kotanın dolacağını düşünmüyorum. Uzun yıllardır siyasetin içerisindeyim. Kadınları siyaseti sokmak için çok uğraş verdik, daha önce bahsettiğimiz nedenlerden dolayı geri duruyorlar ama sanıyorum her geçen gün artarak devam eder” yorumunda bulunmuştur.

Yine erkek katılımcılardan EK15 şu cevabı vermiştir:

“Siyaset yapmak isteyen bir kadının sen siyasete giremezsin gibi bir sorunla karşılaşacağını düşünmüyorum.”

Katılımcıların 8’i ise siyasi partilerin kadınların siyasette daha çok rol alması için yeterince destek verdiğini düşünmemektedir. 3 kadın katılımcı da görüşlerini bu cevaptan yana kullanmıştır. Kadın katılımcılardan hayır cevabını veren bir katılımcı, genel cevapların aksine kendi partisinin dahi yeterince destek vermediğini düşünmektedir. Kadın katılımcılardan bir diğeri de (KK2) siyasi partiler destek verir ya da vermez diye bir genelleme yapılmasını doğru bulmamaktadır ve bunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bu soru açısından, her siyasi partinin birbirinden farklı yaklaşımları benimsediği gerçeğini dikkate aldığımızda, bir genelleme yaparak cevap vermenin pek doğru olmayacağını düşünüyorum.”

Katılımcılardan KK4 ise şunları belirtmiştir:

“Bu yöndeki çabaları elbette "yüzde yüz yeterli" olarak sınıflandırmak oldukça zordur; ancak şu hususu vurgulamakta yarar görüyorum: Bir bütün olarak değerlendirilip yorum yapıldığında, siyasi partilerin, kadınların siyasette temsili başlığı altında, alması gereken çok yol olduğu; daha kararlı ve bağlayıcı adımlar atılması gerektiği açık.”

Katılımcılardan EK2 siyasi partileri şu şekilde eleştirmektedir:

“Siyasi partiler sanki kadınları vitrin gibi görüyor. Bakın bizde kadın üye de var demek için seçiyor bazen.”

4.3.6.2 Kadının Siyasal Katılım ve Temsilinin Seçmen Tercihleri Açısından İncelenmesi

Kadınların siyasete katılması konusu pek çok alanının ilgi odağı olmakta ve tartışılmaktadır. Kadının siyasete artı değer katacağını düşünen ve destekleyen birçok düşünür, grup, kesim, birey bulunmakla birlikte kadının siyasete katılımının artı bir değer katmayacağını düşünen kesimler de bulunmaktadır.

Artı değer katmayacağını savunan bireylerin öne sürdükleri gerekçelerin başında siyasal katılımın en yaygın olan hali olan oy vermek de dahi kadınların eşi, babası, kardeşi, arkadaşı gibi erkeklerden etkilendiği kanısındır. Bu kanıdan yola çıkarak başka bir deyişle kadının siyasal davranışının perde arkasında hatta bazen açıkça ama her şartta erkekler tarafından yönlendirildiği şeklinde bir algıya sahip olunduğu belirtilmektedir (Demir, 2015a: 35-36).

Bu düşünceyi savunanlarının gerekçelerden bir diğeri de kadın siyasetçilerin seçmenlerin oy tercihlerini etkileme noktasında etkili olup, olamayacaklarına karşı şüpheli yaklaşımlarıdır. Tezin araştırma kısmında toplum tarafından kadın siyasetçi ile seçmen arasında nasıl bir ilişki olduğu, katılımcıların yukarıda bahsedilen düşünceyi savunan bireylerle fikirlerinin ne ölçüde uyduğu öğrenilmek istenmiştir. Bu hususta katılımcılara “Kadın siyasetçiler, seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebilir mi?” sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplar kapsamında “evet değiştirebilir”, “hayır, değiştiremez” şeklinde ikili cevaplama için tablo oluşturulmuştur. Katılımcılara nedenleri ise açık uçlu soru şeklinde sorulmuştur.

Tablo 4.19: Kadın siyasetçinin oy tercihleri üzerindeki etkisi üzerine görüşler

Kadın siyasetçiler, seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebilir mi?	Katılımcı Sayısı
Evet	17
Hayır	2

Tablo 4.23’te görüldüğü üzere, katılımcıların büyük çoğunluğu kadın siyasetçilerin, seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebileceğini savunmaktadır. Bu görüşe sahip 3 erkek katılımcıya göre kadınlar siyasette hemcinslerinin kararlarını değiştirebilmektedir. Bu hususta 3 katılımcıya erkek seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebilir mi sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcılardan 2'si erkek seçmenleri de etkileyebilecekleri düşünürken, katılımcılardan biri erkek seçmenleri etkilerken biraz daha fazla zorlanacaklarını dile getirmiştir.

Kadın katılımcıların hepsi seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebileceklerini savunmaktadır. Kadın siyasetçilerin seçmenlerin oy tercihlerini değiştiremeyeceğini savunan 2 katılımcıda erkektir. Bu katılımcılar siyasete birey açısından yaklaşılması gerektiğini ve siyasetçinin erkek ya da kadın olmasının oy tercihini değiştirmemesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu kapsamda EK5 görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Kendini kimin daha iyi temsil edeceğini düşünüyorsan ona göre oy tercihinde bulunmalısın, cinsiyete göre değil.”

Kadın siyasetçilerin seçmenlerin oy tercihini değiştirebileceğini düşünen katılımcılara “Bu değişikliğe neden olan özellikleri sizce neler olabilir?” sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcılardan KK1 ve KK3 seçmen ile siyasetçi arasında oluşturabilecekleri güven duygusuna dikkat çekerek şunları dile getirmişlerdir:

KK1: *“Seçmenle-siyasetçi arasında güven duygusu olması gerekir ve kadın bu duyguyu biraz daha fazla aşlamaktadır.”*

KK3: *“Kadınların seçmen kitlesini ne kadar etkilediği, seçim atmosferinde ve hatta seçim sonuçlarında dahi görüyoruz. Kadın artık her yerde. Bunun birey olmasından, güven vermesi gibi tüm özelliklerini ele alabiliriz.”*

3 katılımcı kadınların hitap yeteneklerine dikkat çekerek bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

KK2: *“İkna kabiliyeti, hitap, yanlışlıkların giderileceğini belirterek değiştirir.”*

EK4: *“Kadınlar erkeklere göre nazik ve konuşmayı daha iyi biliyor.”*

EK13: *“Hem yerel de hem genel de kadın siyasetçilerin başarılı olduğunu görüyoruz. Siyaset iklimi sert bir iklimdir, bu iklimi yumuşatan güzelleştiren bir unsur olarak ortaya çıkıyor.”*

Bu görüşlere benzer ifadelerden biri de EK7 aittir:

“Kendi hem cinsini siyasette görmek istiyor, kendisini daha iyi temsil edeceğini düşünüyor, onu daha iyi koruyacağını ve erkekleri daha iyi yönlendireceğini düşünüyor. Saygılı siyaset yapılmasını sağlıyor. Bu nedenlerle oy tercihlerini değiştiriyor.”

Erkek katılımcıların hemen hemen hepsinin cevaplarında yer ayırdığı değerlendirmelerden biri de kadın seçmenlerin erkek seçmenlere oranla kendini anlatacak ortamlar yaratabilmesidir. Hiç tanımadığı bir kapıyı çalıp, içeri davet edilip, kendini aktarabilirken bir erkek seçmenin bunu yapamayacağını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan KK4 ise bir kadın siyasetçi olarak kendini şu sözleriyle açıklamıştır:

“Kadın siyasetçiler, kesinlikle seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebilir, böyle bir değişime tüm benliğimle inanıyor; hem kendimden hem de diğer kadın siyasetçilerimizden oluşumuna katkı sağlanan bu değişimi görebiliyorum.

Elbette her bir kadın siyasetçinin tarzı da birbirinden farklı olabilir ancak samimiyet ve insanlara, özellikle de sesini bugüne dek "büyük yerlere" pek duyuramamış kadınlara dokunabilmek, bence bu anlamdaki sihirli nokta. Kadınların siyasette, sahada hem kadınlarla hem erkeklerle kurduğu, sağladığı iletişimin de farklı bir etki yarattığını düşünüyorum. Her kesimden insanın duygularına hitap edebilmek, daha doğrusu onları anlayabilmek, doğal bir paylaşımı da beraberinde getiriyor.”

4.3.6.3 Pozitif Ayrımcılığa Bakış Açısının İncelenmesi

“Kadın” ve “siyaset” kelimeleri bir araya getirildiğinde karşımıza çıkan en büyük tartışmalardan biri de “pozitif ayrımcılık” üzerinedir.

Pozitif ayrımcılığın siyasette olması gerektiğini ve olmaması gerektiğini savunan kesin çizgilerle çekilmiş birbirine zıt iki görüş mevcuttur. Kadınların erkeklerle temelden fırsat eşitliğine dayanan bir mücadeleye başlamadığını düşünenler bu eşitliğin sağlanabilmesinin çözüm yollarını pozitif ayrımcılıkta bulmaktadır. Eğer “eşitlik” diye bir kavramdan bahsediliyorsa da pozitif ayrımcılığın eşitlik olgusunu tamamen ortadan kaldırdığını savunan bireyler ise pozitif ayrımcılığa karşı çıkmaktadır.

Tezin bu bölümünde katılımcıların pozitif ayrımcılık konusunu nasıl ele aldığı öğrenilmek istenmiştir. Bu çerçevede katılımcılara “Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılmalı mıdır?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 4.20: Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığa ilişkin görüşler

Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılmalı mıdır?	Katılımcı Sayısı
Evet	6
Hayır	13

Tablo 4.24’te belirtildiği üzere katılımcıların 6’sı siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşü savunan katılımcıların 2’si kadın katılımcılardan oluşurken 4’ü erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Bu konudaki görüşlerini katılımcılar şu şekilde dile getirmektedir:

KK4: “Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğine inanıyorum. Aslında bu cevabım, ülkeden ülkeye de değişiklik gösterebilecek nitelikte, şöyle ki: Örneğin, ülkemiz açısından değerlendirme yaptığımızda, siyasette kadınların yer alabilme oranlarını, yaşanan ve yaşatılan eşitsizlikleri değerlendirdiğimizde en azından eşite yakın bir görüntü sağlanana kadar "pozitif ayrımcılık" yoluyla destek sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde, eşitliğe ulaşma çabalarının gerçeğe dönüşmesi ve pratikte de "eşit" bir toplum oluşturmak, on yıllarımızı alabilir.

Öte yandan, hâlihazırda eşitlik emareleri gösterebilen başka toplumlarda ise böyle uygulamalara gerek duyulmayabilir; zira istenen ve hemen hemen eşit koşullar sunan rekabetçi bir ortam zaten sağlanabilmiştir. Dolayısıyla "pozitif" yönde ayırım yapılması gereken bir taraf bulunmayabilir.”

EK11 kadınların siyasetteki temsilinin ülkemizde yeterli olmadığına vurgu yaparak:

“Kadınların siyaset yapmasını istiyorsak pozitif ayrımcılık yapmalıyız. Özellikle bizim ülkemizde bu tarz konularda biraz gerçekçi olmak gerekir.”

EK7’ise kadın temsil oranlarının yeterli olmadığına vurgu yaparken sorunu başka açıdan ele almıştır:

“Kesinlikle pozitif ayrımcılık yapılmalı, kadınların isteğine bırakırsanız daha az talep oluyor. Bir de teşvik edici programları destekliyorum.”

Tablo 4.24,’te belirtildiği üzere katılımcıların 13’ü ise siyasette kadına yönelik pozitif ayrımcılığını onaylamadıklarını belirtmiştir. 2 kadın katılımcıda bu görüşü savunmaktadır. 13 katılımcının 5’i eşitlik olgusuyla pozitif ayrımcılığın örtüşmediğine dikkat çekerek cevap vermişlerdir.

Eşitliğe vurgu yapan katılımcılardan EK9:

“Hayır yapılmamalıdır. Kadınlar ile erkekler eşittir diyorsak o zaman pozitif ayrımcılık yapılmaması gerekir.”

Katılımcılardan EK10’da: *“Pozitif ayrımcılıktan kadın erkek eşitliğinin gözetilmesi gerektiğini düşünüyorum”* demiştir.

Sektörel manada bir değerlendirme yapılması gerektiğini savunan katılımcı KK1:

“İşin niteliğiyle alakalı, bazı işler erkek gücü ister bazı işler kadın erkek birlikte yapılacak işlerdir. Sektörel değerlendirilmelidir. Siyaset, kadına yönelik bir ayırım yapılmasını gerektirmez. Ancak işin niteliğine göre insanları eşit bir şekilde dağılma yapılmalı. Önemli olan eşitliği var kılmaktır.”

Katılımcılardan KK3 ise:

“Katılımın eşit olması gerektiğini düşünüyorum. Bunu konuşmamız gerekiyor. Kadınları ayıralım değil, eşit şartları sağlayalım dememiz gerekiyor.”

Katılımcılardan EK14 ise konuyu farklı bir bakış açısıyla değerlendirmiştir:

“Kesinlikle yapılmamalıdır. Bu gün kadınlara yönelik bir pozitif ayrımcılık yapılır ertesi gün başka bir grup çıkar onlara pozitif ayrımcılık yapılması istenir, ne kadın ne erkek hiçbir şekilde ayırım yapılmamalıdır.”

Katılımcıların verdikleri cevaplar çerçevesinde kota uygulamaları hakkında ne düşündükleri öğrenilmek istendiğinden “Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılmalı mıdır?” sorusundan sonra “Bu çalışmalardan biri olan kota uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltmiştir.

Katılımcılardan EK3 ve EK9 ise kota uygulamalarının siyasette kadın oranının arttırılması için gerektiğinde uygulanması ancak eşitlik sağlandığında devamlılığın getirilmesini ve kota uygulamalarının kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Katılımcılardan EK14 ise kota uygulamalarının partilerin gönüllülük esasına bırakılması gerektiğini düşünmektedir.

Pozitif ayrımcılık yapılamaması gerektiğini düşünen 2 kadın katılımcının kadın gözünden bu konuya bakış açıları şu şekildedir;

KK1: *“Kota demek bir kadını ayırıştırmak demektir. Bunu kabul etmiyorum. Eşitliğin sağlanmasını istiyorum.”*

KK3: *“Kadın kota ne demek. Biz neden bir şeyleri zorla yaptırmak zorundayız. Ama kota uygulamaları olmasa belki o kadar kadının bile katılamayacağı durumlarla karşılaşabilirdik. Aslında zamanla aşılacak bir süreç olduğunu düşünüyorum.”*

EK13 ise kota uygulamalarını gerekli görmemesini şu şekilde açıklamaktadır: *“Kota uygulaması kadınları siyasete yöneltmek için yapılmış bir uygulamadır aslında, bir kadın bir partiye gidip ben siyaset yapmak istiyorum dediğinde hayır siz kadınsınız siyaset yapamazsınız cevabı alacağınızı sanmıyorum bu yüzden gerekli görmüyorum.”*

Siyasette kadına yönelik pozitif ayrımcılığın olması gerektiğini savunan 6 katılımcının hepsi kota uygulamasının olması gerektiğini savunmaktadır. 5 Katılımcı kota uygulamalarının gönüllülük esasına göre olması gerektiğini belirtirken, 1 erkek katılımcı kota uygulamalarının yasallaştırılması gerektiğini düşünmektedir. Özellikle özendirici eylem ve strateji olduğuna dikkat çeken katılımcılar kota uygulamasını şu şekilde değerlendirmektedir;

KK4: *“Ülkemizde henüz eşit şartların sunulduğu bir tablodan uzakta olduğu için kota ya da fermuar sistemi gibi uygulamalar, belirli bir dereceye kadar büyük fayda sağlayacak; toplumdaki "eşitlik" bilincinin yerleşip gelişmesine katkı sunacaktır.”*

EK7: *“Kota uygulaması yapmazsınız koltukların hepsini erkek adaylarla doldurabiliyorsunuz, bu uygulamayla kadın adaylardan da oraya üye bulabiliyorsunuz”* yorumunda bulunmuştur.

4.3.6.4 Kadınların Siyasal Katılımın Arttırmaya Yönelik Çalışmaların İncelenmesi

Katılımcılara yukarıdaki bölümlerde kadın ve siyaset ilişkisi dendiğinde en çok tartışılan konular hakkında siyasal, toplumsal açıdan değerlendirmeler yapmaları istenmiştir ve bu çerçevede sorular yöneltilmiştir. Akabinde ülkemizde kadınların siyasal katılımına yönelik çalışmalar hakkında ne düşündükleri öğrenmek için “Kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik hukuksal, siyasal ve toplumsal çalışmaları yeterli buluyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcıların “evet, buluyorum”, “hayır, bulmuyorum” şeklinde iki cevap verdikleri görülmüştür.

Tablo 4.21: Kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik çalışmalara ilişkin görüşler

Kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik hukuksal, siyasal ve toplumsal çalışmaları yeterli buluyor musunuz?	Katılımcı Sayısı
Evet	8
Hayır	9
Cevap vermeyenler	2

Tablo 4.25,’te belirtildiği üzere katılımcıların 8’i ülke genelinde kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik hukuksal, siyasal ve toplumsal çalışmaları yeterli bulmaktadır. Yeterli buluyorum cevabını veren tüm katılımcılar erkektir. Özellikle hukuki açıdan değerlendirmeler yapan katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

EK1: “*Hukuksal olarak kadınların siyasete girmelerinin önünde bir engel yok. Siyasi açıdan da partilerin iç tüzüklerinde çalışmalar yapılıyor.*”

EK10: “*Yasal olarak bir engel görmüyorum. Öncelikle kadın adayların çoğalması kendine güvenmesi gerekiyor. Kadınların siyasette sayısının arttırılması yönünde her kesimin birlikte hareket etmesi gerekiyor.*”

Siyasal, toplumsal ve hukuki çalışmaların yeterli olduğunu düşündüğünü belirten katılımcı EK13 bu sorunun kadınlara sorulması gerektiğini de şu sözleriyle vurgulamıştır:

“*Bir takım çalışmalar olduğunu görüyorum. Bunları kadınlara sormak daha iyi olur ne kadar rahat, ilgili bu çalışmaların geri dönüşü nasıl oluyor diye.*”

Katılımcılardan EK7 çalışmaları yeterli hatta bazen fazla bile bulunduğunu dile getirmiştir. Nedenini ise bir yerden sonra kadınlara yönelik çok fazla ayrımcılık yapıldığında erkeklerin geri planda bırakıldığını düşündüğünü ifade ederek açıklamıştır.

4 kadın katılımcının da içinde bulunduğu 9 kişi ise hukuksal, siyasal ve toplumsal çalışmaları yeterli bulmamaktadır. Neden yeterli bulmadıklarını dile getiren katılımcılar fırsat eşitsizliğine, ekonomik eşitsizliğe, parti dengesizliğine ve ataerkil yapıya tekrar vurgu yapmışlardır.

Katılımcılardan KK4 bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kadınların siyasette ve özellikle üst düzeyde yer almasına yönelik çalışmalar ile çabaların kesinlikle artırılması gerektiğine inanıyorum. Toplumsal açıdan bu konuya eğilen sivil toplum örgütleri elbette var ama gerek Seçim Yasası’nda gerekse de Siyasi Partiler Kanunu üzerinden siyasal partilerin tüzüklerinde de, yani hukuksal anlamda da pek çok farklı seçeneğin (en bilinenleri kota, fermuar sistemi vs.) tartışılması gerektiğine inanıyorum.”

Katılımcı KK4 gibi kota sisteminin değerlendirilmesi gerektiğini düşünen EK9 görüşlerini:

“Bence her belediye meclisine bir adet verilip bu kadar kadın bulmak zorundasın denmeli. Kadın kolları da buna göre kurulur ve aktif siyasette kadın sayısı çoğaltılabilir.”

Toplamda 19 katılımcıdan, 2 katılımcı soruya cevap vermemiştir. 1 Katılımcı konu ile ilgili çok fazla araştırmasının olmadığını belirtmiştir, 1 katılımcıda bu soruna genel siyasette karar verilmesi gerektiğini kendisinin cevap vermeyeceğini ifade ederek soruya cevap vermeme haklarını kullanmıştır.

Katılımcıların ülke geneli için yaptıkları değerlendirmelerin hemen akabinde Bartın özelinde de bir değerlendirme yapmaları istenmiştir ve “Sizce Bartın’da yapılan çalışmalar yeterli düzeyde midir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan cevaplar iki başlık altında toplanmıştır.

Tablo 4.22: Bartın’da kadına yönelik çalışmaların değerlendirilmesi

Bartın’da yapılan çalışmalar yeterli düzeyde midir?	Katılımcı Sayısı
Bartın’da yapılan çalışmalar yeterli düzeydedir.	11
Bartın’da yapılan çalışmalar yeterli düzeyde değildir.	4
Cevap vermeyenler.	4

Tablo 4.26’da, görüldüğü gibi katılımcıların 11’i Bartın’da yapılan çalışmaları yeterli bulduklarını dile getirmiştir. Ülke genelinde çalışmaları yeterli bulmayan 1 kadın katılımcının da içinde bulunduğu katılımcıların 4’ü Bartın ilinde çalışmaları yeterli bulduğunu dile getirmiştir. Katılımcılardan biri Bartın ilinin, diğer illere göre çok iyi olduğunu savunmaktadır. 2 milletvekilinden biri kadın olan Bartın ili için bu nedene dayandırarak çalışmaların yeterli olduğunu düşünen 4 katılımcı bulunmaktadır.

Kadın katılımcılardan KK3:

“Genel olarak kadın konularında Bartın yeterli düzeydedir. Özellikle STK’larda kadınlarımız çok aktifler. Hayvanları koruma derneğinin tamamını kadınlar oluşturuyor mesela”.

Çalışmaların yeterli olduğunu, fakat kadın adayların isteksiz olduğunu belirten katılımcıların düşünceleri şu şekildedir:

EK12: *“Bartın için yetersiz diyemem zaten. Bartın’da kadınların siyasete çok talebi olduğunu düşünmüyorum. Belediye meclisi için aday yazmak istediğimizde kadın aday bulamadığımız günlerimiz olmuştu.”*

EK9: *“Bartın açısından partileri yeterli buluyorum. Burası küçük bir yer gayretlerini görüyoruz. Fakat burada ki kadınlarımızın çekinceleri biraz daha farklı sadece ekonomik ya da düzenim, işim bozulmasın diye değil de, çok uğraşmak istemediklerini düşünüyorum açıkçası.”*

Katılımcılardan 4’ü Bartın ilinde kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik hukuksal, siyasal ve toplumsal çalışmaları yeterli bulmamaktadır. Bu görüşü savunan 2 kadın katılımcı mevcuttur.

Kadın katılımcıların bu konu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

KK2: *“Kadınlara yeterince değer verildiğini düşünmüyorum, kadınların rol almasının engellenebileceğini düşünüyorum. Öyle bir döneme geldik ki kadınların evde oturup yemek yapması çocuk bakması gerekiyor gibi bir algı oluştu. Bu bir dönem kırılmıştı şu son senelerde tekrar böyle bir algı oluşmaya başladı.”*

KK4: *“Bartın özelinde ise şunu söyleyebilirim ki, elbette bazı çalışmaların özellikle de siyasal ve hukuksal nitelikte olanların, ilk etapta ulusal düzeyde ele alınması, ardından böyle bir durumun yansımalarının Bartın'da yaşanması, hissedilmesi gerekiyor. Bir diğer deyişle, Bartın'daki tabloyu, ülke genelinden ayrı düşünemeyiz. Ancak en azından toplumsal yönden, kadınlara daha çok alan açılması gerektiğine, bu yönde daha fazla toplumsal etki ve talep yaratılması gerektiğine inanıyorum; çünkü biz kadınlara fırsat verildikçe daha iyi işler başaramamamız için hiçbir olumsuz neden bulunmamaktadır.”*

Tablo 4.26'da görüldüğü gibi 4 katılımcı Bartın özelindeki çalışmalar hususunda araştırmalarının olmadığını dile getirerek soruya cevap vermeme haklarını kullanmışlardır.

4.3.7 Türk Siyasal Hayatında “Kadının Konumuna” Toplumsal Bakışın İncelenmesi

Çalışmanın bu kısmında, katılımcıların kadın hakları ve kadının toplumsal rollerine yönelik düşüncelerine yer verilecektir.

4.3.7.1 Kadın Hakları Üzerine Görüşler

Tezin üçüncü bölümünde incelenen “Cumhuriyet Döneminde Kadına Bakış” başlıklı konu ele alınırken farklı ideolojilerden beslenen iki temel görüş bulunduğu belirtilmişti. İki görüşünde kendini temellendirdiği dayanakları ve savunmaları bulunmaktadır.

Temel ayrılıklar ve uzun tartışmalar yaşanan bu konuda katılımcıların nasıl bir fikir sahibi olduğu, konu hakkında araştırmaya yapıp yapmadığı ve hangi görüşe kendini daha yakın hissettiği öğrenilmek istenmiştir. Katılımcılara “Sizce Türk siyasi hayatın da kadın hakları devlet tarafından mı verilmiştir yoksa kadınlar kendi çabalarıyla mı elde etmiştir?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir.

Sorunun cevabı alınmadan önce katılımcılara bu konu hakkında bir araştırma yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların hemen hemen hepsi konu hakkında özel olarak bir araştırma yapmadıklarını, eğitim hayatlarında defalarca bu konu hakkında bilgilendirdiklerini dile getirmişlerdir. Araştırma yapan bir grup ise bu konu özelinde değil, genel Cumhuriyet tarihi hakkında araştırma yaparken incelediklerini dile getirmiştir. 3 kişi ise konuyu özel olarak incelediğini belirtmiştir.

Sorunun cevabı incelendiğinde ise farklı bir bakış açısıyla karşılaşılmıştır. Katılımcılara soruda, “kadın hakları devlet tarafından mı verilmiştir yoksa, kadınlar kendi çabalarıyla mı elde etmiştir?” şeklinde bir soru yöneltirken katılımcıların pek çoğu devlet olgusunu Mustafa Kemal Atatürk ile birleştirmiş ve ona göre cevap vermişlerdir.

Tablo 4.23: Kadınların siyasal haklarına ilişkin görüşler

Türk siyasi hayatın da kadın hakları devlet tarafından mı verilmiştir yoksa kadınlar kendi çabalarıyla mı elde etmiştir?	Katılımcı Sayısı
Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir.	10
Devlet tarafından verilmiştir.	4
Kadınlar elde etmiştir.	3
Ortak çabadır.	2

Tablo 4.18,'de, görüldüğü gibi katılımcılardan 10 tanesi kadınlara seçme ve seçilme hakkının Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildiği görüşünü savunmaktadır. Katılımcılardan EK1 görüşünü şu temellendirmeye açıklamıştır:

“Kadınlara seçme ve seçilme hakkının, Mustafa Kemal Atatürk tarafından eşitlik ilkesinin sağlanması için verildiğini düşünüyorum.”

EK11 ve EK3 görüşlerini şu şekilde yorumlamışlardır:

“Mustafa Kemal Atatürk kadınlara önem verdiği için, kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olduklarını düşünüyorum.”

Katılımcılardan ikisi ise hakkın Mustafa Kemal Atatürk tarafından verildiğini dile getirirken farklı konulara da değinmiştir. Katılımcı EK5'in değindiği konular şu şekildedir:

“Bizim ÷lkemizde 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir ama Osmanlı döneminde ve öncesinde de kadınlar aktif rol almıştır. Bunu da belirtmek gerekir. Atatürk zamanında getirilen inkılaplarla önü açılmıştır ama öncesinde yaşanan süreçleri göz ardı etmek yanlış olacaktır.”

Katılımcılardan EK9 ise şunları dile getirmiştir: *“Mustafa Kemal Atatürk seçme ve seçilme hakkını vermiştir hatta pek çok ÷lkeden de önce vermiştir. Böyle bir hak verilmeseydi ne yapacaktı kadınlarımız? Mücadeleye devam edecekti, ancak bu hak verildikten sonra mücadeleleri daha siyasi daha resmi olmuştur.”*

Katılımcılardan 4’ü ise kadınlara seçme ve seçilme hakkının devlet tarafından verildiğini düşünmektedir.

Katılımcılardan EK13 bu görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Bildiğim kadarıyla Cumhuriyet tarihiyle beraber kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildikten sonra yoğun bir şekilde siyaset arenasında yer açıldı. Sanıyorum Cumhuriyetten önceki dönemde de kadın siyasetçiler olduğunu gördük ama özel yerlerdeydi yaygın değildi. Cumhuriyetin kazanılmasıyla beraber bu tür hakların verildiğini düşünüyorum. Tabi ki kadınlara böyle haklar verilmesi özel bir durum değil kadınlar haklarını almıştır. Kadınlarımızda Cumhuriyetle beraber eğitim seviyelerinin yükselmesiyle, siyasetin içine hayatın içine girmişlerdir.”

Tablo 4.18,’de, katılımcılardan 3’ü ise kadınların seçme ve seçilme hakkının kendi çabalarıyla elde ettiğini görüşündedir.

Katılımcılardan EK7 bu görüşünü şu cümlelerle ifade etmektedir: *“Orta Asya dönemine kadar baktığımızda bizde anaerki bir yapı mevcuttu. Toprak anadır, ocak anadır, ailede her şeyi kucaklayan anadır, o anlamda Türk toplumunda özellikle toplumsal olmasa bile aile yönetiminde kadının söz sahibi olduğu muhakkak kaçınılmazdır. Siyasetçilerde bir söz vardır “Erkekler toplumu yönetir, kadınlar da erkekleri yönetir”. İslamiyet ve Osmanlı döneminde kadınların toplumsal yönetime ve siyasi haklara çok söz sahibi olduğunu söyleyemeyiz ancak Cumhuriyetin kuruluşunda, Kurtuluş Savaşında, Birinci Dünya Savaşında Türk kadınının gösterdiği kahramanlığı belki çoğu erkek gösterememiştir. Nene hatun, Şerife bacı, Kara Fatma gibi pek çok kadınıımızı inkar etmek mümkün değildir. Bu*

çerçevede Cumhuriyet kurulduğu dönemlerde Avrupa'nın beşiği dediğimiz pek çok ülkede kadınlara seçme seçilme hakkı verilmemişken Cumhuriyetin kurulmasından sonra Mustafa Kemal Atatürk kadınlara seçme ve seçilme hakkı vermiştir. Bu çerçevede baktığınızda aslında kadınlara seçme ve seçilme hakkını devlet vermiş gibi gözükmekte ama geçmişten günümüze bir değerlendirme yaptığınızda kadınlarımızın kendi emekleri ile elde ettiklerini görmektesiniz”

Katılımcılardan 2'si ise kadınlara seçme ve seçilme hakkının ortak çaba ile gerçekleştiği düşüncesindedir.

Katılımcılardan KK4:

“Cumhuriyet'in ilk yıllarında, o her anlamda zorlu koşullarda, Türk kadınlarına gerek muhtarlık düzeyinde, gerekse de belediye seçimleri ve milletvekilliği seçimleri düzeyinde seçme-seçilme hakkının tanınması, bildiğiniz üzere o günün şartlarında, pek çok "modern" dünya devleti içerisinde dahi bir ilk olma özelliği taşıyordu. Bir diğer deyişle, bahsettiğim dönemin şartlarında pek çok ülkenin kadınlarının sahip olmadığı haklara Türk kadınları sahipti.

Yalnızca seçme-seçilme yönünden değil; biz kadınların, hayatın her alanında önce hukuksal düzeyde, ardından da pratikte eşit olabilmesi için pek çok düzenlemeye gidildi. O dönemin koşullarını da irdelediğimizde, Devlet tarafından ve eliyle bir "önayak" olma durumunun mevcudiyetinden elbette bahsedebiliriz. Ancak yıllar ilerledikçe kadınların mücadelesine daha çok sahip çıktığını, belirli kazanımlar elde etmek için özellikle sivil toplum örgütleri aracılığıyla büyük çabalar gösterdiğini de unutamayız. Günümüz şartlarında ülkemizde, ne yazık ki, mevcut hakları koruyabilme mücadelesiyle, savaşıyla geçiyor kadınların harcadığı emeklerin, çalışmaların çoğu” şeklinde konuyu iki açıdan ele alarak bir değerlendirme yapmıştır.

Katılımcılara yöneltilen sorular çerçevesinde kadın katılımcıların, seçme ve seçilme hakkını kendi mücadeleleri veya ortak çaba ile elde ettiği görüşüne daha yakın oldukları, erkek katılımcıların ise genelde devlet tarafından verildiğini düşündükleri görülmüştür.

Kadın katılımcılarında, erkek katılımcılarında çok az sayıda konuyu incelemiş olması ise dikkat çekmiştir. Aslında yapılan araştırmada yöneltilen soruya cevap veren katılımcıların hemen hemen hepsinin “Türk siyasal hayatında kadınlara seçme ve seçilme hakkı 1934 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir” şeklinde bir kalıp cümleyle

yanıtladıkları görülmüştür. Hatta bazı katılımcıların kadınların bu tarihten önce elde ettiği seçilme hakkından haberleri yoktur.

Birçok kaynakta bir hakkın kazanılmış olması ile elde edilmiş olmasının farklı olduğunu, siyasal sürece şekil verdiğini savunan görüşlerin olduğu bilinmektedir. Kadınlar özelinde seçme ve seçilme hakkını kadınların kendi çabalarıyla mı elde ettiği yoksa devlet tarafından mı verildiği sorusuna verdikleri cevaplar çerçevesinde katılımcıların hakkın alınmış olmasıyla verilmiş olmasının siyasal sürece nasıl etkileri olabileceği hakkında görüşleri öğrenmek istenmiştir. Bu kapsamda katılımcılara “kadın hakları devlet tarafından mı verilmiştir yoksa kadınlar kendi çabalarıyla mı elde etmiştir sorusuna verdiğiniz cevaplar eşliğinde, günümüz siyasetine hak olgusunun bir yansıması bulunmakta mıdır?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Katılımcılardan 2’si bir hak kazanılmış olsa da var oluyor, verilmiş olsa da var oluyor sonuçta hak var oluyor şeklinde değerlendirmiştir. Farklı 2 katılımcı da yine bu görüş çerçevesinde bir hakkın kazanılmış olması ile verilmiş olmasının siyasal hayata bir etkisinin olmadığını önemli olan hakkın var olduğu düşüncesindedirler.

Katılımcılardan 4’ü “*hak verilmez alınır*” şeklinde bir yorumlama getirmiştir. Katılımcılar görüşlerini; *istenilen şeye odaklanılırsa, istenen şey olur ve siyasette bir hakkın kazanılması mücadeleyi pekiştirir*” şeklindedir. Yine bu görüşü savunan katılımcılardan biri kazanılan hakkın her zaman artı bir değere sahip olduğunu düşünmektedir.

Katılımcılardan 3’ü kadınların hakkını kendilerinin kazanmasının, kadınlar lehine çalışmalara katkıda bulunduğundan, kadınların siyasette sürekli yer almasının altının çizileceğinden, tarihte bile verilen mücadelelere örnek teşkil etmek için daha çok çaba sarf edileceği olgularına neden olacağını düşünmektedir.

Katılımcılardan 2’si konuyu farklı bir bakış açısıyla değerlendirmektedir: “*Kime kimin hakkını veriyorsunuz ya da kimden hakkı alıyorsunuz*” şeklinde eşitlikçi bir yaklaşımla konunun değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Katılımcılardan 1’i: “*Tük kadının kendi haklarını her zaman savunduğunu biliyoruz bu nedenle önceki dönemlerin yansıması tabi ki olmuştur*” şeklinde bir yorum yapmıştır.

Katılımcılardan bir diğeri ise “*Kadınlarımıza verilmiş bu hakkı kadınlarımız daha fazla kullanma yönünde daha fazla çaba ve gayret göstermeleri gerekiyor*” şeklinde verilen hakkın yansımasının olumlu yönde olmadığına dikkat çekmektedir.

Katılımcılardan biri de bu konu hakkında “*Günümüz şartlarında ülkemizde, ne yazık ki, mevcut hakları koruyabilme mücadelesiyle, savaşıyla geçiyor kadınların harcadığı emeklerin, çalışmaların çoğu. Günümüz siyaseti yönünden ise olumlu bir değişimin kapısını açmanın her zaman mümkün olduğunu düşünüyorum. Yeter ki, tutarlı, akılcı, plana dayalı ve en önemlisi de samimi bir irade ortaya konsun; kadınların gelişimlerini ve siyasette daha görünür olmasını önceleyen politikalara yer açılsın*” şeklinde umut dolu bir cevap vermiştir.

Katılımcıların çoğunluğunun ortak görüşü bir hakkın kazanılmış olmasının günümüz siyasetine olumlu etkilerinin daha fazla olacağı yönündedir.

4.3.7.2 Kadın ve Toplumsal Rollerine Üzerine Görüşler

Kadın konusu sadece kendini feminist olarak nitelendiren kişilerin çalışma alanı değildir. Birçok düşünür ister feminist olsun, ister olmasın kadın konusu ve sorununa ilişkin pek çok görüş ileri sürmekte ve tartışmalara katılmaktadır (Demir, 2015a: 35). Bunun temel nedeni ise kadın sorunlarının pek çok alanla iç içe olmasıdır.

Kadın sorunlarının başında yer alan faktörlerden biri de kadının siyasal katılımının yetersizliğidir. Kadının siyasal katılımının önündeki engeller ayrıntılı olarak 2. Bölümde incelenmiştir. Ancak en çok tartışmaya neden olan ve sorulduğunda hemen hemen tüm kadınların katılımlarını en çok etkileyen faktör cinsiyet rolleridir. Tarihsel süreçte bakıldığında, tüm pozitif gelişmelere rağmen kadınlar kendilerine biçilen aile içi rollerin dışına çıkmakta zorluk çekmektedir. Aile içi rollerin dışında bir alanda rol üstlenmek isteyen kadınların toplum tarafından baskılandırılması, kadınları siyasetten uzaklaştırdığı görülmektedir.

Çifte sorumluluk olarak ifade edilen kadınların hem özel alana ilişkin rollerini yerine getirmek hem de kamusal alana yönelik rollerini yerine getirmek zorunda kalması erkeklere nazaran daha fazla zaman ve enerji harcamalarına neden olmaktadır. Ne kadar siyasal alanın,

ortak alan olduğu belirtilse de eşit katılım şartları bulunmamaktadır. Kadınların siyasette var olabilmek için kendilerini her zaman erkeklere oranla daha fazla ispat etmeye çalışması, daha fazla enerji ve zaman ayırması gerektiği görülmektedir.

Yükselen eğitim seviyesi ve genç nüfusun kadına yönelik konuları değerlendiriş şekillerinin eskiye nazaran farklılaşması ile kadına atfedilen roller kısıtlanmakta, kadının kendi alanını çoğaltabildiği bir dönem yaşadığı gözlemlenmektedir. Ancak bu demek değildir ki kadınlar kamusal alanda var olabilmek için çifte sorumluluklarını elden bırakıyor. Bunun imkânsız olduğu ve özellikle kadının biyolojik yapısından dolayı çoğu zaman iki rolden birini seçmek zorunda bırakıldığı görülmektedir. Bu konu hakkında daha bir çok argüman üretilip, farklı bakış açıları ile konuyu değerlendirilebilmektedir. Çünkü kadının siyasetteki yerini etkileyen pek çok farklı unsur bulunmaktadır.

Kadının bu çift rollü oluşunun engel olarak görüldüğü bu noktada Bartın özelinde toplumun bu konuyu nasıl değerlendirdiği öğrenilmek istenmiştir ve katılımcılara “Kadınların siyasal katılımını ve temsilini toplumsal rolleri belirlemekte midir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 4.24: Kadın-siyaset ve toplumsal rol ilişkisine yönelik görüşler

Kadınların siyasal katılımını ve temsilini toplumsal rolleri belirlemekte midir?	Katılımcı Sayısı
Toplumsal rolleri belirler.	10
Toplumsal rolleri belirlemez.	5
Görecelidir.	4

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi katılımcıların 10’u toplumsal rollerin, kadınların siyasal katılımında belirleyici faktör olduğunu düşünmektedir. Katılımcılardan 5’i toplumsal rollerin, kadınların siyasal katılımında belirleyici faktör olmadığını düşünmektedir. Katılımcılardan 4’ü ise bu sorunun cevabının göreceli olduğunu düşünmektedir. Katılımcılara görüşlerinin nedenleri sorulduğunda genellikle belirler cevabını veren kişiler aile içi baskı, şart eşitsizliği gibi konulara değinirken, belirlemez cevabını veren kişiler ise eşitlik kavramına yoğunlaşmıştır.

Toplumsal rollerin, kadınların siyasal katılımında belirleyici faktör olduğunu düşünen EK5:
“Kadın biyolojik olarak erkeklerden üstündür. Bu yüzden birçok sorumluluğu elinde tutar. Bunlarda da başarılı olur ama hayatını mutlaka etkiler” cevabını vermiştir.

Toplumsal rollerin, kadınların siyasal katılımında belirleyici faktör olmadığını düşünen EK3 şunları dile getirmiştir:

“Siyaset yapan kişiyi kadın ya da erkek olarak ayırmayacağım, siyaset yapmak isteyen bir insan kendi şartlarını düşünerek yapar ve siyaset yapmayı tercih eden insan bunu severek yapar. Kadınlar için de bu geçerlidir. Özel sorumlulukları da yerine getirir, siyasette de başarılı olur. Aile baskısı aşıldı.”

Toplumsal rollerin, kadınların siyasal katılımında belirleyici faktör olabileceği de olmayabileceği de şeklinde göreceli düşünen KK1, bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Teknoloji çağındayız. Kadının hayatını kolaylaştırıp zorlaştırmak kadının kendi elindedir. Elinde maddi ve manevi imkanların varsa bunu değerlendirebilirsin. Evine yardımcı tutabilirsin, çocuğuna bakıcı tutabilirsin, buna durumun yetmiyorsa aileden yardım alabilirsin, yazın nasıl ki annen, baban, kardeşin kışlığını yapıyor yardım ediyorsa bu konuda da yardım edecek, yani kadının tercihi ile alakalı bir durum bu.”

Göreceli olarak değerlendiren katılımcılardan EK13’de şunları söylemiştir:

“Toplumsal roller dönem dönem değişir. Ülkenin ekonomik durumu iyiye kadınlar toplumsal rollerde daha öne çıkıyorlar, ülkenin demokrasisi sağlamlaştığı zaman kadınlarımız daha rahat kendilerini temsil edebiliyorlar. Bu sebeple bu konuda çok genel bir şey söylemek istemiyorum.”

Katılımcılardan KK4 ise konuyu her iki açıdan değerlendirerek şu yorumlarda bulunmuştur:
“Kadınlara "toplumsal rol" olarak dayatılan unsurlar, eğer ev işleri yapmaktan ibaretse böyle bir eşitsizliği ve sadece kadınlara yapılandırılmış bu gibi rolleri kabul etmediğimizi, etmeyeceğimizi ifade etmek isterim. Elbette, hem anne olmak hem de aktif siyasette önemli görevler üstlenmek, bazı zorluklar getirebiliyor, ancak kadınların siyasete katılımı noktasında, bahaneler yaratılmasını kabul etmemiz de mümkün değildir. Toplumsal rolden ziyade "toplumsal cinsiyet eşitliği" üzerinden hareket edersek eşitlikçi bir yaklaşıma doğru ilerler; kadın-erkek eşitliğine uygun adımlar atmış oluruz.”

Kadın katılımcıların ikisi bu sorunun cevabının göreceli olduğunu belirtirken, biri toplumsal rollerin belirleyici olduğunu ve bunun aşılması gerektiğini savunmuştur. Diğer kadın katılımcı ise toplumsal rollerin belirleyici olmadığını, kadının rollerini dengeleyebileceğini dolayısıyla bunu kabul etmediğini dile getirmiştir. Erkek katılımcıların çoğunluğu ise toplumsal rollerin siyasal katılımı etkili olduğunu düşünmektedir. Toplumsal rollerin etkili olmadığını düşünen 4 erkek katılımcı bulunmaktadır. 2 kadın katılımcı gibi 2 erkek katılımcı da göreceli olduğunu düşünmektedir.

Katılımcılara, “Kadınların siyasal katılımını ve temsilini toplumsal rolleri belirlemekte midir?” şeklinde sorulan soruya verilen kısa cevaplar üzerine sorunun üzerinde durulmak adına “Kadınlar siyasal katılım veya temsilini gerçekleştirirken özel hayatına ilişkin sorumlulukları yerine getirmek zorunda mıdır?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 4.25: Siyasette kadının özel alana ilişkin sorumluluklarına yönelik görüşler

Kadınlar siyasal katılım veya temsilini gerçekleştirirken özel hayatına ilişkin sorumlulukları yerine getirmek zorunda mıdır?	Katılımcı Sayısı
Hayır	11
Evet	6
Görecelidir	2

Katılımcıların ilk soruda bakış açıları tam anlaşılmazken yöneltilen bu soru çerçevesinde tüm katılımcıların eşitlikçi bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür.

Tablo 4.20’de, görüldüğü gibi katılımcılardan, kadınlar siyasal katılım veya temsilini gerçekleştirirken özel hayatına ilişkin sorumlulukları yerine getirmek zorunda mıdır? sorusuna 6 erkek katılımcı “evet, zorundadır” cevabını vermiştir. Hemen akabinde cümlelerine bu zorunluluğun, aile olmak için olan bir zorunluluk ve kadının tek başına yükleneceği değil, erkek bireyle paylaşarak yükleneceği bir zorunluluk olduğuna vurgu yapmışlardır. Değindikleri diğer husus özel hayatına ilişkin sorumlulukların, siyasal katılımında kadınların önünde engel oluşturmayacağıdır. Eğer kadın böyle bir engelle karşılaşrsa, tercihi neticesinde bakıcı, yardımcı gibi özel hayatına ilişkin sorumluluklarını azaltarak çözüme kavuşturabilir yorumlarında bulunmuşlardır.

Katılımcılardan 11'i kadınların siyasal katılım veya temsilini gerçekleştirirken özel hayatına ilişkin sorumlulukları yerine getirmek zorunda olmadığını belirtmiştir. 4 kadın katılımcı da bu soruya “hayır, zorunda değildir” cevabını vermiştir.

Katılımcılardan EK5:

“Zorunda değildir ama yapılması gerekir. Bu sadece kadın için değil, erkek için de geçerlidir. Zorunlu olmadığı gibi bu sürece girme zorunluluğu da yoktur” şeklinde kadınların anne olma, evlenme gibi tasniflere maruz bırakılmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Katılımcılardan EK2’de zorunluluk anlayışına şu cümleleriyle dikkat çekmeye çalışmıştır:

“Kadınlarımızın aile baskısı görmemesi gerekiyor, ama maalesef görüyor. Aile yapısı önemlidir. Ama aile içinde hiçbir cümlenin sonu zorunlulukla bitmemeli.”

Bu konu hakkında bir diğer görüş de EK7 tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

“Çalışkandır bizim kadınıımız. Hem kariyer yapar hem evine bakar. Ama bunu yapmak zorundadır demiyorum. Hayat müşterek bu konuda ailesi, eşi tarafından paylaşılmalı görevler. Ancak özellikle kırsal kesimde erkeklere bunların kadın görevleri olduğunun empoze edilmesi ve ona göre davrandıklarını söylememek de yersiz olur. Zamanla bu görüşlerin dışına çıkılıyor.”

Katılımcılardan 2’si ise kadınların siyasal katılım veya temsilini gerçekleştirirken özel hayatına ilişkin sorumlulukları yerine getirmesinin göreceli olduğunu düşünmektedir.

Bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklayan EK13:

“Hiçbir kadına siyasete girerken siz evdeki görevinizi nasıl yapacaksınız diye sormazlar. O onun kendi özel durumudur, bireysel tercihidir. Siz siyasete girmek istiyorsanız bu bir engel değildir. Ailenin kültürel yapısı önemlidir bu hususta.”

Aynı cevabı veren EK8 siyasal açıdan şöyle bir değerlendirme yapmıştır: *“Kişilerin özel hayatı kişilerin kendilerini ilgilendiren bir konudur. Kişinin kendi özel dar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Kişinin siyasal alandaki görevlerini yerine getirip getirmediğiyle ilgilenilmelidir.”*

Katılımcılar zorundadır, değildir ya da görecelidir gibi farklı cevaplar verse de hepsinin cümlelerinde ortak bir alanda bulunduğu ve kadın erkek eşitliğine vurgu yaptıkları

görülmüştür. Bu sorunun hemen akabinde kadın-erkek eşitliği çerçevesinde üst makamlarda erkek hegemonyası oluşturulduğuna dair tartışmalara katılımcıların ne şekilde değineceği öğrenilmek istenmiştir. Bu kapsamda katılımcılara “toplumumuz kadınların yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını sizce ne şekilde değerlendirmektedir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların olumlu ya da olumsuz şeklinde verdikleri cevaplar neticesinde aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 4.26: Kadınların yönetici kadrosunda yer almalarına ilişkin görüşler

Toplumumuz kadınların yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını sizce ne şekilde değerlendirmektedir?	Katılımcı Sayısı
Toplumumuz kadınların yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını olumlu, değerlendirmektedir.	16
Toplumumuz kadınların yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını olumsuz, değerlendirmektedir.	3

Tablo 4.21’de, görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu kadınların yönetici kadrosunda yer almasını toplumumuzun olumlu karşıladığını düşünmektedir. 4 kadın katılımcıdan 3’ünde aynı görüşü savunmaktadır. 3 kadın katılımcının bu görüşü savunurken değindiği ortak nokta ise günümüzde bu görüşün kabul görmesi, eskiye nazaran yaşanan olumlu değişikliklerdir.

Katılımcılardan KK1 bu konuyu şu şekilde yorumlamıştır:

“Son zamanlarda alkışlıyoruz ama daha önceki dönemlerde kadının yeri evi, işinin dışına çıkmamalı gibi görüşeler mevcuttu. Şimdi ise takdir topluyor.”

Katılımcılardan KK4 bu konu hakkındaki görüşlerini toplum ve şartlar açısından şu şekilde değerlendirmiştir:

“Kadınların yönetime katılması ve bilhassa üst düzey görevlerde yer alabilmesi açısından temel inancım, görüşüm şu yönde: Şayet biz kadınlara toplumumuzun dört bir köşesinde, hak ettiğimiz fırsatlar tanınır ve gerçekten eşitlikçi bir bakış açısı benimsenirse toplum da

bu konuda destek verecektir. Yani, aslında burada "kadınlar, yönetimde yer almasın" gibi bir anlayışın, ne toplumun bütününde ne de şehrimiz Bartın'da bulunduğunu düşünüyorum."

Katılımcılardan KK2 ise konuyu sorunsal bir açıdan değerlendirmek istemiştir: *"Toplumumuz açısından bir sıkıntı yok ama kadın en ufak bir yanlışında hemen alaşağı edilebiliyor. Mobbing uygulamaları gibi bildiğimiz gerçeklerde mevcut kadınlarımızı caydırmak için pek çok yöntem uygulanıyor."*

Konuyu sorunsal açıdan değerlendiren bir diğer katılımcı EK14 şunları söylemiştir: *"Benim annem 15 sene yöneticilik yapmış bir kadın. Ben şaşırmıyorum bir o kadarda destekliyorum. Ancak kadınlar arasındaki çekişme konusunda da bir o kadar muzdaribim."*

Katılımcıların 3'ü ise kadınların yönetici kadrosunda yer almasını toplumumuzun olumsuz karşıladığını düşünmektedir. Kadın katılımcılardan sadece 1'i toplumun kadınların yönetici kadrosunda yer almasını olumsuz karşıladığını belirterek, kadınların özellikle siyasette vizyon olarak kullanıldığını hatta kendinin de bu şekilde kullanıldığını düşünmektedir.

Katılımcılardan EK5 ise konuyu şu açıdan değerlendirmiştir: *"Eğitim düzeyi düşük insanlar hala kadının üst konumlarda yer almasına şaşıyor. İşte eğitimin önemi de burada ortaya çıkıyor. Eğitim seviyesi arttıkça da cahil kesimin bakış açısı değişecek."*

Araştırmada tüm sorular toplumumuzun bakış açısını Bartın özelinde değerlendirerek genel bir yorumlama üzerine kurgulanmıştır. Bu soru çerçevesinde ise toplumdan Bartın özeline doğru bir yorumlama yapılması adına katılımcılara "Toplumumuz kadınların yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını sizce ne şekilde değerlendirmektedir? sorusu çerçevesinde "Bartın ili, bu konuda Türk toplumunu yansıtmakta mıdır?" şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir.

Katılımcıların 17'si Bartın halkının, kadının yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını olumlu karşıladığını, yönetici kadrolarında olmalarını istediklerini ve desteklediklerini düşünmektedir. Katılımcılardan EK8 bu konu hakkında şunları söylemiştir: *"Bartın'ın kadın milletvekili bulunmaktadır. İki milletvekilinden bir tanesi kadındır. Bu hususta Bartın ilinin diğer illerden daha önde olduğunu düşünüyorum. Belediye meclis üyelerinde de kadın üyelerimiz var. Bartın bu nedenle daha öndedir."*

Katılımcılardan KK4 Bartın özelinde şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Kadınlar, yönetimde yer almasın” gibi bir anlayışın, ne toplumun bütününe ne de şehrimiz Bartın’da bulunduğunu düşünüyorum. Bu husustaki önemli nokta, kadınların gerekli çabayı ortaya koyması kadar hak edilen fırsatların yaratılmasında yatıyor.”

Katılımcılardan KK1 şunları söylemiştir:

“Bartın ’da da takdir almaya saygı görmeye başladık. Bunda duruş ve güven çok önemli. Sen saygı istiyorsan toplum tarafından duruşun ve güven çok önemli.”

Katılımcılardan EK13 kadının siyasete kattığı artı değerle yorumlama yapmıştır:

“Siyasetin içinde, yönetici kadrosunun içinde yer alan birçok kadın arkadaşımız var. Hoş karşılanmaktan öte memnun oluyoruz Bartın’da. Siyasetteki gerginliği azalttıklarını düşünüyorum. Ne kadar fazla olursa bizim için o kadar iyidir siyasi açıdan.”

Katılımcıların çoğunluğunun mevcut durum hakkındaki olumlu yorumlarının sebebinin iki milletvekilinden birinin kadın olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu görüşte olan katılımcıların aksine iki katılımcı ise özellikle belediye meclisinde kadın yetersizliğine dikkat çekmektedir.

4.3.8 Katılımcıların Kadınların Siyasal Katılım ve Temsiline Yönelik Çalışma ve Önerilerinin İncelenmesi

Araştırmanın bu kısmında, katılımcıların kadınların yönetime katılım ve temsiline yönelik çalışmalarına ve önerilerine yer verilmiştir.

4.3.8.1 Katılımcının Kadın Sorunlarına Yönelik Çalışmaları

Katılımcılara ülke genelinde ve Bartın özelinde kadınların siyasal katılımını arttırmaya yönelik çalışmaları yeterli bulup bulmadıkları sorularak cevapları alınmıştır. Katılımcıların bazıları yeterli bulurken, bazıları bulmamıştır. Bu sorudan sonra katılımcılara kişisel ve partileri adına kadın sorunları ve kadının siyasal katılımına yönelik sorunlar hakkında çalışmaları olup olmadığını öğrenmek için “Belediye Başkanı/Belediye meclis üyesi/

Milletvekili olarak kadınlara yönelik çalışma/plan/program/projeniz var mıdır? Bilgi verir misiniz?" şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir.

Katılımcıların 7'si kadın konularına yönelik herhangi bir çalışmalarının olmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan EK13 ve EK14 pozitif bir ayrımcılık yapmadıklarını, çalışmalarını kadın, erkek diye ayırmadan tüm bireyler adına yaptıklarını dile getirmiştir. EK9'da bu konu hakkındaki düşüncelerini şu şekilde belirtti:

"Verdiğimiz hizmetleri ayırma şansımız yok. Tabi ki bazı konularda pozitif ayrımcılık yapıyoruz ama spesifik olarak kadınlar için şunları şunları dizayn ettik diye bir program hazırlamıyoruz."

Katılımcılar kadınlara yönelik projeleri şu şekilde sıralamıştır; yöresel ev sanatları derneği, 2 tanesi Bartın, 1 tane de İnkümu'nda olmak üzere kadın istihdamını destekleyen 3 tane işyeri, yerel el sanatlarını geliştirmek ve kadınlarımızın kendilerini geliştirmelerine yönelik kurslar, yaşam merkezi, evde üreten kadına yönelik desteklemek için oluşturulan proje, çalışan kadınların yükünü hafifletmek için kreş, anaokul, etüt merkezi.

EK12 çalışmaları hakkında şu bilgileri verdi:

"Şu an kadınlara yönelik eski öğretmen evi ile ilgili olarak kadınlara kültürel anlamda bir şeyler yapabilecekleri bir projemiz var".

Diğer kadın katılımcı KK4:

" Temel hedeflerimden biri, kadınlara ve gençlere yönelik politikalara ağırlık vermek. Bu bağlamda, hemcinslerim açısından değerlendirdiğimde, kadınların sosyal yaşamda daha görünür olmalarının çok önemli olduğunu ve ülkemizdeki kadın istihdamının süratle yükselmesi gerektiğini düşünüyorum.

Kadınların ön planda olduğu, kadın emeğinin değerli kılındığı, hem dayanışma ruhunu güçlendiren hem de gelir olanakları sağlayan bir kooperatif oluşturmak, böyle bir girişime destek olup öncülük etmek, hedeflerim arasında yer alıyor.

Ayrıca, ülkemiz genelinde bir değerlendirme yaptığımızda, Milletvekili olarak "kadına karşı şiddet" sorununa ve canice işlenen "kadın cinayetlerine" karşı her platformda sesimizi yükselterek kadınların önce hak düzleminde, ardından ve daha önemlisi ise uygulamada, "eşit" olabilmesi için elimden gelen çabayı gösteriyorum" çalışmalarını bu şekilde dile getirdi.

Katılımcılardan EK4 kendi mesleği olan mimarlık ile kadın sorunlarını çözüme kavuşturmak istediği bir projesini şu şekilde anlattı:

“Belediye meclisi seçimleri hazırlanırken bir projem vardı. 1990’lı dönemlerde çocuklar mahallelerde büyüdü. Sabah çıkar oyun oynar akşam eve girerdi. Bir komşunun evine gider su içer bundan hiç çekinmezdi. Camlarda oturan teyzeler olurdu, çocukları izler bir şey olduğunda ailelerine haber verirdi ya da yabancı biri geldiğine haber verilirdi. Günümüze baktığımızda ise böyle şeylere rastlamamaktayız. Ben bunu tekrar Bartın’a getirmek yaşam alanları oluşturup, o gün ki teyzeleri işe alarak hem istihdam sağlamak hem de çocukların güvenle büyüyeceği alanlar oluşturmak istiyordum. Bunu önce Bartın da sonra tüm ülkede gerçekleştirmek hedefim.”

Katılımcılardan EK8 ise: “Kadın üyelerimiz proje üretiyor bizde destek veriyoruz” cevabı ile erkek üyelerin, kadın üyelerin çalışmalarına destek verdiğini belirtti.

Katılımcıların çoğunluğunun kadın istihdamına yönelik cevaplar verdiği görülmektedir. Kadının ekonomik bağımsızlığını elde etmesi, siyasal katılımını ve temsilini arttırmaya yönelik önemli bir adımdır, ancak yeterli midir? Konunun sadece bu açıdan ele alınması dikkat çekici olmuştur.

4.3.8.2 19 Katılımcının Kadınların Siyasal Katılım ve Temsiline Yönelik Önerileri

Katılımcılara kadın sorunlarına yönelik çalışmalarının hemen akabinde kadının siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik önerilerinin neler olduğu sorulmuştur. Kadının siyaset arenasında yaşadığı sorunlara yukarıdaki bölümlerde değinen katılımcılar, kendi sorun gördükleri alanlar için sundukları önerilerden şu şekilde bahsetmiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplar şu şekilde kategorize edilebilir;

- Kadınların, daha istekli ve atılgan olması gerekir. Aynı zamanda Dernek, STK, siyasi parti gibi oluşlarında içerisinde yer almalı.
- Kadınlarımızın yaşadıkları sorunların engellenmesine yönelik çalışmalar hazırlanmalıdır.
- Siyasi partiler, kadınlarımıza daha fazla destek vermelidir.

- Siyasetin biraz naifleşmesi ve erkek hegemonyasından çıkması gerekir.
- Kota uygulamaları oluşturulmalı ve devam ettirilmelidir.
- Kadın kollarına yetkileri arttırılmalı ve bütçe verilmelidir.
- Medyanın daha duyarlı olması: ulusal ve yerel basınımızın konuyu işleyen yazı ve röportajların arttırılması, bilimsel alanda kendini yetiştirmiş kadınlarımızın tanıtılması gerekir.

Erkek katılımcıların çoğunlukla, kadınların önce kendilerinin istemesi gerekiyor. Cesaretlenmeleri ve teşvik edilmeleri gerekiyor cevapları ile karşılaşmıştır. Kadınlar ise genelde çözüm arar nitelikte soruya cevap vermeye çalışmıştır. Katılımcılar cevapları çerçevesinde yukarıda sayılan başlıkların hemen hemen hepsine değinmişlerdir. 2 Katılımcı konu ile ilgili çalışma yapılması gerektiği şu an cevap veremeyeceklerini dile getirmişlerdir.

Katılımcılardan KK4'ün çalışmada üzerinde sıkça durulan ataerkil toplum yapısına dikkat çekerek şunları dile getirmiştir:

“Bu husustaki makro önerim, toplum içerisinde "eşitlik" düşüncesini çocuklardan başlayarak yerleştirebilmek olacak. Evet, böyle bir yol belki de en meşakkatli olanı ama şu anda yaşadığımız sorunların temelinde de kadın ile erkeği eşit görmeme anlayışı yatıyor, ne yazık ki. Aslında, sorunun kaynağına inmek de diyebiliriz sözünü ettiğim bu yaklaşıma.

5. LİTERATÜR ÖZETİ

Çalışma 6 bölümden oluşmaktadır. 1 bölümde çalışmaya giriş yapıldıktan sonra, 2. Bölümde demokrasi kavramı, temel değerleri, teorileri ve türlerine yer verilmiştir. 3. Bölümde ise Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın siyasetinin tarihçesi ve kadınların siyasal katılım ve temsiline yönelik sorunlar ele alınmıştır. Alan araştırması olan 4.bölümde ise Bartın hakkında genel bilgiler verildikten sonra hazırlanan mülakat formuna verilen yanıtların analiz edilmiştir. Hem bölümler oluşturulmadan önce hem de alan araştırması formu kurgulanırken literatürde bu konu hakkında ne gibi çalışmalar yapıldığı incelenmiştir. Bu konu hakkında yapılan bazı yüksek lisans tezleri;

Münevver Özyılmaz'ın "Demokratik ve etkili yönetimin temel unsuru olarak katılım ve temsili ele alarak kadınların belediye meclisinde üye olmalarını, beklentilerini, siyasi kariyer başarılarını ve gelecek planlarını etkileyen unsurların neler olduğunu araştırmak" amacıyla yazdığı ve 2013 yılında Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen "Belediye Meclislerinde Kadın Temsili: Bursa Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi,

Burçin Bilim'in "Siyasal katılmaya etki eden faktörleri, Dünya'da ve Türkiye'de kadınların siyasi alanda yer alma sürecini incelemek" amacıyla yazdığı ve 2014 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde kabul edilen "Türkiye'de Kadının Siyasal Katılım Mücadelesi: Afyonkarahisar Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi,

Pınar Sarışahin'in "Cinsiyet ve siyasal katılım arasındaki ilişkiyi incelemek" amacıyla yazdığı ve 2015 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi'nde kabul edilen "Cinsiyet-Siyasal Katılım İlişkisi: SDÜ Örnek Olayı" başlıklı yüksek lisans tezi,

Damla Sağıt'ın "Kadının yerel yönetimlere yeterli düzeyde katılamamasının nedenlerini inceleyip bu sorunun çözümü için uygulanması gereken politika ve önerilere dikkat çekmek" amacıyla yazdığı ve 2016 yılında Adnan Menderes Üniversitesi'nde kabul edilen "Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezi,

Ayşe Soylu'nun “Kadınların siyasi hayata katılımlarının tespit edilmesi” amacıyla yazdığı ve 2017 yılında İstanbul Üniversitesi'nde kabul edilen “Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı” başlıklı yüksek lisans tezi,

Burcu Demirdöven'in “ Feminizm anti-feminizm, kadın liderliği, domestik ideoloji, kadın hakları gelişimi ve ulus devletleşme süreci ile milliyetçilik kavramları arasındaki ortaya çıkan ilişkileri incelemek” amacıyla yazdığı ve 2018 yılında Pamukkale Üniversitesi'nde kabul edilen “Feminizm ve Antifeminizm Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Perspektifte Kadının Siyasal Temsili ve Konumu” başlıklı yüksek lisans tezi,

Tuğba Süğüt'ün “Türkiye’de kadınların siyasal katılımında etkin role sahip olan faktörleri inceleyerek bu hususta genel itibariyle hangi faktörlerin etkili ve önemli olduğunu saptamak” amacıyla yazdığı ve 2019 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi'nde kabul edilen “Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili: Yapısal Faktörlerin Analizi” başlıklı yüksek lisans tezi,

Perihan Diktaş Alkoç'un “Dünya üzerinde toplumların yarısını oluşturan kadınların Türkiye’de siyasal temsil ve cinsiyet ayrımı özelinde incelenmesi” amacıyla yazdığı ve 2019 yılında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde kabul edilen “Yerel Yönetimlerde Kadının Temsili: 2004-2019 Yerel Seçimlerin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi,

Taylan Yetkiner'in “Toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasal alanda yeterince yer bulamadığı ve bu alanı erkeklerin inisiyatifine bıraktığı noktasından hareketle 2011-2018 yılları arasındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bulunan siyasi partilerdeki kadın temsilini ele almak” amacıyla yazdığı ve 2020 yılında Muş Alparslan Üniversitesi'nde kabul edilen “Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsiliyeti” başlıklı yüksek lisans tezi,

Bade Ceviz'in “Cinsiyete dayalı eşitsizliklerin siyasi partilere benzer şekilde kurulup kurulmadığını ve bu eşitsizliklerin arkasındaki dinamiklerin siyasete eşit katılımı nasıl etkilediğini feminist kuram bağlamında açıklamak” amacıyla yazdığı ve 2021 yılında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde kabul edilen “Kadının Siyasal Katılımı ve Cinsiyet Kota Uygulaması: Aydın İli Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi, şeklinde sıralanabilir.

Bu konu hakkında yapılan bazı doktora tezleri;

Duygu Gücük'ün “Siyasetin kadınlar için ürkütücü ve anlaşılmaz olduğu yargısının altında yatan nedenleri incelemek” amacıyla yazdığı ve 2006 yılında Gazi Üniversitesi'nde kabul edilen “Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği” başlıklı doktora tezi,

Ahu Sumbas'ın “Türkiye’de 2009 yerel seçimlerinde seçilmiş kadın belediye başkanlarının bir kadın temsilci olarak yerel düzeyde yarattıkları etkileri ve katkıları demokrasi ve kadın temsilci ilişkisi çerçevesinde incelemek” amacıyla yazdığı ve 2012 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde kabul edilen “Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki ve Katkıları: Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği” başlıklı doktora tezi,

Hediye Şirin Ak'ın “Eşitlik, temsiliyet ve katılım bağlamında kadınların dezavantajlı oldukları varsayımından yola çıkarak kadınların temsiliyet ve vatandaşlık haklarına ulaşmalarının önündeki engellerin neler olduğunu belirlemek” amacıyla yazdığı ve 2016 yılında Gazi Üniversitesi'nde kabul edilen “Türkiye’de Kadınların Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Katılım” başlıklı doktora tezi.

Bazı kitaplar ise;

1997 yılında Kemal Görmez tarafından bastırılan “Yerel Demokrasi ve Türkiye, Yerel yönetim ve Belediyeler” adlı kitabı, kendisinden sonra bu konu üzerine çalışan herkese kaynak olmuştur. Demokrasi tartışmalarında yerel yönetimler önemli bir yer tutmaktadır. Yerel yönetimlerin kimilerince, demokrasi okulu, katılım ve temsilin en iyi gerçekleştiği kurumlar olarak görülürken kimilerince tarihin bir döneminde ortaya çıkmış kurumlar olarak görülmektedir. Görmez bu kapsamda Türkiye’de yerel demokrasi kavramı üzerine tartışmaları, yerel yönetimleri ve yerel demokrasiyi incelemektedir (Görmez, 1997).

Yerel Demokrasi ve Siyasal Katılma düşünüldüğünde akla gelen isimlerden biri de Akif Çukurçayır’dır. Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi kitabında katılımcı bir toplumsal yapıya ulaşmanın uzun ve yorucu bir demokratik eğitim süreci gerektireceğini belirtmektedir. Çukurçayır, kitabında Demokratik Değerler ve Siyasal Katılma, Yerel Yönetim ve Yerel Düzeyde Katılma, Türkiye’de Yerel Siyaset ve Katılımı, Konya Örneği ile birlikte incelemiştir.

Zekiye Demir, Türkiye’de Kadın ve Siyaset adlı kitabında öncelikle kadının siyasal temsil düzeyini etkileyen temel faktörlere, sonrasında Türkiye’de Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına ve son olarak da Kadınların Siyasal Tutumları ve Parti Yaklaşımları adlı alan araştırmasına yer vermiştir (Demir, 2015b).

Şadiye Deniz, içinde yaşadığı zorluklar ile demokrasi ve yurttaşlık ideali bağlamında kadının politikadaki konumu, kadınların Türk siyasi hayatındaki politik serüvenini ve Türkiye genel seçimlerinde yazılı basında kadınların politik temsilini incelemiştir (Deniz, 2019).

Tali, “Kadınların Yerel Siyasi Temsil Süreçleri” kitabında temsil kavramı, siyasal temsil kuramları ve kadının yerel siyasi temsili hakkında bilgi verdikten sonra kadın belediye başkanlarının aday adaylığı üzerine yaptığı araştırmayı ele almaktadır (Tali, 2019).

Ayten Alkan’ın bu konu hakkında pek çok çalışması mevcuttur. “Kadınlar Tarafından Kadınlarla Birlikte ve Kadınlar İçin Yerel Politika”, “Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı” ve “Belediye Kadınlara da Hizmet Eder. Kadın Dostu Belediye Hizmetleri. Neden, Nasıl?” isimli eserleri yerel yönetimlerde kadın katılım ve temsiliinin önemine vurgu yapmaktadır, bu şekilde sıralanabilir.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

İnsanlar toplu halde yaşamaya başladıkları andan itibaren iadelini bulmak adına, birçok yönetim biçimi denemişlerdir. Günümüzde pek çok ülke tarafından ideal yönetimin demokrasi olduğunu düşündükleri ve demokratik bir yönetim tercih ettiklerini görmekteyiz. Ancak bu demek değil ki ideal biçim olarak görülen demokrasinin, tek bir tanımı ve uygulanış şekli vardır. Her dönemde ve her ulusta demokrasi farklı şekillerde cereyan etmiştir. Bu anlayış günümüzde de devam etmekte ve her kesim kendi demokrasi anlayışını sürdürmektedir.

Demokrasiye yüklenen bu farklı anlayışlar demokrasinin tanımlamasının ve önceliklerinin çok çeşitli olmasına neden olmuştur. Keza tek tip bir demokrasi anlayışı ve içeriği olsaydı bu da yanlış olacaktı. Dünya varoluşundan itibaren içinde hep farklılıkları barındırmıştır; farklı cinsler, farklı kültürler, farklı anlayışlar. Bu nedenle tek tip demokrasinin varlığından söz etmek de demokrasinin kendisine ters düşer ve dayatmacı olurdu. Günümüz demokrasilerinde ise demokrasilerin vazgeçilmez ilkelerini eşitlik, özgürlük, adalet, hukukun üstünlüğü, siyasal katılım ve temsil oluşturmaktadır.

Demokrasilerin temel değerlerinden siyasal katılım ve temsil denildiğinde ise pek çok siyaset bilimciye ilk çağrışan kavram yerel yönetimlerdir. Demokrasinin beşiği, demokrasi okulları, demokrasinin vazgeçilmez unsuru gibi demokrasi birçok betimlemelerin yapıldığı temel kaynak yerel yönetimlerdir.

Yerel yönetimler, günlük hayatın sürdürüldüğü alan, halka yakınlık, ulaşılabilirlik, hızlı ve verimli hizmet akışı, özerklik, gibi çok yönlülüğün bulunduğu bir ortamdır. Sayılan bu temel faktörler çerçevesinde yerel yönetimler, yerel halkın ihtiyaçlarının karşılandığı, verimli, etkili hizmet anlayışının sağlandığı, yerel demokrasinin temin edildiği dinamik toplumlar oluşturmakla görevlidir.

Merkezi yapıların giderek büyüdüğü ve görev paylaşımına yöneldiği noktalarda yerel demokrasi anlayışı tezahür etmiştir. Yerel demokrasinin temin edilmesi, demokrasinin temel değerlerinin tabandan başlayarak tavana doğru bir yol izlemesini sağlayacak ilk basamaktır. Siyasal katılma ve temsilin, demokrasinin diğer temel değerlerinden olan eşitlik ve adalet

ile birleşmesinin ilk adımının da yine yerel demokrasilerde gerçekleşmesi, demokrasinin sürdürülebilirliğini arttırmaktadır.

Böylelikle yerel demokrasilerin vazgeçilmez öğelerinden birini kuşkusuz ki siyasal katılım oluşturmaktadır. Bireyler, kendilerini doğrudan etkileyecek olan karar mekanizmalarına katılmak istemektedirler. Ancak bu sürece katılmak isterken gerek bireysel gerekse de toplumsal olarak engellerle karşılaşabilmektedirler. Siyasal katılımı etkileyen faktörler nedir diye bir soru yöneltildiğinde verilen cevaplar günümüze doğru iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle ülkelerin siyasal katılımı etkileyen faktörlere yönelik hukuki çalışmaları bu sürece destek vermektedir. Hukuki olarak bir engel bulunmasa dahi maalesef toplumsal ve bireysel olarak önümüze çıkan pek çok engel bulunmaktadır. Sayılabilecek pek çok engel olduğunu belirtmekle birlikte neredeyse tüm kaynaklarda belirtilen engeller şu şekilde sıralanabilir; meslek, gelir düzeyi, cinsiyet, toplum yapıları, medya, psikolojik nedenler. Bu engellerden biri ise her dönem ve birçok disiplin tarafından tartışılan “cinsiyet” olgusudur.

Özellikle tarihi arka planında ataerkil bir yapıdan gelen Türkiye gibi ülkelerde siyasal katılım ve temsil hususunda karşılaşılan en büyük problemlerden biri “cinsiyetçi yaklaşımlar” dır. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına ve erkeğe yüklediği anlamlar, yaşam alanlarında kadın ile erkeği farklı konumlandırmaktadır. Kadına yüklenen roller kapsamında kadın ev ile bağdaştırılırken, erkek toplumun ortak yaşam alanları ya da kamusal alan olarak nitelendirilen alanlar ile bağdaştırılmıştır. Geçmişten günümüze doğru biçilen roller kapsamında oluşan kültürel yapılarda kadın doğduğu andan itibaren ikincil pozisyonda kendini bulmuş ve sürekli mücadele etmek zorunda bırakılmıştır. Toplumsal rollerin belirlediği kültürel yapılarda “evi dışı kuş yapar” gibi sözlerle ev alanı kadına ait gösterilmeye çalışılmış, “siyaset erkek işidir” söylemleri ile de kadın siyasal alandan uzaklaştırılmıştır.

Oluşturulmuş olan ataerkil yapılarda fırsat eşitliğinden bahsetmek pek mümkün değildir. Fırsat eşitsizliğinin bulunduğu toplumlarda yaşayan kadınlar doğdukları andan itibaren siyasal katılım ve temsil hususunu temelden etkileyecek faktörlerle karşı karşıya kalmışlardır. Kaynaklardan eşit şekilde yararlanamayan kadınlar kendilerini sürekli ispatlamak ya da tercih yapmak zorunda bırakılmışlardır. Bunun en temel nedeni de kadının özel alandan çıkmak istediğinde çift rollü bir yapıya bürünmesi gerekliliğidir. Hem özel alan

hem de kamusal alanı kendine görev edinirse toplumdaki görünürlüğünü arttıracak olan kadın tercih edilmeye ya da kabullendirilmeye zorlanmaktadır. Hem böyle bir tercih yapılmaya zorlanması hem de iki rolün verdiği zaman ve enerji kısıntısı kadının siyasal alandan uzaklaşmasının tercihi değil, ortaya çıkan yükün bir sonucu olduğu görülmektedir. Sadece sayısal olarak dahi nüfusun yarısını oluşturan kadınlar herhangi bir şekilde karar alma mekanizmalarından ve çıkarlarını temsil edecekleri alanlardan uzaklaştırılması demokrasi anlayışı ile ters düşmektedir. Siyasal alanın temel yapılarından olan seçimlerde, bireylerin eşit ve adil bir şekilde katılımı ile temsili sağlandığında gerçek bir demokrasiden bahsedilebilmektedir. Türkiye’de kadınlar 1930 yılında belediye seçimlerine katılma, 1933 yılında muhtarlık ve 1934 yılında da milletvekili olabilme hakkını kazanmıştır. Bu bağlamda seçimlerde kadın ile erkek bireyler arasında hak eşitliği sağlanmıştır. Dünyada ise ilk olarak ulusal düzeyde ve koşulsuz olarak 1893 yılında Yeni Zelanda’da kadınlara oy hakkı tanınmıştır. İngiltere’de 1928 yılında, İspanya’da 1931 yılında, Fransa’da 1944, İtalya’da 1945 yılında, İsviçre’de 1971 yılında oy hakkı kadınlara tanınmıştır. Türkiye kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesinde birçok ülkeden önde olsa da bu hakkın kullanılması konusunda aynı önderliği gösterdiği söylenememektedir.

Türkiye’de kadınların siyasal alandaki hakları elde ettiği halde temsil hususundaki yetersizliği sadece bizim ülkemize ait bir sorun değildir. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından yayınlanan “Siyasette Kadın 2021” haritası verilerine göre, 1 Ocak 2021 itibarıyla; Dünya genelinde parlamentolardaki kadın milletvekili oranı 2020 yılında yüzde 24,9’ken, 2021 yılında küçük bir artış göstererek yüzde 25.5’e çıkmıştır. Bakanlık pozisyonlarındaki kadınların oranı yüzde 21.9’dur. Dünyada, devlet başkanı kadın olan ülkelerin oranı %5.9’iken, hükümet başkanı kadın olan ülkelerin oranı ise %6.7’dir.

Türkiye parlamentolarda kadın milletvekili oranı sıralamasında 122’inci sıradan 129’a gerilemiştir. Türkiye’de asıl problem alanlarından biri de yerel siyasette kadın oranlarının çok düşük olmasıdır. Dünya genelinde bir değerlendirme yapıldığında kadınların yerel siyasetteki oranı daha yüksek ya da parlamenter düzeyle eşit iken Türkiye’de tam tersi bir durum izlenmektedir. Türkiye’nin merkeziyetçi bir yapıya sahip oluşu, ulusal siyasetin daha önemli görülmesi ya da ulusal manada kadın temsiline daha etkili olabileceği gibi sayılabilecek pek çok nedenden dolayı bu durum ile karşılaşilmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği Bartın ile ilgili bir değerlendirme yapılmak istenirse yukarıda belirtilen Türkiye’de yerel siyasette kadın katılım ve temsil yetersizliği temasını yansıttığı görülmektedir. 1991 yılında il statüsüne kavuşan Bartın’ın günümüze kadar 2018 genel seçimlerinde milletvekilliğini kazanan Aysu Bankoğlu dışında bir kadın milletvekili yoktur. 1994 yılından itibaren hiç kadın Belediye Başkanı olmamıştır. Belediye meclis üyelerinde ise kadınların kazandığı koltuk sayısı 3’ten yukarı çıkmamıştır. Araştırmanın yapıldığı katılımcıların Türkiye aksine çoğunluğunun yerel siyasetle uğraşmak istediği, genel siyaseti tercih etmediği analiz edilmiştir.

Bartın ilinde yapılan bu araştırmada 19 katılımcının 19’u da siyasetin erkeklere özgü değil, ortak bir alan olduğunu vurgulamışlardır. Bununla birlikte katılımcıların çoğunluğu yerel siyasette kadınların eksik temsil edildiğini düşünmektedirler. Siyasal katılım ve temsil yetersizliğinin temel nedenlerini ekonomik özgürlük, eğitim, erkek egemen kültür, toplumsal yapı, gelenek görenekler, siyasi partilerin ve STK’ların yeterince destek vermemesi, yanlış dini inançlar ve kadınların çekingen tavrı şeklinde sıralamışlardır.

Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular da siyasal katılım ve temsili olumsuz etkileyen etmenlerden bahsederken ataerkil toplum yapısı ile kadınların tercihi oldukları yönünde iki farklı bakış açısına sahip oldukları görülmüş ve katılımcılar bu görüşleri çerçevesinde diğer sorulara da cevap vermiştir. Aynı şekilde kadınların siyasette dezavantajlı olup olmadığı üzerine de katılımcılar eşit bir şekilde farklı görüşlere ayrılarak düşüncelerine yer vermişlerdir. Bu iki farklı görüş aslında araştırmada katılımcılara yöneltilen sorulara verdikleri cevaplarının temel argümanı olmuştur.

Araştırmada kadın katılımcılar ile erkek katılımcıların, kadın sorunlarına yönelik sorularda verdikleri cevapların çoğunlukla birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir.

Yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsilinin arttırılmasının demokrasinin yerleştirilmesindeki önemi büyüktür. Yerel yönetimler tarafından sunulan birçok hizmetin doğrudan kullanıcısının kadınlar olduğu bilinmektedir. Kendilerini doğrudan etkileyen bu kararlar karşısında temsil edilmelerinin önemi oldukça açıktır. Kadınlar ve siyasetçilerin temsil edilme hususundaki görüş ayrılıkları katılımcıların verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır.

Kadınlar neden siyasette yer almak ister?

- Siyaset eşit ve ortak bir alandır. Erkekler neden siyasette yer almak isterse, kadınlar da bu yüzden yer almak ister.
- Kadınları temsil etmek için yer almak ister.
- Kadının kendi planı ve hedefinin siyaset olması isteme nedenidir.
- Kendisini ispat etmek için ister.
- Topluma refah ve çözüm getirebilmek için ister.
- Farklı bakış açıları getirmek için ister.
- Statü kazanmak ve başarılı olmak için ister.
- Ailenin siyaset kökenli olması, yer alma nedeni olabilir.

Siyasetçiler neden kadınların siyasette yer almasını ister?

- Seçmenin %50'sini oluşturması nedeniyle ister.
- Kota doldurmak için ister.
- Kadının bakış açısının farklılığı nedeniyle ister.
- Halka daha ulaşır olduğu için ister.
- Erkekler varsa kadınlar da olmalıdır düşüncesiyle ister.
- Erkeklerden daha iyi olduğu için ister.
- Bilgisi-hizmet isteği nedeniyle ister.
- Kamuoyunda pozitif görülmek için ister.
- Avantajsız bir grubu avantaja dönüştürmek için ister.

Katılımcıların verdikleri cevaplar karşısında siyasal alanın ne kadar erkeksileştirildiği görülmektedir. Kadınların siyaset yapmayı tercih etme nedenlerinin arasında kendilerini ispat etmek, başarı kazanmak, ailesinin siyasal kökenli olması gibi cevaplara yer verilmesi, siyasetçilerin ise kadınları tercih etme nedenleri arasında kota doldurmak, kamuoyunda pozitif görülmek, avantajsız bir grubu avantaja dönüştürmek gibi cevaplar verildiği sürece siyasal alanın erkeklere özgü bir alan olarak görülmesi devam edecektir.

Kararlardan etkilenen kadınların, kararları etkileme konusundaki demokrasiye etkilerinin neler olacağı katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmiştir; Kadınların sorunlara farklı bakış açısı getirmesi, kadınların daha kapsamlı ve ayrıntılı düşünmesi, kadının seçmen kitlesine daha kolay ulaşması, siyasette üslup düzelmesine vesile olması, hemcinslerinin sorunlarına daha çabuk çözüm bulması, sorun odaklı olması, anaçsal yaklaşımı, peyzaj

alanında daha iyi olması. Verilen cevaplar çerçevesinde yerel demokrasiye kadınların katkıları şüphesiz ki çok fazladır. Ancak burada verilen cevaplarda dahi kadının dışılığıne sürekli vurgu yapılmaktadır. Kadınların siyasette yer alabilmesi için bu toplumsal cinsiyet bakış açılarının ve söylemlerinin değiştirilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın birçok bölümünde kadınların erkeklere oranla özellikle yerelde daha fazla halka ulaşılabilir olduğu düşünülmektedir. Bu da kadınların oy tercihlerini değiştirebilmesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Özellikle siyasi partilerin daha fazla kadın seçme nedenlerinden birinin bu olduğu bilinmektedir. Siyasi partilerin kadını seçim dönemlerinde aktif olarak gösterdiği, temsil noktasında ise arka plana ittiği görülmektedir. Yani kadının avantajlı bölümü kullanıldıktan sonra, kadına dezavantajlı bir konum yaratılmaktadır.

Günümüzde kadın ve erkeğin yasalar önünde eşitliğinin çok önceki dönemlerde sağlandığını bilmekteyiz. Ancak hukuki olarak kadınların önünde engel bulunmaması, kadınların siyasal katılımı için yeterli adımlar atıldığı anlamına gelmemektedir. Bu doğrultuda kadınların siyasal katılımını tam anlamıyla sağlayabilmek için kotalar uygulanabilmektedir. Katılımcıların çoğunluğu kota uygulamalarını gerekli görmemektedir. Bunu kadınların katılımının arttırılması yönünden daha fazla böyle bir durumun oluşmasını kabul etmedikleri üzerine dile getirmişlerdir. Fakat kadınların temsil yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda kadın erkek oranının sağlanana kadar kota uygulamaları fayda sağlayabilir. Burada bahsedilen kota uygulamaları göstermelik kota uygulamaları, kadına Çağlar'ın ifadesiyle vitrin süsü verilerek, objeleştirilip alt sıralarda yer verilmesi değildir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ve alan araştırması kısmında yer alan kadınların haklarını elde etmeleri ile verilmiş olmasının günümüze yansımalarının neler olacağı üzerine iki farklı görüş etrafında tartışmalar bulunmaktadır. Burada hakkın varoluşunu kabul edip, iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapmak daha yerinde bir tercih olacaktır. Katılımcılardan Aysu Bankoğlunun bu husustaki görüşleri konunun önemini vurgulamaktadır:

“Yalnızca seçme-seçilme yönünden değil; biz kadınların, hayatın her alanında önce hukuksal düzeyde, ardından da pratikte eşit olabilmesi için pek çok düzenlemeye gidildi. O dönemin koşullarını da irdelediğimizde, Devlet tarafından ve eliyle bir "önayak" olma durumunun mevcudiyetinden elbette bahsedebiliriz. Ancak yıllar ilerledikçe kadınların mücadelesine daha çok sahip çıktığını, belirli kazanımlar elde etmek için özellikle sivil toplum örgütleri aracılığıyla büyük çabalar gösterdiğini de unutamayız. Günümüz

şartlarında ülkemizde, ne yazık ki, mevcut hakları koruyabilme mücadelesiyle, savaşıyla geçiyor kadınların harcadığı emeklerin, çalışmaların çoğu. Günümüz siyaseti yönünden ise olumlu bir değişimin kapısını açmanın her zaman mümkün olduğunu düşünüyorum. Yeter ki tutarlı, akılcı, plana dayalı ve en önemlisi de samimi bir irade ortaya konsun; kadınların gelişimlerini ve siyasette daha görünür olmasını önceleyen politikalara yer açılsın.”

Alan araştırmasında elde edilen veriler şu şekilde özetlenebilir:

- Türkiye aksine çoğunluk yerel siyasetle yer almak istemekte, genel siyaseti tercih etmemektedir,
- Tüm katılımcılar siyasetin erkeklere özgü değil, ortak bir alan olduğu düşünülmektedir,
- Katılımcıların çoğunluğu yerel siyasette kadınların eksik temsil edildiğini düşünülmektedir,
- Katılımcılara göre siyasal katılım ve temsil yetersizliğinin nedenleri ekonomik özgürlük, eğitim, erkek egemen kültür, toplumsal yapı, gelenek görenekler, siyasi partilerin ve STK'ların yeterince destek vermemesi, yanlış dini inançlar ve kadınların çekingen tavrı ve tercihleridir,
- Kadın katılımcılar ile erkek katılımcıların, kadın sorunlarına yönelik sorularda verdikleri cevapların çoğunlukla birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir,
- Katılımcılar siyasal alanı erkeklere özgü bir alan olarak görmediğini belirtmesine rağmen siyasette kadını farklı konumlandırmaktadır,
- Kadınların erkeklere oranla özellikle yerelde daha fazla halka ulaşılabilir olduğu düşünülmektedir,
- Katılımcıların çoğunluğu kota uygulamalarını gerekli görmemektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada Türkiye ve Bartın ilinde yerel demokrasilerde kadın katılım ve temsilinin önemi vurgulanmak istenmiştir. Aynı zamanda Türkiye ve Bartın ilinde yerel demokrasilerde kadın katılım ve temsil durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel sonuçlarından biri gerek Türkiye’de gerekse Bartın’da yerel yönetimlerde kadın oranlarının yetersizliğinin bir kez daha görülmüş olmasıdır. Bu bağlamda yerel demokrasilerde kadınların siyasal katılım ve temsil oranlarının arttırılması yönelik önerileri şu şekilde sıralayabiliriz; kadınlar ve erkeklerin toplumsal kaynaklar ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanması sağlanmalıdır. Kadınların dünyaya gözlerini açtıklarında öncelikle bir mücadele vermelerine gerek olmayan toplum yapıları oluşturulmalıdır. Eril anlayış üzerine

kurulu siyasal alan ve siyasi partilerin değerleri, yaşam koşulları ve sylemleri yeniden oluşturulmalıdır. Kadınların siyasal alanda tek tip bir görünürlüğe zorlanması engellenmelidir. Bir kadın siyaset yaptığı için pantolon giymek, kt saçlı olmak, kısa topuklu ayakkabı giymek gibi zorlamalarla karşı karşıya kalmamalıdır.

Siyasal partilerde, kadın temsilini arttırmaya yönelik uygulanan kota uygulamalarının, partilerin gönüllük esasına bırakılsa dahi cinsler arası dengenin sağlanması temel hedef haline getirilmelidir. Seçim listelerinde de özellikle kadınlara son sıralarda yer verilmesi siyasal temsilini olumsuz etkilemekte ve kadına “vitrin ss” imajı yüklemektedir. Bu nedenle liste sıralamalarında da eşitsizlikçi bu yaklaşımından vazgeçilmelidir.

Kadınların sivil toplum örgütlerine katılımının artırılması ve hizmet veren örgütlerin de ataerkil toplum yapısının kadına dayattığı rollere bağlı kalması engellenmelidir. Yani kadınların oluşturduğu sivil toplum örgütlerini kadının anaçsal yapısından kaynaklanan yardım ilkeleriyle bağdaştırılması gerekmemektedir.

Medyada sürekli kadınların zayıflığına, erkeklerden daha güçsüz olduğuna, özel alanda kalması gerektiğine, evin sürekli kadına ait bir ortam gibi gösterildiği reklam kampanyaları ve bu bilincin oluşturulmasına dair yapılan çalışmalara yer verilmemelidir.

Yukarıda sayılan ve daha sayılabilecek pek çok öneri, temelde kadınların ikincil plana itilmesini engellemek, katılım ve temsil oranlarını cinsler arası eşitliğe ulaşmak, yerel yönetim birimlerinin merkezi yönetimin bir uzantısı olduğu görüşünü değiştirmek, demokrasinin eşitlikçi ilkesini yeşertmek gibi hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Yerelde demokrasinin güçlendirilmesiyle, ulusal demokrasinin yerleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Özellikle yerelde kadınlara atfedilen geleneksel rollere olan ilginin azaltılması, kadının ulaştığı ilk basamak olan yerel yönetimlerde cesaretlendirilmeleri gerekmektedir. Kadının gerek ulusal gerek yerel düzeyde olması gereken konumunu sağlaması yerel demokrasinin yaşatılması açısından oldukça önemlidir.

Kısaca, yerelde demokrasinin güçlendirilmesiyle, ulusal demokrasinin yerleştirilmesi amacıyla çalışmadan elde edilen veriler ışığında öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınlar ve erkeklerin toplumsal kaynaklar ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanması,

- Kadınların bunun için mücadele vermek zorunda kalmaması,
- Kadınlara yüklenen çifte sorumlulukta kültürel değişimin sağlanması,
- Kadınların siyasal alanda karar verme ve temsil süreçlerinde aile bakış açılarının değiştirilmesi,
- Eril anlayış üzerine kurulu siyasal alan ve siyasi partilerin değerleri, yaşam koşulları ve söylemleri yeniden oluşturulması.
- Kadınların siyasal alanda tek tip bir görünürlüğe zorlanmaması.
- Siyasal partilerde, cinsler arası dengenin sağlanması,
- Seçim listelerinin eşitlikçi bir yaklaşımla hazırlanması,
- Kadınların yardım dışı sivil toplum örgütlerinde yer almasına teşvik edilmesi,
- Medyanın toplum yapıları üzerindeki etkilerinin farkına varılarak mevcut sorunlar giderilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında medya bir araç kullanılması.

KAYNAKLAR

- 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu. *T.C. Resmî Gazete*, 18076, 10 Haziran 1983.
- 2872 sayılı Mahalli İdareler İle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun. *T.C. Resmî Gazete*, 18285, 18 Ocak 1983.
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. *T.C. Resmi Gazete*, 24607, 22 Aralık 2001.
- Agacinski, S. (2018). Karma Bir Dünyaya Doğru. *Kadınların En Güzel Tarihi* (Y. A. Dalar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Akıncı, A. (2011). Demokrasi ve Liberalizmin Zorunlu Birlikteliği. *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 7(1): 15.
- Akıncı, S. (2014a). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, 7: 39-45.
- Akıncı, S. (2014b). Siyasal Katılımın Toplumsal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, 8: 305-322.
- Akpınar, M. (2011). Gün Işığında Yönetim Açısından Türk Kamu Yönetiminde Açıklık ve Şeffaflık Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (2): 240.
- Aldemir, C. ve Budak, C. (2018). Cam Tavanı Kırma: Parlamentoda Cinsiyet Kotası. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 16 (61): 37-64.
- Algül A. ve Üçer, N. (2013). *Yeni Medya 'da Demokrasi*, Literatür Yayınları, Konya.
- Alifendioğlu, Y. (2005). Temsili Demokrasinin “Seçim” Ayağı. *TBB. Dergisi*, 60: 71-96.
- Alkan, A. (2004) Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?, *Birikim Dergisi*, 179: 71-77: https://politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/yerel_siyaset_kadınlar_i_cin_neden_onemli.pdf, (10.04.2020).
- Alkoç, D. P. (2019). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili: 2004-2019 Yerel Seçimlerin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara*, 18 s.
- Altan, C. (2011). Eğitim-siyasal eğilim ilişkisi: Mersin örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1): 313-329.

- Altındal, Y. (2007). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 71-73 s.*
- Altuntaş, N. (2015). Feminizm., Çaha, Ö. ve Şahin, B. (Der). Siyasal İdeolojiler içinde (s 343-386). Ankara: Orion Kitabevi.
- Anon. (2011). Yerel Yönetimlerde Cinsiyet Eşitlikçi Politikalar. Doğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği Eğitim Yayınları, 3:57-61
- Arat, N. (1982). Toplumsal Değişme ve Türk Kadını. Unat, A. N. (Der). *Türk Toplumunda Kadın*, Araştırma Eğitim Ekin Yayınları, İstanbul.
- Arat, N. (1996). *Kadınlar ve Siyasal Yaşam, Eşit Hak-Eşit Katılım*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, İstanbul.
- Arat, Y. (1991). 1980’ler Türkiye’inde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm’in Radikal Uzantısı, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 53: 7-19.
- Arat, Y. (1998). *Ev Kadınlarının Siyasallaşması*. Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/the-others/evkadinlarinin-siyasallasmasi-5339272>, (27.01.2020).
- Arat, Y. (2006). Türkiye’de Kadın Çalışmaları: Kemalizm’den Feminizme. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 1(3), 79-80.
- Arikboğa, E. (2007). “Büyükşehirlerde Kararları Kim Alıyor? Büyükşehir Belediye Meclislerinde Temsil Sorunu ve Çözüm Önerileri”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 16(1): 31-54.
- Arslan, F. (2012). Siyasal Katılım Sürecinde Kadınlar: İsveç ve Türkiye Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon*.
- Aydın, S. (2017). Müzakereci Demokrasi Modelinin Kamusal Alanı: Nasıl Bir İletişim Özgürlüğü?. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 7(1): 139-149.
- Aykaç, B. (1999) .Türkiye’de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları. *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Dergisi*, 1(1): 1-12.
- Azaklı, S. (1995). Yerel Demokrasi ve Belediyelerin Demokratikleşme Çabaları. *Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 32 s.*
- Bartın Belediyesi, Yazı İşleri Müdürlüğü Arşivi. (2020).
- Başak, S. (2010). Cinsiyet Rollerini Farklılaşması ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği. *Kamuda Sosyal Politika* (12): 29-35.

- Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (Haziran 2008), Türkiye’de Kadının Durumu, <https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/genderforum.sabanciuniv.edu/files/headlines/KSGM-kadindurumu2008.pdf>, (09.05.2021).
- Başcı, G. (2015). Yerel Yönetim Seçimlerinde Kadın Seçmen ve Temsilcilik: Çorum İli Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1): 279-280.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara.
- Baykal, Ö. (2017). Türk Siyasetinde Hanımlar Komisyonu Deneyimi. *JOMELIPS Dergisi*, 2(2): 117-125.
- Baykal, Ö. (2017, Aralık 21-22). Kemalizm, Kadın ve Devlet Feminizmi Kavramının Geçekliği. *IV. Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Kitabı*. http://www.sbe.yildiz.edu.tr/images/files/IV_%20Y%C4%B1ld%C4%B1z%20Sosyal%20Bilimler%20Kongresi%20Kitab%C4%B1.pdf, (08.05.2021).
- Bayrakçı, E. (2002). Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7: 89-110.
- Bekcan, U. (2005). Demokrasi Kuramları Açısından Türk Demokrasisine İlişkin Bir İnceleme. *Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Belli, A. (2015). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi. *Yasama Dergisi*, 31: 65-88.
- Berktaş, F. (1988). Cumhuriyetin 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Ed.: Hacımirzaoğlu, B. A; İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s. 4.
- Berktaş, F. (2013). Feminist Teoride Açılımlar. *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed.: Ecevit, Y. ve Kalkıner, N; Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Eskişehir, s. 6
- Bill of Rights, https://www.newworldencyclopedia.org/entry/English_Bill_of_Rights, (28.04.2021).
- Bilgin, H. D. (2019). Siyasal Katılım ve Siyasal Temsilde Kota Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 24-29 s.
- Bozdemir, R. ve Duman, N. (2020). Sosyal Hizmet ve Sosyal Adalet Savunuculuğu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 1108-1109.
- Cansun, Ş. (2013). *AKP-CHP-Kadınlar*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, s. 77.
- Charles, T. (2007). *Democracy*. Cambridge University Press, USA.
- Çağlar, N (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (4): 56-79.

- Çaha, Ö. (2014). Demokrasi. *Siyaset Bilimi* Ed.: Çetin, H; Orion Kitabevi, Ankara, s. 297-299.
- Çaha, Ö. (2017). *Sivil Kadın*. Savaş Yayınevi, Ankara.
- Çaha, Ö. (2019). Cumhuriyet Döneminde Kadın Hareketleri. *Cumhuriyet Döneminde Siyasi Düşünce*, Ed.: Baykal, Ö; A Kitap, İstanbul, s. 339-373.
- Çakır, S. (1996). Türkiye’de Feminizmin Dünü ve Bugünü. *Yüzyıl Biterken Cumhuriyetten Günümüze Türkiye Ansiklopedisi Yüzyıl* içinde (s.750-753). 13.cilt, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı Kadın Hareketi*. Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31: 25-47.
- Çam, E. (1999), *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınevi, İstanbul.
- Çelebican, Ö. (1993). Roma Egemenliği: Yurttaşlık ve Kölelik. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 43(1): 299-311.
- Çelik, A. ve Uluç, A.V. (2009). Yerel Siyasette Temsil Üzerine Bir Çalışma: Şanlıurfa Örneği. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 41: 215-231.
- Çelik, D. (2019). Yerel Demokrasi ve Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Kent Konseyleri: Manisa Kent Konseyi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa*, 20-27 s.
- Çelik, V, Çelik, F. ve Usta, S. (2008). Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2): 87-90.
- Çelik, Ö. A. (2019). Feminist Bir Politika Tahayyülü: Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili. *Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Ankara*. 12 s.
- Çetinkaya, Ö.(2009). *Mahalli İdareler Maliyesi*. Ekin Yayınları, Bursa.
- Çitçi, O. (1994). Stratejik Araştırmalar Vakfı (SAV), *Demokrasinin Tabana Yayılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi* konulu konferansta yapılan sunuş, Ankara: SAV Yayını, ss.101.
- Çukurçayır, A. (2008). *Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset*. Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Çukurçayır, A. (2012), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Çizgi Yayınevi, 4.Baskı, Konya.

- Dal, T. (2019). Kadınların Siyasal Katılımında Kitle İletişim Araçlarının Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 11 s.*
- Dahl, R. (2017). *Demokrasi Üzerine*. (Kadioğlu, B. Çev.) Phoenix Yayınevi, Ankara.
- DAHLERUP, Drude. (2005). Increasing Women's Political Representation; New Trend in gender Quotas, *Women in Parliament: Beyond Numbers A Revised Edition*, (Eds) Julie Ballington and Azza Karam, International IDEA Handbook Series, Stockholm, Sweden.
- Demir, N. (2010). Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları. *Ege Akademik Bakış*, 10(2): 597-611.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Adres Yayınları, Ankara.
- Demir, Z. (2015a). *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*. Kadim Yayınları, Ankara.
- Demir, Z. (2015b). Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler. *KADEM*, 1(2), <http://kadinarastirmalari.kadem.org.tr/kadinlarin-siyasete-katilimi-ve-katilimi-artirmaya-yonelik-stratejiler/>, (15.04.2020).
- Deniz, Ş. (2019). *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Derdiman, C. (2007). *İdare Hukuku*, 2. Baskı, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa.
- Derdiman, C. (2013). *Anayasa Hukuku*. Aktüel Yayınları, Ankara.
- Dilber, F. (2013). Siyasal Katılıma Etki Eden Psikolojik Faktörler ve Seçmen Tercihine Etkisi; Karaman Seçmenleri Üzerine Bir Alan. *Akademik Bakış Açısı Dergisi*, 35: 1-21.
- Dovi, S. (2011). Political Representation. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Ed.; Zalta, E.; <http://plato.stanford.edu/entries/political-representation/#toc>, (19.07.2016).
- Durakbaşı, A. (2011). Türk Modernleşmesinin Kamusal Alanı ve “Kadın Yurttaş”. Sancar, S. Ve Özer, P. (Der), *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar içinde* (s.466). Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Durakbaşı, A. (1988). Cumhuriyet Döneminde Kadın Kimliğinin Oluşumu. *Tarih ve Toplum Dergisi*. 9.
- Duran, H. (2005). Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı-Kütahya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 12, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55341>, (20.04.2020).
- Dursun, D. (2006). *Siyaset Bilimi*. 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

- Göle, N. (1992). *Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye: Yerel Yönetimler ve Belediyeler*. Vadi Yayınları, Ankara.
- Göze, A. (2007). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Gözler, K. (2004). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa. 112-123 s.
- Gözler, K. (2007). *İdare Hukukuna Giriş*. 7. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Gözübüyük, A. (1997). *Anayasa Hukuku ve Anayasa Metni*. Turhan Kitabevi Yayınları, Bursa, 28 s.
- Güçyetmez, M. (2017). Karşılaştırmalı Demokrasi Modelleri ve Hükümet Sistemleri ile İlişkisi. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi HFD*, 7(1): 481-495. <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C751hakemlimakale13.pdf>, (2.05.2020).
- Gülsoy, M. T. (2006). Milletin Temsili. *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*, 9(2): 71-86. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>, (25.04.2021).
- Güneş, İ. (2000). *Yerel Yönetimler Ders Notları*. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Gürses, F. (2015). Yerel Demokrasi ve Siyasal Katılım: Kent Konseyleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. 11(2): 1-22. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/609969>, (25.04.2021).
- Herrfahrdt, H. (1963). Demokraside XX. Asırda Meydana Gelen Değişmeler. (Ayiter, N. Çev.), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1): 106-114. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/632421>, (25.04.2021).
- Heywood, A. (2013). *Siyaset*. (Özipek, B. B. Çev. ve diğerleri), Adres Yayınları, Ankara.
- İlyasoğlu, A. (1996). İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri. *Yüzyıl Biterken Cumhuriyetten Günümüze Türkiye Ansiklopedisi* içinde (s.754-757). 13.cilt, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İnan, A. (1975). *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 57 s.
- İpek, A. (2008). Ulus Egemenliği ve Halk Egemenliği Karşılaştırması Yeni Anayasa İçin Halk Egemenliği Önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 20: 211-236.
- KA-DER. (2005). *Eşit Temsil İçin Cinsiyet Kotası: Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye*. Acar Matbaacılık, İstanbul.
- KA-DER. (2020). *Kadın İstatistikleri*, <http://ka-der.org.tr/kadin-istatistikleri/>, (01.05.2020).

- KAMER. (2014). *Kadına Yönelik Şiddet Verileri*, Kadın Hakları İnsan Hakları Projesi, https://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=301 , (25.04.2021).
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim*. Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, E. (2014). Siyasal Rejim Tasarımı ve Demokrasi. *Türk Siyasal Hayatı*, Ed.: Kalaycıoğlu, E. ve Sarıbay Y. A; Sentez Yayın, Bursa.
- Kandiyoti, D. (1990). Ataerkil Örüntüler, Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar. Tekeli, Ş. (Der), *Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadın*, içinde (s. 351). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kapani, M. (2004). *Politika Bilimine Giriş*. Bilgi Yayınevi. Ankara.
- Kaplan, L. (1996). Milli Mücadele Dönemi Kadın Cemiyetleri. *Kastamonu'da İlk Kadın Mitinginin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, 10-11 Aralık 1994, Kastamonu.
- Karadağ, A. ve Sabancılar, S. (2012). Toplumsal Cinsiyet'ten 'Çoklu Kesişen Farklılıklar'a Küreselleşme ve Kadın. *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-II: Küresel Değişim ve Demokratikleşme*, s. 90-101.
- Karademir, A. (2012). Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasi İlişkisi: Eskişehir Büyükşehir Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya*, 9-67 s.
- Keleş, R. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası*. 14.Basım, İmge Yayınevi, Ankara.
- Keskinbıçkılı, B. (2019). Yeni Medya ve Demokrasi İlişkisi: Yeni Medyanın Demokrasiyi İşlevselleştirme Potansiyeli Üzerine Bir Çalışma. *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*, 50 s.
- Kestellioğlu, G. (2011). Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1): 121-140.
- Klages, H. (1997). "Motive des Bürgerengagements-Trends für die Bundesrepublik Deutschland", bei der KGSt-Fachkonferenz: Aktive Bürger- Chance und Herausforderungen für das kommunale Management?!, Yayınlanmamış metin, München, Aktaran Çukurçayır, A. (2012), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Çizgi Yayınevi, 4.Baskı, Konya.
- Kılınç, A. (2017). Yerel Ölçekte Siyasal Katılım ve Temsiliyet Açısından Adana Kent Konseyi. *Bilgi*, 34: 95-116. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/304070>, (25.04.2021).

- Kışlalı, T. A. (1994). *Siyaset Bilimi*. 5. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 157-164 s.
- Kocaoğlu, M. (2014). Katılımcı Demokrasi Algılaması ve Kent Konseyleri: Kırşehir Kent Konseyi Örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 6(1): 1-15. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/85304>, (25.04.2021).
- Kocaoğlu, M. (2015). *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Koç, T. (2016). Yerel Yönetimlerde Siyasal Açından Farklı Yerel Özerklik Uygulamaları ve Örnekleri. *Mülkiye Dergisi*, 40 (1): 87-109. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/487460>, (25.04.2021).
- Kovanlıkaya, Ç. (1999). *1980 Sonrası Türkiye’de Politik Alanda Kadınlar ve Kadın Politikası*. İstanbul.
- Kuzu, B. (1992). Demokrasi Resmi İdeoloji- Sivil Toplum. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 47(1): 335-369.
- Koyuncu, B. (2000). Yerel Özerklik: Modeller ve Uygulamalar. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1): 97-117.
- Lijphard, A. (1996). *Çağdaş Demokrasiler*. (E. Özbudun ve E. Onulduran, Çev.), 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Magna Carta, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96147>, (28.04.2021).
- Milbrath, L.W. (1977). M. L. Goel, Political Participation ; How and Why Do People, Get Involved in Politics ?, Rand Mc Nally College Publishing Company, Chicago, s.18-21, Aktaran Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, 7: 39-45.
- Nadaroğlu, H. (2001). *Mahalli İdareler*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Negiz, N. (2008). Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme. *Yerel Siyaset Dergisi*, Okutan Yayınları, 1: 213-236.
- Oğuzhan, M. (2019). Demokrasi Teorisi ve Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Süreci. *Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 40-42 s.*
- Ortaylı, İ. (1979). *Türkiye İdare Tarihi*. Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 138 s.
- Oruç, T. ve Bayrakçı, E. (2018). Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2): 463-480.
- Önen, M.S. ve Eken, İ. (2016). Yerel Yönetimler Üzerinde Uygulanan İdari Vesayet Yetkisinin İrdelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(56): 216-219.

- Örs, B. (2006). Siyasal Temsil. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 35(1): 1-21.
- Özdemir, G. (2019). Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma- Çankırı Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(4): 252-283.
- Özdemir, H. ve Demirkanoglu, Y. (2015). Türkiye’de Muhafazakâr Sağ Pencereden Kadına Bakış. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (10): 223-248.
- Özkan, M. (2010). Demokrasinin Kurumsallaşması Üzerine Bir Deneme: 1982’den Sonra Türkiye’de Demokrasi. *Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale*, 36-62 s.
- Özkan, M. (2019). Modern Demokratik Devlette Siyasal Temsil. *Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*, 37-78 s.
- Özsağır, A. (2000). *İnsan Hakları Ve Demokrasi*. Haz.: Kamil B. Raif- B. Jülide Mollaoğlu, Demokrasi Dosyası, içinde, Türk Demokrasi Vakfı- DIHEP Yayını, Ankara, 235 s.
- Özveri, D. (2009). Feminist Teorinin Gelişim Sürecinde Uluslararası İlişkilere Bakışı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme. *Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış*. Ed.: Çomak, H; 1. Basım, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Paddison, R. (2013). *Local Democracy in the City*. Ed.; In M. Pacione, Progress in Political Geography, Oxon:Routledge, 216-217 s.
- Pınarcıoğlu, N. Ş. (2011). Yerel Siyaset Ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Pitkin, H. F. (2014). *Temsil Kavramı*. (S. Erkoç, Çev.). Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, Sakarya.
- Pustu Y. (2005). Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasi, *Sayıştay Dergisi Sayı*, 57:121-134.
- Roper, J. (1989). *Democracy and its Critics: Anglo-American Democratic Thought in the Nineteenth Century*, Unwin Hyman, London.
- Sencer, N. (2019). Türkiye’de Kadın Hakları Konusunda Yaşanan Gelişmeler ve Kadınların Siyasal Yaşama Katılımının Analizi. *Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya*.
- Sağıt, D. (2016). Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı: İzmir İli Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın*.
- Sander, O. (2013). Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918’e. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 164 s.

- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (T. Karamustafaoğlu ve T. Mehmet, Çev.), Yetkin Basımevi, Ankara.
- Sayın, A. (2007). Parlamentoya Girmek İçin Erkek Olmak Şart!. *Toplum ve Demokrasi*, 1 (1): 153-160.
<http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/view/10/220>.
- Schmidt, M. G. (2001). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (M. E. Köktaş, Çev.) Vadi Yayınları, Ankara.
- Sezgin, S.(2019). Yerel Siyasette Kadın Temsili: 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri Kırklareli İli Örneğinde Bir Değerlendirme. *Trakya Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi E-Dergisi*, 8(2): 21-47.
https://www.researchgate.net/publication/339788231_YEREL_SIYASETTE_KADIN_TEMSILI_31_MART_2019_YEREL_SECIMLERI_KIRKLARELI_ILI_ORN_EGINDE_BIR_DEGERLENDIRME, (25.04.2021).
- Sitembölükbaşı, Ş. (2007). Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12 (1): 13-36.
- Siverekli, E. (2001). Yerelleşme ve Yerel Demokrasi, *Belediye Dünyası* 2(2).
- Soylu, H. (2003). Etkinlik ve İyi Yönetişim. *İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Sumbas, A. (2012). Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki ve Katkıları: Türkiye’de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği. *Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.
- Süğüüt, T. (2019). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili: Yapısal Faktörlerin Analizi. *Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin*.
- Şahin, F. (2011). Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri. *Uzmanlık Tezi, T.C. BAŞBAKANLIK, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara*.
- Şaylan, G. (2008). *Temsili Liberal Demokrasinin Önlenemez Krizi*. İmge Kitabevi, Ankara, 16 s.
- Şentürk, H. (2008). Seçim Sistemleri ve Yerel Siyaset. *Yerel Siyaset Dergisi*, 34: 49-60.
- Şinik, B. (2001). Türkiye’de Yerel Demokrasi. *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*, 1-20 s.
- Talaslı, G. (1996). *Siyaset Çıkmazında Kadın*. Ümit Yayıncılık, Ankara.

- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), <http://static.dergipark.org.tr/article-download/36e2/45e9/08e2/imp-287075-0.pdf>, (3.05.2020).
- Taşkesen, A. (2011). *Türkiye’de Demokrasi Sancıları*. Araştırma Yayınları, Ankara, 102 s.
- TBMM, (2009). *Türk Parlamento tarihinde kadın parlamenterler: 1935-2009*. 2016 tarihinde TBMM Yayınları, Ankara.
- Tekeli, Ş. (1998). Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırılmalı İncelemesi Üzerine Bir Deneme. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde* (s.337-346), Tarih Vakfı, İstanbul.
- Tekeli, Ş. (1982). Türk Toplumunda Kadın. Ed.; Abadan, N; *Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri içinde* (375-396). Ekin Yayıncılık, Ankara.
- Tok, N. (2014). Siyasal İdeolojiler. *Siyaset Bilimi*, Ed.: Çetin, H; Orion Kitabevi, Ankara, s. 242-244.
- Toprak, Z. (1994). Türkiye’de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkasından “Arsiulusal Kadınlar Birliği’ Kongresine (1923-1935)”. *Kadın Araştırmaları Dergisi, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi*, Sayı: 2.
- Tortop, N. (1992). Demokratik Mahalli İdare Anlayışının İlkeleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 1(3).
- Tosun, G. ve Tepeciklioğlu, E. (2012). Sivil Toplum ve Baskı Grupları. *Siyaset Bilimi*, Ed.: H. Çetin; Orion Kitabevi, Ankara.
- Touraine, A. (1997). *Demokrasi Nedir?*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 125 s.
- Türkoğlu, İ. (2007). Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması. *T.C.MALİYE BAKANLIĞI, Strateji Geliştirme Başkanlığı*, Yayın No:2009/389, Ankara. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Belediyelerde-Mali-%C3%96zerklik-Ve-Belediye-Ba%C5%9Fkanlar%C4%B1n%C4%B1n-Mali9-%C3%96zerklik-Alg%C4%B1lamas%C4%B1.pdf>, (25.04.2021).
- TÜSİAD-KAGİDER. (2008). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri*. 1. Baskı, Graphis Matbaa, İstanbul.
- Ugan, A, A. (2017). Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Kadınların Temsiliyet Oranı ve Siyasi Partilerdeki Yeri. *Kesit Akademi Dergisi*, 9: 389-404, http://kesitakademi.com/files/1255888340_1193%20Ahmet%20Ali%20UGAN.pdf
- Unat, A. N. (1988). Söylemden Protestoya: Türkiye’de Kadın Hareketlerinin Dönüşümü. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Ed.: Hacımirzaoglu, B. A; İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s. 323-326.

- Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2010). *Mahalli İdareler: Teori-Uygulama-Maliye*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Üçer, N. (2011). Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Seçimleri Sonrası Analitik Bir İnceleme). *Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Dalı, Isparta*.
- Ünal, U. (2014). Kadının İnsan Haklarının Tarihsel Bakışı. Yavaşgel, E. (Der.), *Siyasal Modernleşme Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu* içinde (s.74). Derin Yayınları, İstanbul.
- Virginia Declaration of Rights, <https://translate.google.com/translate?hl=tr&sl=en&u=https://www.archives.gov/founding-docs/virginia-declaration-of-rights&prev=search&pto=aue>, (28.04.2021).
- Yahşi, F. (2014). Bir Toplumda Demokrasinin Gelişiminde “Yerel Yönetimlerin” Rolü: Tarihsel, Siyasal ve İdari Anlamda Analiz. *Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*, 28-93 s.
- Yaman, F. (2018). Katılımcı Demokrasi: Kapsam ve Unsurlar. *Trakya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2): 136-140.
- Yaraman, A. (2001). *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*. Bağlam Yayınları, Ankara.
- Yaraman, A. (2015). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Yayla, A. (2004). *Siyasi Düşünceler Sözlüğü*. Adres Yayınları, Ankara.
- Yayla, A. (2017). Demokrasi ve Demokratik Siyaset. *Siyaset Bilimi* (s. 194) içinde, Ankara: Adres Yayınları.
- Yayla, A. (2017). İdeolojiler ve İdeoloji Yelpazeleri. *Siyaset Bilimi* içinde (s.107-109). Ankara: Adres Yayınları.
- Yaylı, H. ve Eroğlu, G. (2015). Yerel Katılım bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili, *Special Issue on the Proceedings of the 4th ISCS Conference – Part A*, www.iscsjournal.com.
- Yeşilorman, M. (2002). Politik Türbülans: Siyasal Olan Her Şeyde Buharlaşır, *Amme İdaresi Dergisi*, 35(3).
- Yeşilorman, M. (2006). Siyasal Sosyalleşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36: 1-46.
- Yıldırım, E., Ergüt, Ö. ve Camkıran, C. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Konusundaki Farkındalığın Belirlenmesine Yönelik Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*. 1(2) : 37-46.

- Yıldırım, S. (1993). *Yerel Yönetim ve Demokrasi Kavramlar, Yaklaşımlar*. Toki Yayınları, Ankara.
- Yükçü, S. ve Atagan, G. (2009). Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yaratığı Karışıklık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(4): 1-13.
- Zabunoğlu, G. (2017). Bir Radikal Demokrasi Teorisi Olarak Müzakereci Demokrasi. *Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, 66(4): 795-817.
- Zihnioğlu, Y. (2003). Kadınsız İnkılap. Kemalistlerle Uyuşmazlık ve Çelişkiler içinde (s.220-233). Metis Yayınları, Ankara.
- UNDP, İnsani Gelişme Raporu, 2020. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2020.html ,(27.12.2020).
- URL-1 (2005). http://www.usemb-ankara.org.tr/Principles_Democracy/election.htm, Demokrasi İlkeleri, (2.05.2020).
- URL-2 (2020). <https://tarihibilgi.org/insan-haklari-kisaca-nedir/>, İnsan Hakları, (2.05.2020).
- URL-3 (2021). https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018, TÜİK Eğitim İstatistikleri 2021, (20.04.2021).
- URL-4 (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Isgucu-Istatistikleri-Subat-2020-10817>, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1>, TÜİK İstihdam, İşsizlik ve Ücret İstatistikleri 2020, (21.04.2021).
- URL-5 (2018). <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30580>, TÜİK Kazanç Yapısı Araştırması 2018, (21.04.2021).
- URL-6 (2019). <https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470>, Cinsel Kimlik: Biyolojik Cinsiyet, Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Nedir?, (15.04.2021).
- URL-7 (2018). <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201807121034247985-tbmm-kadin-erkek-iyi-parti/%20Sputniknews/>, (27.01.2019).
- URL-8 (2020). <https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>,KADEM: Kadınlara Yönelik Yasal Düzenlemeler , (18,04.2020).
- URL-9 (2021). <https://www.ysk.gov.tr/tr/secim-arsivi/2612>, (28.01.2021).
- URL-10 (2021). <https://www.tbmm.gov.tr/MilletvekiliArama#>, (27.01.2021).
- URL-11 (2021). [https://tr.wikipedia.org/wiki/Bart%C4%B1n_\(il\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Bart%C4%B1n_(il)), Bartın İli, (21.04.2021).

- URL-12 (2021). <http://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2021, (17.04.2021).
- URL-13 (2021). <https://bartin.bel.tr/kurumsal/tarihce/16>, Bartın Belediyesi, (17.04.2021).
- URL-14 (2021). <http://www.bartin.gov.tr/bartin-valisi-sinan-guner>, Bartın Valisi, (18.04.2021).
- URL-15 (2021). https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.arama, Bartın Milletvekilleri, (16.04.2021).
- URL-16 (2019). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068, (15.04.2020).
- URL-17 (2021). <http://www.sosyalbilimlervakfi.org/?s=siyasal+temsil>, Ankara Sosyal Bilimler Vakfı Sosyal Bilimler Sözlüğü, (17.04.2021).
- URL-18 (2020). [http://anayurtgazetesi.com/haber/Universite-mezunu-sayisi-10-milyonu-asti/702953#:~:text=ANKARA%20\(Anayurt\)%20%2D%20gT%C3%BCrkiye%20%C4%B0statistik,10%20milyon%20304%20bin%20oldu](http://anayurtgazetesi.com/haber/Universite-mezunu-sayisi-10-milyonu-asti/702953#:~:text=ANKARA%20(Anayurt)%20%2D%20gT%C3%BCrkiye%20%C4%B0statistik,10%20milyon%20304%20bin%20oldu), Anayurt Gazetesi, Mezun Sayısı, (12.01.2020).

BİBLİYOGRAFYA

- Demir, Z. (2015b). Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler. *KADEM*, 1(2), <http://kadinrastirmalari.kadem.org.tr/kadinlarin-siyasete-katilimi-ve-katilimi-artirmaya-yonelik-stratejiler/>, (15.04.2020).
- Erdemir, T. (2010). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye ve İngiltere Yerel Yönetim Sistemlerinin Karşılaştırılmalı Analizi. *Yüksek Lisans Tezi (basılmamış)*, Selçuk Üniversitesi, Konya, 11 s.
- Keskinbıçkı, B. (2019). Yeni Medya ve Demokrasi İlişkisi: Yeni Medyanın Demokrasiyi İşlevselleştirme Potansiyeli Üzerine Bir Çalışma. *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 50 s.*
- Klages, H. (1997). “Motive des Bürgerengagements-Trends für die Bundesrepublik Deutschland”, bei der KGSt-Fachkonferenz: Aktive Bürger- Chance und Herausforderungen für das kommunale Management?!, Yayınlanmamış metin, München, Aktaran Çukurçayır, A. (2012), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Çizgi Yayınevi, 4.Baskı, Konya.
- Koyuncu, B. (2000). Yerel Özerklik: Modeller ve Uygulamalar. Muğla Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1): 97-117.
- Milbrath, L.W. (1977). M. L. Goel, Political Participation ; How and Why Do People, Get Involved in Politics ?, Rand Mc Nally College Publishing Company, Chicogo, s.18-21, Aktaran Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, 7: 39-45.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2007). Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12 (1): 13-36

EKLER

Ek 1. Mülakat Formu

Temmuz-Ağustos 2020

Değerli Katılımcı,

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda devam etmekte olan tez çalışmam için alan araştırması yapmaktayım. Bu mülakatın amacı, Yerel demokrasi bağlamında kadınların yönetime katılımı ve temsiline Bartın ili özelinde etkisinin incelenmesidir. Mülakatta elde edilen veriler sadece akademik amaçlı kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Gizem Nur ATAÇ

- 1. Aktif siyasette yer alabilmek için eğitim gerekli midir? Siyaset eğitim ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu bağlamda kadınların siyasete katılımını değerlendirebilir misiniz?**
- 2. Sizce siyaset erkeklere özgü bir alan mıdır? Kadın siyaset ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?**
- 3. Neden yerel yönetim düzeyinde siyaset yapmayı tercih ettiniz? Genel siyaset içinde yer almayı düşünüyor musunuz? Sizce yerel siyaset ile genel siyasete katılım arasında bir fark var mıdır?**
- 4. Siyasi katılım ve temsilde kadınların erkeklere oranla dezavantajlı bir konumda yer aldığını düşünüyor musunuz?**
- 5. Sizce kadınların yerelde politika üretmesinin yerel demokrasiye etkileri nelerdir?**
- 6. Kadınlar neden siyasette yer almak ister? Siyasetçiler neden kadınların siyasette yer almasını ister?**
- 7. Belediye Başkanı/Belediye meclis üyesi olarak kadınlara yönelik çalışma/plan/program/projeniz var mıdır? Bilgi verir misiniz?**
- 8. Yerel düzeyde kadınların temsili sizce yeterli midir? Eksik temsil edildiğini düşünüyorsanız nedenleri nelerdir?**
- 9. Yerel siyasette çoğunluğun erkek bireylerden oluşması kadın sorunlarının yeterli seviyede temsil edilmesini olumsuz etkiler mi?**

10. Sizce Türk siyasi hayatın da kadın hakları devlet tarafından mı verilmiştir yoksa kadınlar kendi çabalarıyla mı elde etmiştir? Bunun günümüz siyasetinde etkisi bulunmakta mıdır?
11. Toplumumuz kadınların yönetime katılması ve yönetici kadrosunda yer almasını sizce ne şekilde değerlendirmektedir? Bartın ili, bu konuda Türk toplumunu yansıtmakta mıdır?
12. Kadınların siyasal katılımını ve temsilini toplumsal rolleri belirlemekte midir? Kadınlar siyasal katılım veya temsilini gerçekleştirirken özel hayatına ilişkin sorumlulukları yerine getirmek zorunda mıdır?
13. Kadınların siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik hukuksal, siyasal ve toplumsal çalışmaları yeterli buluyor musunuz? Sizce Bartın’da yapılan çalışmalar yeterli düzeyde midir?
14. Kadınların siyasette daha çok rol alması için siyasi partilerin yeterince destek verdiğini düşünüyor musunuz?
15. Siyasette kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılmalı mıdır? Bu çalışmalardan biri olan kota uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
16. Kadın siyasetçiler, seçmenlerin oy tercihlerini değiştirebilir mi? Bu değişikliğe neden olan özellikleri sizce neler olabilir?
17. Kadınların siyasal katılımını ve temsilini arttırmaya yönelik önerileriniz nelerdir?

